

Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2017 r.

Budgets of local government units
in Dolnośląskie Voivodship in 2017

Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2017 r.

Budgets of local government units
in Dolnośląskie Voivodship in 2017

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Dolnośląski Ośrodek Badań Regionalnych

Statistical Office in Wrocław – Dolnośląskie Centre for Regional Surveys

Kierujący

Supervisor

Alicja Pietrusiewicz

Autor opracowania

Author of publication

Leszek Cybulski

Zespół Redakcyjny Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Editorial Board of Statistical Office in Wrocław

Przewodniczący

President

Małgorzata Wojtkowiak-Jakacka

Redaktor Główny

Editor-in-Chief

Stanisław Kamiński

Członkowie

Members

Beata Bal-Domańska, Sławomir Banaszak, Monika Bojanowska, Leszek Cybulski, Joanna Gierak-Kieruzalska, Agata Girul, Agnieszka Ilczuk, Eliza Kawecka-Jung, Paweł Sobik, Elżbieta Stańczyk, Halina Woźniak (Zastępca Przewodniczącego/*Vice President*), Marta Woźniakiewicz (Sekretarz/*Secretary*)

Tłumaczenie

Translation

Grzegorz Pawlaczek

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Janusz Szlęczka

ISBN 978-83-89593-89-4

Publikacja dostępna na stronie

Publications available on website

wroclaw.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

When publishing Statistical Office data — please indicate the source

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208
Informacje w sprawach sprzedaży publikacji – tel.: (22) 608 32 10, 608 38 10

Przedmowa

Urząd Statystyczny we Wrocławiu przedstawia Państwu kolejną edycję publikacji pt. „Budżety jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2017 r.”, w której zaprezentowane zostały w szerokim ujęciu informacje dotyczące dochodów, wydatków i wyników finansowych budżetów gmin, powiatów, miast na prawach powiatu i województwa.

Publikacja dotąd wydawana w serii wydawniczej „Informacje i opracowania statystyczne”, po raz pierwszy ukazuje się w serii „Analizy statystyczne”. Opracowanie składa się z części analitycznej – syntezy badań, uzupełnionej o ilustrację graficzną oraz uwag metodologicznych zawierających definicje podstawowych pojęć i wskaźników.

Polecając Państwa uwadze tę publikację mam nadzieję, że zebrany w niej materiał będzie interesującym źródłem wiedzy o sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim i jednocześnie inspiracją do dalszego zgłębiania tej tematyki.

Dyrektor

Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

dr Małgorzata Wojtkowiak-Jakacka

Wrocław, grudzień 2018 r.

Preface

The Statistical Office in Wrocław presents subsequent edition of the publication entitled "Budgets of the local government units in Dolnośląskie Voivodship in 2017", which contains a wide scope of information about revenue, expenditures and financial results of the budgets of municipalities, counties, cities with county status and the voivodship.

This is the first time that the elaboration, published to date in the series entitled "Statistical information and studies", has appeared in the series "Statistical Analysis". The publication consists of an analytical part – the synthesis of research results, illustrated by charts and figures, and a methodological notes which contain definitions of basic terms and indicators.

While drawing your attention to this publication, I hope that the material collected in it will be an interesting source of information about the financial position of local government entities in the Dolnośląskie Voivodship and also the inspiration for the further studying of the subject.

Director

of the Statistical Office in Wrocław

Małgorzata Wojtkowiak-Jakacka, PhD

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
<i>Preface</i>	<i>4</i>
Spis treści	5
<i>Contents</i>	
Spis tabel	7
<i>List of tables</i>	
Spis wykresów	9
<i>List of charts</i>	
Spis map	12
<i>List of maps</i>	
Objaśnienia znaków umownych	13
<i>Symbols</i>	
Ważniejsze skróty	13
<i>Major abbreviations</i>	
Wstęp	14
<i>Introduction</i>	<i>15</i>
Synteza	16
<i>Executive summary</i>	<i>19</i>
Rozdział 1. Redystrybucyjna funkcja finansów samorządowych w gospodarce	22
<i>Chapter 1. Redistributive function of local government finances in the economy</i>	
1.1. Polska na tle krajów Unii Europejskiej	23
1.1. <i>Poland compared to other European Union countries</i>	
1.2. Województwo dolnośląskie na tle Polski	27
1.2. <i>Dolnośląskie Voivodship compared to Poland</i>	
Rozdział 2. Budżety dolnośląskich jednostek samorządu terytorialnego w ujęciu zbiorczym	31
<i>Chapter 2. Budgets of Lower Silesian local government units on a aggregated basis</i>	
2.1. Dochody, wydatki i wynik finansowy	31
2.1. <i>Revenue, expenditure and financial result</i>	
2.2. Dochody jednostek samorządu terytorialnego	35
2.2. <i>Revenue of local government units</i>	
2.2.1. Struktura dochodów i czynniki jej zmian	35
2.2.1. <i>Structure of revenue and factors of its changes</i>	
2.2.2. Dochody własne i samodzielność finansowa samorządów	38
2.2.2. <i>Own revenue and financial independence of local governments</i>	
2.2.3. Dotacje celowe	51
2.2.3. <i>Targeted grants</i>	
2.2.4. Subwencja ogólna	53
2.2.4. <i>General subvention</i>	
2.2.5. Analiza głównych przyczyn zmian dochodów własnych w 2017 r.	57
2.2.5. <i>Analysis of the main sources of changes in own revenue in 2017</i>	
2.3. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego	64
2.3. <i>Expenditure of local government units</i>	
2.3.1. Struktura rodzajowa wydatków	64
2.3.1. <i>Generic structure of expenditure</i>	

2.3.2. Struktura wydatków według działów	68
2.3.2. <i>Structure of expenditure by divisions</i>	
Rozdział 3. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego	72
Chapter 3. <i>Debt of local government units</i>	
Rozdział 4. Tendencje i zróżnicowania	79
Chapter 4. <i>Tendencies and diversities</i>	
4.1. Gminy	79
4.1. <i>Gminas</i>	
4.1.1. Tendencje i wynik finansowy	79
4.1.1. <i>Tendencies and financial result</i>	
4.1.2. Typologia gmin według struktury dochodów	82
4.1.2. <i>Typology of gminas by revenue structure</i>	
4.1.3. Gminne zróżnicowania dochodów budżetowych	86
4.1.3. <i>Communal diversification of budget revenues</i>	
4.1.4. Zróżnicowanie wydatków	122
4.1.4. <i>Differentiation of expenditure</i>	
4.2. Tendencje budżetowe w miastach na prawach powiatu	130
4.2. <i>Budget tendencies in cities with powiat status</i>	
4.3. Tendencje budżetowe w powiatach	133
4.3. <i>Budget tendencies in powiats</i>	
4.4. Tendencje budżetowe w województwie samorządowym	136
4.4. <i>Budget tendencies in the self-government voivodship</i>	
Uwagi ogólne	139
<i>General notes</i>	141
Aneks	143
<i>Annex</i>	

Spis tabel

List of tables

Tabela 1.	Budżety jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w dwóch ujęciach	27
Table 1.	<i>Budgets of local government units in Poland in two perspectives</i>	
Tabela 2.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów jednostek samorządu terytorialnego	32
Table 2.	<i>Revenue, expenditure and financial result of local government units budgets</i>	
Tabela 3.	Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca	33
Table 3.	<i>Revenue and expenditure of local government units budgets per capita</i>	
Tabela 4.	Dochody jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na tle kraju	36
Table 4.	<i>Revenue of local government units of Dolnośląskie Voivodship against the background of Poland</i>	
Tabela 5.	Możliwości wpływu gmin na podatki i opłaty lokalne	40
Table 5.	<i>Possibilities of gminas' influence on local taxes and fees</i>	
Tabela 6.	Wpływy fiskalne jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego	43
Table 6.	<i>Tax revenue of local government units in Dolnośląskie Voivodship</i>	
Tabela 7.	Poziom uszczupień dochodów z tytułu obniżenia górnych stawek podatkowych i stosowania ulg	44
Table 7.	<i>The level of income losses due to the reduction of upper tax rates and the application of reductions</i>	
Tabela 8.	Struktura podziału wpływów z podatków dochodowych	45
Table 8.	<i>The structure of the distribution of collections from income tax</i>	
Tabela 9.	Wybrane źródła dochodów własnych	46
Table 9.	<i>Selected sources of own revenue</i>	
Tabela 10.	Znaczenie wpływów z podatków dochodowych	47
Table 10.	<i>Importance of revenue from income taxes</i>	
Tabela 11.	Główne podatki i opłaty lokalne	48
Table 11.	<i>Main taxes and fees</i>	
Tabela 12.	Dotacje celowe	52
Table 12.	<i>Targeted grants</i>	
Tabela 13.	Porównanie wybranych dotacji i subwencji	54
Table 13.	<i>Comparison between selected grants and subventions</i>	
Tabela 14.	Płatnicy na rzecz części równoważącej/regionalnej subwencji ogólnej	56
Table 14.	<i>Payers for the balancing/regional part of general subvention</i>	
Tabela 15.	Wydatki jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na tle kraju	65
Table 15.	<i>Expenditure of local government units of Dolnośląskie Voivodship against the background of Poland</i>	
Tabela 16.	Wydatki jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów	67
Table 16.	<i>Expenditure of local government units by types</i>	
Tabela 17.	Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego według działów	68
Table 17.	<i>Expenditure of local government units structure by divisions</i>	
Tabela 18.	Wydatki budżetów samorządowych na główne cele społeczne	71
Table 18.	<i>Expenditure of local government budgets for the main social purposes</i>	
Tabela 19.	Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego i koszty jego obsługi	72
Table 19.	<i>Local government units debt and debt service cost</i>	

Tabela 20.	Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego w stosunku do dochodów budżetowych	74
Table 20.	<i>Local government units debt in relation to budget revenue</i>	
Tabela 21.	Jednostki samorządu terytorialnego o najwyższych częściowych miarach zadłużenia	75
Table 21.	<i>Local government units with the highest partial debt measures</i>	
Tabela 22.	Gminy o skrajnych wskaźnikach struktury dochodów budżetowych na tle wartości średnich	83
Table 22.	<i>Gminas with extreme indicators of the structure of budget revenues on the background of average values</i>	
Tabela 23.	Gminy uzyskujące przychody z opłaty miejscowej i uzdrowskiej	106
Table 23.	<i>Gminas gaining revenue from local and spa fees</i>	
Tabela I g.	Dochody gmin	143
Table I g.	<i>Gminas' revenue</i>	
Tabela II g.	Wybrane źródła dochodów własnych gmin	148
Table II g.	<i>Selected sources of gminas' own revenue</i>	
Tabela III g.	Główne podatki i opłaty lokalne w gminach	153
Table III g.	<i>Main taxes and fees in gminas</i>	
Tabela IV g.	Wybrane dotacje i subwencje dla gmin	158
Table IV g.	<i>Selected grants and subventions for gminas</i>	
Tabela V g.	Wydatki budżetów gmin według rodzajów	164
Table V g.	<i>Expenditure of gminas' budgets by types</i>	
Tabela VI g.	Wydatki gmin według głównych działów	169
Table VI g.	<i>Expenditure of gminas by main divisions</i>	
Tabela VII g.	Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi	175
Table VII g.	<i>Gminas' debt and debt service cost</i>	
Tabela I p.	Dochody województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów	181
Table I p.	<i>Revenue of voivodship, cities with powiat status and powiats</i>	
Tabela II p.	Wybrane źródła dochodów własnych województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów	183
Table II p.	<i>Selected sources of voivodship, cities with powiat status and powiats' own revenue</i>	
Tabela III p.	Główne podatki i opłaty lokalne w województwie, miastach na prawach powiatu i powiatach	184
Table III p.	<i>Main taxes and fees in voivodship, cities with powiat status and powiats</i>	
Tabela IV p.	Wybrane dotacje i subwencje dla województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów	185
Table IV p.	<i>Selected grants and subventions for voivodship, cities with powiat status and powiats</i>	
Tabela V p.	Wydatki budżetów województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów według rodzajów	187
Table V p.	<i>Expenditure of voivodship, cities with powiat status and powiats budgets by types</i>	
Tabela VI p.	Wydatki województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów według głównych działów	188
Table VI p.	<i>Expenditure of voivodship, cities with powiat status and powiats by main divisions</i>	
Tabela VII p.	Zadłużenie województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów i koszty jego obsługi	190
Table VII p.	<i>Voivodship, cities with powiat status and powiats' debt and debt service cost</i>	

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1.	Udział finansów lokalnych w wydatkach sektora instytucji rządowych i samorządowych państw UE w 2017 r.	26
Chart 1.	<i>Share of local finances in the expenditure of the general government sector in EU countries in 2017</i>	
Wykres 2.	Udział wydatków samorządowych w PKB według województw	28
Chart 2.	<i>Share of local government expenditure in GDP by voivodships</i>	
Wykres 3.	Porównanie wydatków samorządowych z PKB na 1 mieszkańca według województw	29
Chart 3.	<i>Comparison of local government expenditure with GDP per capita by voivodships</i>	
Wykres 4.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów jednostek samorządu terytorialnego	31
Chart 4.	<i>Revenue, expenditure and financial result of local government units budget</i>	
Wykres 5.	Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na 1 mieszkańca na tle kraju	33
Chart 5.	<i>Revenue and expenditure of local government units of Dolnośląskie Voivodship per capita against the background of Poland</i>	
Wykres 6.	Struktura dochodów i wydatków budżetów według form jednostek samorządu terytorialnego	34
Chart 6.	<i>Structure of revenue and expenditure of budgets according to the forms of local government units</i>	
Wykres 7.	Struktura dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów ...	35
Chart 7.	<i>Structure of revenues of budgets of local government units by type</i>	
Wykres 8.	Udział jednostek samorządu terytorialnego w podstawowych dochodach budżetowych ...	58
Chart 8.	<i>Share of local government units in basic budget revenues</i>	
Wykres 9.	Źródła zmian dochodów jednostek samorządu terytorialnego między 2016 r. a 2017 r.	60
Chart 9.	<i>Sources of changes in revenue of local government units between 2016 and 2017</i>	
Wykres 10.	Zmiany dochodów według form jednostek samorządu terytorialnego	63
Chart 10.	<i>Changes in revenue by form of local government units</i>	
Wykres 11.	Struktura zmian źródeł dochodów jednostek samorządu terytorialnego	63
Chart 11.	<i>The structure of changes in the sources of revenue of local government units</i>	
Wykres 12.	Struktura wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów	64
Chart 12.	<i>Structure of expenditure of budgets of local government units by type</i>	
Wykres 13.	Działowa struktura wydatków budżetowych według form jednostek samorządu terytorialnego	69
Chart 13.	<i>The division structure of budget expenditure according to the forms of local government units</i>	
Wykres 14.	Relacja zadłużenia gmin na 1 mieszkańca do poziomu wskaźnika G na rok 2018	76
Chart 14.	<i>Ratio of gminas' debt per capita to G index for 2018</i>	
Wykres 15.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów gmin	80
Chart 15.	<i>Gminas revenue, expenditure and financial result</i>	
Wykres 16.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach dochodów budżetowych	82
Chart 16.	<i>Gminas with the largest changes in budget revenue in 2017</i>	
Wykres 17.	Struktura dochodów według typów gmin	83
Chart 17.	<i>The structure of revenue by types of gminas</i>	
Wykres 18.	Porównanie dochodów własnych z sumą dotacji i subwencji gmin na 1 mieszkańca	84
Chart 18.	<i>Comparison of own revenues with the sum of subsidies and subventions of gminas per capita</i>	

Wykres 19.	Gminy o największych i najmniejszych dochodach budżetowych na 1 mieszkańca	87
Chart 19.	<i>Gminas with the largest and smallest budget revenue per capita</i>	
Wykres 20.	Gminy o największych i najmniejszych dochodach własnych na 1 mieszkańca	90
Chart 20.	<i>Gminas with the largest and smallest revenue per capita</i>	
Wykres 21.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach dochodów własnych	92
Chart 21.	<i>Gminas with the largest changes in own revenues in 2017</i>	
Wykres 22.	Główne źródła wpływów budżetów gmin o największych bieżących dochodach własnych na 1 mieszkańca	94
Chart 22.	<i>Main sources of budget revenue of gminas with the largest current own revenue per capita</i>	
Wykres 23.	Relacja dochodów gmin na 1 mieszkańca z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i wpływów z podatku od nieruchomości	96
Chart 23.	<i>The ratio of gminas' revenue per capita due to personal income tax and real estate and property tax</i>	
Wykres 24.	Gminy o największych i najmniejszych wpływach z podatku od środków transportu na 1 mieszkańca	102
Chart 24.	<i>Gminas with the largest and the lowest tax revenue from means of transport per capita</i>	
Wykres 25.	Gminy o największych realnych obniżkach podatku od środków transportowych i udział wpływów z podatku w dochodach własnych	103
Chart 25.	<i>Gminas with the largest real tax reductions from means of transport and the share of tax revenue in own revenue</i>	
Wykres 26.	Gminy o największych i najmniejszych wpływach majątkowych na 1 mieszkańca	108
Chart 26.	<i>Gminas with the largest and the smallest revenue from property per capita</i>	
Wykres 27.	Gminy o największych i najmniejszych wpływach ze sprzedaży majątku na 1 mieszkańca	108
Chart 27.	<i>Gminas with the largest and the smallest revenue from the sale of property per capita</i>	
Wykres 28.	Gminy o największych i najmniejszych dotacjach na 1 mieszkańca	111
Chart 28.	<i>Gminas with the largest and smallest subsidies per capita</i>	
Wykres 29.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach poziomu dotacji celowych	111
Chart 29.	<i>Gminas with the largest changes in targeted subsidies in 2017</i>	
Wykres 30.	Gminy o największych i najmniejszych udziałach dotacji w dochodach ogółem	112
Chart 30.	<i>Gminas with the largest and smallest share of subsidies in total revenues</i>	
Wykres 31.	Gminy o największych i najmniejszych dotacjach na zadania z zakresu administracji rządowej na 1 mieszkańca	113
Chart 31.	<i>Gminas with the largest and smallest subsidies for tasks in the area of government administration per capita</i>	
Wykres 32.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach poziomu dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej	114
Chart 32.	<i>Gminas with the largest in 2017 changes in the level of subsidies for tasks in the area of government administration</i>	
Wykres 33.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach poziomu dotacji z wyłączeniem dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej na 1 mieszkańca	115
Chart 33.	<i>Gminas with the largest changes in subsidy level in 2017 excluding subsidies for government administration tasks per capita</i>	
Wykres 34.	Gminy o największych i najmniejszych dotacjach z wyłączeniem dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej	115
Chart 34.	<i>Gminas with the largest and smallest subsidies excluding subsidies for government administration tasks</i>	
Wykres 35.	Gminy o największych i najmniejszych subwencjach ogólnych na 1 mieszkańca	119
Chart 35.	<i>Gminas with the largest and smallest general subventions per capita</i>	

Wykres 36.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach subwencji ogólnej	120
Chart 36.	<i>Gminas with the largest changes in the general subvention in 2017</i>	
Wykres 37.	Gminy o największym i najmniejszym udziale części oświatowej w subwencji ogólnej	121
Chart 37.	<i>Gminas with the largest and smallest share of educational part in the general subvention</i>	
Wykres 38.	Gminy o największych i najmniejszych częściach oświatowych subwencji ogólnej na 1 mieszkańca	121
Chart 38.	<i>Gminas with the largest and smallest educational parts of the general subvention per capita</i>	
Wykres 39.	Gminy o największych w 2017 r. zmianach części oświatowej subwencji ogólnej	122
Chart 39.	<i>Gminas with the largest changes in the educational part of the general subvention in 2017</i>	
Wykres 40.	Dochody i wydatki budżetów gmin na 1 mieszkańca według powiatów	124
Chart 40.	<i>Revenue and expenditure of gminas' budgets per capita by powiat</i>	
Wykres 41.	Porównanie dynamiki nakładów inwestycyjnych i udziału dotacji w wydatkach inwestycyjnych gmin	129
Chart 41.	<i>Comparison of the dynamics of investment outlays and the share of subsidies in the investment expenditure of gminas</i>	
Wykres 42.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów miast na prawach powiatu ogółem	130
Chart 42.	<i>Revenue, expenditure and financial result of city budgets with powiat status in total</i>	
Wykres 43.	Dochody i wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca	131
Chart 43.	<i>Revenue and expenditure of city budgets with powiat status per capita</i>	
Wykres 44.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów powiatów ogółem	133
Chart 44.	<i>Revenue, expenditure and financial result of powiats' budgets in total</i>	
Wykres 45.	Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca	135
Chart 45.	<i>Revenue and expenditure of powiats' budgets per capita</i>	
Wykres 46.	Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetu województwa	137
Chart 46.	<i>Revenue, expenditure and financial result of the voivodship's budget</i>	

Spis map

List of maps

Mapa 1.	Wydatki sektora finansów lokalnych w krajach UE w % PKB w 2017 r.	24
Map 1.	<i>Expenditure of the local finance sector in EU countries in % of GDP in 2017</i>	
Mapa 2.	Udział dochodów samorządowych w PKB według województw w 2016 r.	30
Map 2.	<i>Share of local government revenue in GDP by voivodships in 2016</i>	
Mapa 3.	Typologia gmin na podstawie struktury dochodów według trójkąta Osanna	86
Map 3.	<i>Typology of gminas based on the revenue structure according to the Osann triangle</i>	
Mapa 4.	Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca	88
Map 4.	<i>Revenue of gminas' budgets per capita</i>	
Mapa 5.	Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w ujęciu powiatowym	88
Map 5.	<i>Revenue of gminas' budgets per capita in powiat perspective</i>	
Mapa 6.	Dochody własne gmin na 1 mieszkańca	90
Map 6.	<i>Own revenue of gminas per capita</i>	
Mapa 7.	Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin	91
Map 7.	<i>Share of own revenue in total gminas' revenue</i>	
Mapa 8.	Typologia gmin na podstawie struktury dochodów własnych według trójkąta Osanna	97
Map 8.	<i>Typology of gminas based on the structure of own revenues according to the Osann triangle</i>	
Mapa 9.	Udział z wpływów z podatku rolnego w dochodach własnych	100
Map 9.	<i>Share from income from agricultural tax in own revenues</i>	
Mapa 10.	Udział z wpływów z podatku rolnego w dochodach własnych gmin w ujęciu powiatowym	101
Map 10.	<i>Share of income from agricultural tax in gminas' own revenue in powiat perspective</i>	
Mapa 11.	Wpływy z opłaty targowej do budżetów samorządowych na 1 mieszkańca	104
Map 11.	<i>Revenue from market fee to local government budgets per capita</i>	
Mapa 12.	Dotacje i subwencje na 1 mieszkańca	110
Map 12.	<i>Subsidies and subventions for gminas per capita</i>	
Mapa 13.	Dotacje na projekty europejskie uzyskane przez gminy na 1 mieszkańca	117
Map 13.	<i>Subsidies for European projects obtained by gminas per capita</i>	
Mapa 14.	Relacja wartości dotacji na projekty europejskie do dochodów własnych gmin	118
Map 14.	<i>Ratio of the value of subsidies for European projects to the gminas' own revenue</i>	
Mapa 15.	Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca	123
Map 15.	<i>Total expenditure of gminas' budgets per capita</i>	
Mapa 16.	Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca według powiatów	124
Map 16.	<i>Total expenditure of gminas' budgets per capita by powiat</i>	
Mapa 17.	Wydatki bieżące budżetów gmin na 1 mieszkańca	126
Map 17.	<i>Current expenditure of gminas' budgets per capita</i>	
Mapa 18.	Wydatki inwestycyjne budżetów gmin na 1 mieszkańca	127
Map 18.	<i>Investment expenditures of gminas' budgets per capita</i>	
Mapa 19.	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	127
Map 19.	<i>Share of investment expenditure in total expenditure</i>	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol <i>Symbol</i>	Opis <i>Description</i>
Kreska (-) <i>Dash</i>	zjawisko nie wystąpiło <i>magnitude zero</i>
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 <i>magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit</i>
Zero: (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 <i>magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit</i>
Kropka (.) <i>Dot</i>	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych <i>data not available or not reliable</i>
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy <i>indicates that not all elements of the sum are given</i>
Comma (,)	used in figures to represent the decimal point

Ważniejsze skróty

Major abbreviations

Skrót <i>Abbreviation</i>	Znaczenie <i>Meaning</i>
tys. <i>thous.</i>	tysiąc <i>thousand</i>
mln <i>mln</i>	milion <i>million</i>
zł <i>zl</i>	złoty <i>zloty</i>
p. proc. <i>pp</i>	punkt procentowy <i>percentage point</i>
PKB <i>GDP</i>	produkt krajowy brutto <i>gross domestic product</i>
UE <i>EU</i>	Unia Europejska <i>European Union</i>
m	gmina miejska <i>urban gmina</i>
mw	gmina miejsko-wiejska <i>urban-rural gmina</i>
w	gmina wiejska <i>rural gmina</i>

Wstęp

Prezentowane opracowanie wydawane jest cyklicznie, ale po raz pierwszy ma charakter analityczny. Założeniem tegorocznej edycji było z jednej strony przedstawienie w miarę pełnego obrazu stanu finansów samorządowych Dolnego Śląska, a z drugiej strony pogłębienie oceny ważnych zagadnień. Szerokiej analizie poddano przede wszystkim zagadnienia dotyczące dochodów gminnych ze szczególnym uwzględnieniem podatków i opłat lokalnych. Wiąże się z tym ocena władztwa podatkowego oraz samodzielności finansowej gmin. Drugim problemem było ukazanie poziomu zróżnicowań występującego w budżetach gminnych. Takie szczególne potraktowanie gmin wynika z ich rangi ustrojowej oraz realnego znaczenia w systemie samorządowym i w gospodarczym. Rozwinięto także problem zadłużenia samorządów – szczególnie interesujący czytelników, a nie zawsze odpowiednio omawiany. Inne obszerniej ujęte zagadnienia to dwie kwestie szczególnie aktualne i oznaczające największe zmiany dla budżetów samorządowych – efekty rządowego programu „Rodzina 500 plus” oraz konsekwencje opóźnionego okresu przejściowego z perspektywy finansowej 2007–2013 na okres programowania 2014–2020 dla skali projektów realizowanych na bazie dotacji europejskich. Te dwa elementy wywarły największy wpływ na duże fluktuacje poziomu oraz struktury dochodów i wydatków budżetowych.

Podejście analityczne oznacza szerokie komentowanie i wyszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych. To także wykazywanie, że zmiana jednego szczegółowego wskaźnika nie jest oderwana od efektów statystycznych obserwowanych w poziomie innych wskaźników, gdyż jest to system naczyń połączonych. Szczególne znaczenie ma pokazywanie sytuacji odmiennych, niezgodnych z główną tendencją i wyjaśnianie ich charakteru. W opracowaniu zaproponowano również typologię gmin w dwóch różnych sformalizowanych ujęciach.

Oprócz komentowania i interpretowania sytuacji budżetów samorządowych dużą uwagę poświęcono głównemu zadaniu statystyki publicznej – informowaniu o poziomie zachodzących zjawisk. Budżety samorządowe są transparentne i każdemu przysługuje pełny dostęp do informacji o charakterze publicznym. Stąd większość informacji wnikliwy czytelnik może znaleźć w dostępnych źródłach – bazach statystycznych i urzędowych. Czytelnik zainteresowany problematyką, a nie będący specjalistą może mieć trudności i dlatego część analityczną uzupełniono aneksem tabelarycznym, z zestandaryzowanymi, najbardziej przekrojowymi danymi źródłowymi oraz przetworzonymi.

Introduction

The presented study is issued cyclically, however it is the first time when it has analytic nature. The assumption of this year's edition was, on the one hand, to present a fairly complete picture of the state of finances of the Dolnośląskie Voivodship local government and, on the other hand, to deepen certain important issues. Primarily, the issues of the communal income with particular emphasis on taxes and local fees were analysed in a broad way. This relates to the assessment of fiscal sovereignty and financial independence of municipalities. The second problem was to show the level of differentiation occurring in municipal budgets. Such a specific treatment of municipalities results from their systemic hierarchy and the real significance in the local and economic system. The problem of debt of local governments was also developed, which is particularly interesting for the readers, and was not always adequately discussed. Other issues which were discussed more extensively are two particularly current issues which mark the biggest changes for local government budgets – the effects of the governmental programme “Family 500 plus” and the consequences of a delayed transition period from the financial perspective 2007–2013 to the 2014–2020 programming period for the scale of projects implemented from European subsidies. These two elements had the greatest impact on large fluctuations in the level and structure of budget revenues and expenditure.

An analytical approach means broad commenting on and searching for cause–effect relationships. It also involves showing that the change of one specific indicator is not detached from the statistical effects observed in the level of other indicators, as it is a system of connected vessels. It is particularly important to show different situations which are inconsistent with the main tendency and to explain their character. The study also proposes a typology of municipalities in two different formalized approaches.

In addition to the comments and interpretations of the situation of local government budgets, the main task of public statistics was highlighted, i.e. to inform about the level of occurring phenomena. Local government budgets are transparent and everyone has full access to public information. Therefore, most of the information can be found in available sources – statistical and official databases. A reader interested in the issues, especially the one who is not a specialist in this matter, may have difficulties and therefore the analytical part has been supplemented with a tabular annex, with standardised, the most cross-sectional source and processed data.

Synteza

Ranga ustrojowa samorządu terytorialnego w Polsce na tle innych państw jest bardzo wysoka, co przejawia się w **wysokim poziomie redystrybucji PKB** przez budżety jednostek samorządu terytorialnego. W 2017 r. wyniósł on 13,3%. Wśród krajów unijnych tylko w trzech krajach skandynawskich, a także w niewielkiej skali w Holandii i we Włoszech finanse lokalne miały większy udział niż w Polsce. Biorąc pod uwagę jedynie wydatki w ramach finansów publicznych okazuje się, że są one w Polsce jeszcze bardziej zdecentralizowane niż w innych państwach, a udział podsektora finansów samorządowych w wydatkach sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniósł w 2017 r. 32,4%. Wyższe wskaźniki notowały jedynie Dania, Szwecja i Finlandia.

Odsetek ten ma tendencję rosnącą, gdyż w ramach finansów publicznych w 2017 r. najbardziej wzrosły wydatki podsektora instytucji samorządowych (o 11,6%), a znacznie mniej (o 5,1%) wydatki budżetu państwa i funduszy celowych. Podobnie, jak w 2016 r. główną tego przyczyną było cedowanie na samorzady zadań zleconych przez rząd. Najważniejsze z nich wynikają z realizacji rządowego programu „Rodzina 500 plus” i towarzyszą im odpowiednie dotacje. Dotacje celowe oraz subwencje z budżetu państwa dla samorządów mają **charakter wyrównawczy**, aby zbliżyć standard świadczenia podstawowych usług publicznych przez samorzady, niezależnie od poziomu rozwoju jednostek terytorialnych. Dlatego wydatki jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego stanowiły 10,3% regionalnego PKB i były niższe od średniej krajowej (11,1%). Od lat średni poziom krajowy PKB na 1 mieszkańca przekracza stała czwórka województw – oprócz dolnośląskiego, mazowieckie, wielkopolskie i śląskie. Ta sama grupa ma najniższą proporcję wydatków samorządowych do PKB, w odróżnieniu od wysokich wskaźników, które notuje 5 najbiedniejszych województw. Uzyskują one wsparcie nie tylko z budżetu, ale także z Unii Europejskiej w ramach Programu Polska Wschodnia.

W efekcie istniejącego mechanizmu wyrównawczego województwo dolnośląskie pomimo posiadania wskaźnika PKB na 1 mieszkańca na poziomie 110,8% średniej krajowej (dane za 2016 r.) miało tylko nieznacznie wyższe od średniej wydatki budżetów samorządowych – o 2,6% w 2016 r. oraz o 1,1% w 2017 r. Dla porównania województwo warmińsko-mazurskie notowało wskaźniki odpowiednio 71,3%, 98,2% i 99,6%.

Zmniejszenie się między 2016 r. a 2017 r. o 1,5 p. proc. przewagi województwa dolnośląskiego nad średnimi krajowymi wydatkami samorządów na 1 mieszkańca wynikało z niższej od krajowej dynamiki ich wzrostu. Wzrost wydatków w regionie wyniósł 10,2% wobec 14,1% w Polsce. Podobnie było po stronie dochodów – odpowiednio 6,9% oraz 9,2%. Różnica dynamiki wzrostu dochodów i wydatków oznaczała przekształcenie się dodatniego **wyniku finansowego** z 2016 r. (414,2 mln zł) w ujemny (-71,7 mln zł). Dotyczyło to jednostek samorządu terytorialnego ogółem, gdyż budżety 26 powiatów, 4 miast na prawach powiatu oraz województwa zachowały niewielką nadwyżkę. Natomiast budżety 165 dolnośląskich gmin z nadwyżki 216,6 mln zł w 2016 r. zeszyły do deficytu -128,8 mln zł w 2017 r. Są to dane sumaryczne, co oznacza, że:

- 73 gminy zanotowały nadwyżkę, a 92 deficyt,
- 17 powiatów uzyskało nadwyżkę, a 9 deficyt,
- 2 miasta na prawach powiatu wykazały nadwyżkę i 2 deficyt.

Na łącznie 196 dolnośląskich samorządów nadwyżka wystąpiła w 93 jednostkach. Jest to jednak wynik znacznie lepszy od spodziewanego, podobnie jak sumaryczny deficyt. Tylko 23 samorzady przyjęły na początku 2017 r. uchwały budżetowe zakładające nadwyżkę (4 powiaty i 19 gmin). Łączna kwota planowanego deficytu w regionie wynosiła -1053,3 mln zł, a więc była prawie piętnastokrotnie większa od ostatecznych wyników. W tym świetle można ocenić deficyt -71,7 mln zł, jako bardzo dobry rezultat.

Niewielki poziom deficytu w 2017 r. przyczynił się jednak do pogłębienia **problemu zadłużenia**. Jest on znacznie mniej nabrzmiały niż na początku obecnej dekady, ale Dolny Śląsk notuje o 42,0% większy sumaryczny poziom zobowiązań samorządów na 1 mieszkańca niż średnia krajowa (odpowiednio

2548,01 zł i 1793,91 zł). Ogólne zadłużenie w wysokości 7395,3 mln zł odpowiada 42,2% dochodów budżetowych z 2017 r. Generalnie sytuacja jest w gminach (zobowiązania stanowiły 28,2% dochodów) i powiatach (30,4%) dwukrotnie lepsza niż w miastach na prawach powiatu (64,3%) oraz w samorządowym województwie (59,7%). Aż 36,2% sumarycznego zadłużenia regionu przypada na miasto Wrocław, w którym wynosi ono 64,7% dochodów budżetowych z 2017 r. Jednak miasto Wałbrzych posiada najgorszą relację zobowiązań do dochodu – 95,5%. Umowny próg bezpieczeństwa 60,0% przekraczają także cztery gminy – Prusice (73,1%) oraz Świeradów-Zdrój, Krośnice i Bierutów. Ministerstwo Finansów oraz Regionalna Izba Obrachunkowa we Wrocławiu są zobligowane do monitorowania nie tego wskaźnika, ale poziomu indywidualnych limitów zadłużenia, określonych w art. 242–243 ustawy o finansach publicznych. Przekraczało je 7 jednostek (3 gminy i 4 powiaty), a od Dolnego Śląska więcej takich samorządów było jedynie w województwie zachodniopomorskim (12).

Osiągnięty **wzrost dochodów budżetowych** (6,9%) należy ocenić jako wysoki, niezależnie od tego, że ustępował on średniej krajowej. W ujęciu nominalnym był to wzrost z 16379,8 mln zł w 2016 r. do 17507,7 mln zł w 2017 r. **Głównymi czynnikami**, które o tym zadecydowały były (w nawiasach zmiana wpływów w stosunku do 2016 r.):

- **Dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej** (416,5 mln zł) – był to drugi rok realizacji rządowego programu „Rodzina 500 plus”; za rozdział środków do beneficjentów są odpowiedzialne gminy (ponad $\frac{3}{4}$ tego przyrostu) i miasta na prawach powiatu (ponad $\frac{1}{4}$), natomiast budżet wojewódzki zanotował zmniejszenie wysokości tej kategorii dotacji; konsekwencją programu rządowego po stronie rozchodów budżetowych był udział 15,3% ogólnych wydatków, uzyskany przez nowy dział klasyfikacji budżetowej „rodzina” (zmieniona klasyfikacja obowiązuje od 1.01.2017 r.), który ustępował jedynie działowi „oświata i wychowanie” (26,8%).
- Udziały w **podatku dochodowym od osób fizycznych** (318,0 mln zł) wpłynęły niemal po równo do gmin i miast na prawach powiatu (po prawie 45%); jest to wyraz dobrej koniunktury gospodarczej – wzrostu zatrudnienia i przeciętnych wynagrodzeń oraz zysków osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.
- Udziały w **podatku dochodowym od osób prawnych** (136,5 mln zł) wpłynęły głównie do budżetu wojewódzkiego (prawie $\frac{2}{3}$); duże firmy odnotowały znacznie większe zyski niż rok wcześniej, gdy był to czynnik obniżający dochody budżetowe samorządów (–87,7 mln zł); taka poprawa wyników gospodarczych pozwoliła zwiększyć wpływy zwłaszcza do budżetu województwa, które rok wcześniej znacznie się zmniejszyły.
- **Podatek od nieruchomości** (96,6 mln zł) jest zdecydowanie najważniejszym podatkiem lokalnym, a jego przyrost w tak dużej skali wynikał w większym stopniu z działalności komercyjnej niż z wpłat mieszkańców.
- **Dotacje na projekty europejskie** (96,3 mln zł) zaczęły wzrastać po kilkuletnim okresie spadków związanym z przechodzeniem ze starego okresu programowania (2007–2013) na nowy (2014–2020); wszędzie z wyjątkiem miast na prawach powiatu w 2016 r. zanotowano bardzo duży ubytek wpływów (o 333,1 mln zł) – w 2017 r. było odwrotnie i tylko te miasta (zwłaszcza Wrocław) zanotowały spadek o 101,9 mln zł; wywołało to po stronie wydatków zastój inwestycyjny, natomiast w innych samorządach po okresie ograniczania wzrosła wartość **inwestycji**; uwzględniając wszystkie źródła finansowania wzrost inwestycji wyniósł 27,8% w stosunku do 2016 r., ale nastąpił głównie w gminach, gdyż w miastach na prawach powiatu i w województwie uległy one dalszemu zmniejszeniu.
- **Subwencja ogólna** (61,5 mln zł) wzrastała zdecydowanie wolniej niż dotacje (1,8% wobec 13,1%), ale była dodatkowym elementem decydującym o statystycznym wymiarze **samodzielności finansowej** samorządów, które są w coraz większym stopniu zależne od zewnętrznych transferów.; subwencja dzieli się na niemal równe połowy – część oświatową i części pozostałe (wyrównawczą, równoważącą i w niewielkim stopniu rekompensującą oraz uzupełnienie subwencji); subwencja oświatowa pokryła 59,1% wydatków oświatowych samorządów; ogólnemu wzrostowi subwencji w gminach i miastach na prawach powiatu towarzyszył jej spadek w powiatach i województwie.
- Duży wzrost dotacji na zadania rządowe odbił się na innych typach **dotacji, w tym na zadania własne** (–23,1 mln zł), uległy także zmniejszeniu **dochody majątkowe** (przy wzroście dochodów z czynszu i dzierżawy oznacza to ograniczenie wielkości sprzedaży składników majątkowych), a także zmniejszyły

się **pozostałe dochody własne** (poza majątkowymi oraz z podatków i opłat lokalnych, które zanotowały wzrost o 38,6 mln zł).

Samorządy w różnym stopniu korzystały ze swojego **władztwa podatkowego**, decydując o obniżkach górnych stawek oraz zastosowaniu ulg i zwolnień w podatkach i opłatach lokalnych. Skala tych uszczupień była największa dla podatku od środków transportowych i wyniosła 38,1% potencjalnych wpływów (w Polsce 42,8%). Znikome znaczenie fiskalne miały skutki obniżek dla opłaty od posiadania psów (32,2%, w kraju 45,9%), natomiast znacznie większe było znaczenie obniżek podatku od nieruchomości (6,1% i 11,1% w Polsce). Samorządy obniżały także stawki podatku rolnego (1,9%) i w śladowych wartościach opłaty targowej i rolnej. Zawsze jednak był to mniejszy wymiar uszczupień niż w innych regionach kraju. W istocie problematyczne jest tu określenie „uszczuplenia potencjalnych wpływów”, bo z pewnością dużej części z tych dochodów fiskalnych by nie było, gdyby gminy (rzadziej miasta na prawach powiatu) tych obniżek nie stosowały.

Na Dolnym Śląsku znajdują się zarówno samorządy biedne i zadłużone, jak i bogate. Wyrazem tego jest duża reprezentacja dolnośląskich samorządów wśród **płatników na część równoważącą/regionalną** subwencji ogólnej. Samorządy województwa zostały zobligowane do dokonania wpłat w kwocie 187,1 mln zł, z czego powróciło do regionu 126,9 mln zł. Gmina Polkowice była drugim w kraju płatnikiem (za gminą Kleszczów), Koberzyce – czwartym, a Bogatynia – szóstym. Aż 12 gmin (na 92 w kraju), które dokonywały wpłat na część równoważącą było z Dolnego Śląska. Na 21 powiatów w kraju dokonujących wpłat, 5 reprezentowało region, w tym powiat lubiński zajmujący 5. pozycję w Polsce. Natomiast Wrocław zajmował 4. pozycję w gronie miast na prawach powiatu, a kwota jego wpłaty była niemal równa kwocie uiszczanej do budżetu państwa przez 12 dolnośląskich gmin. Z kolei z budżetu województwa ponownie (po wyjątkowym 2016 r., gdy wystąpiła przerwa) wyasygnowano wpłatę na część regionalną subwencji (tradycyjnym jej płatnikiem w kraju jest Mazowsze, a w 2017 r. oprócz Dolnego Śląska, wyjątkowo doszło województwo lubuskie z symboliczną kwotą).

Executive summary

The systemic significance of local government in Poland compared to other countries is very high, as evidenced in the **high level of GDP redistribution** by the budgets of local government units. In 2017, it amounted to 13.3%. Among the EU countries, only in three Scandinavian countries, and also on a small level in the Netherlands and Italy, local finances had a larger share than in Poland. Taking into account only expenditures within public finances, it turns out that they are even more decentralised in Poland than in other countries, and the share of the sub-sector of self-government finances in the general government expenditure in 2017 amounted to 32.4%. Higher indicators were recorded only by Denmark, Sweden and Finland.

This percentage has a growing tendency, as within public finance in 2017, the expenditure of sub-sector of local government institutions increased the most (by 11.6%), and much less (by 5.1%) the expenditure of the state budget and targeted funds. Similarly to 2016, the main reason for this was the ceding of tasks assigned by the government to local governments. The most important of them result from the implementation of the government programme "Family 500 plus" and are accompanied by appropriate subsidies. Targeted subsidies and subventions from the state budget for local governments are **compensatory** in order to approximate the standard of providing basic public services by local governments, regardless of the level of development of territorial units. Therefore, the expenditure of local government units of the Dolnośląskie Voivodship constituted 10.3% of regional GDP and were lower than the national average (11.1%). For years, the average national GDP per capita has been exceeded by four voivodships – except for Dolnośląskie, Mazowieckie, Wielkopolskie and Śląskie. The same group has the lowest ratio of local government expenditure to GDP, contrary to high rates, which are recorded by the 5 poorest voivodships. They receive support not only from the budget, but also from the European Union as part of the Eastern Poland Programme.

As a result of the existing compensatory mechanism, the Dolnośląskie Voivodship, despite having the GDP per capita at the level of 110.8% of national average (data for 2016), had expenditure of local government budgets only slightly higher than the average – by 2.6% in 2016 and by 1.1% in 2017. For comparison, the Warmińsko-Mazurskie voivodship had rates of 71.3%, 98.2% and 99.6%, respectively.

The decrease of the advantage of the Dolnośląskie Voivodship over the average national expenditure of local governments per capita between 2016 and 2017 by 1.5 pp was due to the lower growth dynamics than its national average. The increase in expenditure in the region was 10.2% compared to 14.1% in Poland. This also was the case of revenue – 6.9% and 9.2%, respectively. The difference in the dynamics of growth of revenue and expenditure meant that the positive **financial result** from 2016 (PLN 414.2 million) turned into a negative one (PLN –71.7 million). This applied to local government units, as budgets of 26 powiats, 4 cities with powiat status as well as voivodships maintained a small surplus. On the other hand, the budgets of 165 Lower Silesian gminas went down from the surplus of PLN 216.6 million in 2016 to the deficit of PLN –128.8 million in 2017. These are consolidated data, which means that:

- 73 gminas had surplus, and 92 deficit,
- 17 powiats gained surplus, and 9 deficit,
- 2 cities with powiat status had surplus, and 2 deficit.

For the total number of 196 Lower Silesian local governments, the surplus occurred in 93 units. However, this is a much better result than expected, similarly to the consolidated deficit. Only 23 local governments adopted, in early 2017, budgetary resolutions assuming a surplus (4 powiats and 19 gminas). The total amount of the planned deficit in the region was PLN –1053.3 million, so it was almost fifteen times higher than the final results. In this light, a deficit of PLN –71.7 million can be assessed as a very good result.

A small level of deficit in 2017, however, contributed to the deepening of the **debt problem**. It is much less intensified than it was at the beginning of the current decade, but Dolnośląskie has a 42.0% higher total level of local governments' commitments per capita than the national average (PLN 2548.01 and

PLN 1793.91, respectively). The total debt in the amount of PLN 7395,3 million corresponds to 42.2% of budget revenues from 2017. In general, the situation in gminas (liabilities accounted for 28.2% of revenue) and powiats (30.4%) is twice better than in cities with powiat status (64.3%) and in the local government (59.7%). As much as 36.2% of the region's consolidated debt lies in the city of Wrocław, in which it amounts to 64.7% of budget revenues from 2017. However, the city of Wałbrzych has the worst loan-to-income ratio – 95.5%. The contractual safety threshold of 60.0% is also exceeded by four gminas – Prusice (73.1%), and Świeradów-Zdrój, Krośnice and Bierutów. The Ministry of Finance and the Regional Chamber of Auditors in Wrocław are obliged to monitor not this indicator but the levels of individual debt limits as specified in art. 242–243 of the Public Finance Act. They were exceeded by 7 units (3 gminas and 4 powiats), and only in the Zachodniopomorskie Voivodship there were more local governments of this kind (12) than in Lower Silesia.

The **increase in budget revenues** (6.9%) should be assessed as high, regardless of the fact that it was lower than the national average. In nominal terms, this was an increase from PLN 16379.8 million in 2016 to PLN 17507.7 million in 2017. The **main factors** that determined this were (in parentheses the change of revenue in relation to 2016):

- **Subsidies for government administration tasks** (PLN 416.5 million) – this was the second year of the government programme “Family 500 plus”; gminas (over $\frac{3}{4}$ of this increase) and cities with powiat status (over $\frac{1}{4}$) are responsible for distribution of funds to beneficiaries, while the voivodship budget noted a decrease in the amount of this category of subsidy; the consequence of the government programme on the side of budget expenditure was the share of 15.3% of total expenditure, obtained by the new budgeting section ‘family’ (the revised classification in force since 01 January 2017), which was only just behind the “education and upbringing” section (26.8 %).
- Shares in **personal income tax** (PLN 318.0 million) were received equally by gminas and cities with powiat status (almost 45% each); it is an expression of a good economic situation – an increase in employment and average wages and profits of natural persons conducting an economic activity.
- Shares in **corporate income tax** (PLN 136.5 million) mainly contributed the voivodship budget (almost $\frac{2}{3}$); large companies recorded much larger profits than a year earlier, then it was a factor decreasing budget revenues of local governments (PLN –87.7 million); such an improvement in economic performance allowed to increase the revenue, especially to the budget of the voivodship, which decreased significantly in the previous year.
- **Real estate and property tax** (PLN 96.6 million) is by far the most important local tax, and its increase on such a large scale resulted to a greater extent from commercial activities than from residents’ payments.
- Subsidies for **European projects** (PLN 96.3 million) began to increase after a several-year period of decline related to the transition from the old programming period (2007–2013) to the new one (2014–2020); everywhere, except for cities with powiat status in 2016 there was a very large drop in revenue (by PLN 333.1 million) – in 2017 it was the opposite and only those cities (especially Wrocław) recorded a decrease by PLN 101.9 million; it caused investment stagnation on the expenditure side, while in other local governments, after the period of reduction, the value of **investments** increased; taking into account all sources of financing, the increase in investment amounted to 27.8% compared to 2016, but it occurred mainly in gminas, as in powiats and in the voivodship they were further reduced.
- **General subsidy** (PLN 61.5 million) grew much slower than subsidies (1.8% to 13.1%), but it was an additional element deciding on the statistical dimension of **financial independence** of local governments, which are increasingly dependent on external transfers; the subsidy is divided into almost equal halves – the educational part and the remaining parts (equalizing, balancing and to a small extent compensating and supplementing the subsidy); the educational subsidy covered 59.1% of the local government’s educational expenditure; the general increase in subsidies in gminas and cities with powiat status was accompanied by a decrease in powiats and voivodships.
- A large increase in subsidies for government tasks affected other types of **subsidies, including own tasks** (PLN –23.1 million), **property income** also decreased (with an increase in rent and rental leases income, this means a reduction in the sales volume of property assets), and also other **own revenue** (excluding property and from taxes and local fees, which increased by PLN 38.6 million).

Local governments used their **tax authority** to a varying extent, deciding on lowering of top rates and applying tax reductions and exemptions in local taxes and fees. The scale of these losses was the highest for the tax on transport means and amounted to 38.1% of potential revenue (42.8% in Poland). The effects of reductions on the fee for owning dogs (32.2%, in the country 45.9%) had a limited fiscal significance, while the significance of property tax cuts (6.1% and 11.1% in Poland) was higher. Local governments also reduced agricultural tax rates (1.9%) and to small extent market and agricultural fees. However, it always was a smaller extent of losses than in other regions of the country. In fact, it is difficult to determine the problem of "loss of potential revenue", because certainly a large part of this fiscal revenue would not exist if gminas (less frequently cities with powiat status) did not apply these reductions.

In Lower Silesia there are both poor and indebted local governments as well as rich ones. An expression of this is the large representation of Lower Silesian local governments among payers for the balancing/regional part of the general subsidy. The local governments from the voivodship were obliged to make payments in the amount of PLN 187.1 million, of which PLN 126.9 million returned to the region. The gmina of Polkowice was the second payer in the country (behind the Kleszczów gmina), Kobierzyce – the fourth, and Bogatynia – the sixth. As many as 12 gminas (out of 92 in the country) which made contributions to the balancing part were from Lower Silesia. Out of 21 powiats in the country making payments, 5 were represented by the region, including the Lubin powiat taking the 5th position in Poland. Wrocław, on the other hand, was ranked 4th in the group of cities with powiat status, and the amount of its payment was almost equal to the amount paid to the state budget by 12 Lower Silesian gminas. On the other hand, the payment was made again from the voivodship budget (after exceptional 2016, when there was a break) for the regional part of the subvention (the traditional payer in the country is Mazowsze, and in 2017, apart from Lower Silesia, exceptionally, with a symbolic amount the Lubuskie Voivodship was included).

Rozdział 1

Chapter 1

Redystrybucyjna funkcja finansów samorządowych w gospodarce

Redistributive function of local government finances in the economy

Finanse samorządowe, będące integralną częścią finansów publicznych, obejmują zjawiska i procesy związane z gromadzeniem oraz rozdysponowaniem środków publicznych przez organy jednostek samorządu terytorialnego i podległe tym organom jednostki organizacyjne¹.

Udział finansów samorządowych zmienia się zarówno w ramach finansów publicznych, jak i w skali całej gospodarki. Dostarczanie mieszkańcom jednostek terytorialnych podstawowych dóbr publicznych następuje najefektywniej, jeśli czynią to władze lokalne, najbliższe mieszkańcom. Stąd wynika konstytucyjne umocowanie gminy jako podstawowej jednostki samorządu terytorialnego. Natomiast inne jednostki – powiaty i województwa zostały wprowadzone ustawowo. Funkcjonowanie trzech szczebli samorządowych w Polsce wymaga posiadania przez nie wpływów budżetowych adekwatnych do przyznanych im zadań. Najważniejszym czynnikiem wzrostu wielkości budżetów samorządowych w Polsce w latach 2016–2017 był program wsparcia rodzin z dziećmi 500 plus, który oznaczał zwiększenie transferów z budżetu państwa do budżetów samorządowych. Konsekwencją zmian o podobnym charakterze jest wzrost (w innych sytuacjach spadek) udziału finansów samorządowych w systemie finansów publicznych oraz w relacji do produktu krajowego brutto. Zmienia się więc poziom redystrybucji z jednej strony w ujęciu **środków prywatnych i publicznych**, a z drugiej strony na płaszczyźnie budżetu państwa i trzech szczebli samorządowych.

Większość ujęć literaturowych wskazuje na 3 zasadnicze funkcje finansów publicznych: alokacyjną, stabilizacyjną i redystrybucyjną.

Makroekonomiczny aspekt redystrybucji dochodów dotyczy zakresu redystrybucji produktu krajowego brutto, ogólnej struktury dochodów i wydatków realizowanych przez władze publiczne w ramach redystrybucyjnej funkcji finansów publicznych. W tym ujęciu redystrybucja przez swoje globalne rozmiary, wywołuje określony (pozytywny, negatywny) wpływ na całą gospodarkę, jej poszczególne działy, sektory, branże, regiony (aspekt przestrzenny).

Makrospołeczny aspekt redystrybucji dochodów to analizowanie skutków tego rodzaju działalności państwa dla różnych grup społecznych².

¹ L. Patrzalek, *Finanse samorządowe*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 1999, s. 7.

² S. Owsiak, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 59.

1.1. Polska na tle krajów Unii Europejskiej

1.1. Poland compared to other European Union countries

Unia Europejska pozostawia wyłącznej decyzji krajów członkowskich ustrój władz lokalnych i regionalnych, ich organizację i uprawnienia, zakres odpowiedzialności, sposoby pozyskiwania oraz cele wydatkowania środków budżetowych, a także strukturę terytorialną państwa. Ten ostatni aspekt podlega jedynie ograniczonej standaryzacji statystycznej – kraje członkowskie wskazują, które jednostki administracyjne mieszczą się na pierwszym, drugim i trzecim stopniu regionalizacji. Jest to ujęte w Nomenklaturze Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), która jednak nie obejmuje szczebli lokalnych (w Polsce gmin i powiatów).

Ramowy charakter wypracowania **wspólnych standardów samorządowych** wynika z Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego (EKST) przyjętej w 1985 r. przez Radę Europy. Jest to instytucja pozaunijna, ale sygnatariuszami Karty są wszystkie kraje członkowskie UE (większość państw ją podpisała z pewnymi wyłączeniami).

Wśród postanowień EKST uznanych przez jej autorów za najważniejsze znajdują się:

- Ujęcie zasady samorządności terytorialnej w prawie wewnętrznym oraz (w miarę możliwości) w akcie rangi konstytucyjnej,
- Przyznanie samorządom lokalnym prawa do kierowania i zarządzania częścią spraw publicznych,
- Prawo posiadania odrębnych zasobów finansowych i swobodnego nimi dysponowania,
- Zapewnienie społecznościom lokalnym środków finansowych dostosowanych do zakresu uprawnień i zadań samorządu,
- Uznanie opłat i podatków lokalnych za źródło zasobów finansowych społeczności lokalnych, o których wysokości samorząd może decydować w granicach prawa³.

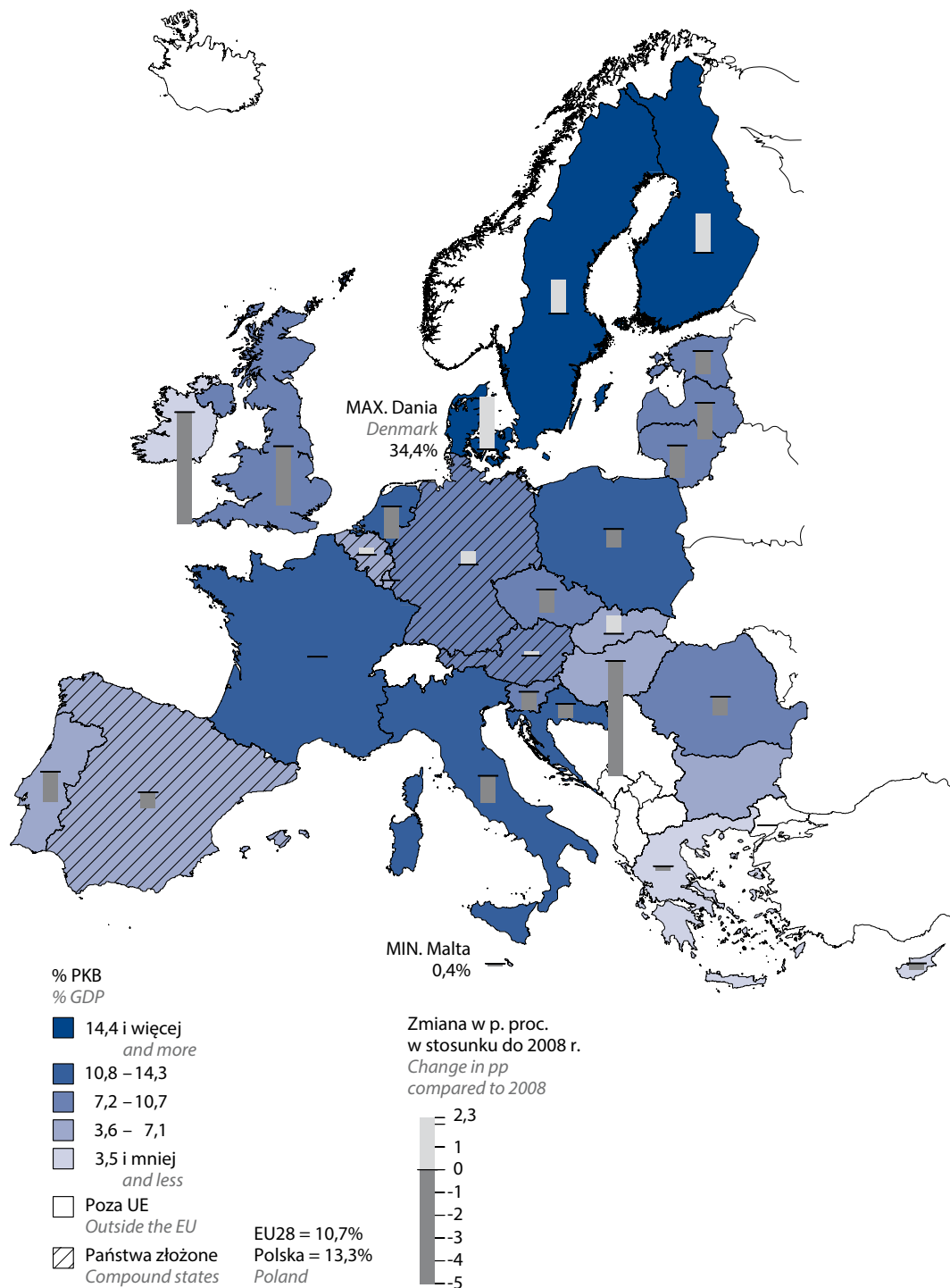
Zbyt ogólny charakter tych wspólnych uzgodnień, a przede wszystkim historycznie ukształtowana odmiennność ustrojowa państw decyduje o dużym zróżnicowaniu zakresu działania i znaczenia jednostek lokalnych i regionalnych i tym samym także o poziomie redystrybucji budżetowej w krajach UE.

Porównanie województwa dolnośląskiego z regionami unijnymi nie jest metodycznie zasadne, gdyż z jednej strony polskie województwa (precyzyjniej – regiony) mieszczą się na drugim stopniu regionalizacji (NUTS 2), na którym aż sześć mniejszych państw UE jest jednocześnie pojedynczymi regionami (czyli redystrybucja odnosi się tam do budżetu centralnego), a w niektórych innych państwach (np. Niemczech) regiony NUTS 2 nie mają charakteru administracyjnego (czyli nie dysponują własnymi budżetami, a jedynie wykazują sumę budżetów niższych szczebli administracyjnych). Z drugiej strony występują również pewne różnice wewnątrz państw (w następnym podrozdziale ukazana jest sytuacja w Polsce). Jednak w pełni uzasadnione są dokonywane na poziomie państw międzynarodowe porównywania znaczenia finansów lokalnych (samorządowych).

³ E. Pancer-Cybulska, *Uwarunkowania procesów integracji Polski z Unią Europejską na poziomie regionalnym i lokalnym*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2005, s. 32–33.

Mapa 1. Wydatki sektora finansów lokalnych w krajach UE w % PKB w 2017 r.

Map 1. Expenditure of the local finance sector in EU countries in % of GDP in 2017

Polska z udziałem 13,3% finansów lokalnych w PKB zajmuje szóste miejsce w UE, ustępując trzem krajom skandynawskim (Danii, Szwecji, Finlandii) oraz nieznacznie Włochom i Holandii. Potwierdza to stosunkowo **duże uprawnienia polskich samorządów** – większe niż w większości państw UE. Poziom redystrybucji PKB przez polskie samorzady jest niemal o ¼ wyższy niż średnio w UE (10,7%). Należy poczynić tu jednak pewne uwagi:

- finanse lokalne odnoszą się tu do wszystkich szczebli samorządowych (lokalnych i regionalnych), a terminologicznym odpowiednikiem sektora finansów publicznych według obowiązującego w UE standardu ESA2010 jest sektor instytucji rządowych i samorządowych (SIRS); dane według ESA2010 różnią się nieco od ujętych według sprawozdawczości krajowej,
- najniższe wskaźniki mają Malta i Luksemburg (państwa te mają mniej mieszkańców niż Wrocław) oraz Cypr (odpowiadający populacji Krakowa); w tak małych państwach siedziba rządu znajduje się blisko mieszkańców, a uprawnienia samorządów mogą niewiele różnić się od zakresu działań polskich rad osiedlowych; dotyczy to też innych małych państw; potrzeba decentralizacji uprawnień zarządzania dobrami publicznymi jest znacznie większa w dużych krajach;
- o stosunkowo niskim poziomie średniej unijnej decydują gospodarki znacznie większe od skandynawskich, w tym Niemcy, Hiszpania, Belgia, Austria.

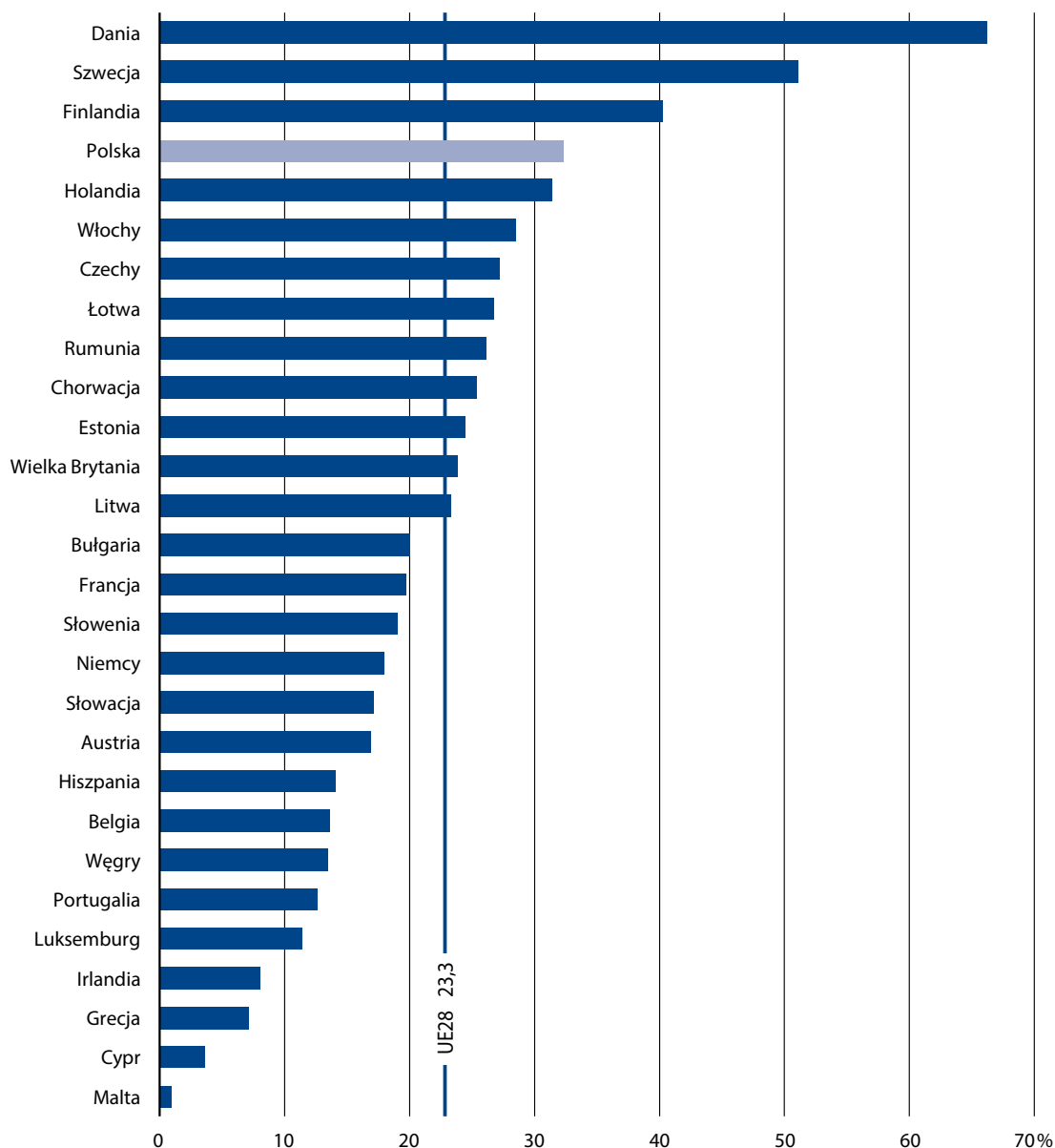
Wśród członków Unii 23 państwa traktowane są jako unitarne, 2 jako regionalne, gdzie na regiony cedowane są duże uprawnienia (Włochy i Hiszpania), a 3 państwa mają charakter złożony (federacyjny) z konstytucyjnym prawem opuszczenia federacji. W Niemczech i Austrii funkcjonują rządy krajowe (landów), a w Belgii regionalne. Na czele rządu stoi premier (lub burmistrz w trzech miejskich landach niemieckich), a ministrowie decydują m.in. o edukacji, sprawach wewnętrznych i ordynacji podatkowej. Nie da się jednoznacznie przypisać ich budżetów ani do budżetu centralnego, ani budżetów lokalnych i Eurostat wyodrębniła je w osobnej grupie dla 4 państw: Niemiec, Austrii, Belgii i Hiszpanii. Należy to mieć na uwadze oceniając niskie wskaźniki tych państw oraz poziomu średniej unijnej, na który mają one wpływ.

U schyłku XX w. w finansach publicznych w większości krajów europejskich występowały silne **tendencje decentralizacyjne**, oznaczające przenoszenie uprawnień państwa z poziomu centralnego na szczeble lokalne. Obecnie sytuacja jest odmienna. Dominuje zmniejszanie się roli finansów lokalnych w PKB. Punktem porównawczym jest rok 2008 – ostatni z budżetami przyjętymi przed światowym kryzysem finansowym. W ciągu 9 lat redystrybucja PKB przez finanse lokalne zmalała w 18 krajach, w tym w Polsce o 0,8 p. proc. (najbardziej na Węgrzech i w Irlandii – odpowiednio o 5,0 i 4,9 p. proc.), nie zmieniła się w 3 państwach, a wzrosła w 7 krajach (najbardziej w państwach skandynawskich). W efekcie średnia unijna zmalała z 11,3 do 10,7 p. proc.

Należy zauważyć, że jest to w dużym stopniu spowodowane ogólnym zmniejszaniem się **fiskalizmu gospodarek** oraz cięć wydatków publicznych w celu wypełnienia unijnych kryteriów konwergencji monetarnej. Efektem jest zmniejszenie się redystrybucji PKB przez cały sektor finansów publicznych. W dużym stopniu jest to efekt znacznego wzrostu wydatków publicznych i krajowych programów ratunkowych związanych z kryzysem finansowym po 2008 r. Obecna sytuacja gospodarcza jest zdecydowanie lepsza, a polityka Unii koncentruje się na obniżaniu deficytu finansów publicznych oraz długu publicznego. Wskaźnik wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych dla całej Unii zmalał do najniższego poziomu w ciągu ostatnich 10 lat, osiągając wielkość 45,8% PKB. Wieloletnie zmniejszanie się redystrybucji budżetowej w Polsce uległo w 2017 r. pewnemu odwróceniu, gdyż zanotowano wzrost udziału wydatków w PKB o 0,1 p. proc. Polskę nadal cechuje znacznie mniejszy fiskalizm niż UE średnio (41,2% według standardu ESA2010). Rozpiętość wśród członków UE była w 2017 r. ponad dwukrotna – od 26,1% w Irlandii do 53,7% w Finlandii (wartość 50% PKB przekracza także Belgia i Dania). Tak duże zróżnicowanie decyduje, że nieco inna (niż w przypadku relacji do PKB) jest kolejność państw pod względem udziału finansów samorządowych w finansach publicznych.

Wykres 1. Udział finansów lokalnych w wydatkach sektora instytucji rządowych i samorządowych państw UE w 2017 r.

Chart 1. Share of local finances in the expenditure of the general government sector in EU countries in 2017

Najbardziej zdecentralizowane finanse publiczne ma Dania, w której aż 2/3 wydatków publicznych wykonują budżety lokalne. Polska zajmuje 4. miejsce w UE ustępując jedynie trzem krajom skandynawskim. Niemal 1/3 (32,4%) środków publicznych w dyspozycji budżetów samorządowych świadczy o ugruntowanej silnej pozycji samorządów w ustroju państwa. Chociaż Holandia i Włochy wyprzedzały Polskę pod względem udziału finansów lokalnych w PKB, to jednak w tym ujęciu zajmują 5. i 6. pozycję z powodu wyższego poziomu redystrybucji PKB przez sektor instytucji rządowych i samorządowych ogółem. Duża centralizacja działań publicznych (niewielki zakres uprawnień władz lokalnych) cechuje trzecią unijną gospodarkę – Francję (po brexicie będzie drugą gospodarką). Jest to jedno z państw statystycznie silnie obniżających poziom średniej unijnej.

1.2. Województwo dolnośląskie na tle Polski

1.2. Dolnośląskie Voivodship compared to Poland

Dane przekazywane do Eurostatu przez Ministerstwo Finansów są zgodne ze standardem ESA2010. Służą spełnieniu wymagań Komisji Europejskiej monitorującej przestrzeganie kryteriów konwergencji fiskalnej z Maastricht oraz umożliwiają porównania z innymi krajami. Natomiast wszelkie inne publikowane przekroje danych są zgodne z przepisami krajowymi. Różnice nie są jednak duże, zwłaszcza na poziomie jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 1. Budżety jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w dwóch ujęciach

Table 1. Budgets of local government units in Poland in two perspectives

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Budżety podsektora instytucji samorządowych wg ESA2010 ^a <i>Budgets of the subsector of local government institutions according to ESA2010^a</i>		Budżety jednostek samorządu terytorialnego wg prawa krajowego <i>Budgets of local government units according to national law</i>	
	2016	2017	2016	2017
	w mln zł <i>in mln zł</i>			
Dochody <i>Revenue</i>	215 567	231 651	213 669	229 879
Wydatki <i>Expenditure</i>	207 868	231 889	206 035	230 166
Wynik <i>Result</i>	7 699	-238	7 634	-288

a Dane Departamentu Polityki Makroekonomicznej Ministerstwa Finansów na potrzeby nadzoru budżetowego UE.

a Data of the Department of Macroeconomic Policy of the Ministry of Finance for the needs of EU budgetary surveillance.

Niezależnie od szczegółowych zasad uwzględniania poszczególnych pozycji dochodów i wydatków, po okresie zadłużania się przez samorzady, w latach 2015–2016 zanotowały one nadwyżkę, która w 2017 r. przeszła w niewielki deficyt. Wzrost nominalnych wydatków samorządów o 11,7 p. proc. wyprzedził dynamikę PKB. W ujęciu ESA2010 wyrażone w cenach bieżących wskaźniki dynamiki wydatków w 2017 r. były następujące:

- 11,6% – podsektor instytucji samorządowych,
- 5,1% – podsektor instytucji rządowych (budżet państwa i fundusze celowe),
- 6,9% – sektor instytucji rządowych i samorządowych (SIRS) razem

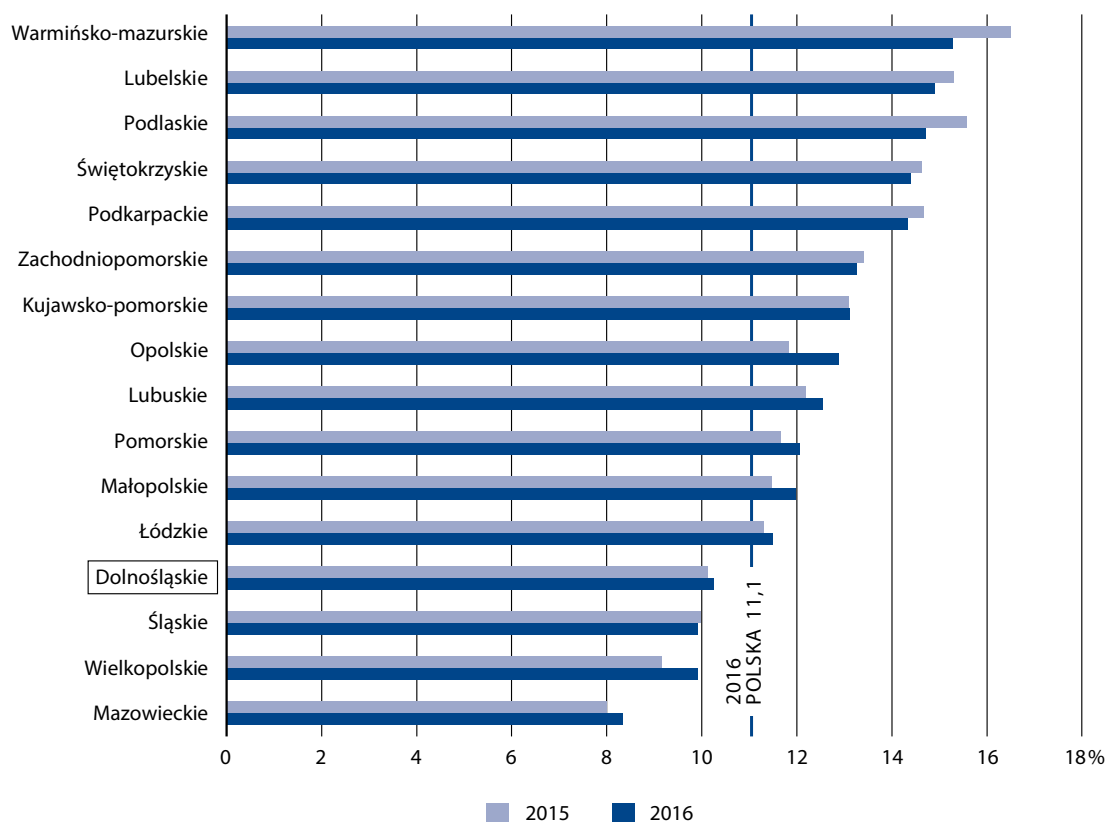
Dynamika wydatków rządowych była więc ponad dwukrotnie niższa od dynamiki wydatków samorządowych. Nominalny wzrost ogólnych wydatków publicznych minimalnie wyprzedził nominalną dynamikę PKB, co wystarczyło do wzrostu ich udziału w PKB z 41,1% do 41,2%. **Przesądziły więc wydatki samorządowe.** Należy zauważyć, że ten wzrost jest także efektem redystrybucji na drugiej płaszczyźnie – wewnątrz SIRS w postaci zwiększonych transferów (dotacji) z budżetu państwa do budżetów samorządowych.

Występuje także redystrybucja na trzeciej płaszczyźnie – w ujęciu wojewódzkim (aspekt przestrzenny). Wynika ona nie tylko z naturalnych regionalnych zróżnicowań PKB oraz wpływów z tytułu różnych form danin publicznych, ale także z transferów środków między samorządami.

Rachunki narodowe są przygotowywane znacznie szybciej niż rachunki regionalne. Umożliwia to na poziomie całego kraju ocenę poziomu redystrybucji za 2017 r., ale informacje o PKB dla województw są dostępne jedynie dla 2016 r.

Wykres 2. Udział wydatków samorządowych w PKB według województw

Chart 2. Share of local government expenditure in GDP by voivodships

W 2016 r. nastąpił wzrost udziału wydatków samorządowych w PKB do 11,09% z poziomu 10,92% w 2015 r. Wpływ na to miała grupa 9 województw, gdyż w pozostałych 7 udział ten zmalał, pomimo dużego wzrostu wydatków socjalnych związanych z programem Rodzina 500 plus. Zmniejszenie to dotyczyło w największej skali 5 województw Polski Wschodniej – uczestników dedykowanego dla tego regionu programu operacyjnego wykorzystania środków unijnych. Zmniejszanie wydatków na projekty europejskie, wynikające z końca realizacji projektów poprzedniej perspektywy finansowej (2007–2013), było główną przyczyną spadku tego wskaźnika.

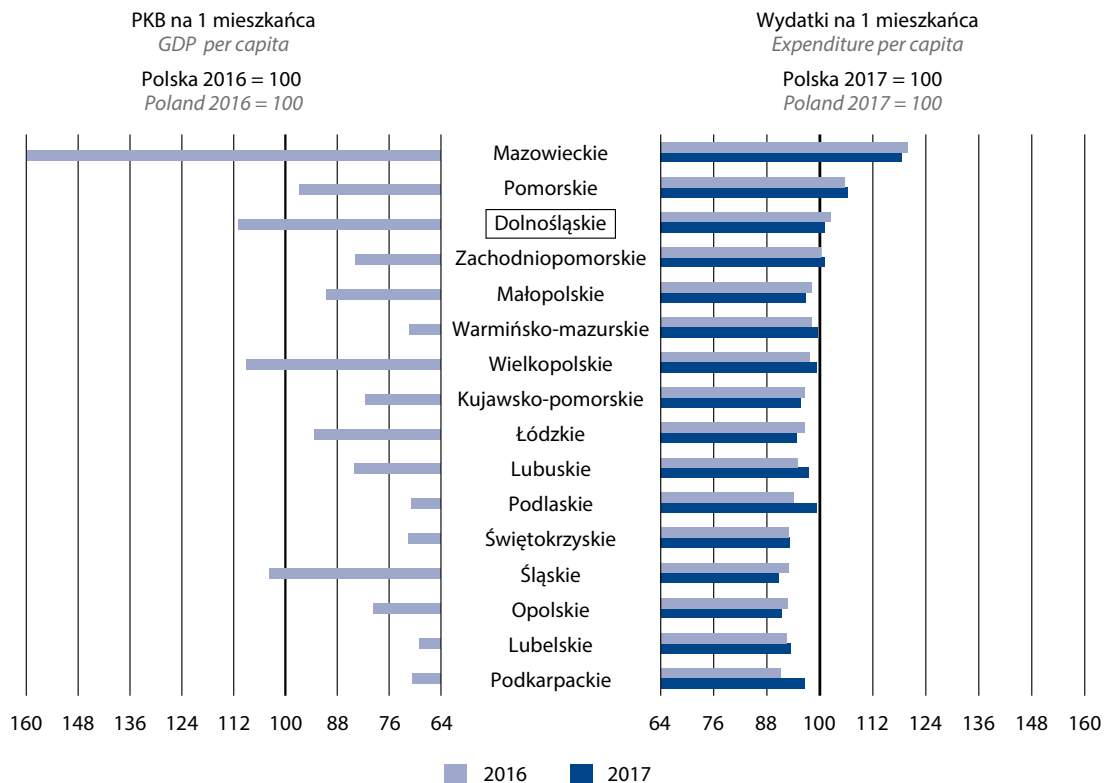
Wydatki samorządów województwa dolnośląskiego były o 0,83 p. proc. mniejsze niż średnia krajowa i stanowiły w 2016 r. 10,26% regionalnego PKB. Poniżej średniej były też inne, stosunkowo bogate regiony. Najwyższy poziom redystrybucji produktu krajowego cechuje województwa najslabiej rozwinięte, a najniższy województwa najbogatsze. Zasada ta ma charakter trwały i wynika z dwóch głównych przyczyn:

- wszystkie jednostki samorządowe otrzymują z budżetu państwa dotacje celowe i subwencje na rzecz wykonywania ich obowiązków określonych prawem, w tym zwłaszcza działań oświatowych i edukacyjnych; dostarczanie mieszkańcom przez samorzady podstawowych usług publicznych następuje w zbliżonym standardzie, bez dużych różnicowań wynagrodzeń oraz wyposażenia jednostek podległych samorządom (wydatki bieżące i majątkowe), niezależnie od poziomu rozwoju danych jednostek terytorialnych; jest to wyraz **efektu wyrównawczego** – ogólne wydatki samorządów są znacznie mniej zróżnicowane niż ich dochody własne oraz poziom PKB w regionie;
- istnieje mechanizm wyrównawczy, w którym wąska grupa najbogatszych samorządów (o największych wpływach podatkowych) przekazuje na rzecz szerokiej grupy biedniejszych samorządów środki w postaci części równoważącej subwencji ogólnej (osobno na szczeblu gmin i powiatów) lub części regionalnej subwencji ogólnej (województwa).

Opisana zasada wyjaśniająca wysokie i niskie udziały województw w PKB dotyczy jedynie ujęcia względnego, gdyż w ujęciu bezwzględnym wydatki biedniejszych regionów zwykle ustępują wydatkom regionów bogatych. Ilustruje to porównanie wydatków budżetowych oraz poziomu PKB na 1 mieszkańca.

Wykres 3. Porównanie wydatków samorządowych z PKB na 1 mieszkańca według województw

Chart 3. Comparison of local government expenditure with GDP per capita by voivodships

Statystycznie wydatki jednostek samorządu terytorialnego były wprost proporcjonalne do poziomu PKB na 1 mieszkańca w 2016 r., ale od tej generalnej zależności były wyjątki (najwyraźniejsze dla województw śląskiego i warmińsko-mazurskiego). Wyjątki wynikają między innymi z otrzymywania wpłat podatku dochodowego od osób prawnych, nieproporcjonalnych do poziomu PKB oraz z dużego zróżnicowania dotacji celowych. Na czele było najbogatsze województwo mazowieckie, a drugie pod tym względem **województwo dolnośląskie** znajdowało się w 2016 r. na trzecim miejscu pod względem wydatków samorządowych na 1 mieszkańca – 102,6% średniej krajowej (w 2017 r. przesunęło się na czwarte miejsce – 101,1%).

Wyrównawczy charakter kształtowania się wydatków budżetów samorządowych w stosunku do osiągniętego przez regiony poziomu rozwoju (co wpływa na dochody budżetowe) ilustruje porównanie zakresu zmienności obu kategorii ekonomicznych w 2016 r.:

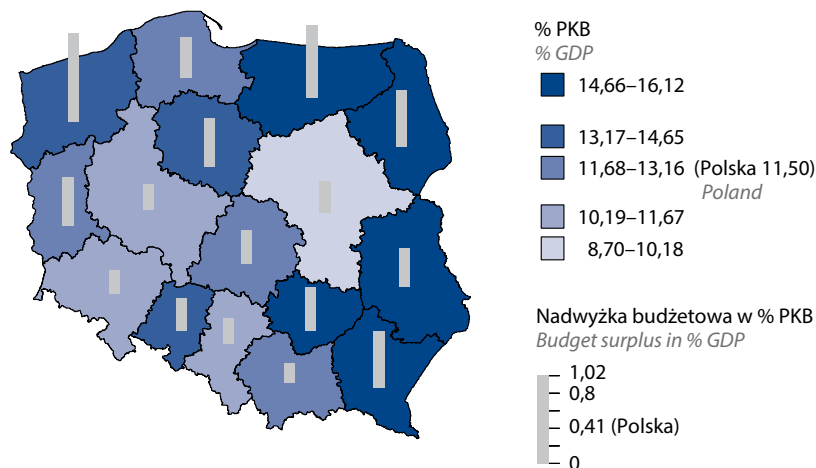
- wydatki samorządów na 1 mieszkańca cechowała mała dyspersja (zróżnicowanie) – zakres zmienności od 91,1% średniej krajowej do 119,9% (od 4885,38 zł w województwie podkarpackim do 6429,24 zł w województwie mazowieckim); mediana (wartość środkowa) bliska średniej – 96,6%; odchylenie standardowe 7,1;
- PKB na 1 mieszkańca jest bardzo zróżnicowany – zakres zmienności od 68,9% średniej w województwie lubelskim do 159,7% w województwie mazowieckim (drugie miejsce ma dolnośląskie – 110,8%); mediana jest odległa od średniej – 83,9%; duże odchylenie standardowe – 23,1.

Zagadnienie redystrybucji dotyczy przede wszystkim wydatków, ale także dochodów budżetowych. Z jednej strony redystrybucyjny charakter mają daniny publiczne od mieszkańców i podmiotów gospo-

darczych (podatki i opłaty lokalne), a z drugiej strony następują transfery z budżetu państwa (dotacje celowe i subwencje).

Mapa 2. Udział dochodów samorządowych w PKB według województw w 2016 r.

Map 2. *Share of local government revenue in GDP by voivodships in 2016*

W odróżnieniu od danych najnowszych, w 2016 r. we wszystkich 16 województwach występowała nadwyżka budżetowa. Jej wartość odpowiadała 0,41% krajowego PKB i wahała się od 0,23% regionalnego PKB w województwie małopolskim do 1,02% w województwie zachodniopomorskim. Na Dolnym Śląsku nadwyżka była stosunkowo mała i wynosiła 0,27% PKB. W innym ujęciu względnym, w przeliczeniu na 1 mieszkańca, sytuacja była identyczna – w województwie zachodniopomorskim kwota była największa i wynosiła 414,76 zł, a najmniejsza w małopolskim – 101,88 zł i dolnośląskim – 142,63 zł. W 2017 r. sytuacja się zmieniła i budżety samorządowe aż 11 województw (w tym dolnośląskiego) zanotowały stosunkowo niewielki deficyt (do 81,11 zł na 1 mieszkańca). Niewielkie zróżnicowanie wyników budżetów samorządowych w 2016 r. powoduje, że dodatkowa mapa wydatków budżetowych w stosunku do PKB stanowiłaby niemal zwierciadlane odbicie mapy dochodów budżetowych (przy zachowaniu zasady podziału na 5 przedziałów identycznej szerokości, jedynie lubuskie przesunęłoby się o jeden przedział).

Rozdział 2

Chapter 2

Budżety dolnośląskich jednostek samorządu terytorialnego w ujęciu zbiorczym

Budgets of Lower Silesian local government units on a aggregated basis

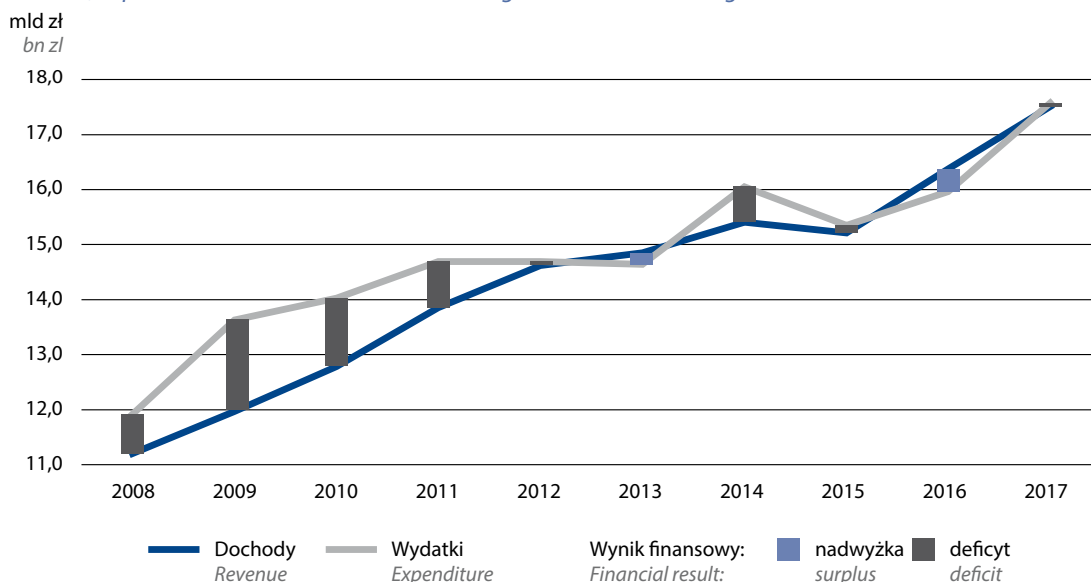
2.1. Dochody, wydatki i wynik finansowy

2.1. Revenue, expenditure and financial result

Najważniejszym czynnikiem oddziałującym w 2017 r. na zmiany poziomu dochodów i wydatków budżetów samorządowych w Polsce i w województwie dolnośląskim był program Rodzina 500 plus. Drugi rok z rzędu następował w podobnej, dużej skali wzrost dochodów i wydatków. Tym razem rosły szybciej wydatki, co przyczyniło się do pojawienia się niewielkiego deficytu budżetowego.

Wykres 4. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Chart 4. Revenue, expenditure and financial result of local government units budget

W ciągu dziesięciu lat zmieniała się relacja dochodów i wydatków. Tylko w dwóch latach (2013 i 2016) wystąpiła nadwyżka budżetowa, natomiast w pozostałych ośmiu latach był deficyt (w 2017 r. najniższy – 71,7 mln zł). Największy poziom **deficytu jednostek samorządu terytorialnego** związany był ze spowolnieniem gospodarczym w Polsce z okresu światowego kryzysu finansowego (2009–2011). Dwa duże skoki poziomu deficytu wystąpiły w latach 2009 oraz 2014, natomiast trzecia zmiana trendu z 2017 r. przyniosła niewielki deficyt. W pozostałych sześciu latach okresu po 2008 r. wydatki rosły wolniej niż dochody budżetowe.

W 2017 r. łączne **dochody** budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego, tj. gmin, powiatów i miast na prawach powiatu oraz województwa wyniosły 17507,7 mln zł i w porównaniu z 2016 r. zwiększyły się o 6,9% (w kraju dochody zwiększyły się w skali roku o 7,6%). Dochody jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego w 2017 r. stanowiły 7,6% wszystkich dochodów jednostek samorządu terytorialnego w kraju, tj. o 0,1 p. proc. mniej niż przed rokiem.

Tabela 2. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów jednostek samorządu terytorialnego
Table 2. Revenue, expenditure and financial result of local government units budgets

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2010	2013	2014	2015	2016	2017
	w mln zł <i>in mln zł</i>					
Dochody <i>Revenue</i>						
Ogółem <i>Total</i>	12782,6	14853,9	15405,6	15211,1	16379,8	17507,7
Gminy ^a <i>Gminas^a</i>	6034,8	6477,7	6847,9	7075,5	7878,1	8673,4
Powiaty <i>Powiats</i>	1905,1	1881,7	1976,4	1897,0	1903,6	2003,6
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	3829,4	4868,1	4853,6	4973,3	5468,9	5674,8
Województwo <i>Voivodship</i>	1013,3	1626,4	1727,6	1265,4	1129,2	1155,9
Wydatki <i>Expenditure</i>						
Ogółem <i>Total</i>	14027,1	14645,1	16053,9	15349,2	15965,5	17579,4
Gminy ^a <i>Gminas^a</i>	6716,5	6419,5	6913,9	6880,3	7665,5	8802,2
Powiaty <i>Powiats</i>	2008,1	1870,2	1969,2	1870,3	1857,3	1986,5
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	3999,2	4767,2	5216,5	5297,6	5359,7	5670,4
Województwo <i>Voivodship</i>	1303,4	1588,3	1954,3	1301,0	1083,0	1120,2
Wynik finansowy <i>Financial result</i>						
Ogółem <i>Total</i>	-1244,5	208,8	-648,3	-138,0	414,2	-71,7
Gminy ^a <i>Gminas^a</i>	-681,7	58,2	-65,9	195,3	212,6	-128,8
Powiaty <i>Powiats</i>	-103,0	11,5	7,1	26,6	46,3	17,1
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	-169,8	100,9	-362,9	-324,3	109,2	4,4
Województwo <i>Voivodship</i>	-290,1	38,2	-226,6	-35,7	46,2	35,7

a Bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding revenue and expenditure of gminas which are also cities with powiat status.

W ciągu siedmiu lat (od 2010 r.) najbardziej wzrosły dochody gmin oraz miast na prawach powiatu, natomiast najmniej – dochody powiatów. Jeszcze silniejsza tendencja była w ciągu ostatniego roku i ostatnich dwóch lat, a wyjątkiem od niej był regres dochodów na szczeblu samorządu wojewódzkiego. W stosunku do rekordowego 2014 r. dochody województwa zmniejszyły się o niemal 1/3 (33,1%).

Analogiczne tendencje wystąpiły po stronie **wydatków** budżetowych. W ujęciu ogółem udało się przekroczyć najwyższy poziom z 2014 r., lecz na szczeblu powiatów najwyższe wydatki występowały na początku dekady, a samorząd województwa zanotował je w 2014 r. Zmniejszenie wydatków wojewódzkich w okresie 3 lat wyniosło 42,7%. Efektem zróżnicowania dynamiki dochodów i wydatków są zmiany strukturalne udziału szczebli samorządowych w ogólnych sumarycznych dochodach i wydatkach.

Tabela 3. Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na 1 mieszkańca

Table 3. Revenue and expenditure of local government units budgets per capita

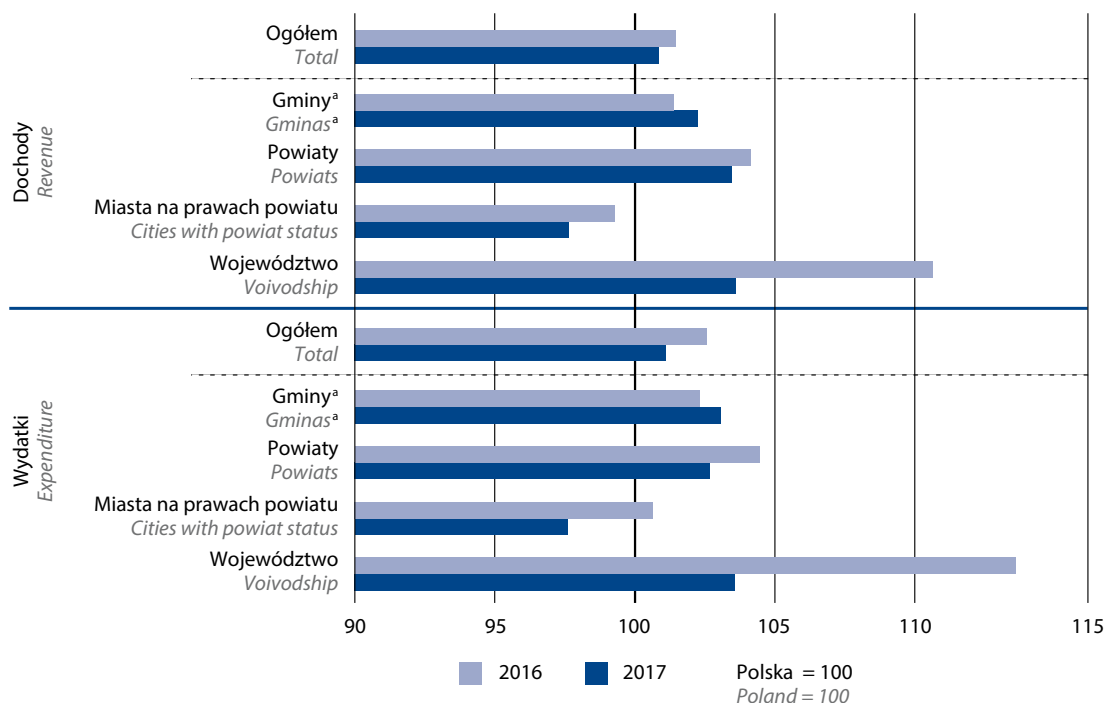
Wyszczególnienie Specification PL – Polska (Poland) DŚ – Dolnośląskie		Dochody Revenue			Wydatki Expenditure		
		2016	2017		2016	2017	
		w zł in zł		2016 = 100	w zł in zł		2016 = 100
Ogółem Total	PL	5560,41	5982,94	109,2	5361,74	5990,43	114,1
	DŚ	5640,78	6032,23	106,9	5498,13	6056,93	110,2
Gminy ^a Gminas ^a	PL	3943,56	4307,21	109,2	3803,33	4338,01	114,1
	DŚ	3998,71	4404,65	110,2	3890,82	4470,05	114,9
Powiaty Powiats	PL	927,76	983,49	106,0	902,67	982,40	108,8
	DŚ	966,21	1017,47	105,3	942,71	1008,81	107,0
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	PL	5899,87	6228,72	105,6	5703,37	6226,70	109,2
	DŚ	5857,50	6080,96	103,8	5740,51	6076,29	105,8
Województwo Voivodship	PL	351,46	384,45	109,4	328,35	372,63	113,5
	DŚ	388,87	398,27	102,4	372,97	385,97	103,5

a Bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding revenue and expenditure of gminas which are also cities with powiat status.

Wykres 5. Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na 1 mieszkańca na tle kraju

Chart 5. Revenue and expenditure of local government units of Dolnośląskie Voivodship per capita against the background of Poland

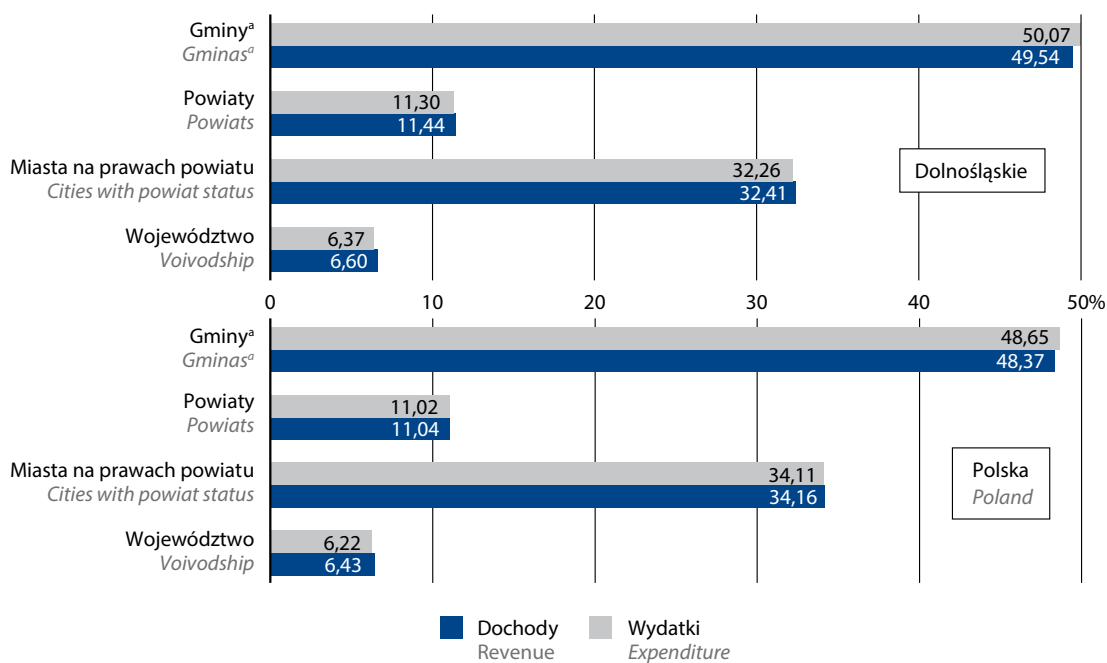
a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Uwarunkowania demograficzne powodują, że dynamika dochodów i wydatków budżetowych na 1 mieszkańca w skali kraju bardziej przewyższała dynamikę dla Dolnego Śląska, niż miało to miejsce dla ujęcia ogółem. Efektem tej różnicy jest zmniejszenie się względnej przewagi województwa dolnośląskiego nad średnią krajową z 1,4% w 2016 r. do 0,8%. Jeszcze większy efekt wystąpił po stronie wydatków, gdzie przewaga zmalała z 2,5% do 1,1%.

Opisana tendencja nie miała charakteru powszechnego, gdyż na poziomie gminnym przewaga wskaźników regionalnych nad krajowymi wzrosła. Dla pozostałych trzech typów jednostek samorządowych zmiany były odmienne. Dotyczy to zwłaszcza województwa samorządowego. Miasta na prawach powiatu były jedyną formą jednostek, w której już wcześniej średni poziom dochodów na 1 mieszkańca w kraju był wyższy niż w regionie. Znaczny wpływ na średnią krajową ma miasto stołeczne Warszawa. W 2017 r. różnica wskaźników dla 66 miast na prawach powiatu w kraju i dla 4 miast dolnośląskich się pogłębiła.

Wykres 6. Struktura dochodów i wydatków budżetów według form jednostek samorządu terytorialnego
Chart 6. Structure of revenue and expenditure of budgets according to the forms of local government units

^a Bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
^a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Podobnie jak w latach wcześniejszych, w **strukturze dochodów według form** jednostek samorządu terytorialnego największe znaczenie miały budżety gmin, które zrealizowały niemal połowę dochodów ogółem (49,5% wobec 48,1% w 2016 r. i 44,5% w 2014 r.). Udział dochodów miast na prawach powiatu wyniósł 32,4% (zmniejszył się w porównaniu do roku poprzedniego o 1,0 p. proc.), a powiatów 11,4% (spadek o 0,2 p. proc.). Udział budżetu samorządu województwa w całkowitych dochodach budżetów jednostek samorządu terytorialnego kontynuował tendencję spadkową obniżając się z 11,2% w 2014 r. do 6,9% w 2016 r. i do 6,6% w 2017 r.

W **strukturze wydatków** udział gmin po raz pierwszy przekroczył połowę (50,1%), podczas gdy rok wcześniej było to 48,0%. Ta zmiana odbyła się głównie kosztem udziału wydatków miast na prawach powiatu, który spadł z 33,6% do 32,3%. Kontynuowana była tendencja obniżania się udziału wydatków województwa z 12,2% w 2014 r. do 6,8% w 2016 r. i 6,4% w 2017 r.

Struktura dochodów i wydatków jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego jest zbliżona do ogólnopolskiej. W skali kraju inaczej rozkładają się relacje między dochodami gmin oraz

dochodami miast na prawach powiatu. Nie wynika to jednak z odmienności funkcjonowania samorządów, lecz z innej struktury demograficznej (w Polsce odsetek ludności mieszkającej w miastach na prawach powiatu jest nieco wyższy niż na Dolnym Śląsku) oraz z dużego wpływu statystycznego Warszawy na średnią.

2.2. Dochody jednostek samorządu terytorialnego

2.2. Revenue of local government units

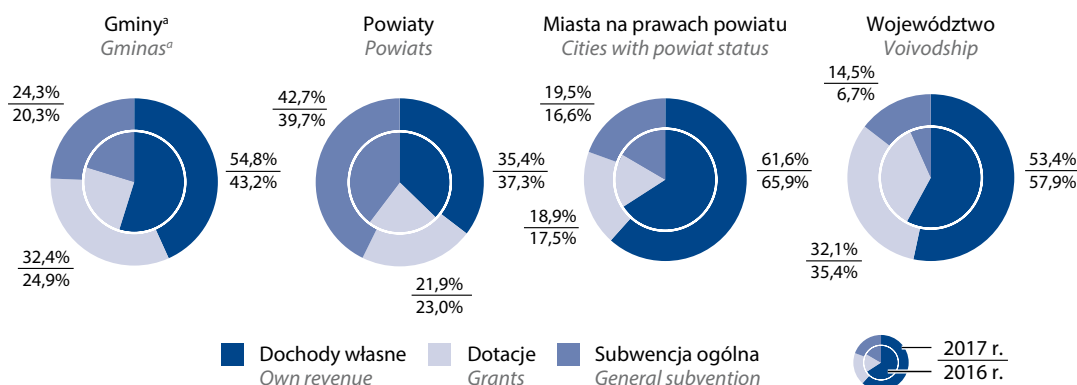
2.2.1. Struktura dochodów i czynniki jej zmian

2.2.1. Structure of revenue and factors of its changes

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa⁴.

Wykres 7. Struktura dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów

Chart 7. Structure of revenues of budgets of local government units by type

a Bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
 a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Największy udział w strukturze zagregowanych dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2017 r. miały **dochody własne** – 56,3% (56,7% w 2016 r. i 60,1% w 2015 r.). Najwyższe wpływy pochodziły z podatku dochodowego od osób fizycznych (36,7% dochodów własnych; 20,7% dochodów ogółem).

Udział **subwencji ogólnej** z budżetu państwa w dochodach ogółem obniżył się w skali roku 2017 r. z 20,3% do 19,4%, a udział **dotacji celowych** zanotował wzrost o 1,3 p. proc. do poziomu 24,3% w 2017 r. W 2015 r. wynosił on jedynie 18,7% dochodów ogółem, a tak duży wzrost wynika z przekazywania z budżetu państwa dużych środków na cele socjalne.

⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, art. 167 ust. 2.

Tabela 4. Dochody jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na tle kraju
Table 4. Revenue of local government units of Dolnośląskie Voivodship against the background of Poland

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Województwo dolnośląskie <i>Dolnośląskie Voivodship</i>				Polska <i>Poland</i>	
	2016	2017			2016=100	w % <i>in %</i>
	w mln zł <i>in mln zł</i>	2016=100	w % <i>in %</i>	2016=100		
Ogółem <i>Total</i>	16379,8	17507,7	106,9	100,0	107,6	100,0
Dochody własne <i>Own revenue</i>	9288,1	9862,1	106,2	56,3	106,2	49,3
Dotacje celowe <i>Targeted grants</i>	3759,5	4252,0	113,1	24,3	115,6	27,1
Subwencja ogólna <i>General subvention</i>	3332,1	3393,7	101,8	19,4	102,3	23,6
Gminy^a <i>Gminas^a</i>	7878,1	8673,4	110,1	100,0	109,2	100,0
Dochody własne <i>Own revenue</i>	4320,7	4623,8	107,0	53,3	106,5	43,2
Dotacje celowe <i>Targeted grants</i>	1961,5	2399,5	122,3	27,7	119,0	32,4
Subwencja ogólna <i>General subvention</i>	1595,9	1650,1	103,4	19,0	102,7	24,3
Powiaty <i>Powiats</i>	1903,6	2003,6	105,3	100,0	106,0	100,0
Dochody własne <i>Own revenue</i>	709,6	763,9	107,7	38,1	107,1	35,4
Dotacje celowe <i>Targeted grants</i>	438,7	490,4	111,8	24,5	115,3	21,9
Subwencja ogólna <i>General subvention</i>	755,3	749,2	99,2	37,4	100,3	42,7
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	5468,9	5674,8	103,8	100,0	105,5	100,0
Dochody własne <i>Own revenue</i>	3603,6	3762,5	104,4	66,3	105,3	61,6
Dotacje celowe <i>Targeted grants</i>	959,5	973,5	101,5	17,2	109,4	18,9
Subwencja ogólna <i>General subvention</i>	905,8	938,8	103,6	16,5	102,3	19,5
Województwo <i>Voivodship</i>	1129,2	1155,9	102,4	100,0	109,4	100,0
Dochody własne <i>Own revenue</i>	654,2	711,8	108,8	61,6	107,9	53,4
Dotacje celowe <i>Targeted grants</i>	399,8	388,5	97,2	33,6	112,3	32,1
Subwencja ogólna <i>General subvention</i>	75,2	55,6	74,0	4,8	108,2	14,5

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w tabelach I g oraz I p w aneksie.

Data for individual local government units are included in tables I g and I p in the annex.

Tendencje zmian zaobserwowane w 2017 r. w województwie dolnośląskim oraz w kraju są do siebie zbliżone. Najszybciej wzrastały dotacje celowe, co było głównie związane z realizacją programu „Rodzina 500 plus”. W ujęciu wieloletnim ta część dochodów budżetowych jest najmniej stabilna i podlega większym fluktuacjom niż dwie pozostałe. Dochody własne stanowią w dużym stopniu odbicie procesów realnych w gospodarce. Dlatego z jednej strony wykazują mniejsze wahania w czasie, a z drugiej strony nie dotyczą ich duże różnice wskaźników krajowych i regionalnych. Jeszcze bardziej stabilny charakter mają wpływy z subwencji ogólnej, która przydzielana jest na podstawie algorytmu odnoszącego się do wpływów podatkowych poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego uzyskanych w okresie o 2 lata wcześniejszym. Wpływy z subwencji są więc związane z główną częścią dochodów własnych danych jednostek z okresu wcześniejszego, a pomijają mniejszą i podlegającą większym wahaniom część majątkową dochodów własnych.

Od zarysowanej generalnej zasady nie ma odstępstw na zbiorczym poziomie gminnym i powiatowym. Jednak dotacje celowe dla dolnośląskich **miast na prawach powiatu**, inne niż transfery społeczne, obniżyły się (zwłaszcza na projekty europejskie) i tym samym sumaryczny wzrost tej pozycji wyniósł jedynie 1,5% wobec 9,4% średnio w kraju.

Jeszcze większe odstępstwo dotyczy uzyskanej przez **samorząd województwa** subwencji ogólnej. Zmniejszenie się subwencji o ponad ¼ było spowodowane poprawą sytuacji gospodarczej na Dolnym Śląsku w latach 2014–2015, czego efektem był w 2015 r. duży wzrost wpływów do budżetu województwa z tytułu udziałów w podatku dochodowym od osób fizycznych i od osób prawnych. Dlatego algorytm liczenia subwencji ogólnej spowodował, że budżet wojewódzki przestał być w 2017 r. odbiorcą dwóch części subwencji – wyrównawczej i regionalnej. Województwo stało się za to płatnikiem części regionalnej. Najważniejsza, oświatowa część subwencji dla województw uległa pewnej redukcji, zarówno w skali kraju, jak i regionu, ale różnice poziomu zmian nie były duże (–0,7 p. proc.). Tym samym, w odróżnieniu od kraju, do budżetu województwa dolnośląskiego w 2017 r. wpłynęły nie 3 części, ale tylko jedna część subwencji.

Przedstawione dane o strukturze dochodów budżetowych ukazują stałą przewagę wskaźników udziałów **dochodów własnych** w województwie dolnośląskim nad analogicznymi wskaźnikami strukturalnymi dla kraju. Dotyczy to zarówno danych sumarycznych, jak i dla każdej z form samorządowych – gmin, powiatów, miast na prawach powiatu oraz województwa. Dochody jednostek samorządu terytorialnego innych województw są średnio bardziej zdominowane przez otrzymywane dotacje i subwencje, niż dochody samorządów województwa dolnośląskiego (różnica ogólnego wskaźnika strukturalnego wynosi 7,0 p. proc.).

2.2.2. Dochody własne i samodzielność finansowa samorządów

2.2.2. *Own revenue and financial independence of local governments*

Przedstawiona zmieniająca się proporcja między dochodami własnymi, a subwencjami i dotacjami jest wyrazem względnego ograniczania **samodzielności finansowej samorządów**. Szczebel centralny powierza szczeblom samorządowym kolejne zadania i zapewnia środki na ich wykonanie, natomiast coraz mniejsze znaczenie mają zadania własne, realizowane w proporcjach określonych samodzielnie przez samorządy.

Zadania własne wychodzą naprzeciw wymogom racjonalizacji wydatków publicznych; władze gminne mają bowiem najlepsze rozpoznanie lokalnych potrzeb, mogą ustalać hierarchię celów, na które wydatkowane są środki, oraz mogą nadzorować ich wykorzystanie przez jednostki wytwarzające usługi i działające na rzecz lokalnych zbiorowości. Spełnienie tych oczekiwań jest możliwe pod warunkiem zapewnienia pewnej **autonomii finansowej władz samorządowych**⁵.

W rozważaniach na temat samodzielności władz samorządowych w pozyskiwaniu dochodów zwrotnych ważna jest struktura dochodów własnych budżetu jednostki samorządu terytorialnego, która może być rozpatrywana w rozmaitych przekrojach. Do najważniejszych elementów warunkujących samodzielność w tym obszarze należy wyposażenie władz samorządowych w stabilne i wydajne źródła dochodów – znaczną ich część stanowią dochody własne, które są związane z daną jednostką podziału terytorialnego (bazą ekonomiczną) oraz stwarzają możliwość realnego wpływania na ich wydajność. Struktura dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego tak ukształtowana sprzyja rozwijaniu aktywności organów władz samorządowych w oddziaływaniu na wzrost ilości i wydajność poszczególnych źródeł dochodów budżetowych⁶.

Samodzielność finansowa samorządów jest zagadnieniem szerokim, obejmującym m.in. następujące aspekty:

- prawne możliwości zwiększania dochodów oraz rzeczywista aktywność jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie,
- zmiany udziału dochodów własnych w dochodach ogółem,
- zakres władztwa podatkowego gmin, oznaczającego wpływ samorządu gminnego na stawki oraz poziom wpływów z podatków i opłat lokalnych,
- obligatoryjna redystrybucja środków z bogatszych samorządów na rzecz biedniejszych,
- zakres autonomii samorządów w kształtowaniu kierunków i proporcji wydatkowania środków budżetowych oraz prawne i realne możliwości finansowania pożądanych zadań szczegółowych.

Najmniej elastycznym, automatycznym elementem po stronie dochodów jest subwencja ogólna, przyznawana samorządom w oparciu o ściśle algorytmy (m.in. wskaźniki G, P, W). Z kolei celowy charakter dotacji oznacza wydatkowanie ich na określone zadania. Część z dotacji wynika z aktywności samorządów (np. zadania realizowane w ramach projektów europejskich, wsparcie z budżetu państwa inwestycji uznanych za ważne itp.). Jednak obecnie coraz większy udział mają zadania powierzone do wykonania przez administrację rządową, przede wszystkim w efekcie programu wsparcia socjalnego dla rodzin z dziećmi. Kluczowym zagadnieniem dla samorządów jest możliwość kształtowania dochodów własnych, w tym wpływ na podatki i opłaty lokalne.

⁵ S. Owsiak, *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999, s. 336.

⁶ L. Patrzalek, *Dług podsektora samorządowego a samodzielność finansowa jednostki samorządu terytorialnego*, „Ekonomiczne Problemy Usług” 2011, nr 76, 187.

Źródła dochodów własnych

Podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce jest gmina i dlatego ustawowy zestaw źródeł jej dochodów jest bardzo obszerny – znacznie szerszy niż powiatów i województwa. Czynnikiem odróżniającym gminę od pozostałych dwóch szczebli samorządowych jest głównie posiadanie wpływów z **podatków i opłat lokalnych**.

Inne źródła dochodów własnych dotyczą wszystkich szczebli i obejmują:

- udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz od osób prawnych,
- dochody z majątku samorządowego (głównie sprzedaż i wynajem),
- dochody uzyskiwane przez samorządowe jednostki budżetowe i wpłaty zakładów budżetowych,
- 5% dochodów uzyskiwanych na rzecz budżetu państwa w związku z realizacją zadań z zakresu administracji rządowej oraz innych zadań zleconych ustawami,
- dotacje z budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego,
- dochody z kar pieniężnych i grzywien,
- odsetki (od udzielanych pożyczek, od nieterminowo płaconych należności, od środków na rachunkach bankowych),
- spadki, zapisy i darowizny,
- inne dochody należne na podstawie odrębnych ustaw⁷.

Największe znaczenie dla dochodów samorządowych mają początkowe pozycje z tej listy.

Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wymienia nazwy 14 danin publicznych składających się na **podatki i opłaty lokalne**. Pojawia się też pozycja wpływów z opłat „innych stanowiących dochody gminy, uiszczanych na podstawie odrębnych przepisów”, do której należą m.in.:

- opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi; wpływy w 2017 r. – 574 343 tys. zł,
- opłaty z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości; wpływy w 2017 r. – 85 137 tys. zł,
- opłaty za wydawanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu; wpływy w 2017 r. – 66 081 tys. zł,
- opłaty komunikacyjne; wpływy w 2017 r. – 60 451 tys. zł.

Opłata komunikacyjna jest źródłem dochodów wyłącznie powiatów, natomiast pozostałe opłaty zasilają budżety gminne, z marginalnym udziałem innych szczebli samorządowych (0,5–1,5%). Analogicznie jest z wymienioną w art. 4 ustawy opłatą eksploatacyjną, gdzie łączny udział powiatów i województwa wynosi 2,6%. Pozostałe 13 danin publicznych stanowi w całości dochód gmin.

Podatki i opłaty lokalne są najważniejszymi formami dochodów własnych gmin (i miast na prawach powiatów) i w największym stopniu decydują o ich samodzielności finansowej. W części przypadków ustawodawca określa **górne stawki** podatków, a w części **obowiązujące stawki** danin publicznych. Dla zilustrowania dużego zróżnicowania podstaw prawnych i odmienności pozyskiwania tych danin można przedstawić zestawienie ukazujące możliwości **władztwa podatkowego gmin**.

⁷ Art. 4–6 Ustawy z dnia 13 listopada 2013 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. 2018 poz. 1530).

Tabela 5. Możliwości wpływu gmin na podatki i opłaty lokalne

Table 5. Possibilities of gminas' influence on local taxes and fees

Ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego ^a <i>Act on revenue of local government units^a</i>		Szczegółowe akty prawne <i>Specific acts of law</i>			Zakres władztwa podatkowego ^b <i>Scope of fiscal governance^b</i>	
podatki i opłaty <i>taxes and fees</i>	1	2	3	inne ustawy <i>other acts</i>	4	5
Podatki <i>Taxes</i>						
od nieruchomości <i>on real estate</i>	1a	031	2-7a		+	+
rolny <i>agricultural</i>	1b	032		o podatku rolnym <i>agricultural tax act</i>	+	+
leśny <i>forest</i>	1c	033		o podatku leśnym <i>forest tax act</i>	+	+
od środków transportowych <i>on means of transport</i>	1d	034	8-12b		+	+
karta podatkowa ^c <i>tax card^c</i>	1e	035		o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne <i>lump-sum income tax on certain revenues generated by natural persons</i>	-	-
od spadków i darowizn <i>on inheritances and donations</i>	1g	036		o podatku od spadków i darowizn <i>tax on inheritances and donations act</i>	-	(-) ^d
od czynności cywilnoprawnych <i>on civil law transactions</i>	1h	050		o podatku od czynności cywilnoprawnych <i>tax on civil law transaction act</i>	-	-
Opłaty <i>Fees</i>						
skarbową <i>stamp duty</i>	2a	041		o opłacie skarbowej <i>stamp duty act</i>	-	-
targowa <i>market</i>	2b	043	15-16		+	+
miejscowa <i>local</i>	2c	044	17		+	+
uzdrowiskowa <i>spa</i>	2c	039	17		+	+
od posiadania psów <i>on owning dogs</i>	2c	037	17a-b		+	+
reklamowa <i>advertising</i>	2ca	038	18a		+	+
eksploatacyjna <i>exploitation</i>	2e	046		Prawo geologiczne i górnicze <i>Geological and Mining Law</i>	-	-

Kolumny: 1 – oznaczenie litery w art. 4 ustawy

2 – Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych – numer paragrafu dochodów z zał. 3

3 – Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych – numery artykułów ustawy

4 – możliwość zastosowania przez samorzady obniżenia górnych stawek podatkowych: + tak; – nie

5 – możliwość zastosowania ulg i zwolnień.

Columns: 1 – the letter designation in art. 4 of the act

2 – Regulation of the Minister of Finance of March 2, 2010 on the detailed classification of expenditure, revenue and debits as well as funds from foreign sources – item number of revenue from Annex 3

3 – The Act of January 12, 1991 on taxes and local fees – article numbers of the Act

4 – the possibility for local governments to reduce the upper tax rates: + yes; – no

5 – the possibility of applying reductions and exemptions.

Uwagi: a Dz. U. 2018 poz. 1830. b Uprawnienia organów gminy do podejmowania decyzji w sprawach podatków i opłat lokalnych. c Podatek dochodowy od osób fizycznych opłacony w formie karty podatkowej. d W 2017 r. w Polsce wykazano ulgi i zwolnienia w podatku na ogólną sumę 1,9 tys. zł wobec wpływów w wysokości 2 550 608,9 tys. zł.

Notes: a Journal of Laws 2018 item 1830. b Powers of the gmina's authorities to make decisions on taxes and local fees. c Tax on economic activity of natural persons paid in the form of a tax card. d In 2017, in Poland, reductions and exemptions in tax were shown for the total amount of PLN 1.9 thous. in relation to revenue in the amount of PLN 2 550 608.9 thous. zł.

Stawki podatków i opłat są określone w odpowiednich ustawach. Górny poziom stawek ujętych w ustawie o podatkach i opłatach lokalnych zawarty jest w artykułach 5, 10 i 19. Corocznie ogłaszane są przez Ministra Finansów obwieszczenia nowelizujące te stawki. Do końca 2017 r. gminy nie były zobligowane do sprawozdawania wysokości stawek zadecydowanych w uchwałach rad gminy, natomiast od 2018 r. ten obowiązek wprowadzono jedynie w zakresie podatku od nieruchomości, rolnego i leśnego⁸.

Brak oficjalnej sprawozdawczości na temat stosowanych stawek powoduje wieloznaczność interpretacji niekiedy występującego braku wpływów z określonej daniny. Może być to efektem:

- braku zjawiska (podstawy) podlegającego opodatkowaniu (np. targowiska, eksploatowanych kopalni, warunków do wprowadzenia opłaty miejscowej lub uzdrowskiej),
- niewypełnienia obowiązku podatkowego (np. z tytułu posiadania psa w niewielkich gminach),
- uchwał rad gmin o zerowej stawce (o zniesieniu obowiązku podatkowego na terenie gminy).

Należy podkreślić, że opłaty, co do których gminy podejmują decyzje o zerowych stawkach, zwykle nie mają istotnego znaczenia fiskalnego.

Gminy Dolnego Śląska bardzo różnią się nie tylko skalą potencjalnych dochodów własnych (czyli podstawami opodatkowania), ale także **dochodów wykonanych**, dzięki różnemu wykorzystywaniu możliwości wynikających ze sprawowania władztwa podatkowego. Gmina może podjąć decyzję o umorzeniu zaległości podatkowych, o rozłożeniu jej na raty, odroczeniu terminu płatności lub dokonać potrąceń. Najistotniejsze decyzje odnoszą się jednak do programowego (dotyczącego danego roku) wprowadzenia obniżenia górnych stawek podatkowych oraz stosowania ulg i zwolnień. Uszczuplenia potencjalnych dochodów w wyniku odpowiednich decyzji rad gmin mają służyć przede wszystkim pozyskiwaniu lub zatrzymaniu inwestorów (funkcja rozwojowa), konkutowaniu o nowych podatników (funkcja fiskalna) lub ochronie warunków życia i gospodarowania mieszkańców (funkcja socjalna).

Zgodnie z art. 19–21 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego głównym wyznacznikiem fiskalnych wpływów gmin jest **wskaźnik G**, publikowany corocznie w listopadzie przez Ministerstwo Finansów dla poszczególnych gmin. Ilustruje on wewnętrzną siłę fiskalną gminy, ale przede wszystkim ma on charakter sprawczy, wpływając na przyszły budżet i poziom transferów środków między jednostkami samorządu terytorialnego. Wskaźnik G jest jednym z elementów planowania budżetowego samorządów i decyduje o ostatecznym poziomie przyznanej subwencji ogólnej. Ma charakter wyrównujący poziom dochodów gmin na 1 mieszkańca, gdyż bogatsze gminy otrzymują mniejsze (lub żadne) kwoty części równoważącej i wyrównawczej subwencji ogólnej niż gminy biedniejsze. Wskaźnik G jest określany na podstawie 10 najważniejszych wpływów fiskalnych i pomija wpływy niefiskalne (np. z majątku i usług) uzyskane w ramach dochodów własnych. Analogiczne **wskaźniki P i W** ustalone są dla powiatów i województw (art. 22–24 ustawy) jedynie na podstawie 2 wpływów z podatków dochodowych – od osób fizycznych i od osób prawnych. Do listopada 2017 r. dostępne były jedynie wskaźniki dotyczące 2018 r., których podstawą są dochody podatkowe za 2016 r. Nie ulegają jednak one istotnym corocznym wahaniom, gdyż ilustrują najbardziej stabilne (mimo widocznej zmienności wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych), endogeniczne podstawy budżetów samorządowych. W zestawieniu fiskalnych wpływów gmin zaznaczono rodzaje podatków i opłat składających się na wskaźnik G.

⁸ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 20 grudnia 2017 r. w zakresie podatku od nieruchomości, podatku rolnego i podatku leśnego. Dz. U. 2018 poz. 2455.

Tabela 6. Wpływy fiskalne jednostek samorządu terytorialnego^a województwa dolnośląskiego
 Table 6. Tax revenue of local government units^a in Dolnośląskie Voivodship

Dochody budżetowe <i>Budget revenue</i>	Podstawa wskaźnika G <i>Basis of indicator G</i>	Dochody wykonane (wpływy minus zwroty) <i>Revenue executed (income minus returns)</i>		Uszczuplenia z tytułu <i>Losses from</i>		Liczba gmin i miast na prawach powiatu bez dochodów z podatku ^b <i>Number of gminas and cities with powiat status without revenue from tax^b</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	Polska = 100 <i>Poland = 100</i>	obniżenia stawek <i>reductions in rates</i>	ulg i zwolnień <i>reductions and exemptions</i>	
Udziały w podatkach dochodowych <i>Shares in income taxes</i>						
od osób fizycznych <i>personal income tax</i>	+	3 617 599,8	8,1	-	-	-
od osób prawnych <i>corporate income tax</i>	+	809 877,5	9,7	-	-	-
Podatki lokalne <i>Local taxes</i>						
od nieruchomości <i>on real estate</i>	+	1 994 836,3	9,1	53 875,7	75 381,4	-
od czynności cywilnoprawnych <i>on civil law transactions</i>	+	185 065,4	7,3	-	-	-
rolny <i>agricultural</i>	+	125 075,3	8,4	2 345,4	18,3	-
od środków transportowych <i>on means of transport</i>	+	61 164,5	5,6	37 624,2	42,2	-
leśny <i>forest</i>	+	18 860,9	6,4	12,9	0,1	1
od spadków i darowizn <i>on inheritances and donations</i>	-	17 735,2	6,0	-	-	-
karta podatkowa ^c <i>tax card^c</i>	+	4 474,4	6,5	-	-	13
Oplaty lokalne <i>Local fees</i>						
eksploatacyjna <i>exploitation</i>	+	113 558,9	27,6	-	-	56
skarbowa <i>stamp duty</i>	+	36 057,7	7,8	-	-	-
targowa <i>market</i>	-	8 610,2	5,9	12,4	-	58
uzdrowiskowa <i>spa</i>	-	7 914,4	12,0	-	-	160
miejskowa <i>local</i>	-	4 349,0	11,5	-	-	157
od posiadania psów <i>on owning dogs</i>	-	527,9	9,9	248,9	2,0	118
reklamowa <i>advertising</i>	-	231,4	44,2	-	-	164

a Dla 13 podatków i opłat są to dochody gmin i miast na prawach powiatu, a w przypadku udziałów w podatkach dochodowych oraz opłaty eksploatacyjnej wpływy wszystkich jednostek samorządu terytorialnego. b Liczba oznacza gminy z wpływami na poziomie zerowym i nie obejmuje samorządów z wpływami ujemnymi (zwrotami wpłat z lat poprzednich). c Podatek dochodowy od osób fizycznych opłacony w formie karty podatkowej.

a For 13 taxes and fees, these are revenue of gminas and cities with powiat status, and in the case of shares in income taxes and the operating fee, the revenue of all local government units. b The number means gminas with zero-level revenue and does not include local governments with negative revenue (reimbursements of payments from previous years). c Tax on economic activity of natural persons paid in the form of a tax card.

Wskaźnik G obejmuje 9 najważniejszych dochodów fiskalnych oraz wpływy z karty podatkowej, będące dopiero na 12. miejscu tej listy (w skali kraju). Ustępują one zdecydowanie podatkowi od spadków i darowizn (w znikomym stopniu związanym z poziomem rozwoju gminy i w zasadzie nie poddajęemu się planowaniu budżetowemu) oraz opłacie targowej, a na Dolnym Śląsku także opłatom uzdrowskiej i miejscowej. Wskaźnik G obejmował w 2017 r. 99,44% wpływów fiskalnych samorządów województwa dolnośląskiego oraz analogicznie 99,33% w skali całego kraju. Odpowiadało to 70,64% dochodów własnych dolnośląskich samorządów oraz 71,93% w skali kraju. Wskaźniki udziałów w dochodach własnych byłyby jeszcze wyższe, gdyby doliczyć do wpływów fiskalnych wspomniane uprzednio daniny o podobnym charakterze (opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, opłaty z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości, opłaty za wydawanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu, opłaty komunikacyjne i in.), które nie zostały bezpośrednio wymienione w ustawie o jednostkach samorządu terytorialnego.

Realny zakres władztwa podatkowego różni się w województwie dolnośląskim i w Polsce.

Tabela 7. Poziom uszczupień dochodów z tytułu obniżenia górnych stawek podatkowych i stosowania ulg
Table 7. The level of income losses due to the reduction of upper tax rates and the application of reductions

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Dolnośląskie	Polska <i>Poland</i>
	w % potencjalnych wpływów <i>in % of potential income</i>	
Podatek od środków transportowych <i>Tax on means of transport</i>	38,1	42,8
Opłata od posiadania psów <i>On owning dogs tax</i>	32,2	45,9
Podatek od nieruchomości <i>Tax on real estate</i>	6,1	11,1
Podatek rolny <i>Agricultural tax</i>	1,9	7,9
Opłata targowa <i>Market fee</i>	0,14	2,5
Podatek leśny <i>Forest tax</i>	0,07	0,7
Opłata uzdrowskowa <i>Spa fee</i>	–	1,3
Opłata miejscowa <i>Local fee</i>	–	0,6

Potencjalne wpływy podatkowe przy stawkach maksymalnych oraz niestosowaniu ulg i zwolnień mają charakter umowy, gdyż mogłoby w takich warunkach nie dojść do części zjawisk oraz czynności podlegających opodatkowaniu. Dotyczy to m.in. inwestorów zagranicznych, którzy przy braku preferencyjnego traktowania (np. w podatku od nieruchomości) mogliby zrezygnować z zaangażowania w Polsce. W tym przykładzie preferencje nie dotyczą stawek maksymalnych, odnoszących się do wszystkich podmiotów działających w gminie, a polegają na wynegocjowanych indywidualnie ulgach i zwolnieniach. Z kolei obniżka stawek maksymalnych niektórych podatków może być traktowana jako element walki konkurencyjnej między gminami, co przynosi rezultaty także widoczne na poziomie województw i kraju. Dotyczy to w mniejszym stopniu podatku od nieruchomości, a w większym stopniu podatku od środ-

ków transportowych. Dla każdego z tych dwóch podatków kwotowe wartości uszczupień są kilkakrotnie większe niż suma analogicznych obniżek wszystkich pozostałych podatków i opłat.

W ujęciu względnym wskaźnik uszczuplenia poboru opłaty od posiadania psów jest w dolnośląskich gminach nieco mniejszy od wskaźnika dla podatku od środków transportowych, natomiast w skali kraju jest odwrotnie – wskaźnik uszczupień opłaty od posiadania psów ilustruje rezygnację z niemal połowy wpływów. Jednak w istocie poziom tej rezygnacji jest kilkakrotnie większy, gdyż zasadniczy efekt nie wynika z wysokości stosowanych stawek i ulg, ale z decyzji rad gmin o zaniechaniu poboru tego podatku. W województwie dolnośląskim takie decyzje podjęły 3 miasta na prawach powiatu oraz 115 pozostałych gmin (na 165 istniejących).

Podstawowy wniosek z dokonanych porównań jest następujący – dolnośląskie gminy w znacznie mniejszej skali korzystają ze swojego władztwa podatkowego niż średnio gminy w innych częściach kraju. Dotyczy to każdej z ośmiu przedstawionych kategorii, a wśród podatków o największym znaczeniu fiskalnym dysproporcja jest widoczna zwłaszcza dla podatku od nieruchomości i podatku rolnego.

Podatki dochodowe

Podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatek dochodowy od osób prawnych decydują o samodzielności finansowej wszystkich trzech szczebli samorządu terytorialnego. W 2017 r. podatek dochodowy od osób fizycznych dostarczał ponad połowę wpływów fiskalnych dolnośląskich samorządów (51,6%), a w Polsce nawet nieco więcej (54,7%). Odwrotnie wyglądało to w przypadku podatku dochodowego od osób prawnych, z którego wpływy więcej ważyły na Dolnym Śląsku (11,6%) niż w Polsce (10,2%). Łącznie te podatki obejmują niemal 2/3 wpływów fiskalnych jednostek samorządu terytorialnego i dlatego gminy zabiegają z jednej strony o rozliczanie podatków na własnym terenie przez podatników zamieszkujących je czasowo, a z drugiej strony o lokalizowanie siedzib i miejsc prowadzenia działalności przez podmioty gospodarcze, zwłaszcza osoby prawne.

Z punktu widzenia prawnego podatki bezpośrednie (dochodowy od osób fizycznych i dochodowy od osób prawnych) stanowią dochód budżetu państwa, ale wszystkie 3 szczeble samorządowe partycypują na zasadzie udziałów w dochodach podatkowych pozyskanych na własnym terenie. Poszczególne szczeble samorządowe posiadają udziały w podatkach dochodowych o różnej skali.

Tabela 8. Struktura podziału wpływów z podatków dochodowych

Table 8. The structure of the distribution of collections from income tax

Podatek dochodowy <i>Income tax</i>	Udziały jednostek samorządu terytorialnego <i>Share of local government units</i>				Udział budżetu państwa <i>Share of state budget</i>
	gminy <i>gminas</i>	powiaty <i>powiats</i>	województwa <i>voivodships</i>	razem <i>total</i>	
	w % <i>in %</i>				
od osób prawnych <i>corporate</i>	6,71	1,40	14,75	22,86	77,14
od osób fizycznych <i>personal</i>	37,89	10,25	1,60	49,74	50,26

Do budżetów miast na prawach powiatu wpływa suma stawek dla gminy i powiatu. Tylko jedna norma ustawowa podlegała zmianom. Zgodnie z corocznymi komunikatami Ministra Finansów, stawka udziału podatku dochodowego od osób fizycznych obliczana na podstawie art. 89 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wynosiła w gminach w latach: 2013 – 37,42%, 2014 – 37,53%, 2015 – 37,67%, 2016 – 37,79% (w kolejnych latach: 2018 – 37,98%, 2019 – 38,08%). Istotnym zmianom nie podlegały nie tylko udziały jednostek samorządu terytorialnego, ale także inne ich zasadnicze elementy (stawki, ulgi, zwolnienia – pozostające jednak poza wpływem władz samorządowych).

Obserwowane tendencje w zakresie wpływów z podatków dochodowych odzwierciedlają stan gospodarki i realne procesy ekonomiczne na Dolnym Śląsku. Stan finansów gminnych i powiatowych jest zdeterminowany w dużym stopniu tendencjami w zakresie podatku dochodowego od osób fizycznych, natomiast budżet wojewódzki zależy od zdecydowanie mniej stabilnych i podlegających większym wahaniom wpływów z podatku dochodowego od osób prawnych.

W **strukturze dochodów własnych** samorządów wpływy z podatków dochodowych nie tylko przeważają nad sumą wpływów z 14 podatków i opłat lokalnych, ale także nad dochodami niepodatkowymi.

Tabela 9. Wybrane źródła dochodów własnych

Table 9. Selected sources of own revenue

Wyszczególnienie Specification	Podatek dochodowy od osób Income tax		Dochody z majątku Revenue from property	Dochody z usług Revenue from services	Podatek dochodowy od osób Income tax		Dochody z majątku Revenue from property
	fizycznych personal	prawnych corporate			fizycznych personal	prawnych corporate	
	w tys. zł in thous. zł				na 1 mieszkańca w zł per capita in zł		
Dolnośląskie ogółem Total	3 617 599,8	809 877,5	881 042,7	515 970,2	1 246,4	279,04	303,56
Gminy Gminas	1 596 257,4	133 823,3	362 696,1	99 830,6	810,63	67,96	184,19
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	1 473 155,5	124 693,5	487 317,6	296 937,8	1 578,59	133,62	522,20
Powiaty Powiats	431 818,7	28 144,0	16 261,8	113 697,8	219,29	14,29	8,26
Województwo Voivodship	116 368,2	523 216,7	14 767,3	5 504,1	40,09	180,27	5,09

Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w aneksie w tabelach II g oraz II p.
Data for individual local government units are included in tables II g and II p in the annex.

Pomimo ponad dwukrotnej dysproporcji w liczbie ludności (933,2 tys. wobec 1969,2 tys.), miasta na prawach powiatu osiągają zbliżoną wielkość wpływów z podatków dochodowych w stosunku do pozostałych gmin. W rezultacie osiągają prawie dwa razy większe dochody na 1 mieszkańca. Jednak należy podkreślić, że ich ustawowy poziom partycypacji we wpływach jest wyższy, gdyż stanowi sumę części gminnej i części powiatowej.

Porównanie wpływów z podatków dochodowych z głównymi niepodatkowymi dochodami własnymi ukazuje odmienne dysproporcje, gdyż wartość **wpływów majątkowych** w miastach na prawach powiatu jest o ponad 1/3 większa niż w pozostałych gminach, a dochody z usług są trzykrotnie większe. Te zależności wpływają na różne znaczenie podatków dochodowych w dochodach własnych, a uwzględniając odmienne podstawy dotacji celowych i subwencji – poważne różnice dotyczą znaczenia w całych wpływach budżetowych poszczególnych szczebli samorządu.

Tabela 10. Znaczenie wpływów z podatków dochodowych

Table 10. Importance of revenue from income taxes

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Udział podatków dochodowych w dochodach własnych <i>Share of income taxes in own revenue</i>			Udział podatków dochodowych w dochodach budżetowych ogółem <i>Share of income taxes in total budget revenue</i>		
	od osób fizycznych <i>personal</i>	od osób prawnych <i>corporate</i>	razem <i>total</i>	od osób fizycznych <i>personal</i>	od osób prawnych <i>corporate</i>	razem <i>total</i>
	w % <i>in %</i>					
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>	36,7	8,2	44,3	20,7	4,6	25,3
Gminy <i>Gminas</i>	34,5	2,9	37,4	18,4	1,5	19,9
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	39,2	3,3	42,5	26,0	2,2	28,2
Powiaty <i>Powiats</i>	56,5	3,7	60,2	21,6	1,4	23,0
Województwo <i>Voivodship</i>	16,3	73,5	89,9	10,1	45,3	55,3

Podatki dochodowe mają decydujący wpływ na poziom dochodów własnych tych samorządów, które nie są beneficjentami podatków i opłat lokalnych, czyli powiatów i województwa. Powiaty mają jednak najmniejszą samodzielność finansową i dlatego po uwzględnieniu dotacji i subwencji statystyczne znaczenie podatków dochodowych staje się znacznie mniejsze niż porównując ich rolę w dochodach własnych. Inaczej jest w przypadku województwa, którego podstawą funkcjonowania są podatki dochodowe, a zwłaszcza podatek dochodowy od osób prawnych. Niestabilność dochodów z tego podatku w stosunkowo małym stopniu wpływa na sytuację gmin i powiatów, natomiast decyduje o zmianach ogólnych dochodów budżetowych i w efekcie także o możliwościach inwestycyjnych województwa (głównym wydatkiem samorządu wojewódzkiego są inwestycje drogowe). Dochody budżetu województwa dolnośląskiego były historycznie największe w 2012 r., a wpływy z podatku dochodowego od osób prawnych były wtedy wyższe o 31,9% niż w 2017 r. Ma to istotny związek z dobrymi lub gorszymi wynikami ekonomicznymi w publicznie ogłaszanych sprawozdaniach finansowych firm przemysłu mięsno-rolniczego.

Podatek od nieruchomości

Podatek od nieruchomości jest zdecydowanie najważniejszym podatkiem lokalnym. Ustępuje jedynie podatkowi dochodowemu od osób fizycznych w proporcji 55 do 100. W relacji do sumy obu podatków dochodowych odsetek ten wynosi 45%. Jednak aż w 42 gminach (co czwartej) wpływy z tego podatku są wyższe niż wpływy z sumy podatków dochodowych.

Tabela 11. Główne podatki i opłaty lokalne

Table 11. Main taxes and fees

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fees and duties</i>	
	od nieruchomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricultural</i>	od czynności cywilno-prawnych <i>on civil law transactions</i>	od środków transportowych <i>on means of transport</i>	leśny <i>forest</i>	eksploatacyjna <i>exploitation</i>	skarbowa <i>stamp</i>
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>	1994 836,3	125 075,3	185 065,4	61 164,5	18 860,9	113 558,9	36 057,7
Gminy <i>Gminas</i>	1386 602,0	123 574,2	92 534,5	41 628,6	18 587,3	110 454,1	13 721,4
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	608 234,2	1 501,1	92 531,0	19 535,8	273,6	188,2	22 336,2
Powiaty <i>Powiats</i>	–	–	–	–	–	1 448,7	–
Województwo <i>Voivodship</i>	–	–	–	–	–	1 467,8	–

Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w aneksie w tabelach III g oraz III p.
Data for individual local government units are included in tables III g and III p in the annex.

Obowiązek podatkowy ciąży na wszystkich właścicielach nieruchomości, zarówno osobach prawnych, jak i osobach fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz osobach posiadających nieruchomości, a nie prowadzących działalności gospodarczej. W większości gmin podatek od nieruchomości odzwierciedla aktywność gospodarczą gminy, gdyż wpływy od właścicieli budynków mieszkalnych i posiadaczy gruntów niezwiązanych z prowadzeniem działalności gospodarczej są zdecydowanie mniejsze. Dzięki temu podatek od nieruchomości może zapewniać gminie Legnickie Pole aż 64,2% jej dochodów własnych, a gminie Malczyce jedynie 11,4%.

Wysokość maksymalnych stawek określona jest w art. 5 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (są one wyższe w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej). Rada gminy nie zawsze podejmuje **uchwały zmieniające obowiązujące stawki**, pomimo ukazywania się corocznych legislacji z ich zmianami. Jest to główne wyjaśnienie utrzymywania przez wiele gmin zmniejszonych stawek o znikomym znaczeniu fiskalnym tych preferencji i bez skutków aktywizujących dla działalności gospodarczej⁹. Natomiast mniejszość gmin podejmuje decyzje o przyjęciu stawek preferencyjnych w celu realnego przyciągnięcia inwestorów oraz wpływania na warunki gospodarowania podmiotów już obecnych w gminie. Łączne uszczuplenia z tego tytułu są w dolnośląskich gminach niemal dwukrotnie mniejsze niż średnio w kraju. Jednak zdecydowanie odróżnia się charakter preferencji – rzadziej mają generalnych adresatów obniżania stawek, a częściej są to indywidualne ulgi i zwolnienia. W województwie dolnośląskim wartość ulg i zwolnień jest większa o 40% od skutków obniżek stawek, natomiast w pozostałych 15 województwach jest odwrotnie i uszczuplenie w wyniku obniżek stawek jest 3,1 razy większe niż uzyskane w wyniku zastosowania ulg i zwolnień. Częściowo jest to efekt istnienia na Dolnym Śląsku 3 specjalnych stref ekonomicznych oraz lokalizacji dodatkowych podstref.

⁹ Przykładowo maksymalna stawka podatku na grunty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, bez względu na sposób zakwalifikowania w ewidencji gruntów i budynków w 2018 r. wynosiła 0,91 zł, a w 78 polskich gminach była na poziomie obowiązującym w 2015 r. (0,90 zł), natomiast w 190 gminach na poziomie z lat 2014, 2016, 2017 (0,89 zł).

Opłata eksploatacyjna

Opłata eksploatacyjna jest jedyną daniną lokalną, w której wpływach w niewielkim stopniu partycypują także powiaty i województwo (po 1,3%). Jest także jedyną w grupie podatków i opłat lokalnych, która w kilku gminach daje wyższe wpływy niż podatek od nieruchomości. Decydują o niej warunki naturalne. Dolny Śląsk ma wyjątkowe w skali kraju warunki geologiczne i dzięki temu wpływy regionu z opłaty eksploatacyjnej stanowią aż 27,6% dochodów krajowych. Wiele wydobywanych surowców nie występuje w innych miejscach w kraju.

Załącznik do ustawy o prawie górniczym zawiera 60 różnych kopalin użytecznych z przypisanymi im stawkami opłat eksploatacyjnych. Złoża większości tych surowców nie tylko występują na Dolnym Śląsku, ale są także eksploatowane, co wywołuje obowiązek podatkowy. Największe wpływy samorządom zapewnia eksploatacja kilku pierwszych wymienionych poniżej złóż, ale duże znacznie mają także pozostałe surowce. Zgodnie z danymi Państwowego Instytutu Geologicznego w województwie są eksploatowane (w nawiasach podano numery pozycji załącznika ze stawkami opłat):

- rudy miedzi (38) i złota (39)
- węgiel brunatny (54)
- wody lecznicze (56)
- kamienie bloczne i łamane:
 - skały magmowe: granity (16), granodioryty (17), bazalty (5), sjenity (43), porfiry (35), tufy (52), melafiry (30), diabazy (8), gabra (10)
 - skały osadowe: wapienie (53), dolomity (9), piaskowce (34), szarogłazy (48)
 - skały metamorficzne: gnejsy (15), marmury (29), serpentynity (41), zieleńce (60), amfibolity (2)
- surowce skalne związane: kwarc (24), gipsy (13), anhydryty (3), skalenie (44), margle (28)
- surowce ceramiczne i ogniotrwałe:
 - skalne związane: kwarcyty (25), łupki (26), magnezyty (27)
 - skalne ilaste: gliny ogniotrwałe i ceramiczne (14), kaoliny (20), kopaliny ilaste pozostałe (21)
- kopaliny okruczowe – piaski i żwiry (33)
- surowce chemiczne – baryty (4)
- torfy lecznicze – borowiny (50)
- gaz ziemny (11).

Wpływy z opłaty eksploatacyjnej osiągnęło w 2017 r. 118 dolnośląskich samorządów: województwo, 4 powiaty, 1 miasto na prawach powiatu oraz 113 gmin (w tym w dwóch były one ujemne). Największe środki (24,5 mln zł) wpłynęły do kasy Polkowic. W całej Polsce opłata eksploatacyjna zasilila budżety 1447 samorządów.

Podatek od środków transportu

Obowiązkiem podatkowym nie są objęte samochody osobowe i dlatego podatek od środków transportu dotyczy głównie przedsiębiorstw komercyjnych oraz – w mniejszym stopniu – jednostek i zakładów budżetowych, innych podmiotów publicznych oraz stowarzyszeń. Jest pod względem znaczenia fiskalnego w Polsce czwartą daniną lokalną, ustępując jedynie podatkowi od nieruchomości, od czynności cywilnoprawnych oraz rolnemu. Na Dolnym Śląsku dodatkowo ustępuje opłacie eksploatacyjnej. Wpływy z podatku w 2017 r. wyniosły 61,2 mln zł.

Zgodnie z art. 9 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych organem właściwym dla podatku jest organ podatkowy, na którego terenie znajduje się miejsce zamieszkania lub siedziba podatnika albo zakład lub jednostka posiadająca środki transportowe. W praktyce możliwe jest wnoszenie podatku nie tylko poza siedzibą podmiotu, ale także miejscem lokalizacji baz transportowych i pojedynczych pojazdów. Tym samym podmioty komercyjne, zwłaszcza wielkie firmy transportowe nastawione na zmniejszanie kosztów działalności, często korzystają z możliwości wskazania miejsca jednostki lokalnej w gminach o niskich stawkach podatkowych.

Z punktu widzenia rad gmin decyzja o **obniżeniu stawek** (indywidualne ulgi stosowane są rzadko) jest podwójnie racjonalna, gdyż z jednej strony pozwala uniknąć migracji podatkowej podmiotów faktycznie zlokalizowanych na terenie gminy, a z drugiej strony pozwala przyciągnąć nowych podatników, najczęściej bez ponoszenia przez gminę istotnych kosztów oraz uciążliwości środowiskowych. W efekcie jest to główny podatek, dla którego duża część podatników wykazuje jedynie związki formalne z daną gminą.

Uszczuplenia wpływów są tu realnie największe i wynoszą 37,7 mln zł, czyli 38,1% potencjalnych dochodów na Dolnym Śląsku (42,8% w Polsce). Określenie „potencjalne wpływy” (61,2 mln zł plus 37,7 mln zł) jest ważną konstrukcją rachunkową m.in. z punktu widzenia Ministerstwa Finansów (skutki obniżek stawek oraz stosowania ulg zawiera sprawozdanie Rb27s) i nie odnosi się do przewidywanych rzeczywistych skutków zastosowania stawek maksymalnych we wszystkich gminach Dolnego Śląska, gdyż przy ich braku znaczna część podatników rejestrowałaby swoje pojazdy poza obszarem województwa.

Indywidualne decyzje podatkowe w formie ulg i zwolnień wystąpiły tylko w 17 gminach województwa. Skutki istnienia stawek niższych niż maksymalne wykazały aż 163 gminy (razem z miastami o statusie powiatu), a jedynie 6 gmin posiadało wszystkie stawki na poziomie maksymalnym. Podobnie jak w przypadku podatku od nieruchomości, nie wszystkie decyzje rad gmin oznaczają zabieganie o istniejących oraz nowych podatników. Rady mogą pozostawić wszystkie stawki (jest ich 12) lub niektóre z nich na poziomie roku poprzedniego i stąd wynika wykazany w jednej z gmin rezultat obniżenia maksymalnych stawek dla budżetu gminnego w kwocie 41 zł.

Pozostałe podatki i opłaty lokalne zostaną omówione w rozdziale poświęconym dochodom własnym gmin.

Dochody majątkowe

Dochody majątkowe obejmują m.in. wpłaty z zysku spółek gminnych oraz dywidendy, wpływy z najmu i dzierżawy składników majątkowych, wpłaty związane z nabyciem lub przekształceniem prawa użytkowania wieczystego i przede wszystkim wpływy ze sprzedaży składników majątkowych.

Dochody majątkowe nie są zaliczane do dochodów bieżących i w efekcie nie wpływają bezpośrednio na poziom warunków finansowych związanych z prawną możliwością podjęcia uchwały budżetowej, gdyż przedmiotem urzędowej oceny jest relacja dochodów bieżących i wydatków bieżących. Jednak mogą one stanowić źródło nadwyżki finansowej i w kolejnym roku uzupełniać dochody bieżące.

Zgodnie z ustawami część z wymienionych przychodów może trafić wyłącznie na szczebel gminny. Gminy dysponują także największymi składnikami majątkowymi podlegającymi wynajmowi lub sprzedaży. W efekcie samorząd wojewódzki i powiatowy razem uzyskały w 2017 r. jedynie 3,5% wpływów majątkowych jednostek samorządowych województwa. Największe aktywa są we władaniu samorządów dużych miast i tam osiągają one też najwyższe ceny. Dlatego to nie gminy, ale miasta na prawach powiatu uzyskały wyższe przychody – trafiło do nich odpowiednio 55,3% i 41,2% dochodów majątkowych w regionie.

W ramach dochodów majątkowych w 2017 r. przeważały dochody ze sprzedaży składników majątkowych (54,9%). Jest to szczególnie niestabilny rodzaj dochodów, gdyż zwykle ma charakter jednorazowy i tym samym powoduje znaczne coroczne wahania poziomu dochodów majątkowych i w efekcie także dochodów własnych jednostki samorządowej. Pomimo stabilności bazy ekonomicznej jednostki samorządowej, warunków gospodarowania oraz zasad opodatkowania, dochody własne miast i gmin mogą się z tego powodu istotnie zmieniać w kolejnych latach, w górę lub w dół.

Przychody z najmu, dzierżawy i umów o podobnym charakterze stanowiły 41,4% dochodów majątkowych w 2017 r. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 1,7 p. proc., który był efektem znacznego wzrostu wpływów w miastach na prawach powiatu, a także w powiatach, gdyż w gminach odsetek ten się zmniejszył.

2.2.3. Dotacje celowe

2.2.3. Targeted grants

Jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje z budżetu państwa w zakresie, o którym mowa jest w przepisach o rozwoju regionalnym.

Ponadto mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych do wysokości 50% planowanych wydatków:

- z zakresu zadań inwestycyjnych szkół i placówek oświatowych,
- związanych z inicjatywami wspierania edukacji na obszarach wiejskich, jak stypendia i pomoc materialna dla młodzieży wiejskiej,
- związanych z wdrażaniem reformy systemu oświaty, wyrównywaniem szans edukacyjnych oraz zapewnieniem kształcenia praktycznego,
- realizowanych w celu zagospodarowania nieruchomości Skarbu Państwa przejętych od wojsk Federacji Rosyjskiej,
- związanych z budową i remontami obiektów sportowych oraz rozwijaniem sportu, w tym także wśród osób niepełnosprawnych,
- w zakresie przebudowy, budowy lub remontów dróg powiatowych i gminnych.

Mogą także otrzymywać dotacje na realizację zadań:

- objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury,
- związanych z usuwaniem bezpośrednich zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz usuwaniem skutków klęsk żywiołowych, w tym także budową mieszkań komunalnych dla powodzian.

Dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być też środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi oraz środki z budżetu Unii Europejskiej.

Samorządy mogą również otrzymywać dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej na mocy porozumień, a także na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej oraz inne zadania zlecone ustawami¹⁰.

Głównym rodzajem otrzymywanych przez gminy dotacji są od 2016 r. zadania zlecone z zakresu administracji rządowej związane ze wsparciem rodzin z dziećmi w ramach programu „Rodzina 500+”. Natomiast najważniejszymi zadaniami własnymi wspieranymi z budżetu państwa są oświata i wychowanie, drogi gminne, sport i kultura.

Dotacje celowe są najszybciej rosnącą częścią dochodów samorządów. W 2017 r. wzrosły o 13,1%, podczas gdy wzrost dochodów własnych wyniósł 6,2%, a subwencji ogólnej 1,8%. Wzrost dotacji w skali kraju był jeszcze szybszy i wyniósł 15,6%. Takie zróżnicowanie dynamiki jest konsekwencją strategii społeczno-gospodarczej realizowanej przez rząd, ale jego konsekwencją jest nominalne ograniczanie samodzielności finansowej samorządów, gdyż dochody własne w kolejnych latach coraz mniej ważą w ogólnych dochodach, a po stronie wydatków wzrasta udział wydatków nie będących przedmiotem decyzji samorządów (wydatków znaczonych).

¹⁰ Na podstawie art. 42–45, 49, 51 oraz 3 Ustawy z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego w brzmieniu obowiązującym w 2017 r.

Tabela 12. Dotacje celowe
Table 12. Targeted grants

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Ogółem <i>Total</i>			Gminy <i>Gminas</i>	Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	Powiaty <i>Powiats</i>	Wojewódz- two <i>Voivodship</i>
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w % <i>in %</i>	2016 = 100				
Dotacje celowe ogółem <i>Targeted grants total</i>	4 251 999,1	100,0	113,1	2 399 529,5	973 533,3	490 425,7	388 510,6
na zadania: <i>for tasks :</i>							
z zakresu adm. rządowej <i>government administration</i>	2 923 121,2	68,7	116,6	1 800 984,0	700 173,0	239 547,7	182 416,5
własne ^a <i>own^a</i>	532 053,3	12,5	95,8	317 363,8	105 723,2	91 659,1	17 307,2
z pomocy udzielanej między jednostkami samorządu <i>from financial assistance between local units</i>	88 081,0	2,1	117,8	35 573,2	3 099,8	45 997,6	3 410,5
na projekty europejskie ^b <i>for European projects^b</i>	522 423,8	12,3	122,6	165 419,1	129 859,9	49 758,1	177 386,6
otrzymywane z pań- stwowych funduszy celowych <i>received from state appropriated funds</i>	34 654,5	0,8	72,4	20 205,0	6 531,0	3 062,6	4 856,0
w wyniku porozumień: <i>on the basis of agreement:</i> z organami adm. rządowej <i>with government administration bodies</i>	7 551,6	0,2	141,5	6 114,2	492,0	945,4	–
między jednostkami samorządu terytorial- nego <i>between local gover- ment units</i>	144 113,6	3,4	100,2	53 870,3	27 654,3	59 455,2	3 133,8

a Bez zadań finansowanych z pomocy udzielanej między jednostkami samorządu oraz realizowanych w ramach §§ 600, 620 i 605, 625. b Realizowane w ramach §§ 600, 620 i 605, 625.

a Without tasks financed from the aid provided between local government units and implemented under §§ 600, 620 and 605, 625. b Implemented under §§ 600, 620 and 605, 625.

Pogłębia się dominacja **zadań zleconych z zakresu administracji rządowej**. W wyniku programu „Rodzina 500 plus” rosną one szybciej niż suma pozostałych dotacji. Jest to projekt kosztowny i odbija się na innych transferach z budżetu państwa, a także z funduszy celowych. W ramach **zadań własnych** zmniejszenie dotacji w stosunku do poprzedniego roku wyniosło 4,2%, a dla dotacji otrzymanych z państwowych funduszy celowych obniżka była jeszcze większa i wyniosła 27,6%. Wysoka dynamika wzrostu wydatków na zadania realizowane w wyniku porozumień z organami administracji rządowej nie zmienia głównej konkluzji, gdyż w ujęciu kwotowym wzrost wyniósł 2,2 mln zł, podczas gdy spadek dotacji na zadania własne wynosił 23,3 mln zł.

Po okresie znacznego ostudzenia zaangażowania samorządów w realizację **projektów europejskich**, w 2017 r. sytuacja się odwróciła. Projekty były finansowane przede wszystkim z budżetu ogólnego UE,

a w mniejszym stopniu z mechanizmu finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i w ramach funduszy norweskich. Widoczne jest duże opóźnienie wykorzystania środków europejskich. W 2016 r. samorządy kończyły ostatnie projekty ujęte w Narodowych Strategicznych Ramach Odniesienia 2007–2013 (§§ 600, 620) i jeszcze w niewielkim stopniu realizowały projekty określone w Umowie Partnerstwa na lata 2014–2020 (§§ 605, 625), pomimo formalnie trzeciego roku jej realizacji. Natomiast w 2017 r. spływały ostatnie płatności związane ze starą perspektywą finansową i w znacznie większej skali wykorzystywano nowe środki. W obliczu dużych funduszy pozostałych do wykorzystania, nie można uznać za zadowalającą osiągniętą dynamikę wzrostu tych dotacji. Dotyczy to zwłaszcza miast na prawach powiatu, które jako jedyna grupa wykazały w 2017 r. zmniejszenie się poziomu dotacji w dużej skali.

Dotacje celowe ogółem w 2017 r. najbardziej wzrosły w gminach (o 22,3%) i w powiatach (o 11,8%). Niemal się nie zmieniły w miastach na prawach powiatu (wzrost o 1,5%) i zmalały w województwie o 2,8%. Udział dotacji w dochodach budżetowych wynosił dla ujęcia ogółem 24,3%, w tym dla gmin 27,7%, dla powiatów 24,5%, a dla miast na prawach powiatu 17,2%.

Dotacje mają ponad 1/3 udziału w budżecie wojewódzkim (33,6%). Należy jednak podkreślić, że jest to nie tyle rezultat małej samodzielności ekonomicznej samorządu wojewódzkiego, co efekt szczególnie dużego zaangażowania w pozyskiwanie funduszy europejskich. Partycypacja samorządu wojewódzkiego jest tu szczególnie wysoka i wynosi 34,0% całości środków europejskich pozyskanych na Dolnym Śląsku (udział gmin wyniósł 31,7%). Dotacje te stanowiły 45,7% dotacji ogółem samorządowego województwa, a średnio w gminach jedynie 6,9%. Było to odpowiednio 15,4% ogólnych dochodów budżetu województwa i tylko 1,9% budżetów gmin.

2.2.4. Subwencja ogólna

2.2.4. General subvention

W ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego umieszczone są regulacje dotyczące subwencji ogólnej, przekazywanej z budżetu państwa do samorządów. Dla każdej jednostki samorządu terytorialnego składa się ona z trzech części:

- oświatowej (dla gmin, powiatów, województw)
- wyrównawczej (dla gmin, powiatów, województw)
- równoważącej (dla gmin, powiatów)
- regionalnej (dla województw)

Zgodnie z innymi regulacjami, dotyczącymi głównie specjalnych stref ekonomicznych¹¹, niektóre gminy partycypują także w części rekompensującej subwencji ogólnej, której zadaniem jest wyrównanie utraconych korzyści podatkowych.

Podstawą do naliczania subwencji są wskaźniki G, bazujące na sprawozdawczych danych o przychodach podatkowych, obliczone przez Ministerstwo Finansów i przekazane gminom w trakcie prac nad budżetem na kolejny rok. Jest to jeden z elementów ukazujących różnicę między zapisami ustawowymi na temat subwencji ogólnej, a zapisami dotyczącymi dotacji celowych. Naliczanie i rozdysponowanie subwencji jest w pełni zalgorytmizowane i dlatego poświęcono im 4,5 razy więcej miejsca niż dotacjom. Zasady dotyczące zleczanych gminom zadań z zakresu administracji rządowej pojawiają się w innych aktach prawnych, ale większość dotacji jest przedmiotem indywidualnych decyzji i oddolnych starań samorządów (aplikowanie o projekty europejskie, porozumienia z innymi samorządami lub rządem). Natomiast subwencja ma charakter automatyczny.

¹¹ Ustawa z dnia 2 października 2003 r. o zmianie ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych i zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 188, poz. 1840).

Inne podobieństwa i różnice dotyczą roli ekonomicznej tych transferów. Główne pozycje są zbliżone wartościowo – dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej i część oświatowa subwencji. Obie dotyczą głównie celów społecznych – opieki społecznej oraz oświaty i wychowania. Cele społeczne są także ważnym elementem w przypadku części wyrównawczej i równoważącej subwencji (m.in. dodatki mieszkaniowe, rodziny zastępcze).

Tabela 13. Porównanie wybranych dotacji i subwencji
Table 13. Comparison between selected grants and subventions

Wyszczególnienie Specification	Dotacje z budżetu państwa na zadania Grants from the state budget			Części subwencji ogólnej General subvention parts			Wydatki Expenditure
	z zakresu admini- stracji rządowej for govern- ment administra- tion tasks	własne for own tasks	z paragra- fów from paragraphs 200, 620, 205, 625	oświatowa educational	wyrów- nawcza compen- satory	równoważąca /regionalna balancing /regional	
	w tys. zł in thous. zł						
Dolnośląskie ogółem total	2 923 121,2	532 053,3	522 423,8	2 784 963,7	452 970,1	126 911,8	187 104,5
Gminy Gminas	1 800 984,0	317 363,8	165 419,1	1 283 779,5	343 416,9	12 376,8	68 388,0
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	700 173,0	105 723,2	129 859,9	858 896,2	7 575,6	58 739,6	67 193,1
Powiaty Powiats	239 547,7	91 659,1	49 758,1	588 250,0	101 977,6	55 795,4	29 935,7
Województwo Voivodship	182 416,5	17 307,2	177 386,6	54 038,0	–	–	21 587,8

Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w aneksie w tabelach IV g oraz IV p.
Data for individual local government units are included in tables IV g and IV p in the annex.

Najważniejsza jest **część oświatowa subwencji**. Pozwala jednostkom samorządu terytorialnego wykonywać ich najważniejsze cele ustawowe. Jednak nie pokrywa wszystkich niezbędnych wydatków, co wymaga ich pokrywania z dochodów własnych samorządów. Proporcja łącznych wydatków na cele oświatowe w ramach dwóch działów – 801 (oświata i wychowanie) oraz 854 (edukacyjna opieka wychowawcza) do części oświatowej subwencji ogólnej¹² wynosiła w województwie dolnośląskim w 2017 r.:

- 183,8% – jednostki samorządu ogółem
- 205,3% – gminy
- 195,3% – miasta na prawach powiatu
- 123,5% – powiaty
- 146,0% – województwo

Wskaźniki byłyby mniejsze, gdyby do subwencji doliczyć dotacje na inwestycje oświatowe. Prawidłowe funkcjonowanie placówek oświatowych jest dla samorządów najważniejszym wyzwaniem, gdyż w gminach, miastach na prawach powiatu i powiatach wydatki oświatowe stanowią od 29,6% do 36,6% całości

¹² Jest to jeden z najważniejszych wskaźników kontekstowych (szczególnie interesujący samorządowców) zaproponowany do monitorowania w ramach projektu „System monitorowania usług publicznych” realizowanego w latach 2017–2018 przy udziale GUS, MSWiA, Związku Miast Polskich, Związku Powiatów Polskich oraz Śląskiego Związku Gmin i Powiatów.

ich wydatków, a mniej przeznaczył na nie w 2017 r. jedynie samorząd wojewódzki – 7,0% swoich wydatków.

Zgodnie z nazwą, funkcją **części wyrównawczej** subwencji ogólnej jest zapewnianie zbliżonego poziomu zaspokajania części potrzeb społeczności lokalnych. Poza elementami socjalnymi dotyczy to także dróg lokalnych. Algorytm naliczania wyłącza najbogatsze samorządy z korzystania ze wsparcia. W 2017 r. było to 38 samorządów:

- województwo
- 4 powiaty (lubiński, polkowicki, wrocławski i zgorzelecki)
- 2 miasta na prawach powiatu (Legnica i Wrocław)
- 31 gmin (z czego w 16 gminach brak także części równoważącej; była tylko część oświatowa).

Gminy otrzymują całość subwencji z budżetu państwa. W ustawie budżetowej określone są wszystkie części subwencji w tym **równoważąca**. Dla województw jej modyfikacją jest część **regionalna**. Jednak w tych przypadkach budżet państwa jest jedynie pośrednikiem, a faktycznymi płatnikami i beneficjentami są samorządy. Bogate samorządy są zobligowane do dokonania wpłat do budżetu, które są rozdzielane na biedniejsze samorządy. W załączniku 1 ustawy budżetowej na 2017 r. zapisano wpłaty samorządów w wysokości 2123,3 mln zł. Kwoty sumy wpłat i wypłat z budżetu są sobie równe i nie zmieniają się w trakcie roku budżetowego¹³. Podobnie jak dla pozostałych części subwencji ogólnej, decyzje odnośnie kwot części równoważącej/regionalnej są przekazywane samorządom w okresie prac nad nowym budżetem, aby mogły uwzględnić odpowiednie kwoty. Liczba płatników w każdej formie samorządów jest niewielka, ale liczba beneficjentów jest bardzo duża.

Duża względna zasobność dolnośląskich samorządów na tle reszty kraju spowodowała, że tradycyjnie Dolny Śląsk posiadał także w 2017 r. ujemny bilans wypłat i wpłat dla tej części subwencji w kwocie 60,2 mln zł (32,2% dokonanych wpłat). Ta sumaryczna kwota była efektem następujących sald:

- –21,6 mln zł – **województwo**; po 2010 r. dolnośląskie było jedynym w Polsce obok województwa mazowieckiego płatnikiem części regionalnej; wyjątkowo w 2016 r. nie było do tego zobligowane (bilans był więc dodatni w kwocie 11,1 mln zł); zdecydowanie ustępuje województwu mazowieckiemu wydatkującemu kwotę 357,4 mln zł i po raz pierwszy tym dwóm województwom towarzyszyło trzecie – lubuskie (z symboliczną kwotą 67 zł); udział Dolnego Śląska w krajowych wpłatach – 5,7%;
- +25,9 mln zł (w 2016 r. +14,1 mln zł) – **powiaty**; wpłat dokonało 5 powiatów – w kolejności: lubiński, polkowicki, wrocławski, głogowski i zgorzelecki, a w całym kraju 21 powiatów; powiat lubiński (11,0 mln zł) ustępował piaseczyńskiemu (43,0 mln zł), pruszkowskiemu, poznańskiemu i warszawskiemu zachodniemu; subwencję otrzymały wszystkie powiaty (dodatni bilans wśród 5 płatników miały 2 powiaty: wrocławski i zgorzelecki); udział Dolnego Śląska w krajowych wpłatach – 15,4%;
- –8,5 mln zł (w 2016 r. –8,1 mln zł) – **miasta na prawach powiatu**; Wrocław (67,2 mln zł) był jedynym płatnikiem z Dolnego Śląska w grupie 35 miast w kraju; ustępował m. st. Warszawa (836,7 mln zł – prawie 2/3 kwoty wszystkich wpłat), i nieznacznie Poznaniowi (68,7 mln zł) oraz Krakowowi (68,1 mln zł); wszystkie 4 miasta regionu były też beneficjentami tej części subwencji; udział Dolnego Śląska w krajowych wpłatach – 5,3%;
- –56,0 mln zł (w 2016 r. –49,2 mln zł) – **gminy**; środki wpłaciły 92 gminy w kraju (pierwszych 10 płatników wpłaciło ponad 60% środków), w tym 12 z Dolnego Śląska; beneficjentami była połowa gmin województwa, ale wpłaty tych 12 płatników były 5,5 razy większe niż środki otrzymane przez 82 beneficjentów w województwie; Polkowice były drugim płatnikiem w kraju (26,1 mln zł) za gminą Kleszczów (53,5 mln zł); udział Dolnego Śląska w krajowych wpłatach był bardzo duży – 25,2%.

¹³ W Polsce w 2017 r. na 92 gminy zobligowane do dokonania wpłat, jedynie gmina Bogatynia wpłaciła kwotę o 918,9 tys. zł mniejszą od planowanej (o 8,3%). W przypadku miast na prawach powiatu, powiatów oraz województw wszystkie kwoty planowane były równe wykonanym.

Tabela 14. Płatnicy na rzecz części równoważącej/regionalnej subwencji ogólnejTable 14. *Payers for the balancing/regional part of general subvention*

Płatnicy <i>Payers</i>		Wydatki na część równoważącą/regionalną <i>Expenditure for balancing/regional part</i>			Otrzymana część subwencji <i>Received part of subvention</i>
		miejsce w Polsce ^a <i>position in Poland^a</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016=100	w tys. zł <i>in thous. zł</i>
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		2	187 104,5	124,8	49 982,8
Gminy razem <i>Gminas total</i>		2	68 388,0	102,6	293,7
Polkowice	mw	2	26 136,7	81,4	178,0
Kobierzyce	w	4	14 584,3	122,6	–
Bogatynia	mw	6	10 108,1	94,7	–
Jerzmanowa	w	14	4 336,9	113,7	–
Lubin	w	16	3 548,4	128,6	–
Siechnice	mw	22	2 487,5	–	–
Rudna	w	23	2 459,2	115,3	31,2
Kąty Wrocławskie	mw	41	1 307,3	836,4	–
Grębocice	w	43	1 273,4	121,1	–
Karpacz	m	49	1 018,9	107,2	69,3
Radwanice	w	52	814,9	103,5	–
Legnickie Pole	w	75	312,3	97,5	–
Miasta na prawach powiatu razem <i>Cities with powiat status total</i>		5	67 193,1	108,9	32 976,9
Wrocław		4	67 193,1	108,9	32 976,9
Powiaty razem <i>Powiats total</i>		2	29 935,6	138,6	16 712,2
lubiński		5	10 965,9	114,2	2 886,7
polkowicki		8	7 909,0	131,6	2 245,7
wrocławski		9	7 594,1	211,9	9 131,3
głogowski		14	3 369,5	161,9	1 138,1
zgorzelecki		20	97,1	30,8	1 310,4
Województwo <i>Voivodship</i>		2	21 587,8	–	–

a Miejsca w Polsce wśród płatników odpowiednio: 92 gmin, 35 miast na prawach powiatu, 21 powiatów, 3 województw.

a *Places in Poland among payers respectively: 92 gminas, 35 cities with powiat status, 21 powiats, 3 voivodships.*

Rozliczenia dokonywane w grupie 2412 polskich gmin były aż pięciokrotnie mniejsze niż kwoty dla 66 miast na prawach powiatu, w tym ponad trzykrotnie mniejsze od wpłat dokonywanych przez m. st. Warszawę. Warszawa wpłaciła kwotę prawie równoważną sumie wpłat i wypłat dla wszystkich gmin, powiatów i województw (różnica wynosi tylko 1,1%). Ten czynnik zaważył na tym, że łączny udział Dolnego Śląska we wpłatach na rzecz innych gmin, powiatów, miast na prawach powiatu oraz województw był bliższy odpowiedniemu wskaźnikowi dla miast na prawach powiatu niż wskaźnikowi dla gmin – udział województwa w krajowych wpłatach wyniósł 8,8%. Większe wpłaty zbiorczo w kraju miały jedynie jednostki samorządu terytorialnego województwa mazowieckiego. W ujęciu poszczególnych form jednostek samorządu terytorialnego Dolny Śląsk ustępował innym województwom: dla gmin – łódzkiemu, dla

miast na prawach powiatu – mazowieckiemu, śląskiemu, wielkopolskiemu i małopolskiemu, dla powiatów i dla województw – mazowieckiemu.

Beneficjentami **rekompensującej** części subwencji ogólnej były 2 gminy regionu – Polkowice (1646,1 tys. zł) oraz Kłodzko (m; 665,7 tys. zł). Znacznie większe kwoty (łącznie 26,0 mln zł) Minister Finansów rozdzielił w ramach dodatkowych środków **uzupełniających dochody** samorządów. Do miasta Wałbrzycha trafiło w ramach tej puli 9,0 mln zł (więcej niż do wszystkich dolnośląskich gmin razem), a ogółem do miast na prawach powiatu 13,0 mln zł. Środki te są dysponowane ze zwróconych kwot nienależnie uzyskanych¹⁴ i formalnie nie wchodzą do subwencji ogólnej, lecz ją uzupełniają.

Żadna z gmin w Polsce dokonujących wpłat na część równoważącą subwencji nie otrzymuje środków w ramach **wyrównawczej części** subwencji. Spośród pozostałych dolnośląskich samorządów dokonujących wpłat jedynie powiat głogowski uzyskał pewną kwotę (283,0 tys. zł) w części wyrównawczej. Część wyrównawcza jest niemal pięciokrotnie większa od równoważącej/regionalnej. Subwencja ogólna prowadzi do zmniejszenia naturalnych dysproporcji budżetowych między samorządami w Polsce dzięki przede wszystkim części wyrównawczej a następnie równoważącej / regionalnej. Należy podkreślić, że mimo odmiennego celu, także najważniejsza część subwencji – oświatowa prowadzi do relatywnego zmniejszenia różnic dochodów samorządów terytorialnych w skali województwa oraz całego kraju.

2.2.5. Analiza głównych przyczyn zmian dochodów własnych w 2017 r.

2.2.5. Analysis of the main sources of changes in own revenue in 2017

Zbiorcze ujęcie dochodów własnych

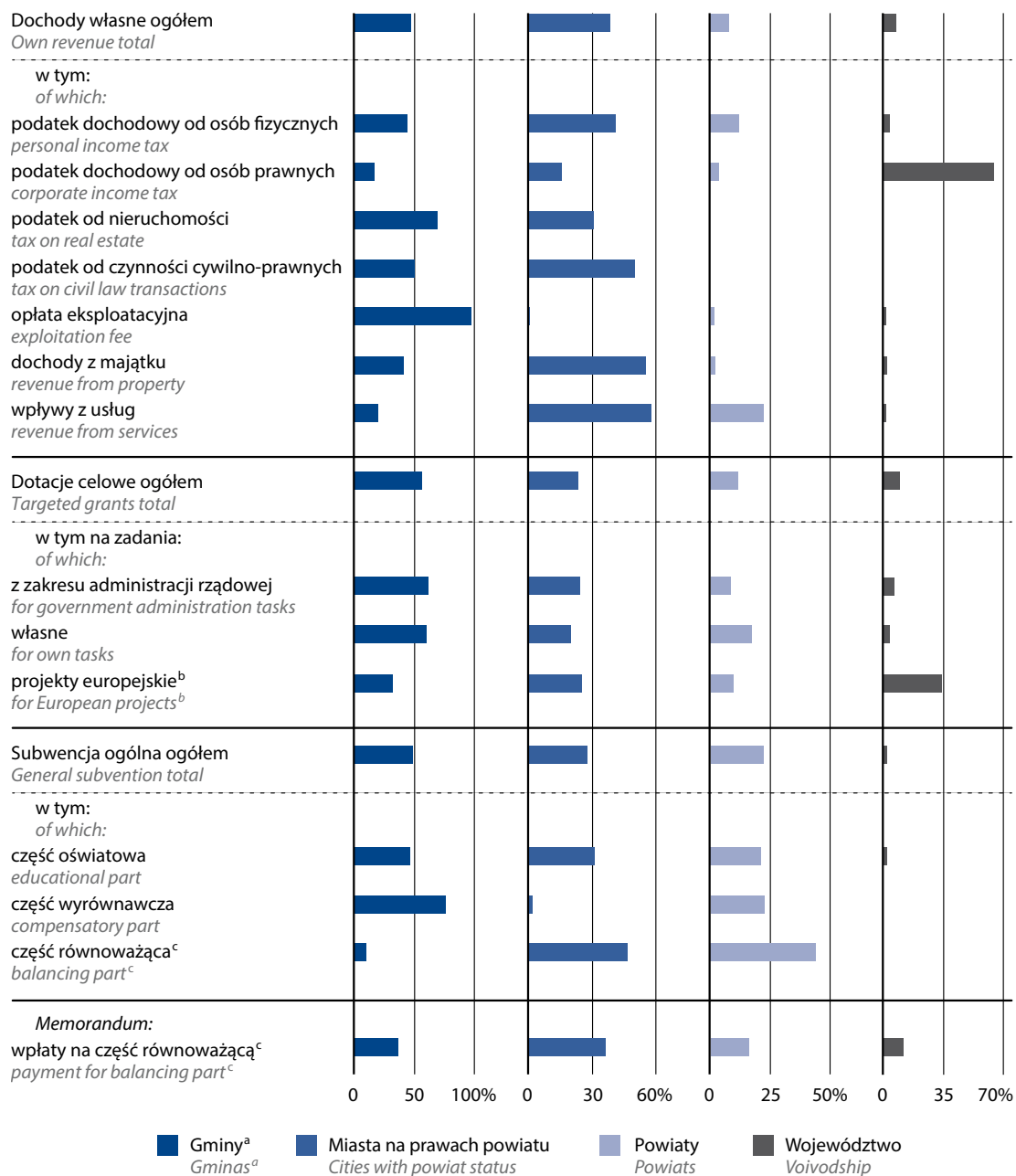
Poszczególne szczeble samorządu terytorialnego mają z jednej strony odmienne zadania, a z drugiej strony różne źródła ich realizacji. Dotyczy to rzadziej pozycji budżetowych występujących tylko na jednym szczeblu, a częściej odmienności struktury dochodów i wydatków występujących na wszystkich szczeblach. W dotychczasowych analizach wykazywano rolę czterech form samorządu w pozyskiwaniu poszczególnych typów dochodów. Warto dokonać przekrojowego porównania, które formy samorządu miały największy udział w uzyskanych w 2017 r. najważniejszych dochodach budżetowych ogółem województwa dolnośląskiego.

Dochody i wydatki budżetowe są najmniejsze na szczeblu województwa samorządowego, wyraźnie większe dla powiatów, wielokrotnie większe dla miast na prawach powiatu i największe dla gmin. W zaokrągleniu proporcja dochodów wynosi odpowiednio 1 : 1,75 : 5 : 7,5. Przypomnienie relacji uprzednio omówionej bardziej dokładnie jest w tym miejscu zasadne, gdyż wskazuje, że dla większości pozycji dochodów budżetowych można oczekiwać dominacji gmin, a w niektórych przypadkach miast na prawach powiatu. Jednak specyfika finansów samorządowych pozwala wskazać także dochody, dla których względnie duże znaczenie mają powiaty lub województwo. Nasuwają się wnioski:

- pomimo dwukrotnej przewagi demograficznej **gmin** nad miastami na prawach powiatu, w zakresie dochodów własnych przewaga gmin jest stosunkowo nieduża (8,7 p. proc. w udziałach, a w ujęciu względnym 22,9%); znaczna dysproporcja (na korzyść gmin) występuje dla subwencji i dotacji celowych oraz dla wielu szczegółowych pozycji przychodów,
- podobna zależność występuje między dochodami powiatów i województwa – dochody własne są niemal równe, dotacje uzyskiwane przez powiaty są nieco większe, natomiast subwencja ogólna jest 13,5 razy większa;

¹⁴ Zgodnie z art. 36 ust 4 pkt 1 Ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Wykres 8. Udział jednostek samorządu terytorialnego w podstawowych dochodach budżetowych
 Chart 8. Share of local government units in basic budget revenues

a Bez gmin mających również status miast na prawach powiatu. b Dotacje z paragrafów 200 i 620 oraz 205 i 625. c Część regionalna na poziomie województwa.

a Excluding gminas which are also cities with powiat status. b Grants from paragraphs 200 and 620; 205 and 625. c Regional part on voivodship level.

- wyjątkowymi sytuacjami szczegółowymi, w których największe dochody uzyskują **miasta na prawach powiatu** są pozafiskalne dochody własne, głównie wpływy z usług, ale także dochody z majątku; w 2017 r. niemal dokładnie równe były przychody gmin i miast na prawach powiatu z podatku od czynności cywilnoprawnych (natomiast w niewidocznej na wykresie relacji w zakresie opłaty skarbowej, miasta na prawach powiatu miały wpływy o 62,8% większe niż gminy); największa dysproporcja dotyczy subwencji równoważącej, z której wszystkie 4 miasta na prawach powiatu uzyskały 4,75 razy więcej środków niż gminy (beneficjentami była połowa gmin – 82); w przypadku płatników na tę część subwencji miasto Wrocław dokonało niemal identycznej wpłaty, jak 12 dolnośląskich gmin (różnica udziałów 0,7 p. proc, a w ujęciu względnym 1,8%);
- nie istnieją kategorie dochodów, w których **powiaty** zajmują pierwsze miejsce, ale są trzy zasadnicze pozycje, gdzie zajmują drugą pozycję: wpływy z usług oraz część równoważąca subwencji (w obu ustępują miastom na prawach powiatu, co podkreśla powiatową specyfikę tych przychodów), a także część wyrównawcza subwencji, w której mają dodatni bilans transferów,
- budżet **województwa** bazuje na wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i jest w dużym stopniu od nich uzależniony; drugą pozycją dominacji szczebla wojewódzkiego są dotacje na projekty europejskie (z paragrafów 200 i 620 oraz 205 i 625), w których gminy uzyskały łączne przychody o 6,7% mniejsze niż województwo; zważywszy na istnienie regionalnego programu operacyjnego, samorządowe województwo pełni szczególnie ważną rolę dla projektów pozainwestycyjnych, ale przede wszystkim inwestycyjnych, głównie związanych z infrastrukturą transportową.

Uwypuklenie specyfiki różnych jednostek samorządu terytorialnego pozwala zidentyfikować strukturalne konsekwencje zmian dochodów budżetowych, które zaistniały w 2017 r.

Analiza czynnikowa zmian z 2017 r.

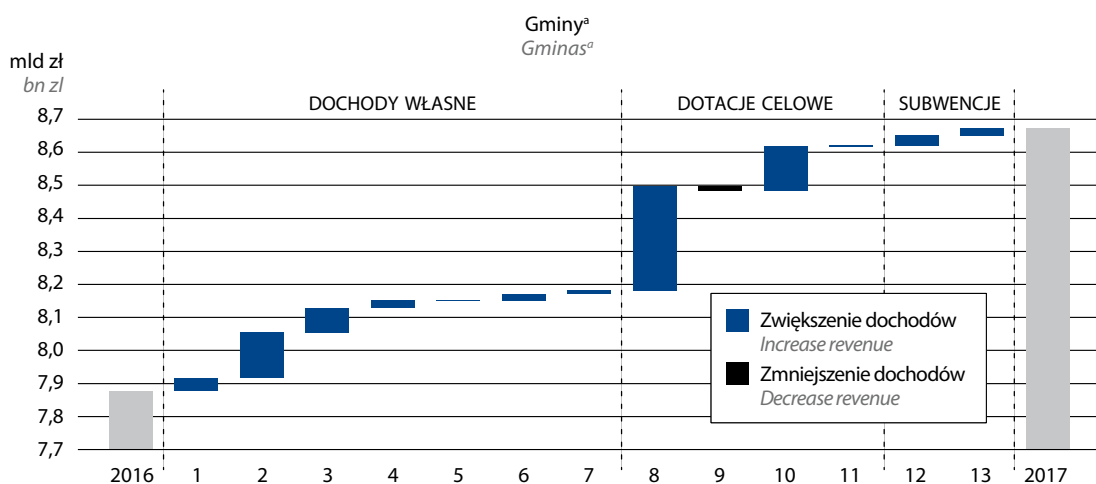
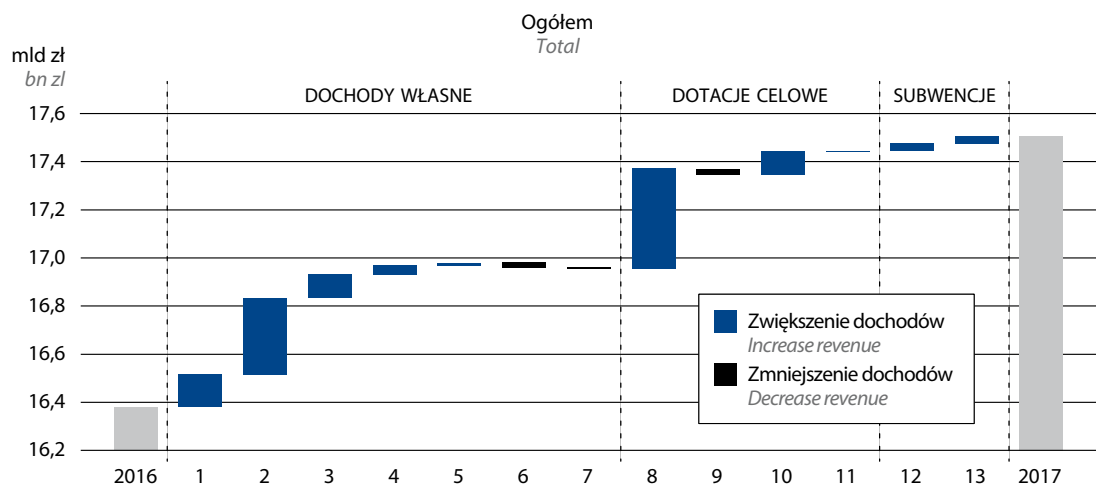
Podobnie jak w 2016 r. i odmiennie od lat wcześniejszych, w 2017 r. najważniejszym czynnikiem zmian dochodów budżetowych był rządowy program „Rodzina 500 plus”. Decydował on o kształtowaniu się tendencji dla dotacji celowych ogółem i w dużym stopniu determinował ogólny wzrost dochodów w 2017 r.

Ogólny **przyrost dochodów** jednostek samorządu terytorialnego w ujęciu bezwzględnym był podobny w ciągu dwóch kolejnych lat – wynosił 1168,6 mln zł w 2016 r. oraz – nieco mniej – 1128,0 mln zł w 2017 r.

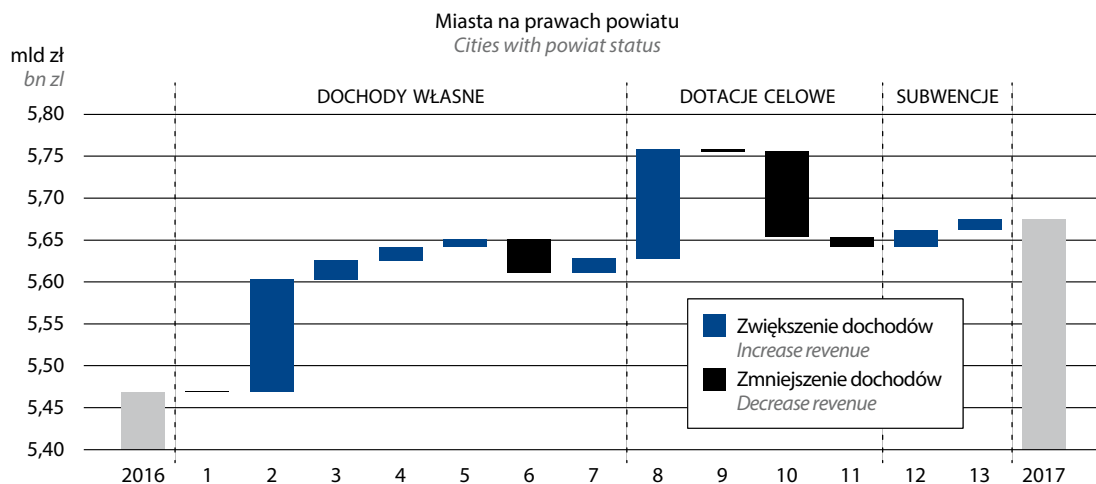
W 2016 r. zmiany **dotacji na zadania administracji rządowej** odpowiadały wartości 106,8% ogólnego wzrostu dochodów w jednostkach samorządu terytorialnego. Oznaczało to, że sumaryczny wpływ wszystkich pozostałych pozycji dochodowych był ujemny i bez wzrostu wartości tych dotacji nastąpiłby spadek ogólnych dochodów budżetowych. Jest to ocena ex post, gdyż wydatki na program „Rodzina 500 plus” spowodowały efekt wypychania i ich brakowi towarzyszyłoby zwiększenie dotacji w innych pozycjach. W 2017 r., przedstawionym na wykresie kaskadowym, dotacje na zadania administracji rządowej również wzrosły najbardziej, ale odpowiadały już za jedynie 36,9% wzrostu dochodów jednostek samorządu terytorialnego. Zdecydowały o tym dwie formy jednostek samorządowych, które uczestniczą w realizacji programu Rodzina 500 plus. Na szczeblu gminnym przyrost dotacji na zadania administracji rządowej stanowił 39,8% ogólnego przyrostu dochodów, a w grupie miast na prawach powiatu 63,7%. Niewielki wzrost wpływów w tej pozycji nastąpił w powiatach (8,8% przyrostu dochodów), natomiast w budżecie województwa wystąpiło w tej pozycji zmniejszenie, odpowiadające 148% osiągniętego mimo to wzrostu dochodów.

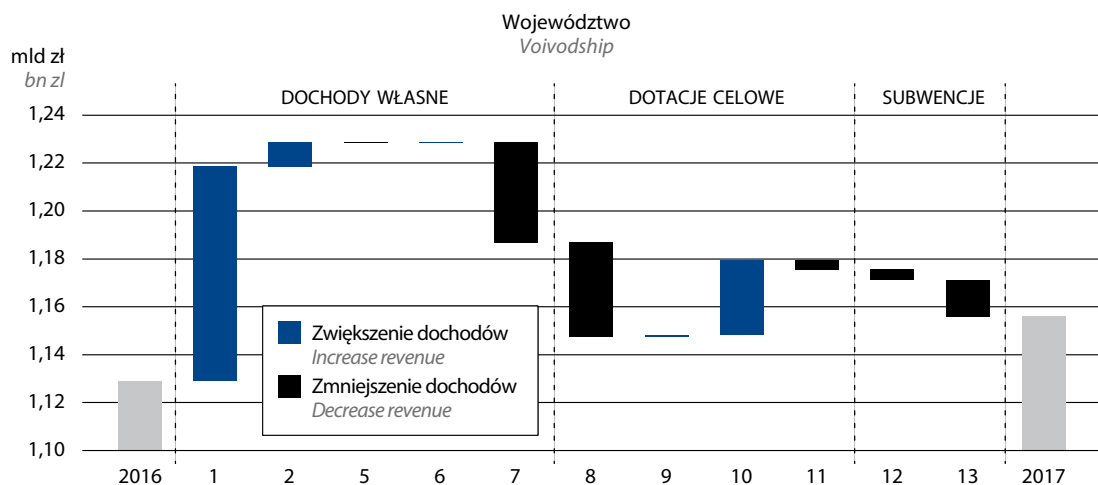
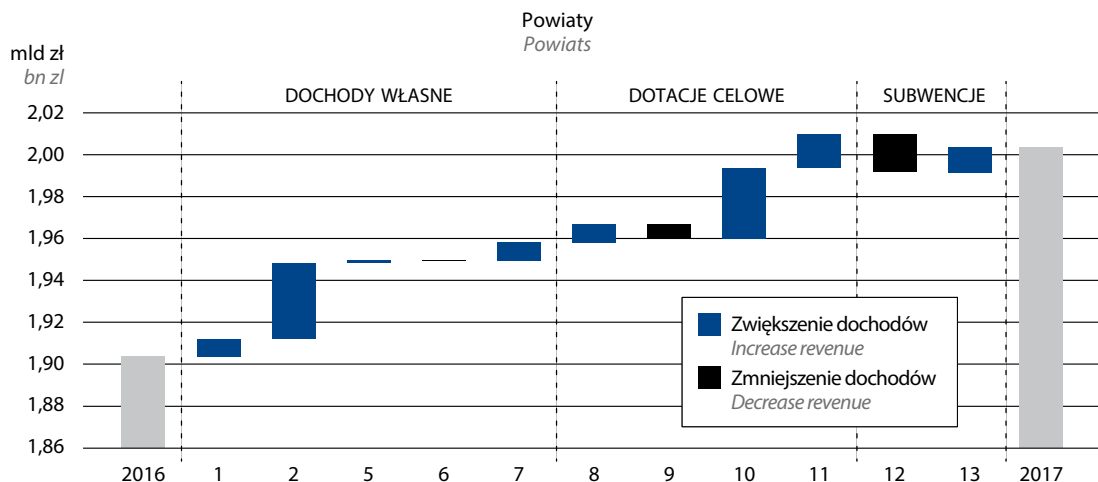
Dochody gmin bez miast na prawach powiatu stanowią niemal połowę dochodów budżetów samorządowych (49,5%) i dlatego wykres sumaryczny wykazuje duże podobieństwo do wykresu dla gmin. W pozostałych jednostkach samorządowych występują odmienności. Jedyne pozycje dochodów, które notowały wyłącznie wzrost w każdej formie samorządu były obie pozycje wpływów z **podatków lokalnych** (przysługują one jedynie gminom i w efekcie także miastom na prawach powiatu) oraz z **podatku dochodowego od osób fizycznych**. Była to druga największa pozycja dla ujęcia ogółem (odpowiadająca za 28,2% całego przyrostu) oraz dla gmin (17,3%), a pierwsza dla miast na prawach powiatu (65,1%) oraz powiatów (36,2%). W województwie ten odsetek był nawet nieco większy niż w powiatach (37,5%), ale była to dopiero trzecia pozycja zapewniająca przyrost dochodów.

Wykres 9. Źródła zmian dochodów jednostek samorządu terytorialnego między 2016 r. a 2017 r.
 Chart 9. Sources of changes in revenue of local government units between 2016 and 2017

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
 a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

- 1 Podatek dochodowy od osób prawnych
Corporate income tax
- 2 Podatek dochodowy od osób fizycznych
Personal income tax
- 3 Podatek od nieruchomości
Tax on real estate
- 4 Pozostałe podatki i opłaty lokalne
Other taxes and fees
- 5 Dochody z wynajmu i dzierżawy
Revenue from renting and leasing
- 6 Pozostałe dochody majątkowe
Other revenue from property
- 7 Pozostałe dochody własne
Other own revenue

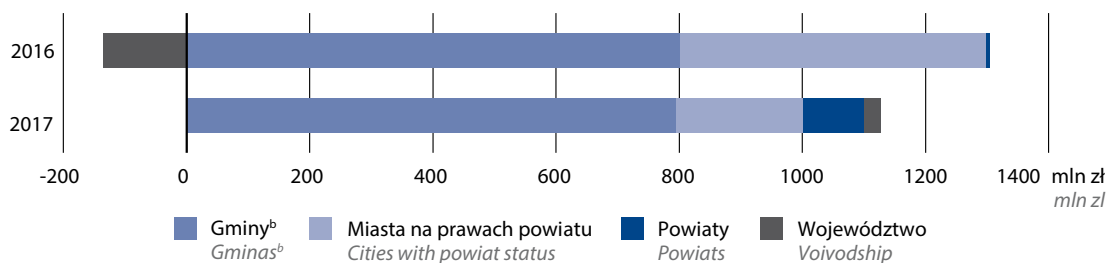
- 8 Dotacje na zadania administracji rządowej
Grants for government administration tasks
- 9 Dotacje na zadania własne
Grants for own tasks
- 10 Dotacje na projekty europejskie
Grants for European projects
- 11 Pozostałe dotacje celowe
Other targeted grants
- 12 Część oświatowa subwencji ogólnej
Educational part of general subvention
- 13 Pozostałe części subwencji ogólnej
Other parts of general subvention

Pozostałe 10 analizowanych tytułów dochodów budżetowych wykazywało istnienie odmienności kierunków zmian w stosunku do ujęcia sumarycznego przynajmniej dla jednego rodzaju jednostek samorządowych. Dotyczy to również **podatku dochodowego od osób prawnych**. W 2016 r. był on trzecią pod względem znaczenia pozycją spadkową, a w 2017 r. stał się trzecią pozycją wzrostową odpowiadającą za 12,1% osiągniętego przyrostu. Jednak wzrost rentowności działalności osób prawnych dotyczył firm z siedzibami i oddziałami mieszczącymi się poza czterema miastami na prawach powiatu. Zanotowały one minimalny spadek wpływów. W rezultacie udziały w CIT zapewniły gminom 4,8% przyrostu dochodów, powiatom 8,6%, a budżetowi województwa aż 334,5% przyrostu (gdyż stopa partycypacji województwa w CIT jest bardzo wysoka, aż w 6 pozycjach zestawienia zanotowano spadki, a ogólny osiągnięty przyrost dochodów województwa był niewielki).

Czwartą pozycją przyczyniającą się do ogólnego wzrostu dochodów był **podatek od nieruchomości**, którego udział wyniósł 8,6% (w gminach 9,3%, a w miastach na prawach powiatu 11,1%), piątą **dotacje na projekty europejskie** (8,4%). Jest to odwrócenie wcześniejszej tendencji spadkowej. W 2016 r. najważniejszy spadek dochodów dotyczył dotacji z paragrafów 200 i 620, a więc środków przeznaczonych na realizację projektów europejskich w zakończonym okresie programowania. Szczególnie mocno odbiło się to na budżecie województwa (wymienione paragrafy odpowiadały za 70,4% ogólnego zmniejszenia dochodów województwa) i w budżetach powiatowych. Nowe projekty z paragrafów 205 i 625 ruszyły wtedy w niewielkim stopniu nie rekompensując ogólnego spadku. W 2017 r. sytuacja się odwróciła, ale nie na każdym szczeblu samorządowym. Miasta na prawach powiatu w 2016 r. jako jedyne notowały niewielki wzrost tych dotacji, a w 2017 r. jako jedyne wykazują znaczny spadek. Efektem jest dynamika zmian poziomu dotacji ogółem znacznie niższa niż w innych polskich miastach na prawach powiatu, a także wyraźnie niższa niż w dolnośląskich gminach. Przekłada się to na dużą różnicę dynamiki zmian dochodów ogółem gmin i miast na prawach powiatu. Odwrotna zmiana w zakresie dotacji na projekty europejskie wystąpiła w budżecie województwa. Zapewniły one w 2017 r. 117,0% przyrostu dochodów. Było to możliwe, gdyż aż 6 pozycji z 11 podlegających tu analizie wykazywało zmniejszenie przychodów w budżecie wojewódzkim, a pozostałe 5 wzrost wpływów. Duży spadek wpływów wystąpił m.in. w pozycji **pozostałe dochody własne** (156,3%), podczas gdy pozostałe formy samorządów notowały przyrosty w tej pozycji.

Niewielki udział w przyroście jednostek samorządowych ogółem (1,0%) mają stabilne, realizowane w niewielkiej skali, **dochody majątkowe z tytułu wynajmu i dzierżawy**, przede wszystkim dzięki ich wzrostowi w miastach na prawach powiatu (udział w przyroście dochodów tych samorządów wyniósł 4,5%). Osobno zostały ukazane **pozostałe dochody majątkowe**, aby uwypuklić mniej stabilne efekty sprzedaży ziemi, budynków i budowli, pojazdów oraz innych składników aktywów trwałych należących do samorządów. Miasta na prawach powiatu cechuje tu druga anomalia w stosunku do innych form samorządu (obok dotacji na projekty europejskie), gdyż wpływy z tego tytułu zmalały w skali odpowiadającej 19,5% wartości przyrostu dochodów, co przyczyniło się do niewielkiego spadku wykazanego na poziomie wszystkich jednostek samorządowych (1,8%).

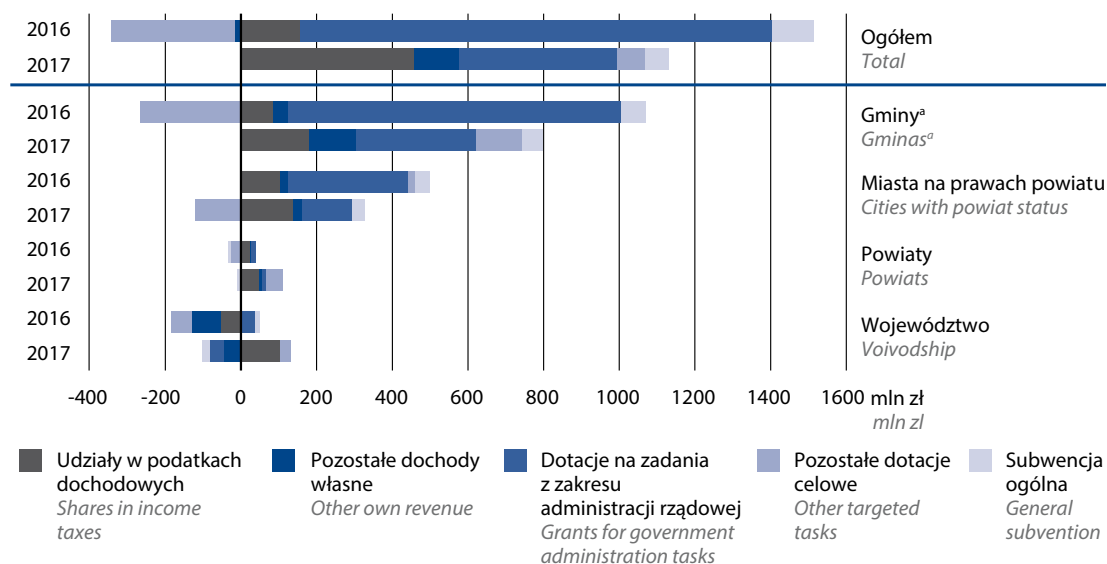
Jak zaznaczono uprzednio, poziom **subwencji** zmienia się wolniej niż poziom dotacji oraz dochodów własnych. Ich główna **część oświatowa** wzrosła zapewniając 2,7% ogólnego zwiększenia dochodów budżetowych w regionie (zwiększyła się w gminach i miastach na prawach powiatu). W identycznej skali przyczyniły się do tego pozostałe części subwencji. Pomimo algorytmu wyliczania części subwencji prowadzącego do zmian o charakterze stosunkowo zrównoważonym, wystąpiły w tym zakresie istotne odmienności. Część oświatowa zmalała w powiatach w skali odpowiadającej 18,0% wzrostu ich przychodów, a także w województwie (15,7%). W budżecie wojewódzkim nastąpił także duży spadek wpływów z tytułu braku **części regionalnej i wyrównawczej** (były w 2016 r.), co odpowiadało 57,3% zwiększenia dochodów budżetowych województwa.

Wykres 10. Zmiany dochodów^a według form jednostek samorządu terytorialnegoChart 10. *Changes^a in revenue by form of local government units*

a W stosunku do roku poprzedniego. b Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

b In comparison of the previous year. b Excluding gminas which are also cities with powiat status.

W ujęciu zbiorczym wkład gmin do ogólnego przyrostu dochodów wyniósł 795,4 mln zł (70,5%), miast na prawach powiatu 205,9 mln zł (18,3%), powiatów 100,0 mln zł (8,9%) i województwa 26,7 mln zł (2,4%). Najważniejsza różnica w stosunku do 2016 r. dotyczy budżetu wojewódzkiego, który wtedy zanotował spadek dochodów w kwocie 136,2 mln zł. W efekcie analogiczne wskaźniki względne kształtowały się w 2016 r. następująco: 68,7%, 42,4%, 0,6% oraz -11,7%.

Wykres 11. Struktura zmian źródeł dochodów jednostek samorządu terytorialnegoChart 11. *The structure of changes in the sources of revenue of local government units*

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Bardziej zagregowane ujęcie, którego podstawą jest nie 13, ale 5 rodzajów dochodów, pozwala zauważyć najistotniejsze zależności. Gdy ujmujemy udziały z podatków dochodowych łącznie okazuje się, że to one, a nie dotacje z zakresu administracji rządowej (36,9%), miały największy wpływ na przyrost dochodów (40,3%). Na trzecim miejscu są pozostałe dochody własne (poza podatkami dochodowymi) z udziałem 10,6%, a na czwartym pozostałe dotacje celowe (6,7%). Te pozostałe dotacje celowe stanowią ujemny odpowiednik 56,9% wzrostu przychodów zanotowanego w miastach na prawach powiatu. Także w powiatach wzrost dotyczył 4 źródeł dochodów, a jedynie subwencje nieco zmalały, w skali odpowiadającej 6,1% osiągniętego niewielkiego przyrostu dochodów. Jeszcze mniejszy przyrost dochodów wystąpił w budżecie wojewódzkim dzięki jedynie wzrostowi wpływów z podatków dochodowych oraz pozostałych dotacji celowych, gdyż 3 pozostałe pozycje zmalały.

2.3. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego

2.3. Expenditure of local government units

Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego w województwie dolnośląskim w 2017 r. wyniosły łącznie 17579,4 mln zł i były o 10,1% wyższe od zrealizowanych w 2016 r. W kraju wzrost był większy i wyniósł 11,7%, a skutkiem tego było pojawienie się w Polsce deficytu w nieco większej skali niż na Dolnym Śląsku.

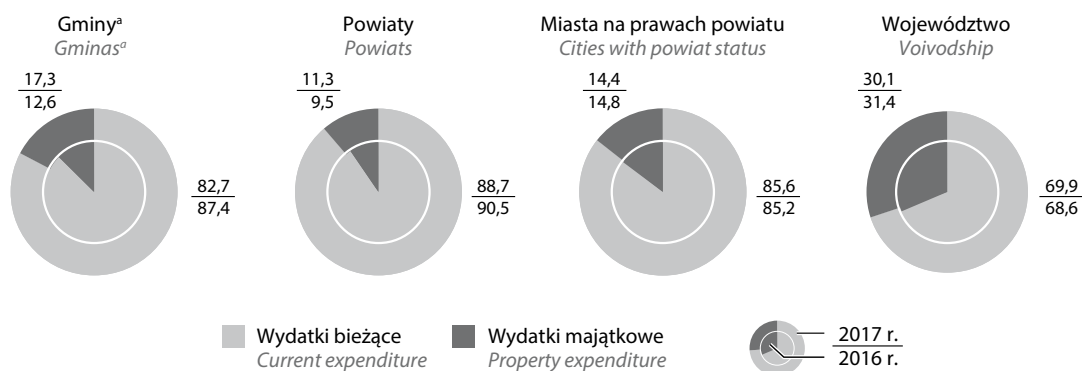
2.3.1. Struktura rodzajowa wydatków

2.3.1. Generic structure of expenditure

Wykonywanie konstytucyjnych zadań publicznych (art. 166) w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej może odbywać się w sposób bezpośredni, w wyniku wykonywania ustawowych obowiązków przez organy administracji samorządowej, albo pośrednio. Jednostkom samorządu terytorialnego podlegają zakłady i jednostki budżetowe, które uczestniczą w wykonywaniu tych zadań. Wysokie koszty funkcjonowania tych jednostek oraz duża skala transferów społecznych powoduje, że zawsze wydatki bieżące zdecydowanie dominują nad wydatkami majątkowymi.

Wykres 12. Struktura wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego według rodzajów

Chart 12. Structure of expenditure of budgets of local government units by type

a Bez wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
 a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Odmienne zadania stojące zwłaszcza przed samorządem wojewódzkim powodują zróżnicowanie odsetka wydatków bieżących (i tym samym także majątkowych). Na poziomie gmin, powiatów i miast na prawach powiatu różnice są stosunkowo małe, a istotnie odróżnia się struktura wydatków wojewódzkich. Bardzo ważnym zadaniem stojącym przed samorządem województwa jest stymulowanie ponadlokalnych procesów rozwojowych regionu, w dużym stopniu dzięki dokonywaniu inwestycji infrastrukturalnych. Dane z wykresu wskazują, że w 2016 r. wskaźniki strukturalne były na innym poziomie. Oznacza to, że w 2017 r. tendencje wzrostu wydatków bieżących i majątkowych były odmienne.

Tabela 15. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego na tle kraju
 Table 15. Expenditure of local government units of Dolnośląskie Voivodship against the background of Poland

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Województwo dolnośląskie <i>Dolnośląskie Voivodship</i>				Polska <i>Poland</i>	
	2016	2017			2016 = 100	w % <i>in %</i>
	w mln zł <i>in mln zł</i>	2016 = 100	w % <i>in %</i>	2016 = 100		
Ogółem <i>Total</i>	15965,5	17579,4	110,1	100,0	111,7	100,0
Wydatki bieżące <i>Current expenditure</i>	13693,8	14678,7	107,2	83,5	108,2	84,7
Wydatki majątkowe <i>Property expenditure</i>	2271,7	2900,7	127,7	16,5	136,3	15,3
w tym inwestycyjne <i>of which investment</i>	2064,3	2637,8	127,8	15,0	137,1	14,5
Gminy^a <i>Gminas^a</i>	7665,5	8802,2	114,8	100,0	114,1	100,0
Wydatki bieżące <i>Current expenditure</i>	6702,2	7278,6	108,6	82,7	109,6	85,4
Wydatki majątkowe <i>Property expenditure</i>	963,3	1523,7	158,2	17,3	149,7	14,6
w tym inwestycyjne <i>of which investment</i>	912,7	1466,7	160,7	16,7	150,8	14,3
Powiaty <i>Powiats</i>	1857,3	1986,5	107,0	100,0	108,8	100,0
Wydatki bieżące <i>Current expenditure</i>	1680,0	1762,1	104,9	88,7	104,8	87,1
Wydatki majątkowe <i>Property expenditure</i>	177,3	224,4	126,6	11,3	136,2	12,9
w tym inwestycyjne <i>of which investment</i>	175,2	220,1	125,6	11,1	135,7	12,7
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	5359,7	5670,4	105,8	100,0	109,1	100,0
Wydatki bieżące <i>Current expenditure</i>	4568,6	4855,3	106,3	85,6	107,5	88,1
Wydatki majątkowe <i>Property expenditure</i>	791,1	815,1	103,0	14,4	121,5	11,9
w tym inwestycyjne <i>of which investment</i>	652,2	641,0	98,3	11,3	122,0	10,7
Województwo <i>Voivodship</i>	1083,0	1120,2	103,4	100,0	113,5	100,0
Wydatki bieżące <i>Current expenditure</i>	743,0	782,7	105,3	69,9	107,3	73,8
Wydatki majątkowe <i>Property expenditure</i>	340,0	337,5	99,3	30,1	130,7	26,2
w tym inwestycyjne <i>of which investment</i>	324,2	309,9	95,6	27,7	128,9	24,4

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

W 2017 r. zmniejszył się poziom dominacji **wydatków bieżących** jednostek samorządu terytorialnego zarówno w województwie dolnośląskim, jak i w kraju. Stanowiły one odpowiednio 83,5% oraz 84,7% wydatków ogółem, podczas gdy rok wcześniej wynosiły 85,8% i 87,5%. W województwie dolnośląskim zamknęły się one w kwocie 14678,7 mln zł, tj. aż o 7,2% większej niż w 2016 r. Jednak w kraju wzrost był szybszy i wyniósł 8,2%.

W ramach wydatków bieżących ponownie największy wzrost (o 17,7%) dotyczył **świadczeń na rzecz osób fizycznych**, w tym przede wszystkim świadczeń na rzecz rodzin z dziećmi. Dotacje udzielane przez samorządy wzrosły o 9,0% (jednak o 2,0% zmalały dotacje dla samorządowych zakładów budżetowych). Wydatki bieżące jednostek budżetowych wzrosły o 4,2% – w zbliżonym stopniu dotyczyło to głównych ich składników, czyli wynagrodzeń, pochodnych od wynagrodzeń oraz zakupów materiałów i usług. Najmniejszą pozycję w strukturze wydatków bieżących (1,3% całości wydatków), czyli wydatki na obsługę długu publicznego zrealizowano na poziomie o 1,3% mniejszym niż w 2016 r., co pośrednio wskazuje, że problem zadłużenia nie narasta.

Znacznie szybszy był wzrost **wydatków majątkowych** (o 27,7%), ale w kraju wzrosły one jeszcze bardziej (o 36,3%). Odsetek środków przeznaczanych na wydatki majątkowe nadal jest wyższy w województwie dolnośląskim (16,5%) niż średnio w kraju, ale różnica zmalała. Przyrost bezwzględny wydatków majątkowych wyniósł 629,0 mln zł, z czego na przyrost inwestycji przypadło 573,5 mln zł.

Tendencje z 2017 r. były odmienne niż w okresie wcześniejszym. Odsetek zagregowanych wydatków majątkowych jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego ukształtował się w 2016 r. na poziomie o 5,2 p. proc. niższym od osiągniętego w 2015 r., a w ciągu okresu 2014–2016 odsetek ten zmalał o 6,7 p. proc. Składało się na to kilka przyczyn.

Po pierwsze, rząd prowadził politykę obniżania poziomu bieżącego deficytu, a także długu publicznego sektora instytucji rządowych i samorządowych. Była ona wymuszona dostosowaniem się do unijnych fiskalnych kryteriów konwergencji monetarnej oraz wewnętrzną potrzebą powstrzymania rosnących kosztów obsługi zadłużenia.

Po drugie, był to okres kończenia projektów europejskich z perspektywy finansowej 2007–2013 (zgodnie z zasadami, wydatki mogły być rozliczane jeszcze 3 lata później), przy braku lub niewielkiej skali dostępnych środków z perspektywy 2014–2020. W 2016 r. dotacje inwestycyjne w ramach paragrafów 205 i 625, chociaż wzrosły sześciokrotnie, były nadal na bardzo niskim poziomie 9,3 mln zł, czyli 34,5 razy mniej niż dotacje na inwestycje w ramach paragrafów 200 i 620.

Po trzecie, w 2016 r. wzrost dochodów własnych wyniósł tylko 1,5% (czterokrotnie mniejszy niż w 2017 r.), co przy rosnących wynagrodzeniach (w tym minimalnych), ich pochodnych, kosztach zakupu niezbędnych materiałów i usług, musiało skutkować redukcją wydatków majątkowych.

Po czwarte, fundusze przeznaczone przez budżet w 2016 r. (oraz w 2017 r.) na program „Rodzina 500 plus” wymusiły racjonalizację innych dotacji z budżetu. Dotacje celowe na 8 różnych form zadań budżetowych zmalały z 959,7 mln zł w 2015 r. do 697,1 mln zł w 2016 r. (spadek o 27,4%). Przy znacznym ogólnym wzroście wartości dotacji celowych, oznaczało to zmianę struktury celów wydatkowych, w postaci zwiększenia udziału dotacji na cele bieżące kosztem zmniejszenia się między 2015 r. a 2016 r. udziału poziomu wsparcia celów inwestycyjnych – z 33,8% do 18,5% całości dotacji celowych.

W 2017 r. w każdym z tych czterech elementów sytuacja już nieco się różniła, a najbardziej w dostępności środków unijnych i tendencjach dotyczących dochodów własnych. Jednak udział różnych typów dotacji w sfinansowaniu działań inwestycyjnych podejmowanych przez samorządy jest nadal nieduży, co ilustruje tabela.

Tabela 16. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego według rodzajówTable 16. *Expenditure of local government units by types*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Ogółem <i>Total</i>			w tym <i>of which</i>			
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
				w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>	17579 411,2	110,1	6 056,93	14 678 694,0	2 637 802,9	25,8	908,85
Gminy <i>Gminas</i>	8 802 230,8	114,8	4 470,05	7 278 573,8	1 466 731,6	18,9	744,85
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	5 670 445,4	105,8	6 076,29	4 855 342,4	641 013,7	18,5	686,89
Powiaty <i>Powiats</i>	1 986 505,2	107,0	1 008,81	1 762 081,2	220 142,3	42,2	111,80
Województwo <i>Voivodship</i>	1 120 229,8	103,4	385,97	782 696,6	309 915,2	61,7	106,78

Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w aneksie w tabelach V g oraz V p.
Data for individual local government units are included in tables V g and V p in the annex.

Wydatki inwestycyjne stanowiły 15,0% całości wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Wynosiły na 1 mieszkańca 908,85 zł wobec całkowitych wydatków budżetów 6096,53 zł. Największe wydatki inwestycyjne per capita zrealizowano z budżetów gmin i miast na prawach powiatu.

Na inwestycje dysponowano w gminach 1/6 całości wydatków, natomiast w powiatach i miastach na prawach powiatu 1/9 wydatków. Jak podkreślono uprzednio, w miastach na prawach powiatu tak niski udział był wynikiem znacznego zmniejszenia poziomu dotacji na projekty europejskie. Tylko samorząd wojewódzki przeznaczał na inwestycje wyższy odsetek – 27,7% swoich wydatków, ale było to znacznie mniej niż w latach poprzednich.

W 2017 r. wydatki majątkowe gmin wzrosły o 58,2% (w tym inwestycyjne o 60,7%). W mniejszym stopniu zwiększyły się wydatki powiatów – o 26,6% (inwestycyjne o 25,6%). Prawie nie było zmian w miastach na prawach powiatu (odpowiednio wzrost o 3,0% i spadek o 1,7%). Jednak najbardziej niekorzystna zmiana wystąpiła w budżecie wojewódzkim – zmniejszenie o 0,7% i 4,4%.

W przypadku województwa był to kolejny rok regresu w tej dziedzinie. Największa redukcja wydatków majątkowych wystąpiła w budżecie województwa w 2016 r. W jej wyniku zmniejszyły się one z 39,4% do 31,4% wydatków budżetowych, a w 2017 r. odsetek ten osiągnął 30,1%. Zadania statutowe samorządu wojewódzkiego są zdominowane przez działania inwestycyjne, zwłaszcza na rzecz modernizacji infrastruktury transportowej, które w minionych latach osiągały prawie połowę całości wydatków.

Z ośmiu form **dotacji celowych przeznaczanych częściowo na inwestycje**, w 2016 r. najbardziej zmalały dotacje na inwestycje realizowane w ramach porozumień z organami administracji rządowej (dziesięciokrotnie) oraz w ramach dotacji na zadania własne (o 37,0%). W 2017 r. zanotowano dalszy spadek dotacji inwestycyjnych otrzymanych z państwowych funduszy celowych (o niemal 1/3) oraz w ramach zadań z zakresu administracji rządowej (o 22,6%). W efekcie dotacje finansowały ogółem 25,8% kosztów inwestycji w regionie, a środki własne resztę, czyli 74,2%. Dla gmin i miast na prawach powiatu odsetek

ten był mniejszy (18,5–18,9%) i ponad dwa razy większy dla powiatów. W przypadku województw podstawą finansowania inwestycji są dotacje i osiągnięty ich udział 61,7% oznaczał niezrealizowanie części wieloletnich zamierzeń. Źródłem przyspieszenia w tym zakresie nie mogły być dochody własne, które w 2017 r. wzrosły o 7,9%, ale nadal były mniejsze od zrealizowanych w latach 2009–2015.

2.3.2. Struktura wydatków według działów

2.3.2. Structure of expenditure by divisions

Przedmiotowa (działowa) klasyfikacja budżetowa jest różna od Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) stosowanej w większości ujęć statystycznych, a odpowiednie zestawienie działów budżetowych i sekcji PKD znajduje się w załączniku do rozporządzenia Ministra Finansów z 2 III 2010 r.

Zadania statutowe samorządów różnych szczebli wykazują istotne odmienności. Jest to odzwierciedlane nie tylko przez wartość wydatków ogółem oraz przeliczonych na 1 mieszkańca, ale także przez odmienną strukturę wydatków. Miasta na prawach powiatu spełniają funkcje samorządu gminnego i samorządu powiatowego i dlatego struktura wydatków ma charakter częściowo uśredniony wobec zadań tych dwóch form samorządów.

Pięć głównych działów skupia około 80% wydatków dla każdej formy samorządów, a 9 największych działów obejmuje już ponad 90% wydatków gmin, miast na prawach powiatu, powiatów i województwa. Struktura i kierunki wydatków wykazują odmienności i dlatego 9 głównych działów obejmuje 88,0% wydatków w ujęciu ogółem, co ilustruje tabela i wykresy.

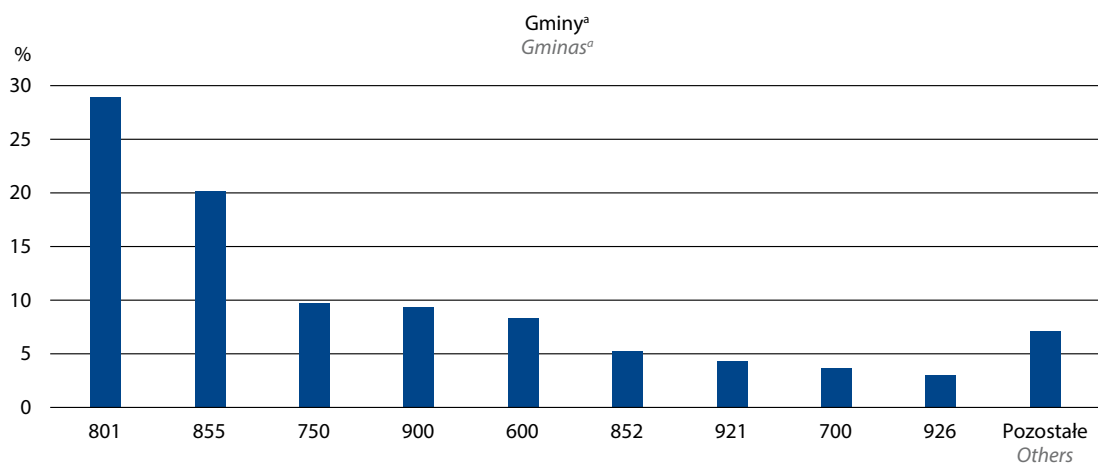
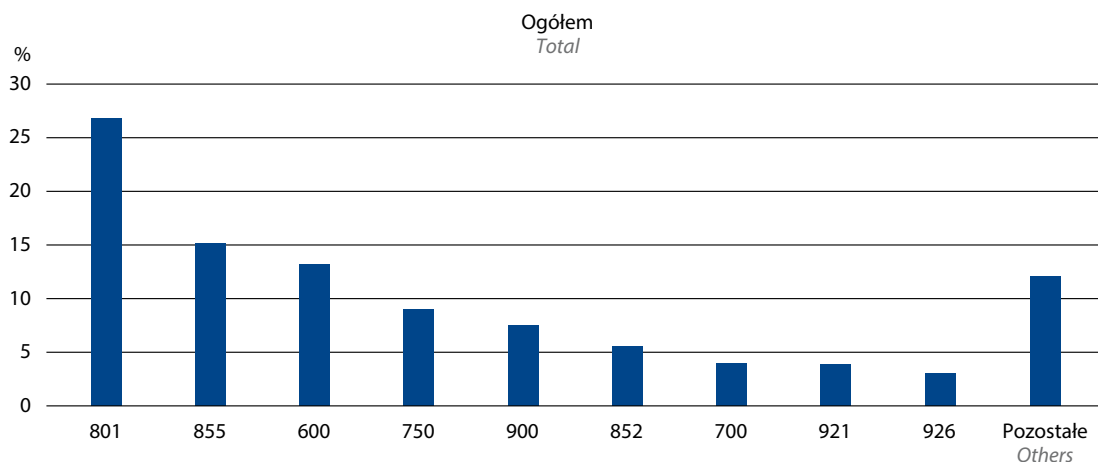
Tabela 17. Struktura wydatków jednostek samorządu terytorialnego według działów

Table 17. Expenditure of local government units structure by divisions

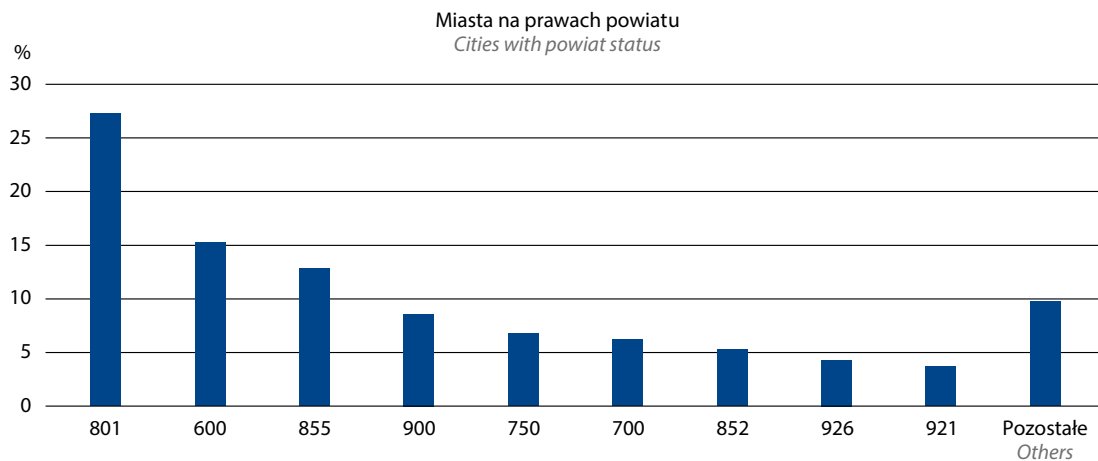
Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Numery działów i ich udział w wydatkach budżetowych w % <i>Numbers of divisions and their share in budget expenditure in %</i>							
	801	855	600	750	900	852	700	921
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>	26,8	15,2	13,1	9,0	7,5	5,5	3,9	3,9
Gminy <i>Gminas</i>	801	855	750	600	900	852	921	700
	29,0	20,1	9,8	8,4	9,4	5,3	4,3	3,6
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	801	600	855	900	750	700	852	926
	27,3	15,3	12,8	8,6	6,8	6,2	5,3	4,3
Powiaty <i>Powiatas</i>	801	609	750	852	854	855	754	853
	28,3	13,7	10,9	10,1	8,3	8,0	6,0	4,4
Województwo <i>Voivodship</i>	600	010	750	921	801	851	853	926
	38,6	16,7	10,3	8,3	5,1	4,4	3,8	2,1

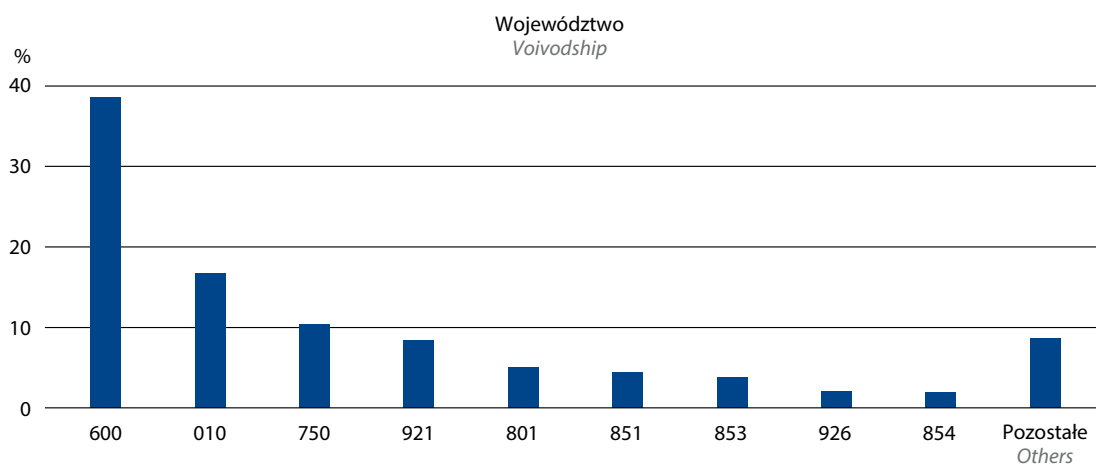
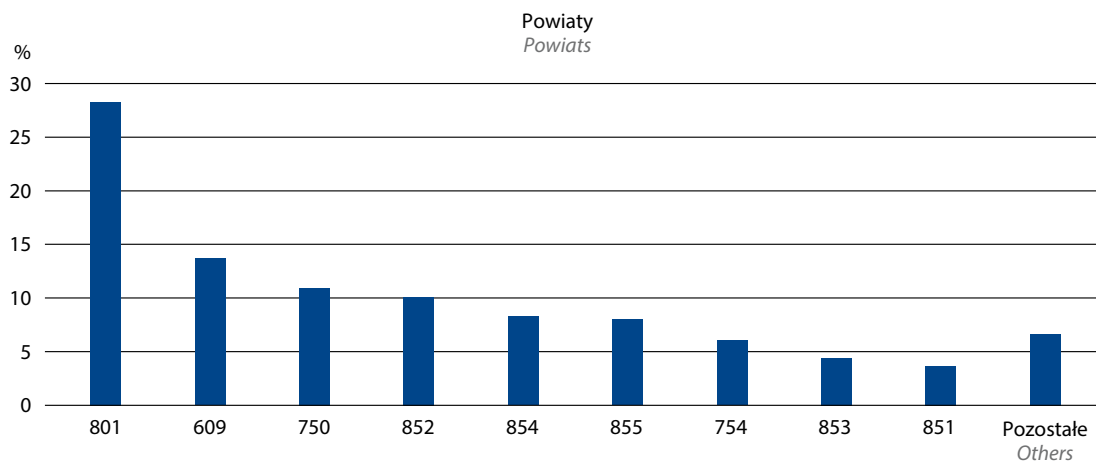
Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w aneksie w tabelach VI g oraz VI p.
Data for individual local government units are included in tables VI g and VI p in the annex.

Wykres 13 Działowa struktura wydatków budżetowych według form jednostek samorządu terytorialnego
 Chart 13. The division structure of budget expenditure according to the forms of local government units

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
 a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Legenda:

Legends:

010 Rolnictwo i łowiectwo

Agriculture and hunting

600 Transport i łączność

Transport and communication

700 Gospodarka mieszkaniowa

Dwelling economy

750 Administracja publiczna

Public administration

754 Bezpieczeństwo publiczne

Public safety and fire care

801 Oświata i wychowanie

Education

851 Ochrona zdrowia

Health care

852 Pomoc społeczna

Social welfare

853 Pozostałe zadania w zakresie opieki społecznej

Other tasks in sphere of social policy

854 Edukacyjna opieka wychowawcza

Educational care

855 Rodzina

Family

900 Gospodarka komunalna i ochrona środowiska

Municipal economy and environmental protection

921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Culture and national heritage

926 Kultura fizyczna

Physical education

Podobieństwa specyfiki wydatków różnych form samorządów widziane na poziomie działów mogą być nieco mylące. Szczegółowe uprawnienia i obowiązki szczebli samorządowych (oprócz miast na prawach powiatu) tylko w niewielkim stopniu się dublują. Poszczególne szczeble samorządowe odpowiadają za odmienne działania oraz instytucje – różne kategorie dróg, szkół, funkcje administracyjne, formy pomocy społecznej.

W 2016 r. działowa struktura wydatków uległa poważnej zmianie w wyniku znacznego wzrostu wydatków na pomoc społeczną. Dzięki odpowiedniemu przesunięciu środków z budżetu państwa, przede wszystkim na poziomie gmin jest realizowany rządowy program wsparcia rodzin z dziećmi 500 plus. Dotacje celowe na zadania z zakresu administracji rządowej w skali województwa uległy podwojeniu w stosunku do 2015 r. (wzrosły o 99,1%), a w 2017 r. wzrosły o dalsze 56,7%.

Tabela 18. Wydatki budżetów samorządowych na główne cele społeczne^a

Table 18. Expenditure of local government budgets for the main social purposes^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2016	2017	
	suma wydatków społecznych w tys. zł <i>the total of social expenditure in thous. zł</i>		2016 = 100
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>	2 433 943,5	3 813 581,9	156,7
Gminy <i>Gminas</i>	1 590 182,3	2 247 792,6	141,4
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	582 911,7	1 065 480,0	182,8
Powiaty <i>Powiats</i>	249 796,5	447 041,1	179,0
Województwo <i>Voivodship</i>	11 052,9	53 268,2	481,9

a W 2016 r. działy 852, 853; w 2017 r. działy 852, 853, 855.

a Divisions 852, 853 in 2016; divisions 852, 853, 855 in 2017.

Nowy dział 855 Rodzina zaczął obowiązywać w klasyfikacji budżetowej od 2017 r. W 2016 r. wydatki programu „Rodzina 500 plus” zaliczano do działu 852 Pomoc społeczna. Związane z tym zmiany w ujmowaniu różnych szczegółowych typów wydatków były szersze i dlatego tabela obejmuje także wydatki działu 853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej.

Sumaryczny udział wydatków na powyższe działy polityki społecznej wzrósł z poziomu 8,0% w 2015 r. do 15,2% w 2016 r. oraz do 21,7% wydatków ogółem w 2017 r. Była to bezpośrednia przyczyna obniżenia się w latach 2016–2017 wskaźników strukturalnych dla większości pozostałych działów budżetowych zarówno w ujęciu ogółem, jak i poszczególnych form jednostek samorządowych.

Rozdział 3

Chapter 3

Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego

Debt of local government units

Zmniejszające się do 2016 r. wydatki inwestycyjne przyczyniły się do powstania nadwyżki budżetowej. Przy utrzymujących się niskich stopach procentowych skutkowało to z jednej strony niewielkim spadkiem kosztów obsługi zadłużenia, a z drugiej strony także zmniejszeniem poziomu zobowiązań. Wzrost inwestycji w 2017 r. odwrócił tę tendencję, wpłynął na zwiększanie się wydatków i przewagę liczby samorządów z ujemnym wynikiem finansowym nad samorządami osiągniętymi nadwyżkę.

Problem długu samorządów w Polsce i na Dolnym Śląsku jest obecnie mniej nabrzmiały niż w latach 2011–2014. Jednak ponoszone koszty obsługi zadłużenia w stosunku do całości wydatków budżetowych we wszystkich formach jednostek samorządowych regionu były w 2017 r. wyższe niż średnio w kraju – odsetek ten wynosił odpowiednio w Polsce i na Dolnym Śląsku:

- gminy bez miast na prawach powiatu – 0,60% i 0,80%;
- powiaty – 0,62% i 0,95%;
- miasta na prawach powiatu – 1,12% i 1,32%;
- województwa – 1,24% i 1,74%.

Tabela 19. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego i koszty jego obsługi

Table 19. Local government units debt and debt service cost

Wyszczególnienie Specification	Wynik finansowy 2017 Financial result 2017	Zadłużenie Debt			Wydatki na obsługę długu Debt service cost		
		ogółem total	na 1 mieszkańca per capita	w % dochodów 2017 in % of revenue 2017	ogółem total	w tym odsetki i dywidendy of which interest and dividends	w % wydatków 2017 in % of expenditure 2017
	w tys. zł in thous. zł	w zł in zł		w tys. zł in thous. zł			
Dolnośląskie ogółem Total	-71 664,1	7 395 260,0	2 548,01	42,2	921 771,1	183 535,7	1,05
Gminy Gminas	-128 791,4	2 443 679,4	1 240,98	28,2	379 679,8	70 161,6	0,80
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	4 364,8	3 651 515,4	3 912,86	64,3	390 512,1	74 964,1	1,32
Powiaty Powiats	17 055,6	609 770,8	309,66	30,4	86 404,1	18 935,0	0,95
Województwo Voivodship	35 706,9	690 294,3	237,84	59,7	65 175,0	19 475,0	1,74

Dane dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego zawarte są w aneksie w tabelach VII g oraz VII p.
Data for individual local government units are included in tables VII g and VII p in the annex.

W każdej formie samorządów, zarówno na Dolnym Śląsku, jak i w Polsce doszło w 2017 r. do zmniejszenia udziału spłaconych odsetek i dywidend w ogólnych wydatkach budżetowych. Relacje te są stosunkowo trwałe, gdyż rok wcześniej w każdej z kategorii różnica wskaźników dolnośląskich do średniej krajowej była podobna. Tendencje regionalne nie odbiegają od tendencji krajowych; podobnie niemal połowa obecnych zobowiązań powstała w latach 2008–2011, gdy notowano największy poziom deficytu budżetów samorządowych. Jednak podobieństwa dotyczą przede wszystkim okresu i kierunków zmian, a nie poziomu zadłużenia. Ten w dolnośląskich jednostkach samorządu terytorialnego jest średnio o 42,0% wyższy niż w kraju. **Na 1 mieszkańca regionu przypadało w 2017 r. 2548,01 zł długu samorządowego, natomiast wskaźnik krajowy wynosił 1793,91 zł.**

W sytuacji większego zadłużenia dolnośląskich samorządów niż średnio w kraju naturalne są oczekiwania osiągnięcia równowagi budżetowej lub generowania nadwyżki budżetowej. Jednak w dolnośląskich gminach wystąpił w 2017 r. deficyt na poziomie 5,3% całkowitego ich zadłużenia, co oznacza pogłębienie problemu długu. Deficyt dolnośląskich gmin stanowił 1/6 deficytu gmin w całym kraju.

Bieżące wyniki finansowe są wyrazem określonej tendencji, lecz nie stanowią właściwego kryterium oceny sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego. Do niedawna charakter urzędowy miała ocena dokonywana na podstawie **relacji stanu zobowiązań na koniec roku do dochodów budżetowych danego roku**. Przyjmowano za granicę bezpieczeństwa wskaźnik 60%. Jednocześnie oceniano poziom bieżących kosztów obsługi zadłużenia (odsetki oraz dywidendy), gdzie przyjmowano granicę bezpieczeństwa na poziomie 3% wydatków budżetowych. Wartości te miały charakter arbitralny. Były to wielkości zbieżne z kryteriami konwergencji monetarnej przyjętymi w Maastricht. Jednak to tylko pozorna analogia, gdyż na poziomie makroekonomicznym podstawą wskaźników jest poziom PKB, a nie dochodów budżetowych. Wskaźnik 3% z kolei dotyczy bieżącego deficytu, a nie kosztów obsługi długu. Należy przypomnieć, że poziom redystrybucji PKB przez budżety instytucji rządowych i samorządowych (SIRS) w Polsce wynosi 41,2%. Dla zachowania podobnego punktu odniesienia należałoby wskaźnik 60% pomnożyć przez wskaźnik udziału SIRS w PKB, a nawet niższy, gdyż budżety samorządowe partycypują w PKB w mniejszej skali niż suma budżetu państwa i funduszy celowych. Prowadzi to do wniosku, że próg 60% dla budżetów samorządowych jest zdecydowanie bezpieczniejszy niż analogiczny wskaźnik dla finansów publicznych ogółem.

Zaletą miernika 60% jest jego intuicyjność i ugruntowanie w tradycji oceny finansów samorządowych. Pomimo utraty urzędowego charakteru, Ministerstwo Finansów nadal dokonuje porównań pod tym kątem.

Wskaźniki ilościowe pośrednio potwierdzają, że dolnośląskie samorzady są bardziej zadłużone niż średnio w kraju. Według stanu na 31 XII 2017 r. na 196 dolnośląskich samorządów małe zobowiązania (0,1–20,0% dochodów) lub ich brak wykazywało 61 jednostek (31,1%), podczas gdy w pozostałych 15 województwach odsetek takich samorządów wynosił 56,4%. Duże zadłużenie i bardzo duże (umownie powyżej 40% dochodów) miało 48 dolnośląskich samorządów (24,5%), a w reszcie kraju było ich 204 (7,8% ogółu). Co piąty samorząd w Polsce mający duże zadłużenie i co szósty posiadający bardzo duży dług są z Dolnego Śląska.

Tabela 20. Zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego w stosunku do dochodów budżetowych
 Table 20. Local government units debt in relation to budget revenue

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Liczba jednostek samorządu terytorialnego <i>Number of local government units</i>					
	bez długu <i>without debt</i>	zadłużone ogółem <i>in debt total</i>	według udziału długu w % dochodów budżetowych 2017 r. <i>by debt share in % of budget revenue in 2017</i>			
			0,1–20,0	20,1–40,0	40,1–60,0	powyżej 60,0 <i>above 60,0</i>
Dolnośląskie						
Ogółem <i>Total</i>	4	192	57	87	42	6
Gminy <i>Gminas</i>	4	161	50	75	32	4
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	–	4	–	–	2	2
Powiaty <i>Powiats</i>	–	26	7	12	7	–
Województwo <i>Voivodship</i>	–	1	–	–	1	–
Polska <i>Poland</i>						
Ogółem <i>Total</i>	114	2694	1421	1021	215	37
Gminy <i>Gminas</i>	105	2307	1251	864	165	27
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	–	66	15	28	17	6
Powiaty <i>Powiats</i>	9	305	152	121	29	3
Województwo <i>Voivodship</i>	–	16	3	8	4	1

Wykorzystano (source): Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2017 r. Informacja o wykonaniu budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Rada Ministrów, Warszawa 2018, s. 34.

Należy podkreślić, że sam poziom długu w stosunku do dochodów budżetowych jest miernikiem, który nie określa zdolności samorządów do bieżącej i długofalowej obsługi zadłużenia. Ministerstwo Finansów oczekuje od samorządów przedstawiania i nowelizowania wieloletniej prognozy finansowej (WPF) obejmującej obligatoryjnie następne 3 lata, ale niekiedy wybiegającej nawet do połowy wieku. Aktualna prognoza dla Wrocławia kończy się na 2043 r. Horyzont 2040 r. dotyczy dodatkowo Świdnicy (m) i Ścinawy, a co najmniej horyzont 2035 r. ma łącznie 17 gmin, 3 powiaty oraz Wrocław. Zasadniczą rolą WPF nie jest skłanianie gmin do całkowitego spłacenia obecnych zobowiązań i niezaciągania nowych, ale zdyscyplinowanie samorządów do prowadzenia bardziej przemyślanej strategii finansowej. Całkowita spłata zobowiązań jest de facto działaniem antyrozwojowym, natomiast aktywne samorządy realizują projekty inwestycyjne, które zwykle powodują przejściowe zwiększenie zobowiązań. Problem pojawia się, gdy dług powstał nie w rezultacie działań inwestycyjnych, ale wynikał z trwałej przewagi wydatków bieżących nad dochodami bieżącymi, a także, gdy samorządy mają trudności w bieżącej obsłudze długu.

Inne mierniki. Wskaźnik udziału sumy spłaconych odsetek i ewentualnie dywidend w wydatkach ogółem jest istotnym wyznacznikiem bieżącej sytuacji, natomiast ocena rzeczywistej zdolności finansowej samorządów uwzględnia pełną obsługę długu – nie tylko koszty, ale i spłaty rat. O tendencjach bieżącego roku mówi z kolei relacja deficytu do dochodów ogółem, lecz ten wskaźnik może być analizowany jedynie łącznie z informacją o poziomie długu. W analizach ważny jest także poziom długu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, chociaż też nie można go interpretować w oderwaniu od ogólnej zamożności społeczności lokalnej i osiągniętego poziomu rozwoju.

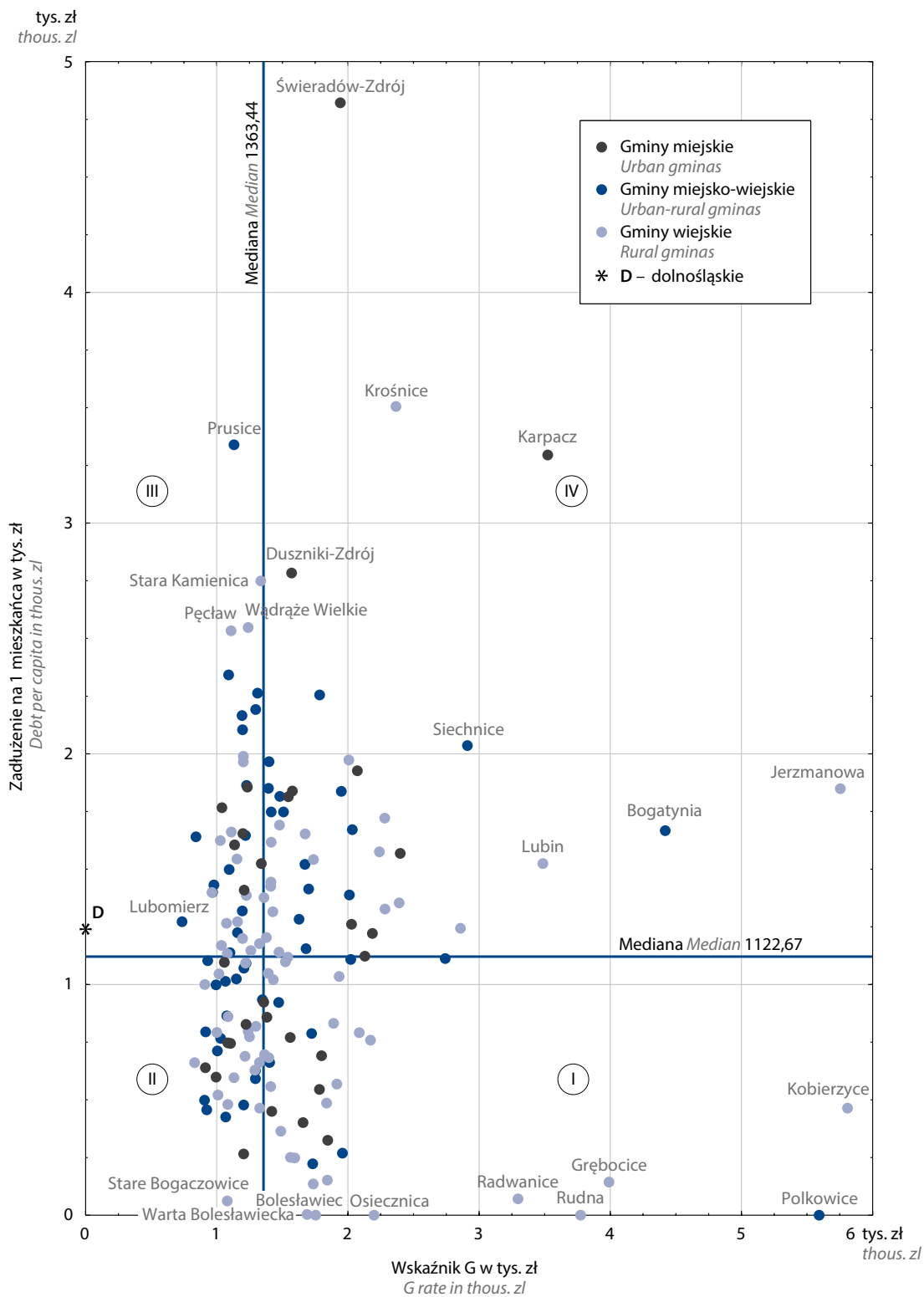
Tabela 21. Jednostki samorządu terytorialnego o najwyższych cząstkowych miarach zadłużenia
 Table 21. Local government units with the highest partial debt measures

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Wybrane kryteria oceny <i>Selected criteria of assessment</i>			
	dług w % dochodów 2017 r. <i>debt in % of revenue in 2017</i>		dług na 1 mieszkańca w zł <i>debt per capita in zł</i>	
Gminy <i>Gminas</i>	Prusice	73,1	Świeradów-Zdrój	4822,10
	Świeradów-Zdrój	69,5	Krośnice	3505,40
	Krośnice	68,0	Prusice	3339,20
	Bierutów	62,5	Karpacz	3295,88
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	Wałbrzych	95,5	Wałbrzych	4910,50
	Wrocław	64,7	Wrocław	4188,12
Powiaty <i>Powiats</i>	górowski	59,3	ząbkowicki	659,30
	złotoryjski	54,1	górowski	645,31
	ząbkowicki	52,4	milicki	588,94
Województwo <i>Voivodship</i>	dolnośląskie	59,7	dolnośląskie	237,84
Wyszczególnienie <i>Specification</i>	odsetki i dywidendy w % dochodów <i>interests and dividends in % of revenue</i>		deficyt w % dochodów <i>loss in % of revenue</i>	
Gminy <i>Gminas</i>	Przemków	3,37	Gaworzyce	23,7
	Prusice	2,68	Karpacz	20,6
	Żarów	2,65	Bardo	20,2
	Głogów (m)	2,57	Nowa Ruda (m)	17,7
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	Wałbrzych	3,24	Wałbrzych	4,3
	Wrocław	1,13	Legnica	0,1
Powiaty <i>Powiats</i>	milicki	3,52	lubański	7,6
	ząbkowicki	1,55	wałbrzyski	6,1
	oleśnicki	1,52	zgorzelecki	3,0
Województwo <i>Voivodship</i>	dolnośląskie	1,74	–	–

W świetle przedstawionych kryteriów cząstkowych najpoważniejszy problem dotyczy miasta Wałbrzycha. Posiada zdecydowanie największy udział relacji zadłużenia do dochodu (jeden z największych w kraju) i ma największe zadłużenie w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Jako miasto na prawach powiatu obejmuje w swoim budżecie część gminną i część powiatową. Jednak nie wynika z tego, że w rzeczywistości porównawczo to Świeradów-Zdrój ma najwyższy dług na mieszkańca, gdyż w większości powiatów dominowała nadwyżka (nie tylko w 2017 r.). Wałbrzych zajmuje drugą pozycję wśród dolnośląskich samorządów pod względem udziału kosztów bieżącej obsługi długu w wydatkach budżetowych (3,24%; w 2016 r. były one minimalnie mniejsze – 3,1%) i jako jedyny z czterech miast na prawach powiatu osiągnął w 2017 r. deficyt budżetowy w dużej skali (25,3 mln zł), co pogłębiło problem. Z kolei ważnym wsparciem dla miasta była kwota 9,0 mln zł uzyskana w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej (jak zaznaczono, była ona większa niż środki z tego źródła przyznane wszystkim dolnośląskim gminom). Wałbrzych jest też jedynym z 196 dolnośląskich samorządów, który dla sfinansowania części zobowiązań wyemitował papiery wartościowe o wartości 97,0 mln zł.

Wykres 14. Relacja zadłużenia gmin na 1 mieszkańca do poziomu wskaźnika G na rok 2018

Chart 14. Ratio of gminas' debt per capita to G index for 2018

Próg 60% wielkości dochodów przekroczyły długi 6 samorządów – 4 gminnych i 2 miast na prawach powiatu. Bliskie tego było także województwo samorządowe oraz powiat górowski, a wśród gmin Przemków (58,9%) i Stara Kamienica (57,1%). Wskaźnik kosztów obsługi zmalał u liderów zestawienia – w Przemkowie i w powiecie milickim (z odpowiednio 5,9% i 4,4% w 2016 r.). W ujęciu bezwzględny dług Głogowa (m) jest największy wśród gmin (131,3 mln zł) i się szybko powiększa dzięki rekordowemu deficytowi w województwie (18,1 mln zł). Także wskaźnik kosztów obsługi sytuuje go na czwartym miejscu wśród gmin, ale jednocześnie miasto posiada bezpieczny poziom zadłużenia w stosunku do dochodów (44,4%) oraz na 1 mieszkańca (1927,24 zł). Świeradów-Zdrój powiększył zadłużenie w wyniku dużego deficytu budżetowego, lecz koszty jego obsługi (1,71%) są wyraźnie mniejsze niż w innych zadłużonych gminach. Odwrotna sytuacja dotyczy Prusice i Krośnice, które osiągnęły w 2017 r. nadwyżkę budżetową i ciągle mają wysokie koszty bieżące. Bogata gmina Karpacz znalazła się na 4. miejscu pod względem długu na 1 mieszkańca, m.in. dzięki dużemu deficytowi z 2017 r. (7,4 mln zł). Późny moment powstania dużych zobowiązań przyczynił się zapewne do utrzymywania bardzo niskiego poziomu wskaźnika kosztów obsługi długu (0,17%).

Na przeciwległym biegunie znajdują się 4 gminy nie posiadające żadnych zobowiązań – Polkowice, Rudna, Osiecznica, Warta Bolesławiecka i praktycznie także Bolesławiec (w) z kwotą długu 54,7 tys. zł. Niektóre bogate gminy zaciągają zobowiązania pomimo występowania w kolejnych latach nadwyżki budżetowej (Kobierzyce, Lubin). W takim przypadku nie istnieją żadne problemy związane nawet z dużym zadłużeniem. Dlatego miary oceny zadłużenia należy konfrontować z wielkością dochodów własnych, a przede wszystkim z bieżącymi dochodami o charakterze fiskalnym, wyrażanymi przez wskaźnik G.

Zestawienie ukazujące poziom zadłużenia na 1 mieszkańca na tle głównych wpływów podatkowych pozwala ocenić względną sytuację gminy na tle innych gmin, gdyż wartości median dzielą pole na 4 części. Należy przypomnieć, że z punktu widzenia poziomu aktywności samorządu, zabiegania o jak najlepsze zaspokajanie bieżących i przyszłych potrzeb społeczności lokalnych, istnienie pewnego, bezpiecznego poziomu zobowiązań jest stanem pożądanym. Natomiast z punktu widzenia dążenia do osiągnięcia pełnej równowagi finansowej, stanem oczekiwanym jest brak długu. W tym drugim ujęciu najlepszą sytuację mają gminy znajdujące się na poziomej osi lub w jej pobliżu. Jednak inaczej należałoby to ocenić w przypadku zamożnych gmin z I ćwiartki, a inaczej biedniejszych z II ćwiartki. Tym ostatnim bieżące dochody własne nie pozwalają na realizację inwestycji ważnych dla społeczności lokalnych. Gminy, którym zobowiązania sprawiają istotny kłopot, mieszczą się w III ćwiartce, głównie górnej jej części. Są to zwłaszcza Prusice, Stara Kamienica, Pęcław i Wądroże Wielkie. Pomimo walorów kurortów i ich dużego potencjału ekonomicznego, problemem może być zadłużenie także w niektórych gminach IV ćwiartki, znajdujących się blisko linii mediany (Duszynki-Zdrój, Świeradów-Zdrój). Natomiast generalnie dla większości bogatych gmin tej ćwiartki nie ma przeciwwskazań do zaciągania zobowiązań prorozwojowych.

Zasadniczy wpływ na tendencję zmniejszania deficytu miały działania regulacyjne związane z ustawą o finansach publicznych i jej zmianami. Nowelizacją z 12 grudnia 2012 r. wprowadzono art. 112aa obniżający progi ostrożnościowe dla jednostek sektora do 48% i 43% PKB (z odpowiednio 55% i 50% PKB). Art. 174 pkt 2 określa wymóg sprawowania przez Ministra Finansów ogólnej kontroli efektywności i skuteczności realizacji budżetu w układzie zadaniowym. Elementem tej kontroli jest obowiązek sporządzania przez jednostki samorządowe wspomnianych uprzednio, realistycznych wieloletnich prognoz finansowych (art. 226) i przekazywania ich ministrowi. Konieczność wykazania prognozy spłaty długu przyczyniła się do racjonalniejszej gospodarki budżetowej. W przypadku jednostek najbardziej zadłużonych umożliwiono pozyskanie pożyczki z budżetu państwa (art. 224) oraz wdrożenie programów postępowania naprawczego.

Istnieją dwie podstawowe **reguły fiskalne**. Od 2014 r. jednostki samorządowe posiadają **indywidualne limity zadłużenia**, modyfikowane w zależności od zmian relacji w poszczególnych częściach budżetu. Druga reguła mówi, że **wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż planowane dochody bieżące** powiększone o nadwyżkę budżetową z lat poprzedzających (art. 242). Tym samym jednostki samorządu terytorialnego nie mogą się zadłużać z tytułu ponoszenia wydatków bieżących, natomiast wydatki majątkowe wielu gmin i powiatów uległy znacznemu zmniejszeniu, m.in. aby nie przekroczyć relacji spłat zobowiązań określonych w art. 243.

Zgodnie z tymi regulacjami, podstawą oceny sytuacji samorządów są obecnie wskaźniki dopuszczalnego zadłużenia, obliczane jako średnia z trzech lat dla różnic dochodów i wydatków bieżących uzupełnionych o dochody ze sprzedaży majątku i uwzględniające planowaną wartość odsetek od kredytów. Zachowanie tej relacji jest warunkiem zatwierdzenia budżetu. Dodatkowe warunki dotyczą możliwości wykorzystania nadwyżek z lat poprzednich i tzw. wolnych środków. Taka sformalizowana procedura utrudnia przekrojową analizę i odpowiednią segmentację gmin, ale można dokonać oceny rezultatów takiego postępowania.

Według wieloletniej prognozy finansowej (stan na koniec 2017 r.) ogólna liczba jednostek samorządu terytorialnego w Polsce, które dla 2017 r. nie spełniały relacji określonej w art. 243 ustawy o finansach publicznych wynosiła 34, z czego 26 stanowiły gminy, a 8 powiaty. Wszystkie województwa oraz miasta na prawach powiatu spełniały warunki. To samo dotyczy wszystkich samorządów z województw łódzkiego, mazowieckiego, opolskiego, podkarpackiego i wielkopolskiego. Najwięcej samorządów przekraczających indywidualne wskaźniki spłaty zadłużenia występowało w województwie zachodniopomorskim – 12 (9,0% ogółu jednostek województwa) oraz w **województwie dolnośląskim – 7 (3,6%)**. Te 7 jednostek stanowiły 3 gminy (Przemków, Pęcław, Dobromierz) oraz 4 powiaty (milicki, złotoryjski, jaworski i polkowicki). Jednocześnie 5 samorządów było objętych procedurą naprawczą wynikającą z art. 240a ust. 4 (Przemków), 240a ust. 8 (Jeżów Sudecki) oraz 240b (powiaty złotoryjski, milicki i kamiennogórski). Część wspólną obu grup tworzą gmina Przemków oraz powiaty złotoryjski i milicki.

Ocena relacji związanych z zadłużeniem na podstawie respektowania indywidualnych wskaźników ma de facto charakter techniczny i nie odzwierciedla znaczenia długu. Po pierwsze, z tej samej wieloletniej prognozy finansowej wynika, że relacje przewidziane na 2018 r. będą niewłaściwe tylko dla 20 samorządów w Polsce (zamiast 34), a w 2019 r. jedynie dla 16. Po drugie, wśród dolnośląskich samorządów znalazły się zarówno te, które mają wysokie częściowe wskaźniki związane z długiem, jak i samorzady z niskimi wskaźnikami. Przemków zajmuje wśród gmin 1. miejsce pod względem udziału spłat odsetek w wydatkach budżetu oraz 13. miejsce pod względem poziomu zadłużenia na 1 mieszkańca. Pęcław na obu listach zajmuje 8. miejsce, natomiast Dobromierz należy do gmin z najmniejszymi problemami (miejsca odpowiednio 76 i 119). Podobnie jest w grupie 26 powiatów. Milicki zajmuje miejsca 1 i 3, a złotoryjski 4 i 4. Odwrotnie wygląda sytuacja powiatu jaworskiego (14 i 19) oraz jednego z najbogatszych w kraju powiatu polkowickiego (16 i 18).

Reguła fiskalna mówiąca, że planowane wydatki bieżące nie powinny przekraczać planowanych dochodów bieżących powiększonych o nadwyżkę z ubiegłych lat i wolne środki, uzasadnia powstawanie ujemnego salda budżetowego w sytuacji dokonywania potrzebnych wydatków majątkowych, jeśli zachowany jest bezpieczny ogólny poziom zadłużenia. Zależności mogą mieć przeciwstawny charakter. Niektóre samorzady dokonywały dużych inwestycji w przeszłości, co spowodowało wysokie zadłużenie, wymuszające późniejsze cięcia wydatków i niskie inwestycje. Krośnice przeznaczyły na inwestycje w 2016 r. 26,5% swoich wydatków (był to trzeci poziom odsetka wśród 165 gmin), a Prusice 18,1% (23. miejsce). W 2017 r. Krośnice znalazły się na 122. miejscu (10,2%), a Prusice na 130. (8,9%). Zadłużony Pęcław realizował inwestycje w bardzo małej skali – 159. miejsce ze wskaźnikiem 4,9%.

Druga grupa gmin swoje zadłużenie zawdzięcza nie tylko działaniom z przeszłości, ale także inwestycjom z 2017 r. Mające największe deficyty budżetowe Gaworzyce i Karpacz zawdzięczają je dużemu udziałowi inwestycji w wydatkach (1. i 3. miejsce) i wydatkom inwestycyjnym na 1 mieszkańca (5. i 1. miejsce). Świeradów-Zdrój zajmujący 1. miejsce pod względem długu na 1 mieszkańca i 2. w zakresie relacji długu do dochodu zajmował 8. miejsce pod względem inwestycji na 1 mieszkańca.

Źródłami finansowania długu dolnośląskich jednostek samorządowych były:

- kredyty i pożyczki – 7282,8 mln zł (98,5%),
- papiery wartościowe – 97,0 mln zł (1,3%) – wyemitowane jedynie w Wałbrzychu,
- zobowiązania wymagalne – 15,5 mln (0,2%) – na 31 XII 2017 r. łącznie 54 samorzady wykazywały nieuregulowane zobowiązania w kwotach od 111 zł do 7398696 zł w gminie Bogatynia (gmina finansuje w ten sposób 18,8% swojego zadłużenia, a kwota stanowi 47,7% zobowiązań wymagalnych w całym regionie).

Rozdział 4

Chapter 4

Tendencje i zróżnicowania

Tendencies and diversities

4.1. Gminy

4.1. *Gminas*

1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.
2. Inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa.
3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego nie zastrzeżone do innych jednostek samorządu terytorialnego¹⁵.

Znaczenie szczebla gminnego w polskim modelu ustrojowym wynika nie tylko z zapisów konstytucyjnych oraz ustaw ustanawiających w Polsce gospodarkę samorządową po zmianach politycznych wprowadzających demokrację i gospodarkę rynkową. Samorządowe powiaty i województwa dopełniły system samorządowy po reformie administracyjnej 1998 r. Ze względów sprawozdawczych w niniejszym opracowaniu oraz w publikacjach Ministerstwa Finansów omawiane są 4 główne formy jednostek samorządu terytorialnego: gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty i województwo samorządowe. Należy jednak podkreślić, iż mamy trójszczeblowy model samorządowy, a miasta na prawach powiatu pełnią podwójną rolę – miasta i powiatu. Takie również są ich obowiązki i uprawnienia, co odzwierciedlane jest przez dwojakie źródła dochodów oraz kierunki wydatków. Gdyby próbować dokonać rozdziału tych źródeł na część gminną i część powiatową, to sumaryczne dochody i wydatki szczebla gminnego wynosiłyby na Dolnym Śląsku nie 1/2 ogólnych dochodów i wydatków (w 2017 r. odpowiednio 49,5% i 50,1%), ale 3/4.¹⁶ Jest to dodatkowe uzasadnienie dla dużej uwagi poświęconej gminom w dalszych analizach.

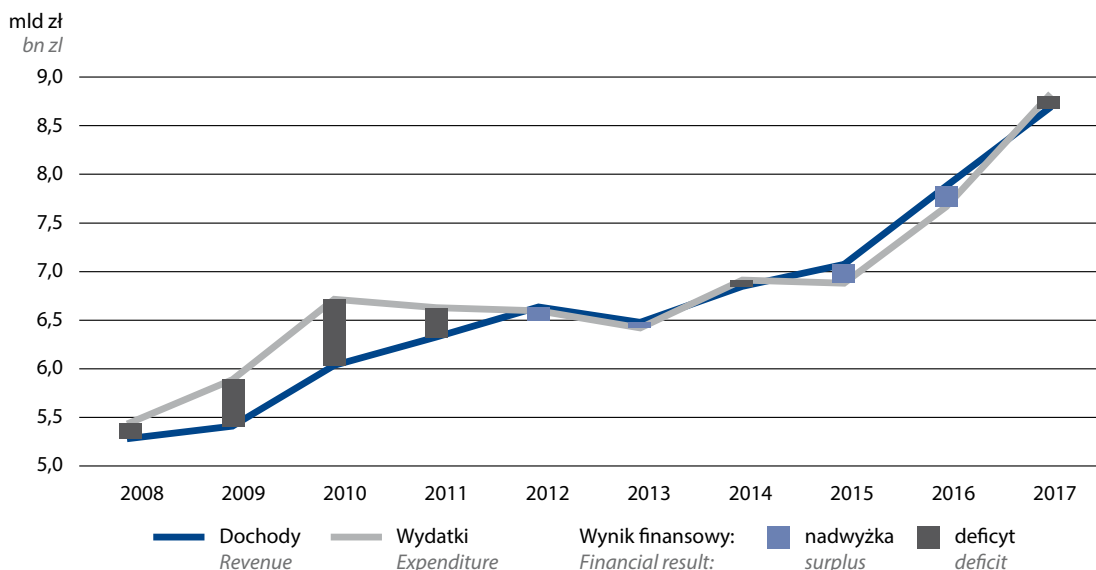
4.1.1. Tendencje i wynik finansowy

4.1.1. *Tendencies and financial result*

Dochody dolnośląskich gmin (z wyłączeniem 4 gmin mających również status miast na prawach powiatu) wyniosły w 2017 r. 8673,4 mln zł, a wydatki 8802,2 mln zł. W stosunku do roku poprzedniego wzrosły odpowiednio o 10,1% i 14,8%. Po 2010 r. wyższe tempo wzrostu dochodów wystąpiło jedynie w 2016 r. (11,3%), natomiast w przypadku wydatków był to rekordowy progres. Wysoką dynamikę ostatnich dwóch lat należy przede wszystkim wiązać z powierzeniem samorządom przez administrację rządową obsługi programu Rodzina 500 plus.

¹⁵ Art. 164 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁶ Ogólne dochody szczebla gminnego Dolnego Śląska w 2017 r. można szacować na 74,5–75,1%, a wydatki o 0,5 p. proc. wyżej. Niedokładność wynika z faktu, że zwłaszcza w przypadku dotacji i subwencji algorytmy przydziału środków uwzględniają w pewnym stopniu także wielkość jednostki.

Wykres 15. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów gmin^aChart 15. *Gminas^a revenue, expenditure and financial result*

a Bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
 a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Rezultatem przewagi wysokiej dynamiki wzrostu wydatków nad dochodami było pojawienie się **deficytu budżetowego**. W ciągu dziesięciolecia 2008–2017 był to szósty rok z ujemnym wynikiem finansowym. Zarysowana po 2011 r. – po okresie zadłużania się samorządów – presja w skali całego kraju na większe zrównoważenie finansów publicznych przynosiła widoczne efekty także w dolnośląskich gminach (z wyjątkiem 2014 r.). Tendencja z poprzednich dwóch lat nie została przedłużona i w 2017 r. zanotowano deficyt w kwocie 128,8 mln zł (1,5% dochodów). Jest to szósta część deficytu gminnego w całej Polsce (16,2%). Ta informacja wskazuje, że średni poziom deficytu polskich gmin jest niższy (wynosi 0,7%). Jednak względna zmiana wykazana w Polsce była większa, gdyż zanotowano spadek z wyniku dodatniego w kwocie 3619,8 mln zł w 2016 r. do ujemnego w wysokości 795,2 mln zł w 2017 r. Natomiast na Dolnym Śląsku liczby wynosiły odpowiednio +212,6 mln zł oraz –128,8 mln zł.

Wynik finansowy gmin miejskich i gmin wiejskich był niemal identyczny (–2,26% i –2,23% dochodów), natomiast gminy miejsko-wiejskie zanotowały niewielką nadwyżkę (0,2%). W Polsce nie było istotnych różnic między trzema typami gmin.

W 2016 r. 128 gmin województwa notowało nadwyżkę, a 37 deficyt. Rok później proporcja była odwrotna: 73 do 92. W Kobierzycach ponownie nie zagospodarowano w pełni wpływów budżetowych i rok zamknął się dużą nadwyżką 33,6 mln zł (12,3 mln w 2016 r.). W efekcie gmina o największych dochodach budżetowych na 1 mieszkańca nie zajęła pierwszego miejsca w województwie pod względem wydatków per capita. Warto przypomnieć, że tak duży dodatni wynik wystąpił pomimo wydatkowania czwartej w kraju kwoty na część równoważącą subwencji ogólnej (14,6 mln zł).

Rok wcześniej największą nadwyżkę miała gmina Stronie Śląskie (15,1 mln zł), która i tym razem nie wydała wszystkich środków (pozostało 0,5 mln zł). Te informacje są ważne z punktu widzenia oceny strategii finansowej samorządów. Środki powinny być wykorzystane na rzecz rozwoju gminy i poprawy warunków życia i pracy społeczności lokalnych. Dlatego często taka strategia zakłada dokonanie dużych przedsięwzięć inwestycyjnych i osiągnięcie w niektórych latach ujemnego wyniku nawet przez gminy bogate. Natomiast działania gmin biedniejszych powinny być bardziej zrównoważone. Ich pole manewru nie jest duże, gdyż planowany budżet może być zatwierdzony pod warunkiem równowagi dochodów bieżących i wydatków bieżących. Elementem różnicującym są tu dochody i wydatki majątkowe. Takie strategie stosują m.in. względnie bogate gminy zagłębia miedziowego.

W 2015 r. gmina miejska Głogów osiągnęła największą w województwie wartość nadwyżki budżetowej (13,4 mln zł). W 2016 r. odwrotnie – posiadała już trzecie na Dolnym Śląsku ujemne saldo budżetowe w wysokości 6,9 mln zł. Natomiast w 2017 r. było to już największe w regionie ujemne saldo – 18,1 mln zł. Pomijając miasta na prawach powiatu, jest to druga pod względem wielkości gmina na Dolnym Śląsku (68,1 tys. mieszkańców; większy jest jedynie Lubin). Kwota deficytu była większa niż rok wcześniej, pomimo nieco niższego względnego poziomu dochodów – w 2016 r. wskaźnik na 1 mieszkańca nieznacznie przekraczał średnią wojewódzką (o 1,0%), a rok później był od niej niższy o 1,5%. Jednak dość wysokie koszty obsługi zadłużenia są względnie stabilne (w latach 2015–2017 było to kolejno: 2,8%, 2,4% i 2,6% wydatków budżetowych), a poziom wskaźnika poniżej 3% uznawany jest za nadal bezpieczny.

W podobnej sytuacji jest trzecia pod względem liczby mieszkańców gmina regionu – miasto Świdnica, która osiągnęła czwartą w regionie wartość deficytu 14,6 mln zł, pomimo deficytu w poprzednim roku na zbliżonym poziomie (14,3 mln zł – pierwsze miejsce w województwie). Natomiast bardzo bogata (trzecia pod względem dochodów na 1 mieszkańca), miejsko-wiejska gmina Polkowice osiągnęła drugą po Kobierzycach wielkość nadwyżki (10,7 mln zł) pokrywając deficyt z roku poprzedniego (wynoszący –9,4 mln zł). Polkowicom pozostała tak duża nadwyżka, pomimo wpłaty na rzecz części równoważącej subwencji ogólnej drugiej kwoty w kraju (za gminą Kleszczów) w wysokości 26,1 mln zł. Odwrotna relacja wystąpiła w gminie miejskiej Lubin, będącej na 7. miejscu pod względem kwoty deficytu (–8,2 mln zł), ale w tym przypadku stanowiło to zagospodarowanie nadwyżki 9,4 mln zł z roku 2016. Kwota jest relatywnie mała, gdyż Lubin jest największym w województwie miastem bez praw powiatu. Za bezpieczny można uznać deficyt gminy wiejskiej Lubin w wysokości 12,9 mln zł (5. miejsce), chociaż rok wcześniej gmina też posiadała niewielki deficyt. Należy ona do najbogatszych w regionie i – w odróżnieniu od miasta Lubina – dokonuje wpłat na rzecz subwencji ogólnej.

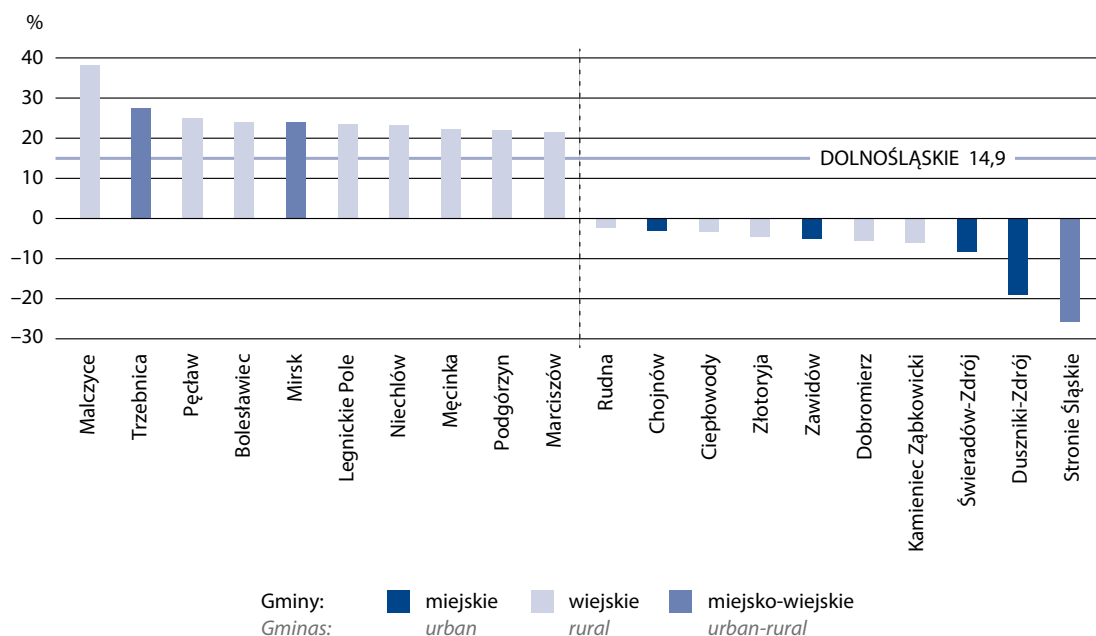
Drugą kwotę deficytu (za Głogowem) zanotowało miasto Nowa Ruda (15,0 mln zł), a trzecią Środa Śląska (14,8 mln zł). Z kolei na miejscach 3–5 kwoty nadwyżek były prawie identyczne (po 6,1 mln zł), a osiągnęły je Kłodzko (m), Bogatynia i Malczyce.

Jeszcze w 2016 r. wśród 37 gmin notujących ujemne saldo budżetowe (w 2015 r. było 40 takich gmin) w ujęciu względnym największy poziom relacji deficyt/dochody występował w gminie wiejskiej Krośnice (12,3%), miejskiej Duszniki Zdrój (11,8%), miejsko-wiejskiej Prusice (7,8%) i miejskiej Świdnica (6,9%). W 2017 r. liczba gmin z deficytem niemal podwoiła się (73) i wzrosły jego względne poziomy. Aż 9 gmin miało wyższe wskaźniki niż Krośnice, gdy były na czele listy rok wcześniej, a 29 gmin od czwartej wtedy Świdnicy. Najbardziej niekorzystna relacja deficytu do dochodów była kolejno w gminach: Gaworzyce (23,7%), Karpacz (20,6%), Bardo (20,2%) oraz Nowa Ruda (m), Wądroże Wielkie, Środa Śląska, Bystrzyca Kłodzka, Lubin (w) i Dobroszyce (wskaźniki od 15,6% do 17,7%).

W czołówce gmin o największym poziomie dodatnich wskaźników znalazły się wyłącznie gminy wiejskie z wyjątkiem miejsko-wiejskiej gminy Pieńsk. Są to kolejno: Malczyce (22,4% dochodów; jest to częściowo efekt dużych dotacji inwestycyjnych), Kobierzyce (17,1%), Zawonia (13,1%), Legnickie Pole, Pieńsk, Niechlów, Lubań (7,5% – 9,3%). Żadna z tych gmin nie znajdowała się w pierwszej dziesiątce w 2016 r., która posiadała wtedy wyłącznie wskaźniki dwucyfrowe. Warto jedynie zauważyć, że wysoko, bo na 12. miejscu, była również wtedy gmina Zawonia ze wskaźnikiem 10,8%.

Tendencje wzrostowe dochodów poszczególnych gmin mogą mieć charakter trwały, gdy ich źródłem są rozwijające się potencjały o charakterze endogenicznym, oraz incydentalny, dotyczący danego roku. Jest to zwykle związane z dotacjami lub sprzedażą składników majątkowych. Zwykle ten drugi powód dotyczy gmin o skrajnych wartościach dynamiki – największych (w danym roku) i najmniejszych (gdy sprzedaż majątku lub dotacja miała miejsce rok wcześniej).

Głównie dzięki zwiększeniu dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej, ponownie aż 91% gmin (150) odnotowało wzrost dochodów w skali roku. W 2016 r. – przy podwojeniu wartości tych dotacji – było ich 148, a w 2015 r. wzrost dochodów nastąpił jedynie w 109 gminach.

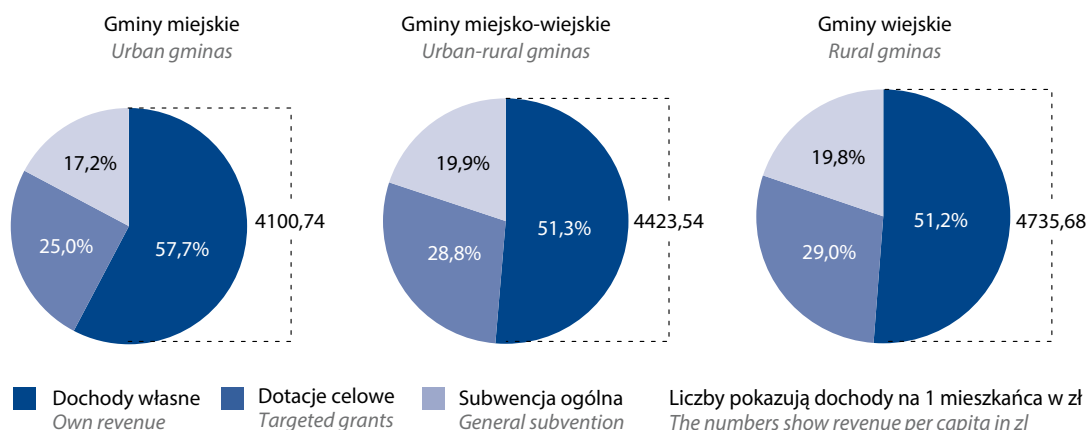
Wykres 16. Gminy o największych w 2017 r. zmianach dochodów budżetowychChart 16. *Gminas with the largest changes in budget revenue in 2017*

Przodujące Malczyce osiągnęły wzrost dochodów w stosunku do 2016 r. o 38,3%, w dużym stopniu dzięki pozyskaniu dotacji na inwestycje. Dlatego Malczyce także miały największą nadwyżkę budżetową w stosunku do dochodów. Dzięki dużemu wzrostowi dochodów Malczyce opuściły ostatnią pozycję wśród gmin wiejskich pod względem dochodów budżetowych na 1 mieszkańca w 2016 r. i wyprzedziły zarówno większość gmin wiejskich, jak i pozostałych.

Listy gmin przodujących pod względem dynamiki dochodów w 2017 r. oraz gmin ze względnie najwyższą nadwyżką wykazują więcej zbieżności – w czołówce znajdują się też Legnickie Pole i Niechlów. W pierwszej dziesiątce brak gmin miejskich, za to są w ostatniej dziesiątce (Duszniki-Zdrój, Świeradów-Zdrój, Zawidów i Chojnów). W efekcie gmina Świeradów-Zdrój zanotowała wysoki deficyt, który pogłębił poziom długu, największego w województwie przeliczeniu na 1 mieszkańca. Największy spadek dochodów zanotowały Stronie Śląskie (-25,7%), które rok wcześniej uzyskały duże środki z tytułu sprzedaży nieruchomości (jak wspomniano, ich nie wydatkowały) i dzięki temu w 2016 r. osiągnęły odwrotną pozycję – największy wzrost dochodów w stosunku do 2015 r. (pomimo zmniejszenia się wpływów z podatków dochodowych oraz subwencji). Podobna zależność odnosi się do Duszniki-Zdroju (4. miejsce w 2016 r.). Gmina Pęcław w 2016 r. zanotowała prawie dwudziestoprocentowy spadek dochodów, aby zrekompenzować go w 2017 r. (wzrost o 25,1%) i w efekcie wrócić do poziomu dochodów z 2015 r.

4.1.2. Typologia gmin według struktury dochodów*4.1.2. Typology of gminas by revenue structure*

W 2017 r. zmalał udział dochodów gmin miejskich (31 jednostek) w dochodach ogółem z 32,2% do 31,4% kosztem wzrostu udziału gmin miejsko-wiejskich (56 jednostek) z 37,3% do 37,6% oraz wiejskich (78 jednostek) – z 30,5% do 31,0%. W dużym stopniu był to wyrównujący efekt szybszego wzrostu dotacji, zwłaszcza na zadania z zakresu administracji rządowej, niż dochodów własnych.

Wykres 17. Struktura dochodów według typów gminChart 17. *The structure of revenue by types of gminas*

Specyfiką gmin miejskich jest znacznie większy udział dochodów własnych w dochodach ogółem, co świadczy o ich większej **samodzielności finansowej**. Natomiast gminy wiejskie i wiejsko-miejskie mają zbliżoną do siebie strukturę dochodów, w większym stopniu bazującą na dotacjach i subwencjach. Można więc pod tym kątem dokonać porównań kształtowania się dochodów gmin konfrontując część o charakterze endogenicznym (dochody własne) z częścią o charakterze egzogenicznym (suma dotacji celowych i subwencji).

Dokonane porównanie pozwala wskazać główne skupisko gmin o typowych, dominujących relacjach w ujęciu bezwzględnym (wielkość rodzajów dochodów na 1 mieszkańca) i względnym (proporcji między dochodami własnymi, a sumą dotacji i subwencji). Najbardziej interesujące są gminy spoza skupiska głównego. Mają one duży wpływ na kształtowanie się wskaźników średnich dla województwa. Dlatego dla danych tej kategorii mediana (wartość środkowa) jest zawsze mniejsza od wielkości średniej arytmetycznej (ważonej).

Ujęcie względne na wykresie jest podkreślane liniami skośnymi ilustrującymi poziom proporcji dochodów własnych oraz sumy dotacji i subwencji. Chociaż średnio ta proporcja wynosi 1,14 do 1 (533 do 467), to są gminy osiągające nie tylko dwukrotność, ale nawet trzykrotność tej relacji (w obie strony). Wyraźnie pokazują to dane z wartościami skrajnymi kształtowania się struktury trzech form dochodów budżetowych.

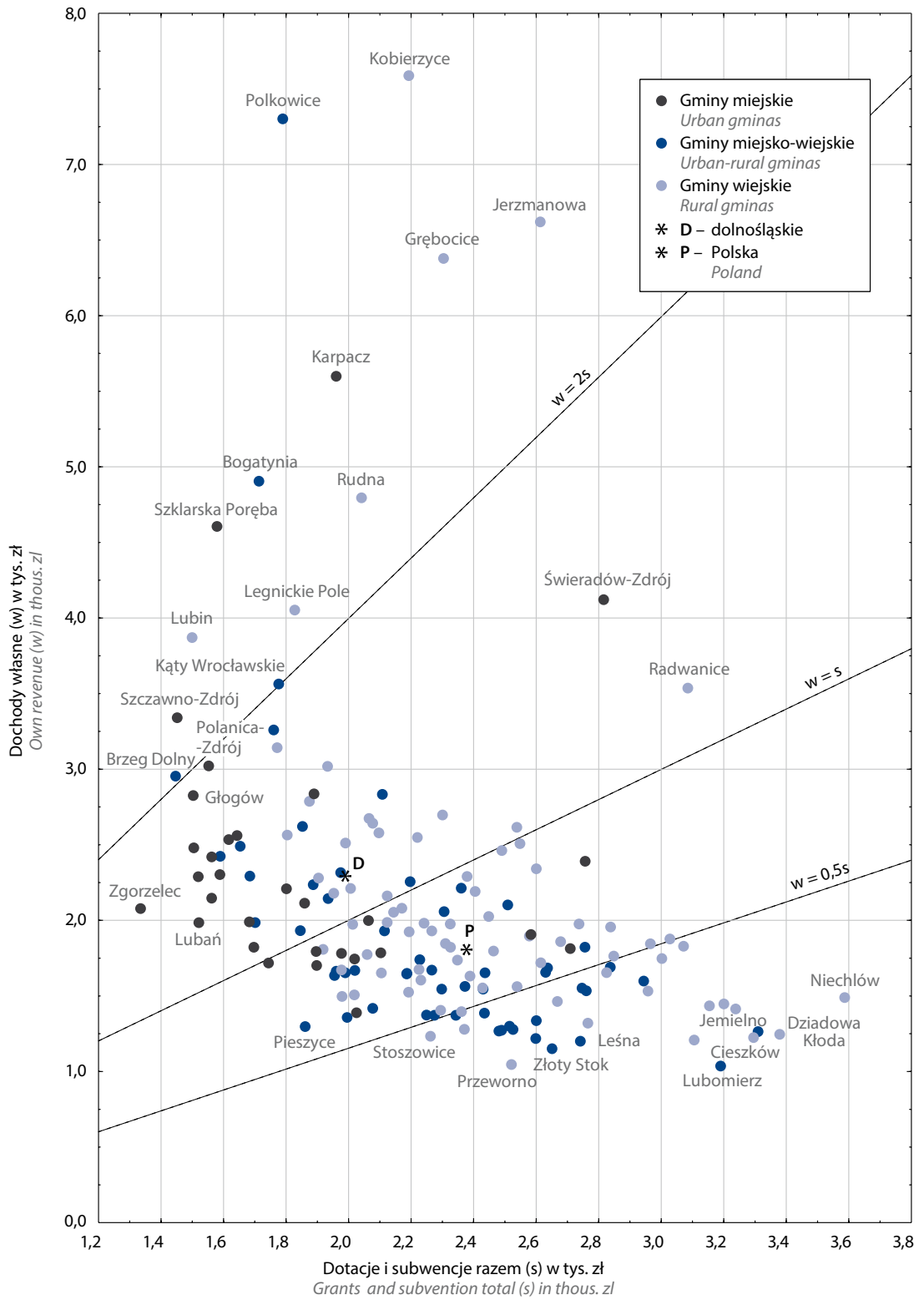
Tabela 22. Gminy o skrajnych wskaźnikach struktury dochodów budżetowych na tle wartości średnichTable 22. *Gminas with extreme indicators of the structure of budget revenues on the background of average values*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>		Dochody własne <i>Own revenue</i>	Dotacje celowe <i>Targeted grants</i>	Subwencja ogólna <i>General subvention</i>
		w % dochodów <i>in % of revenue</i>		
Polska <i>Poland</i>		43,2	32,4	24,4
Dolnośląskie		53,3	27,7	19,0
Dolnośląskie – mediana ^a <i>Median^a</i>		46,1	31,9	21,5
Polkowice	mw	80,3	10,9	8,8
Szczawno-Zdrój	m	69,6	22,6	7,8
Gaworzyce	w	31,5	46,8	21,7
Lubomierz	mw	25,1	33,2	41,7

a Dotyczy każdego wskaźnika strukturalnego z osobna; udziały nie sumują się do 100%.

a Applies to each structural indicator separately; shares do not total 100%.

Wykres 18. Porównanie dochodów własnych z sumą dotacji i subwencji gmin na 1 mieszkańca
 Chart 18. Comparison of own revenues with the sum of subsidies and subventions of gminas per capita

Dolnośląskie gminy są znacznie bardziej samodzielne finansowo niż średnio w kraju. Różnica wynosi 10,1 p. proc. i w zbliżonym stopniu źródłem pochodzenia tej różnicy są udziały dotacji oraz subwencji. Znaczny wpływ na taką strukturę mają gminy najbogatsze, zwłaszcza duże, których wskaźniki rzutują na średnią dla województwa. Te gminy wyraźnie odstają od gmin o strukturach najczęściej spotykanych. Gdy weźmiemy pod uwagę wartość środkową (medianę) każdego wskaźnika osobno w grupie 165 gmin, różnice w stosunku do średniej (ważonej) krajowej nie będą już takie duże. To jednak wynika z typowych właściwości średnich pozycyjnych. Takie porównanie pozwala zauważyć jeszcze jedną właściwość – poziom dotacji w takim porównaniu jest zbliżony, a różnice odnoszą się do roli subwencji. Ich większa waga w Polsce niż w przeciętnej (średkowej) gminie Dolnego Śląska wynika z jednej strony ze zbliżonych standardów oświatowych (w subwencji dominuje część oświatowa), co – przy niższych dochodach własnych w reszcie kraju – podnosi poziom tego odsetka. Z drugiej strony, duże znaczenie wyrównawcze subwencji wynika z przekazywania na rzecz biedniejszych gmin (głównie z innych województw) przez gminy bogatsze (w tym z dużej grupy gmin Dolnego Śląska) środków w ramach jej części równoważącej.

Budżet gminy Lubomierz opiera się przede wszystkim na **subwencji ogólnej**, a jedynie ¼ dochodów ma charakter wewnętrzny i autonomiczny. Grupa gmin, dla których subwencja stanowi główne źródło jest niewielka i obejmuje trzy jednostki – oprócz Lubomierza są to Dziadowa Kłoda i Międzyzlesie. Dla znacznie większej liczby 24 gmin główne dochody pochodzą z **dotacji**. Największe wpływy budżetowe w reszcie gmin, czyli 138 jednostkach, pochodzą z **dochodów własnych**, w tym w 58 gminach występuje bezwzględna dominacja dochodów własnych nad sumą dotacji i subwencji.

Powyższe porównania odnosiły się do przewag o charakterze bezwzględny. Jednak specyfika gmin jest już widoczna przy przewagach względnych – na podstawie odchylen w górę lub dół od średniej dla całego województwa. Pojawia się w ten sposób 6 typów gmin:

- Typ I – największa samodzielność finansowa
- Typ II – duża samodzielność finansowa, której towarzyszą względnie duże dotacje
- Typ III – duża samodzielność finansowa, której towarzyszą względnie duże subwencje
- Typ IV – mała samodzielność finansowa, względna dominacja dotacji
- Typ V – bardzo mała samodzielność finansowa, duża dominacja dotacji i subwencji
- Typ VI – mała samodzielność finansowa, względna dominacja subwencji

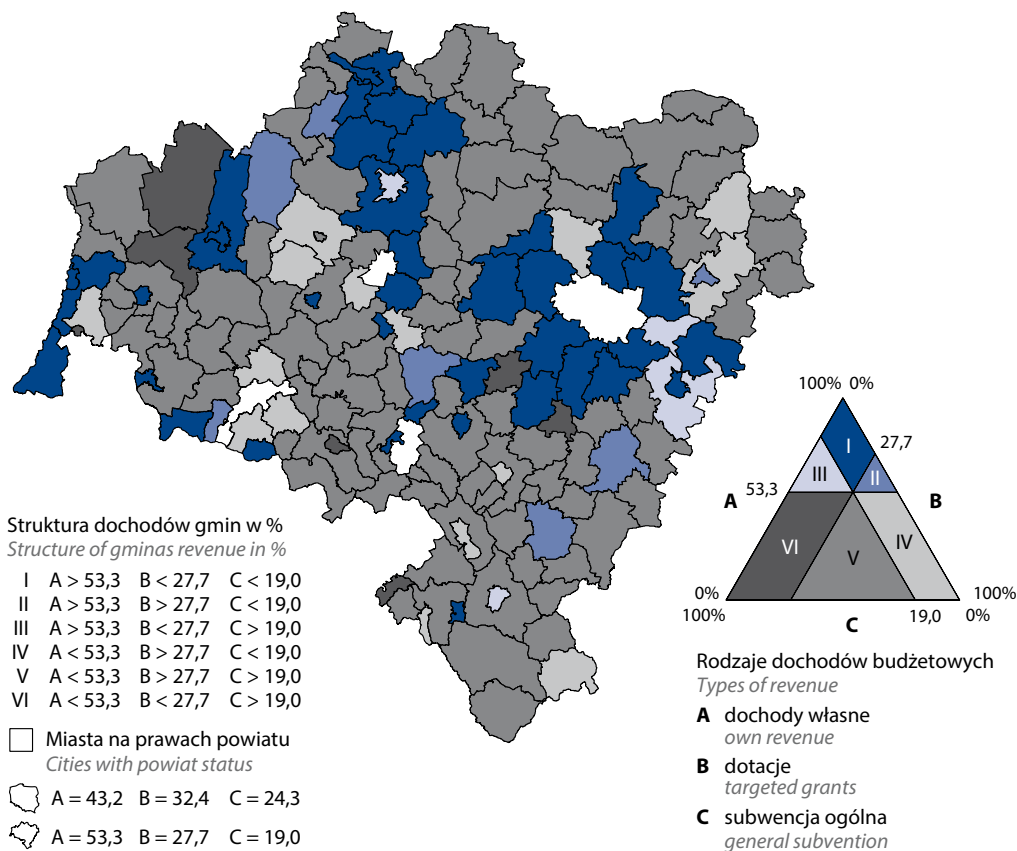
Rozkład powyższych typów gmin według tzw. trójkąta Osanna przedstawia mapa.

Liczby gmin zaliczonych do poszczególnych typów są następujące: I – 38; II – 7; III – 4; IV – 15; V – 94; VI – 7. Zdecydowanie dominującym typem gmin jest V, oznaczający najmniejszą samodzielność finansową i budowanie budżetów na dotacjach i subwencjach. Jest to aż 57,0% jednostek. Gdyby podstawą selekcji gmin nie była średnia dla województwa, ale średnia dla Polski, liczba takich gmin w regionie byłaby mniejsza, lecz nadal byłby to dominujący typ gmin. Założenie, że samodzielność finansowa jest bardzo ważnym wyznacznikiem poziomu samorządności gmin, pozwala ocenić, iż ogólna sytuacja jest pod tym względem w województwie dolnośląskim lepsza niż w reszcie kraju.

Gminy przede wszystkim typu I, uzupełnione przez typ II i III mieszczą się głównie na obszarach:

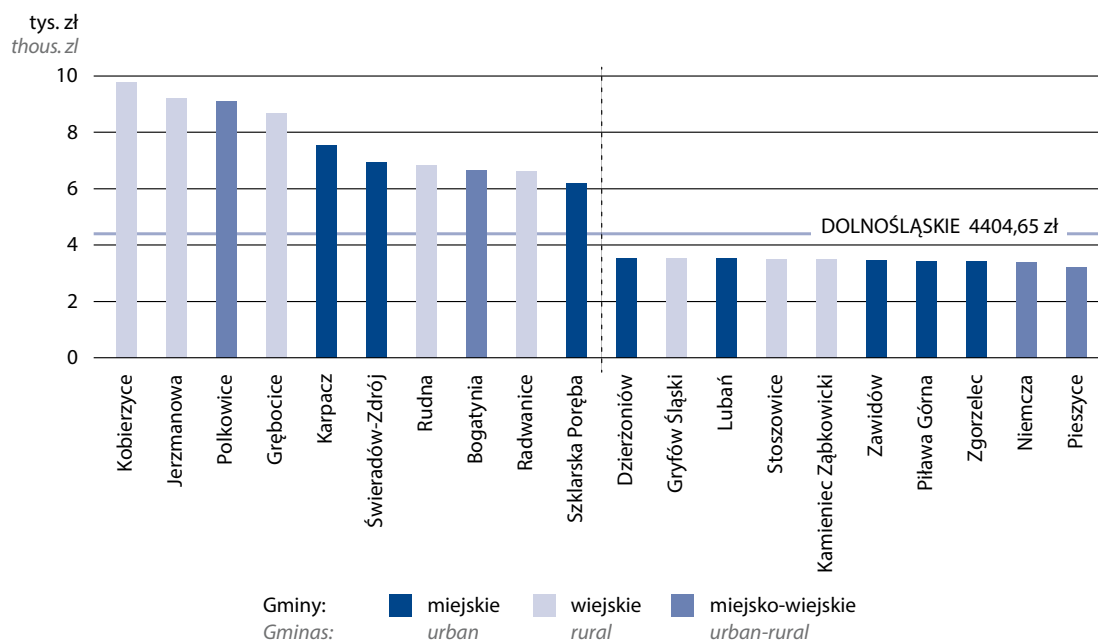
- aglomeracji wrocławskiej,
- miast powiatowych i otoczenia największych ośrodków miejskich
- legnicko-głogowskiego okręgu miedziowego
- wydobycia węgla brunatnego
- zagospodarowanych turystycznie obszarach przy granicy z Republiką Czeską.

Przedstawiony wykaz zawiera wszystkie najbogatsze gminy Dolnego Śląska. Jednocześnie wymienione rozróżnienie kategorii gmin wskazuje na podstawowe przyczyny i źródła ich względnej zamożności.

Mapa 3. Typologia gmin na podstawie struktury dochodów według trójkąta OsannaMap 3. *Typology of gminas based on the revenue structure according to the Osann triangle***4.1.3. Gminne różnicowania dochodów budżetowych**4.1.3. *Communal diversification of budget revenues***Dochody gmin ogółem**

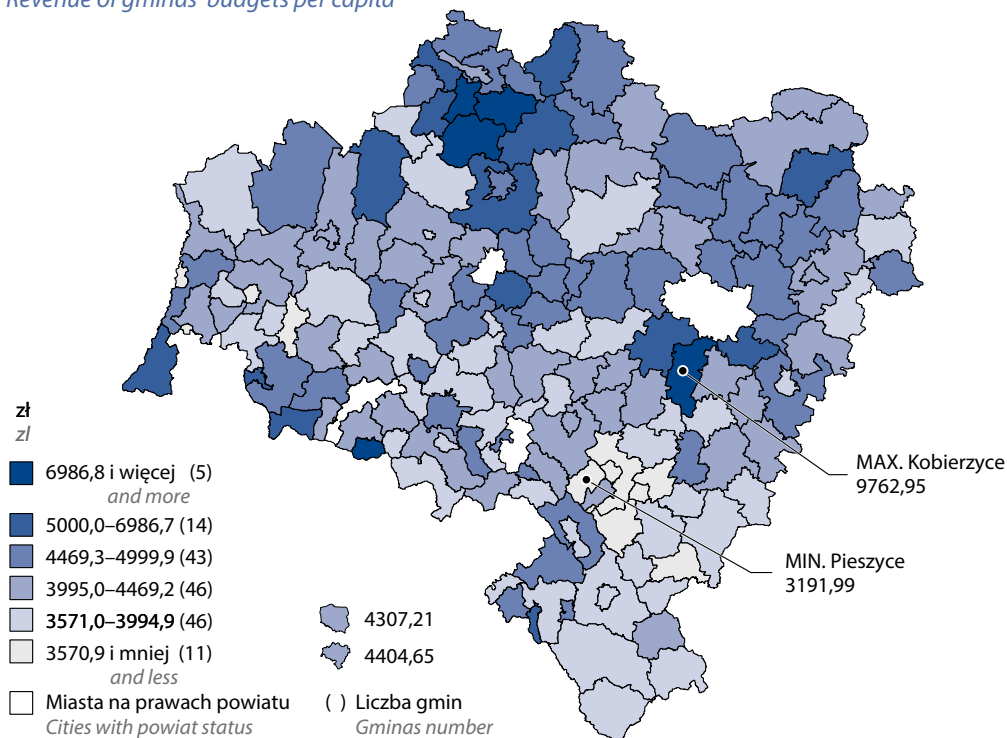
Różne potencjały demograficzne gmin powodują, że ujęciu bezwzględny najwyższe dochody osiągnęły duże gminy miejskie Lubin (345,4 mln zł) i Głogów (295,5 mln zł), gmina miejsko-wiejska Polkowice (249,8 mln zł) oraz gmina miejska Świdnica (240,4 mln zł). Najmniejsze dochody odnotowano w gminie wiejskiej Platerówka (6,9 mln zł), zamieszkiwanej przez najmniejszą liczbę mieszkańców (1613).

Średnie dochody gmin na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 4404,65 zł (w kraju – 4307,21 zł) i były o 10,2% wyższe niż przed rokiem. Różnica 0,1 p. proc. w stosunku do ogólnej dynamiki dochodów wynika z niewielkiego zmniejszenia się liczby ludności w ciągu roku. Pozornym zaskoczeniem jest różnicowanie tych dochodów według typów gmin. Najbiedniejsze są gminy miejskie z dochodami budżetowymi na 1 mieszkańca w wysokości 4100,74 zł. Bogatsze o 7,9% są gminy miejsko-wiejskie, a o 15,5 % gminy wiejskie. Źródło tkwi przede wszystkim w urbanistycznym rozlewaniu się wielkich aglomeracji (miast na prawach powiatu), na których obrzeża przenoszą się nie tylko najbardziej aktywni mieszkańcy, ale także firmy. Drugie główne źródło różnic tkwi w odmiennych formach aktywności ekonomicznej firm przemysłowych działających poza obszarami miejskimi (pozyskiwanie surowców, oczyszczalnie przemysłowe, magazyny, a czasem także siedziby firm), głównie należących do sekcji B (górnictwo i wydobywanie).

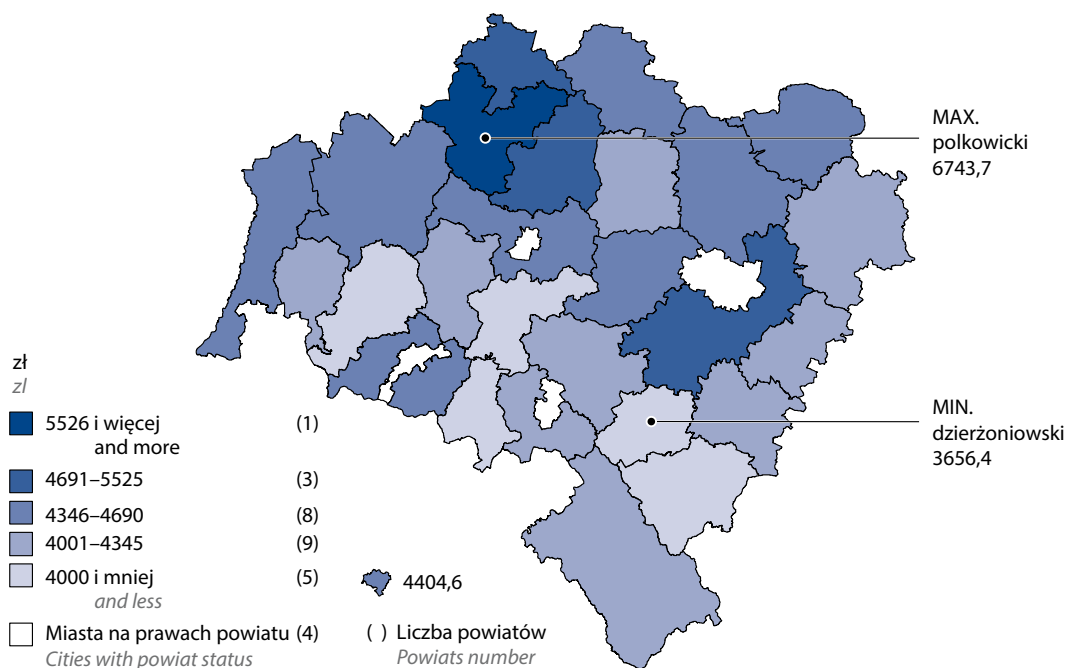
Wykres 19. Gminy o największych i najmniejszych dochodach budżetowych na 1 mieszkańcaChart 19. *Gminas with the largest and smallest budget revenue per capita*

Najwyższe dochody na 1 mieszkańca w grupie gmin wiejskich osiągnęła gmina Kobierzyce (9762,95 zł), a najniższe – gmina Kamieniec Ząbkowicki (3244,30 zł). Spośród gmin miejskich najwyższe dochody odnotowano w Karpaczu (7553,17 zł), a najniższe w Zgorzelcu (3427,94 zł). W gminach miejsko-wiejskich najwyższe dochody na 1 mieszkańca uzyskała gmina Polkowice (9095,7 zł), a najniższe – ponownie gmina Pieszyce (3191,99 zł). Przeciętny dochód budżetowy na 1 mieszkańca gminy w województwie dolnośląskim był w 2016 r. wyższy o 1,4% od przeciętnych dochodów uzyskanych przez gminy w Polsce, natomiast w 2017 r. różnica ta się powiększyła i wyniosła 2,3%.

Skład skrajnych dziesiątek gmin uległ w 2017 r. tylko niewielkim modyfikacjom. Trzy pierwsze pozycje są bez zmian, wzajemne przesunięcia nastąpiły na miejscach od 4 do 7, a jedynie Duszniki-Zdrój zostały zamienione przez Szklarską Porębę. Ostatnie dwie pozycje także nie uległy zmianie, a w końcowej dziesiątce w 2016 r. były również Zgorzelec (miasto), Piława Górna i Gryfów Śląski. Pełny obraz zróżnicowań ukazuje mapa.

Mapa 4. Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańcaMap 4. *Revenue of gminas' budgets per capita*

Gminy bogate i stosunkowo biedne są rozproszone przestrzennie. Występują jednak istotne zależności terytorialne widoczne po agregacji 165 gmin do 26 powiatów.

Mapa 5. Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w ujęciu powiatowymMap 5. *Revenue of gminas' budgets per capita in powiat perspective*

Część zależności wskazano uprzednio – wysokie dochody osiągają głównie gminy leżące na terenie powiatów wokół dużych aglomeracji (miast na prawach powiatu) oraz na obszarach związanych z przemysłem miedziowym. Na przeciwległych pozycjach znajduje się powiat dzierzoniowski (3656,41 zł na 1 mieszkańca) i sąsiedni powiat ząbkowicki z niemal identycznym wskaźnikiem (3664,39 zł). Kolejny powiat lwówecki osiąga już dochody o ponad 235 zł większe od powiatu ząbkowickiego. Powiat dzierzoniowski liczy 7 gmin, z których jedynie Bielawa znajdowała się w pobliżu wskaźnika średniego dla województwa. Dwie gminy o najniższych dochodach w województwie to Pieszyce i Niemcza. W ostatniej dziesiątce są ich aż 4 (dochodzi Piława Górna i miasto Dzierżonów), a wśród 18 najbiedniejszych gmin są jeszcze gmina wiejska Dzierżonów oraz Łągowie. Z powiatu ząbkowickiego w tej grupie są Kamieniec Ząbkowicki, Stoszowice i Ziębice. Wszystkie 7 gmin powiatu znajduje się wśród 38 najbiedniejszych gmin województwa.

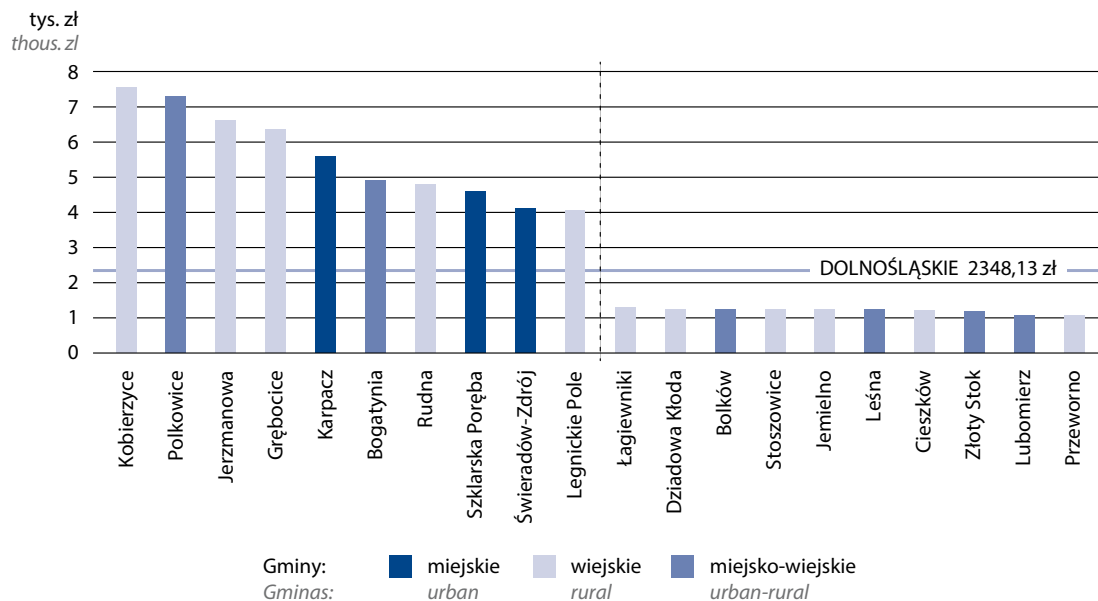
Zdecydowanym liderem wśród powiatów z najbogatszymi gminami jest powiat polkowicki, w którym dochody są o prawie 85% wyższe niż w powiecie dzierzoniowskim. Na trzecim, czwartym i piątym miejscu są pozostałe **powiaty północy podregionu legnicko-głogowskiego**: lubiński, głogowski, górowski. Z tej czwórki o pozycji trzech powiatów (polkowickiego, lubińskiego, głogowskiego) decydowały dochody własne gmin, a nie dotacje i subwencje, których suma stanowiła od 31,5% do 38,8% dochodów ogółem. Odmienna sytuacja dotyczy gmin powiatu górowskiego, w którym dochody własne na 1 mieszkańca (1618,95 zł; niemal identyczne wartości występują w powiatach kamiennogórskim i ząbkowickim) były prawie najniższe w województwie (mniejsze jedynie w powiecie lwóweckim – 1447,38 zł), za to suma dotacji i subwencji była najwyższa w regionie i wynosiła 2960,18 zł (znacznie mniejsza kwota dotyczyła drugiego w województwie powiatu milickiego – 2541,41 zł). W rezultacie niemal 2/3 wpływów stanowiły zewnętrzne zasilenia budżetowe (64,6% – jest to ponad 2 razy większy odsetek niż w powiecie polkowickim). Dochody własne w rolniczym powiecie górowskim były wyższe niż w powiecie lwóweckim, mimo działania na tym obszarze niewielu firm, zwłaszcza osób prawnych (zapewniających zwykle wpływy z CIT oraz PIT od zatrudnionych), dzięki z jednej strony dojazdom do pracy w przemyśle miedziowym (PIT), a z drugiej strony dzięki wyższym niż w większości powiatów wpływom z opłaty eksploatacyjnej. Obok położenia geograficznego, te 2 elementy wiążą powiat górowski z pozostałymi trzema powiatami tego obszaru.

Pozostałe 2 powiaty z czołówki obejmują gminy składające się na **aglomerację wrocławską**. Drugie miejsce zajmuje powiat wrocławski m.in. z gminami: Kobierzyce (najbogatszą), Siechnice, Kąty Wrocławskie, Długołęka, Czernica, Żórawina, Sobótka. O szóstym miejscu powiatu trzebnickiego decydują głównie gminy Wisznia Mała i Oborniki Śląskie.

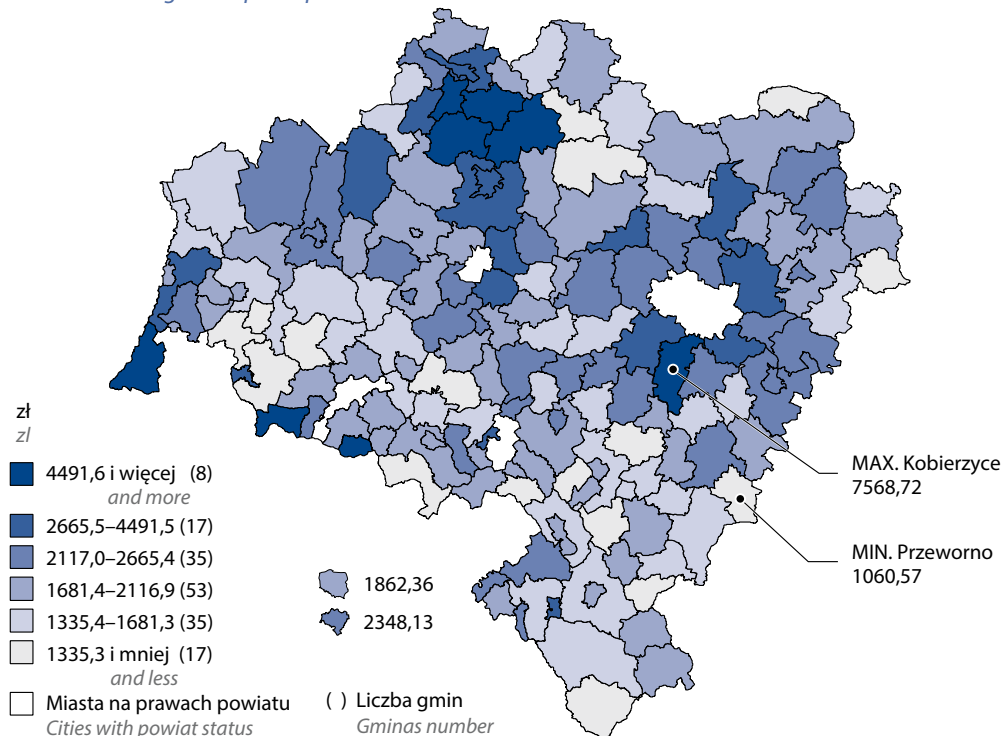
Dochody własne

Dochody własne stanowiły ponad połowę dochodów ogółem gmin w województwie dolnośląskim (53,3%; w 2016 r. – 54,8%). Zrealizowano je w wysokości 4623,8 mln zł (wzrost o 7,0% w stosunku do kwoty 4320,7 mln zł z 2016 r.).

Najbogatsze gminy Dolnego Śląska zawdzięczają swoją pozycję dochodom własnym. Dlatego skład pierwszej piątki w zestawieniach dochodów ogółem i dochodów własnych jest identyczny (z jedną zmianą miejsc). Skład drugiej piątki jest podobny, gdyż tylko gminę Radwanice zmieniła gmina Legnickie Pole. Odwrotnie jest w końcowej dziesiątce gmin – gminy o najniższych dochodach własnych zwykle uzyskują większe dotacje i subwencje i dlatego skład obu grup jest różny. Zmianom pozycji sprzyjają w tej grupie niewielkie różnice dochodów na 1 mieszkańca. Tylko jedna gmina Stoszowice pojawia się w obu ujęciach, a pozostałe 9 gmin odróżnia te zestawienia. W ujęciu dochodów ogółem ostatnią dziesiątkę tworzyły gminy z 6 powiatów, gdyż 4 były z powiatu dzierzoniowskiego, a 2 z ząbkowickiego. Dla dochodów własnych zróżnicowanie przestrzenne jest znacznie większe, gdyż dziesiątkę tworzą gminy z dziewięciu powiatów. Ponownie dwóch reprezentantów ma powiat ząbkowicki, a po jednym powiaty: dzierzoniowski, górowski, jaworski, lubański, lwówecki, milicki, oleśnicki i strzeliński.

Wykres 20. Gminy o największych i najmniejszych dochodach własnych na 1 mieszkańcaChart 20. *Gminas with the largest and smallest revenue per capita*

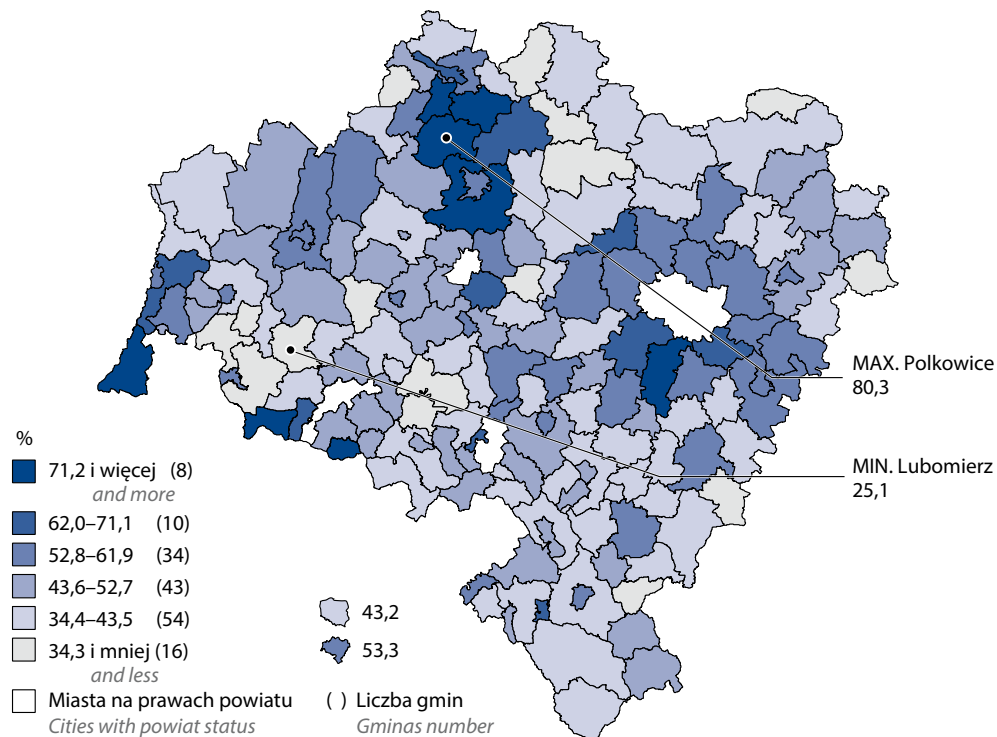
Najniższy wskaźnik dochodów własnych miała gmina wiejska Przeworno (1060,57 zł), a najwyższy gmina Koberzyce (7568,72). Rozstęp w ujęciu względnym jest ponad siedmiokrotny (7,14 do 1). Wyrównawczy charakter dotacji i subwencji powoduje, że dla dochodów ogółem proporcja ta była znacznie mniejsza i wynosiła 3,06 do 1. Z tego samego powodu w grupie gmin o najniższych dochodach własnych nie ma żadnej gminy miejskiej, a w zestawieniu dla dochodów ogółem takich gmin jest 5. Pełny obraz zróżnicowań ukazuje mapa.

Mapa 6. Dochody własne gmin na 1 mieszkańcaMap 6. *Own revenue of gminas per capita*

Średnia wartość dochodów własnych na 1 mieszkańca w Polsce wynosi 1862,36 zł, a w województwie dolnośląskim 2348,13 zł (o 26,1% więcej). Należy zauważyć, że różnica między Dolnym Śląskiem a Polską dla dochodów ogółem była minimalna (2,3%). Podobny efekt wyrównawczy dotacji i subwencji, jak w skali kraju, działa też wewnątrz regionu. Chociaż mapa ilustrująca udział dochodów własnych w ogólnych wpływach budżetowych jest podobna do mapy pokazującej dochody na mieszkańca, to jednak dotacje i subwencje wywołują pewne odmienności.

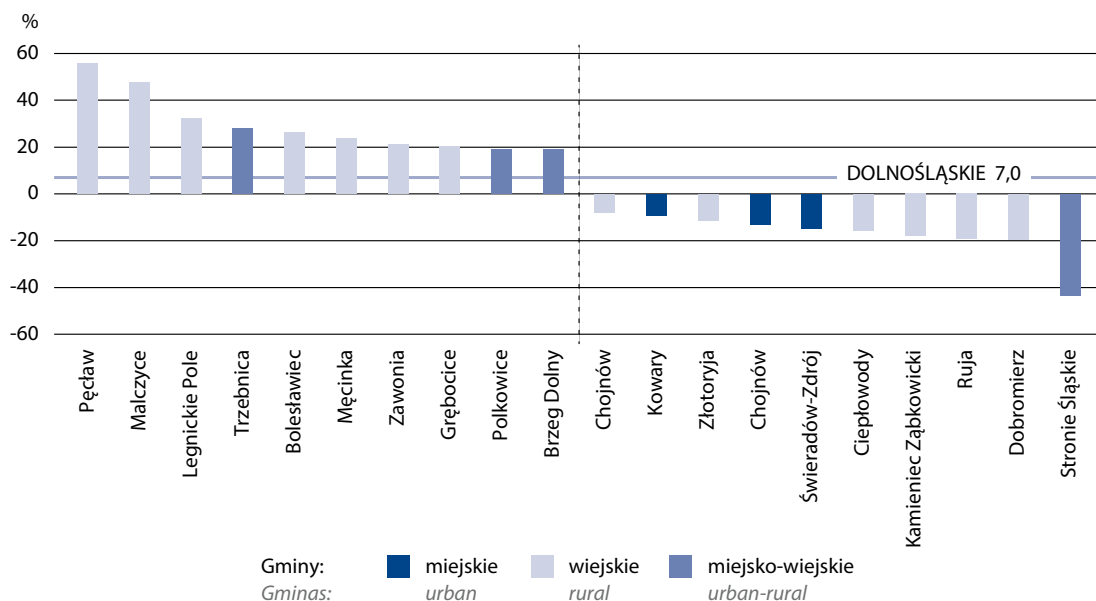
Mapa 7. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem gmin

Map 7. Share of own revenue in total gminas' revenue

Największe udziały dochodów własnych miały kolejno gminy: Polkowice (80,3%), Koberzyce (77,5%), Szklarska Poręba (74,4%), Bogatynia, Karpacz, Grębobice, Lubin (w), Jerzmanowa, Rudna i Szczawno Zdrój (69,6%). Z tej grupy tylko Lubin i Szczawno Zdrój były poza pierwszą dziesiątką pod względem dochodów własnych na 1 mieszkańca. Oznacza to, że subwencje i dotacje w tych gminach były mniejsze niż w gminach Świeradów-Zdrój i Legnickie Pole. I odwrotnie – w ostatniej dziesiątce powtarza się 7 gmin z końca klasyfikacji na 1 mieszkańca. Trzy pozostałe to Mirsk, Niechlów i Marciszów, które posiadały subwencje i dotacje per capita większe niż gminy Stoszowice, Bolków i Łagiewniki. Najniższy odsetek był kolejno w gminach: Lubomierz (25,1%), Dziadowa Kłoda (27,1%), Jemielno (27,3%), Mirsk (28,1%) i Cieszków (28,2%). Listy gmin o największych i najmniejszych wskaźnikach oraz ich poziom w 2016 r. były podobne (główne różnice dotyczą Szklarskiej Poręby i Mirska).

Potwierdzenie powyższej zależności daje analiza dynamiki zmian w stosunku do 2016 r. Chociaż dochody fiskalne są stosunkowo stabilne, to czynnikiem o dużych wahaniami są dochody majątkowe i dlatego wartość bezwzględna skrajnych wskaźników dynamiki dla dochodów własnych jest wyższa niż dla dochodów ogółem. Natomiast po stronie sumy dotacji i subwencji duża amplituda zmian dotyczy dotacji celowych. Jest to wyjaśnienie, dlaczego wskazanych powyżej trzech gmin (Mirska, Niechlowa i Marciszowa) nie ma wśród gmin z najwyższymi wskaźnikami dynamiki dochodów własnych, ale są w pierwszej dziesiątce pod względem wzrostu dochodów ogółem.

Wykres 21. Gminy o największych w 2017 r. zmianach dochodów własnychChart 21. *Gminas with the largest changes in own revenues in 2017*

Dochody własne są główną częścią dochodów, co powoduje, że skład obu grup o największych zmianach jest zbliżony. Zamiast Mirska, Niechlowa i Marciszowa, a także Podgórzyna, są Zawonia, Grębocice, Polkowice i Brzeg Dolny. Natomiast skład pierwszej szóstki powtarza się obu zestawieniach. Największe przyrosty dochodów własnych wystąpiły w gminie Pęcław (56,0%), która zajmowała trzecie miejsce pod względem wzrostu sumarycznych dochodów (25,1%). Druga gmina Malczyce (47,7%) notowała najwyższą dynamikę dochodów ogółem (38,3%), a trzecia gmina Legnickie Pole (32,4%) była na 6. miejscu wg sumarycznych wpływów (23,6%). Gminy z miejsc 4–6 – Trzebnica, Bolesławiec (w), Męcinka – miały podobny poziom obu wskaźników, z niewielką przewagą dochodów własnych (0,7–2,3 p. proc.), co świadczy o zbliżonej do średniej wojewódzkiej skali zmian dotacji i subwencji.

Zmniejszenie się dochodów własnych gminy Stronie Śląskie o 43,4% przyczyniło się do spadku dochodów ogółem o 25,7%. W przypadku Dobromierza analogiczne zmniejszenia wyniosły 19,5% i 5,5%, a Kamieniec Ząbkowickiego – 17,9% oraz 6,0%. W końcowych grupach powtarzało się 7 gmin, a wyjątkami były Ruja, Kowary i Chojnów (w).

Zmiany o wartościach skrajnych są zwykle efektem incydentalnych (na ogół jednorocznych) ruchów w zakresie składników majątkowych albo dotacji celowych. Dlatego największy spadek dochodów własnych w gminie Stronie Śląskie o 43,4% jest efektem największego w województwie wzrostu tych dochodów w 2016 r. (o 106,7%), wywołanego sprzedażą składników majątkowych. W rezultacie dochody własne 2017 r. prawie wróciły do poziomu z 2015 r. Były wyższe jedynie o 17,0% (uwzględniając powszechny wzrost dotacji o charakterze socjalnym, pojawia się wniosek, że pozostałe kategorie dochodów były na podobnym poziomie). Podobne zjawisko zmian powrotnych dotyczyło Dobromierza, Chojnowa (m), Kowar oraz po przeciwnej stronie Pęcławia, którego dochody własne w 2016 r. zmalały o 25,5%.

W 2016 r. zmniejszenie dochodów własnych nastąpiło aż w 61 gminach, a wzrost w 104 gminach. W 2017 r. proporcja była znacznie lepsza – zmniejszenie w 15 gminach, a zwiększenie w 150, z czego w 75 gminach o ponad 10% (w 27 gminach w 2016 r.).

Wpływy fiskalne

Podstawą funkcjonowania gmin są 2 podatki – dochodowy od osób fizycznych oraz od nieruchomości. Pozostałe wpływy fiskalne gmin z wyłączeniem miast na prawach powiatu są wielokrotnie mniejsze, co ukazuje zestawienie (w mln zł):

• podatek dochodowy od osób fizycznych	1596,3
• podatek od nieruchomości	1368,6
• podatek dochodowy od osób prawnych	133,8
• podatek rolny	123,6
• opłata eksploatacyjna	110,5
• podatek od czynności cywilnoprawnych	92,5
• podatek od środków transportu	41,6

Duże wpływy z podatku rolnego występują najczęściej na obszarach o słabo rozwiniętej działalności pozarolniczej i tym samym dotyczą gmin o stosunkowo niskich dochodach. Wpływy z działalności pozarolniczej decydują o budżetach najbogatszych samorządów. Czynnikiem różnicującym względne pozycje gmin są zwłaszcza podatek dochodowy od osób prawnych oraz opłata eksploatacyjna, gdyż wykazują one zdecydowanie większe zróżnicowanie gminne niż dwa najważniejsze podatki. Z jednej strony większość gmin nie ma żadnych lub ma niewielkie przychody z tych podatków, a z drugiej strony istnieją gminy o bardzo dużych wpływach. Dokładnie co trzecia gmina nie osiągnęła w 2017 r. żadnych wpływów z opłaty eksploatacyjnej (53 gminy z zerowymi wpływami i 2 z ujemnymi), a 44 gminy osiągnęły przychody poniżej 100 tys. zł, z czego 20 gmin poniżej 10 tys. zł. Także z podatku dochodowego od osób prawnych dla budżetów większości gmin zasilenia były niewielkie – w 80 gminach poniżej 100 tys. zł, z czego w 14 – poniżej 10 tys. zł. Dlatego wykazane powyżej, przekraczające w skali województwa 100 mln zł wpływy z każdego z tych podatków koncentrowały się w niewielkiej grupie gmin, wykazujących bardzo wysoki poziom dochodów na 1 mieszkańca. O najwyższych pozycjach na liście najbogatszych gmin decydują więc 2 podatki dochodowe, podatek od nieruchomości i opłata eksploatacyjna.

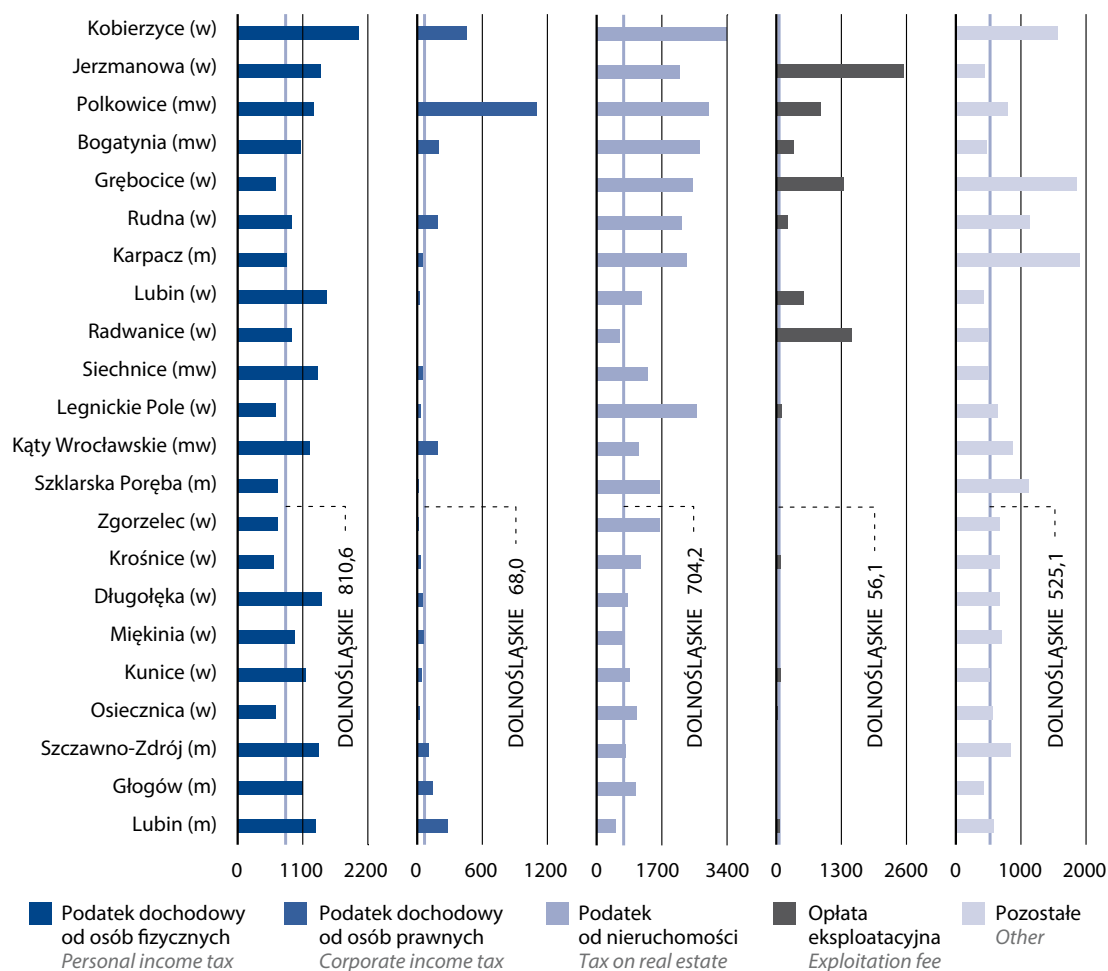
Struktura bieżących dochodów własnych pierwszych dziesięciu gmin niemal nie wykazuje podobieństw. Największe podobieństwo dotyczy zajmującej 8. miejsce gminy wiejskiej Lubin oraz będących na 10. miejscu Siechnic, ale pewną różnicę czyni opłata eksploatacyjna. Swoją zasobność każda z bogatych gmin zawdzięcza więc innemu zestawowi podstawowych wpływów fiskalnych. Bardzo duże różnice strukturalne dotyczą zwłaszcza czterech najbogatszych gmin Dolnego Śląska.

Bardzo pojemna piąta kategoria dochodów „pozostałe” ma charakter nie tylko uzupełniający, ale także wyrównujący. Zestaw tych pozostałych wpływów jest na tyle szeroki, że niewiele gmin istotnie odbiega od średniej w dół lub w górę. Szczególnie wysokie wpływy w tej grupie dochodów mają gminy Kobierzyce, Grębocice i Karpacz. Kobierzyce cechują duże wpływy z pozostałych podatków i opłat (wyraźnie wyższe od średniej wojewódzkiej), w tym od środków transportu (gmina obejmuje najważniejszy w regionie węzeł transportowy), od spadków i darowizn oraz rolnego. Karpacz posiada największe w województwie wpływy z opłaty miejscowej oraz z podatku od czynności cywilnoprawnych, a także istotne dochody z opłaty targowej. Natomiast Grębocice uzyskały wysokie dochody w pozycji „środki pozyskane z innych źródeł” (z paragrafu 270 klasyfikacji budżetowej)¹⁷.

¹⁷ Gmina pozyskała darowiznę z KGHM Polska Miedź SA, w związku z rozbudową na jej terenie osadnika Żelazny Most. Natomiast w 2016 r. w ramach tej współpracy gmina sprzedała kombinatowi drogę dojazdową za kwotę 3,35 mln zł. W efekcie jej przychody majątkowe 2017 r. były ponad 70 razy mniejsze niż rok wcześniej.

Wykres 22. Główne źródła wpływów budżetów gmin o największych bieżących dochodach własnych na 1 mieszkańca

Chart 22. Main sources of budget revenue of gminas with the largest current own revenue per capita

Udziały w podatkach dochodowych i podatek od nieruchomości

Podstawą dochodów własnych są podatki bezpośrednie, które częściowo odzwierciedlają przedsiębiorczość, aktywność ekonomiczną i **ogólny rozwój gminy**. Są one pośrednio powiązane z innymi podatkami i opłatami lokalnymi (zwłaszcza z podatkiem od nieruchomości, od środków transportowych, od czynności cywilnoprawnych, opłatą skarbową, opłatą eksploatacyjną).

Nie wszystkie gminy posiadają na swoim obszarze duże, rentowne firmy mające osobowość prawną. Chociaż w każdej gminie istnieją spółki prawa handlowego, to płacony **podatek dochodowy od osób prawnych** (CIT) bywa bliski zera, a przy dokonanych zwrotach może być nawet ujemny. W 2017 r. dotyczyło to 2 gmin, a łącznie 21 gmin miało wpływy z CIT nieprzekraczające 2,50 zł na 1 mieszkańca. Tylko 13 gmin znajdowało się powyżej średniej na 1 mieszkańca (67,96 zł), a aż 152 gminy były poniżej. Wąska grupa 13 gmin pozyskała 73,5% przychodów z CIT wszystkich 165 gmin.

Wzrost wpływów z CIT w 2017 r. był odwróceniem **tendencji spadkowej z 2016 r.** Obniżającą się rentowność wykazywały wtedy firmy z podregionu legnicko-głogowskiego, które wpłaciły do budżetów gminnych kwotę o 41,3% mniejszą niż w 2015 r., a także z podregionu jeleniogórskiego, gdzie zmniejszenie

wyniosło 4,9%. Wyrazem wzrastającej rentowności firm w podregionie wrocławskim oraz wałbrzyskim było zwiększenie się wpłat z tytułu CIT o odpowiednio 7,6 oraz 3,9%.

W 2017 r. na pierwszych sześciu miejscach o największych wpływach z CIT znalazły się gminy należące do grupy 12 gmin województwa, będących jednocześnie płatnikami na rzecz części równoważącej subwencji ogólnej. Dzielą się więc wysokimi przychodami z biedniejszymi gminami kraju. Ta grupa obejmuje (w nawiasach wpływy z CIT na 1 mieszkańca w zł): Polkowice (1101,62); Kobierzyce (459,90); Lubin (w; 281,18), Bogatynia (193,63), Rudna (190,60), Kąty Wrocławskie (187,26). Pogłębia się rozwarstwienie poziomu wpływów z CIT, gdyż w 2016 r. gmin powyżej średniej było 20, a wartości wpływów na 1 mieszkańca w każdej z czołowych gmin wzrosły o nie mniej niż 30%.

Znacznie bardziej wyrównany charakter mają wpływy z tytułu **podatku dochodowego od osób fizycznych**. Jest to najważniejszy rodzaj dochodów własnych dostarczający do budżetów gminnych 12 razy większe środki niż CIT. Podatek PIT wpłacają zarówno pracownicy, jak i firmy, które nie są osobami prawnymi. Tym samym dochody z PIT odzwierciedlają także rentowność mniejszych firm komercyjnych. Na wpłaty z PIT stabilizujący wpływ mają pracownicy jednostek budżetowych.

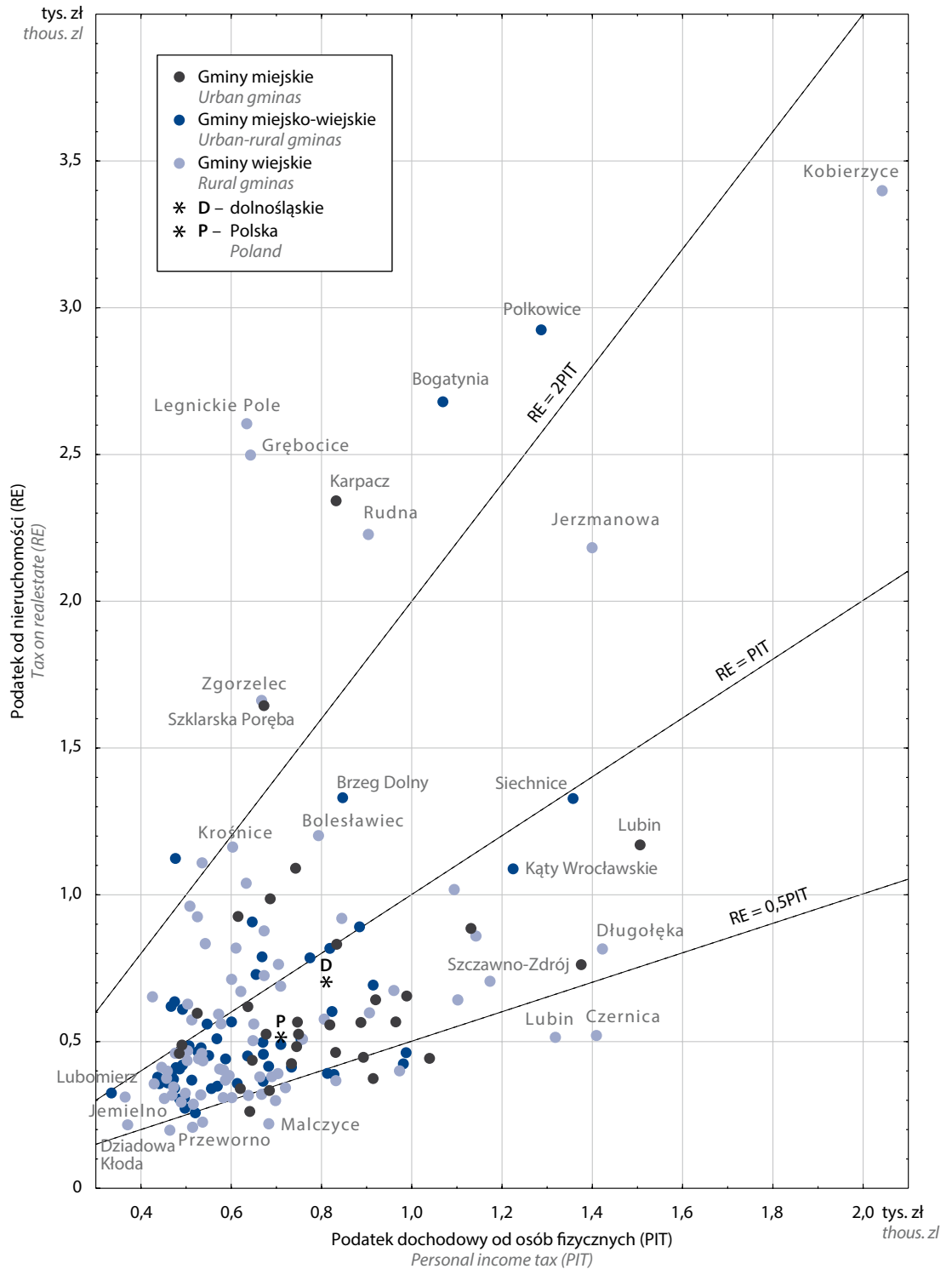
Najwięcej środków z podatku dochodowego od osób fizycznych na 1 mieszkańca wpływa do kasy gmin wiejskich Kobierzyce (2053,83 zł) oraz Lubin (w; 1505,73 zł). Pierwszą dziesiątkę tworzy 5 gmin podwrocławskich (Kobierzyce, Długołęka, Czernica, Siechnice, Kąty Wrocławskie), 4 gminy z podregionu legnicko-głogowskiego (Lubin – wiejska i miejska, Jerzmanowa, Polkowice) i jedno uzdrowisko (Szczawno-Zdrój). W aglomeracji wrocławskiej zaciera się różnica między Wrocławiem i otoczeniem w wyniku procesu urbanizacji, lokowania nowych firm i przenoszenia się mieszkańców miasta o wysokich dochodach poza jego granice administracyjne, co zwykle wiąże się ze zmianą urzędu skarbowego. Z kolei najmniejsze wpływy z PIT na 1 mieszkańca występują w Lubomierzu (334,69 zł), Jemielnie (367,19 zł) i Dziadowej Kłodzie (372,43 zł). Powyżej średniej (810,63 zł) znajduje się 43 gmin skupiających 57,7% wpływów z podatku dochodowego 165 gmin Dolnego Śląska. Skład zarówno pierwszej dziesiątki, jak i ostatniej trójki gmin w ciągu roku nie uległ zmianie. Jednak odwrotnie niż w przypadku CIT, zmalał poziom zróżnicowań, gdyż najbiedniejsze gminy zwiększyły swoje przychody z tego podatku o średnio ok. 12%, podczas gdy najbogatsze o ok. 8%, a liczba gmin powyżej średniej w 2016 r. była mniejsza (39).

Przy nie zmienianych stawkach, podstawowych ulgach i wyłączeniach w gminach w 2017 r. nastąpił bardzo duży wzrost wpływów z CIT (o 40,4%) i duży z PIT (o 9,4%). Znacznie wolniej wzrastały przychody z **podatku od nieruchomości** (o 5,6%), chociaż stawki maksymalne zostały nieco zwiększone. Wynika to z niewielkich zmian o charakterze realnym (podstawy opodatkowania).

W dolnośląskich gminach wpływy z podatku od nieruchomości odpowiadają wartości 87% wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych, ale w co czwartej gminie wpływy z tego podatku są wyższe niż wpływy nawet z sumy PIT i CIT. W czterech gminach zapewniają ponad połowę wpływów z dochodów własnych: Legnickie Pole (64,2%), Bogatynia (54,5%), Nowogrodziec (53,9%), Zgorzelec (w; 52,8%). Dominującymi płatnikami są tam firmy przemysłowe, prowadzące działalność absorbującą przestrzeń. Najmniejsze znaczenie fiskalne podatku występuje w gminach nieposiadających takich podmiotów gospodarczych, w których głównymi jego płatnikami są mieszkańcy nieprowadzący działalności gospodarczej: Maltczyce (11,4%), Trzebnica (13,6%), Boguszów-Gorce (14,6%) i Wińsko (15,4%). Dwie gminy z tej grupy są także wśród posiadających najmniejsze wpływy na 1 mieszkańca: Przeworno (194,82 zł), Wińsko (205,24 zł), Dziadowa Kłoda (214,03 zł) oraz Maltczyce (217,55 zł). Rozpiętość między skrajnymi wartościami jest ponad siedemnastokrotna, gdyż największe wpływy notowały Kobierzyce (3395,92 zł), Polkowice (2924,54 zł), Bogatynia (2680,15 zł) i Legnickie Pole (2602,25 zł).

Wykres 23. Relacja dochodów gmin^a na 1 mieszkańca z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych i wpływów z podatku od nieruchomości

Chart 23. The ratio of gminas' revenue^a per capita due to personal income tax and real estate and property tax

^a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
^a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

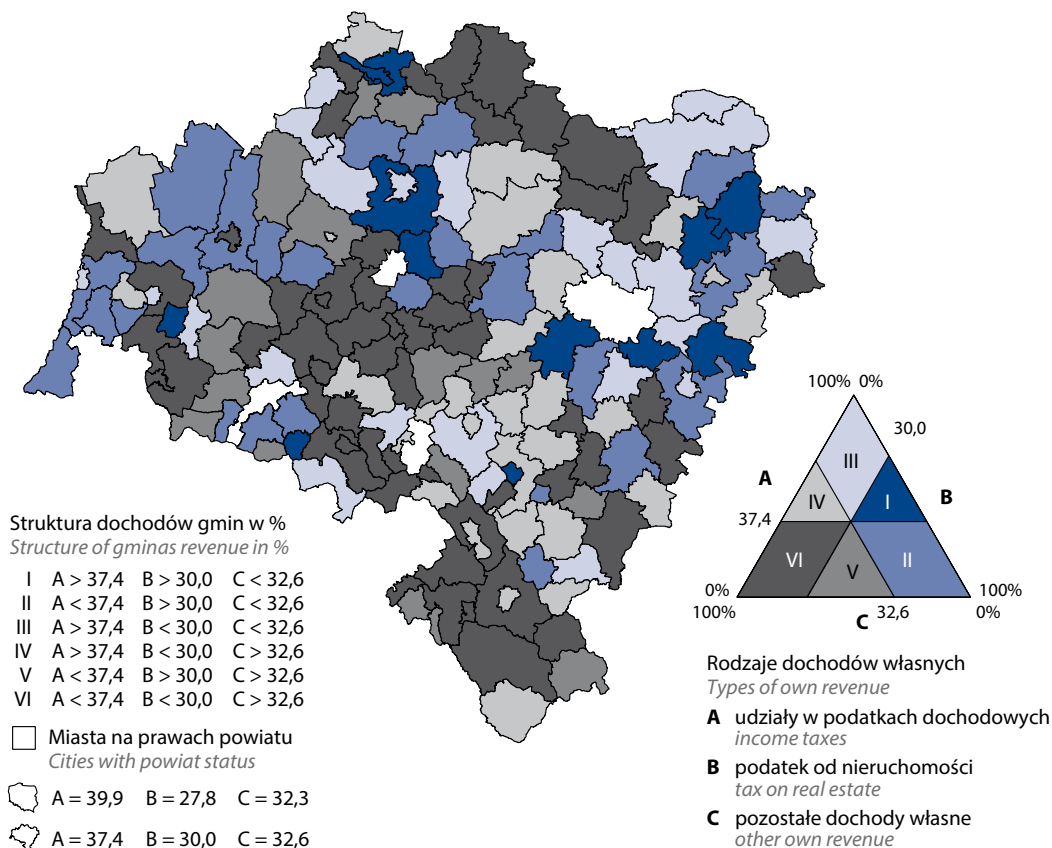
Na 1 mieszkańca gmin przypadało w 2017 r. 810,63 zł wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz 704,16 zł z podatku od nieruchomości. Zgodnie z typowym rozkładem statystycznym, główne skupienie gmin na wykresie znajduje się poniżej tych wartości, a w większości gmin wskaźnik dla PIT jest wyższy niż dla podatku od nieruchomości. W mniejszej grupie samorządów jest odwrotnie, a 10 gmin ma ponad dwukrotnie wyższe wpływy z podatku od nieruchomości niż z PIT, w tym w gminie Legnickie Pole są one ponad czterokrotnie wyższe. Odwrotnie jest m. in. w gminie Malczyce, w której przychody z PIT są 3,2 razy większe od dochodów z podatku od nieruchomości.

Szczególnie interesujące są gminy spoza skupiska głównego. Mają one duży wpływ na kształtowanie się wskaźników średnich dla województwa. Kobierzyce osiągają największe w województwie dochody, zarówno z PIT, jak i podatku od nieruchomości. Inaczej jest wśród pozostałych gmin z czołówki i np. druga pod względem podatku od nieruchomości gmina Polkowice jest na 9. miejscu w klasyfikacji podatku dochodowego od osób fizycznych, a trzecia Bogatynia na 16. miejscu. W praktyce o pozycji wśród najbogatszych gmin, zarówno w ujęciu dochodów własnych, jak i dochodów ogółem, w większym stopniu decyduje podatek od nieruchomości niż PIT. Pierwszych 8 gmin o największych wpływach na 1 mieszkańca z podatku od nieruchomości znajduje się na liście 12 dolnośląskich płatników na rzecz części równoważącej subwencji ogólnej, natomiast z pierwszej ósemki wpływów z PIT są na tej liście tylko 4 gminy, z czego 2 powtarzają się w obu czołówkach (Kobierzyce, Jerzmanowa).

Specyfika głównych źródeł dochodów własnych może być rozpatrywana w układzie: podatek od nieruchomości – podatek dochodowy od osób fizycznych – pozostałe dochody własne. Takie ujęcie umożliwia kartograficzną prezentację na podstawie trójkąta Osanna i kolejną analizę typologiczną.

Mapa 8. Typologia gmin na podstawie struktury dochodów własnych według trójkąta Osanna

Map 8. Typology of gminas based on the structure of own revenues according to the Osann triangle

Upřednie porównania odnosily się do wartości skrajnych ilustrujących przewagi o charakterze bezwzględny. Odchylenia w górę lub dół od średniej dla całego województwa pozwalają uwypuklić specyfikę gmin odzwierciedlaną przez przewagi względne. Można wyróżnić 6 typów gmin:

- Typ I – rozwinięte gospodarczo, z zamożnymi mieszkańcami,
- Typ II – samorzady zawdzięczające swoje bogactwo działającym na dużej przestrzeni firmom przemysłowym lub handlowym, korzystającym z pracowników dojeżdżających,
- Typ III – o średnich dochodach własnych, zamieszkiwane przez aktywnych ekonomicznie mieszkańców,
- Typ IV – średnio rozwinięte, z aktywnymi ekonomicznie mieszkańcami,
- Typ V – słabiej rozwinięte, ale z istotną rolą sektora pozarolniczego,
- Typ VI – o niskich dochodach własnych, z niewielką liczbą średnich i dużych firm.

Powyższe typy gmin scharakteryzowano za pomocą dominacji określonych ich cech, co oznacza, że mogą się zdarzać odstępstwa. Pojawiają się najczęściej w gminach, sytuujących się w pobliżu środka trójkąta Osanna.

Wśród gmin położonych w bezpośredniej okolicy Wrocławia aż 5 mieści się w typie III. Ich mieszkańcy zwykle pracują we Wrocławiu, w dużym stopniu są nowymi przedstawicielami klasy średniej, a podatki płacą w miejscu zamieszkania. Na terenie tych gmin jest wiele małych i średnich firm, ale rzadziej występują duzi pracodawcy. Występuje też jedna bardzo bogata gmina (Kobierzyce) zaliczana do typu II. Wielkie firmy płacą tam duży podatek od nieruchomości, także CIT, ale sumarycznie oba podatki dochodowe mają mniejszą rangę ze względu na duże znaczenie podatku od nieruchomości. Odmiennie niż w gminach nazywanych sypialniami Wrocławia, dojazdy do pracy mają tu głównie kierunek odwrotny – z Wrocławia i innych gmin do Kobierzyc. Należy podkreślić, że jest to charakterystyka strukturalna i tym samym fakt znajdowania się udziału podatków dochodowych w dochodach gminy poniżej średniej dla regionu, nie oznacza ich niskiego poziomu na 1 mieszkańca. Jedna gmina aglomeracji wrocławskiej mieści się w typie IV (Miękinia), a dwie w typie I (Kąty Wrocławskie i Siechnice). Gminy typu I zwykle zamieszkuje osoby zamożniejsze niż typ II, są tam zlokalizowane średnie i duże firmy, ale dochody gmin są najczęściej mniejsze niż w typie II.

Podobne zależności występują na terenie **Legnicko-Głogowskiego Okręgu Miedziowego**. Typ I reprezentują gminy Lubin (w), Głogów (m oraz w); typ II – Rudna, Polkowice, a typ III – Lubin (m). Z kolei typ V reprezentują gminy Jerzmanowa i Grębocice, a typ VI Radwanice. Budżety gmin zaliczanych do typu V i VI zwykle należą do najmniejszych w ujęciu per capita, lecz odstępstwa od tej reguły się pojawiają w przypadku wysokich dochodów osiągniętych z mniej typowych źródeł, jak np. opłata eksploatacyjna. To właśnie dotyczy wymienionych trzech gmin typu V i VI (upřednio była mowa też o dodatkowych korzyściach Grębocic ze współpracy z KGHM Polska Miedź SA). Pozostałe gminy położone na tym obszarze (Legnickie Pole, Kunice, Ścinawa, Chocianów, Gaworzyce) czerpią także korzyści z obecności okręgu miedziowego za przyczyną dojazdów do pracy (udziały w PIT) oraz więzi kooperacyjnych (CIT, podatek od nieruchomości). Dlatego te gminy nie mieszczą się w typie VI, dominującym w gminach położonych na południe oraz na północny wschód od obszaru miedziowego.

Nietypowe wpływy (np. opłata miejscowa i uzdrowskowa) powodują, że także niektóre inne gminy zaliczane do typu V i VI są bogatsze od pozostałych w tej kategorii. Jednak te dwa rodzaje gmin są zdominowane przez rolnicze gminy o małych dochodach własnych.

Opłata eksploatacyjna

Opłata eksploatacyjna jest jedyną daniną w grupie podatków i opłat lokalnych, która dostarcza wyższe wpływy niż podatek dochodowy od osób fizycznych. Dotyczy to w regionie trzech gmin – Jerzmanowa, Grębocice i Radwanice. Dwóm z nich dostarcza także większe przychody niż podatek od nieruchomości (Radwanice i Jerzmanowa), co oznacza, że jest dla nich najważniejszym dochodem budżetowym. Opłata eksploatacyjna decyduje o znajdowaniu się Radwanic w grupie gmin dokonujących wpłat na subwencję równoważącą i współdecyduje obecności w niej Jerzmanowej i Grębocic.

W ujęciu na 1 mieszkańca największe wpływy osiąga Jerzmanowa (2540,51 zł), a następnie Radwanice (1501,59 zł), Grębocice (1355,60 zł), Polkowice (893,27 zł), Lubin (w; 556,74 zł), Bogatynia (348,44 zł), Czarny Bór, Rudna, Męcinka i Wąsosz (od 187,25 do 228,50 zł). Czołówkę stanowią gminy o niewielkim potencjale demograficznym – jest to powód niższej niż można by oczekiwać koncentracji wpływów, gdyż wymienione 10 gmin skupia 2/3 wpływów dolnośląskich gmin z tej opłaty. Jak wspomniano, w co trzeciej gminie nie było wpływów z opłaty, a w trzech kolejnych całkowite wpływy do budżetu były niższe od 500 zł.

Opłata ma największą rolę fiskalną przede wszystkim w gminach wymienionych powyżej. W Radwanicach dostarcza 42,4% dochodów własnych, w Jerzmanowej 38,4%, Grębocicach 21,3%, a Lubinie (w), Polkowicach, Wąsoszu, Męcince i Czarnym Borze od 9,9% do 14,4%.

Podobnie, jak w przypadku innych podatków i opłat lokalnych, przychody z opłaty wpływają także do budżetów miasta na prawach powiatu. W tym przypadku dotyczy to jedynie Jeleniej Góry. Odwrotnie niż dla innych danin lokalnych, jest to jedyna opłata lokalna, która wpłynęła w stosunkowo niewielkich kwotach także do budżetu województwa oraz 4 powiatów – górskiego, głogowskiego, trzebnickiego i oleśnickiego.

Podatek rolny i podatek leśny

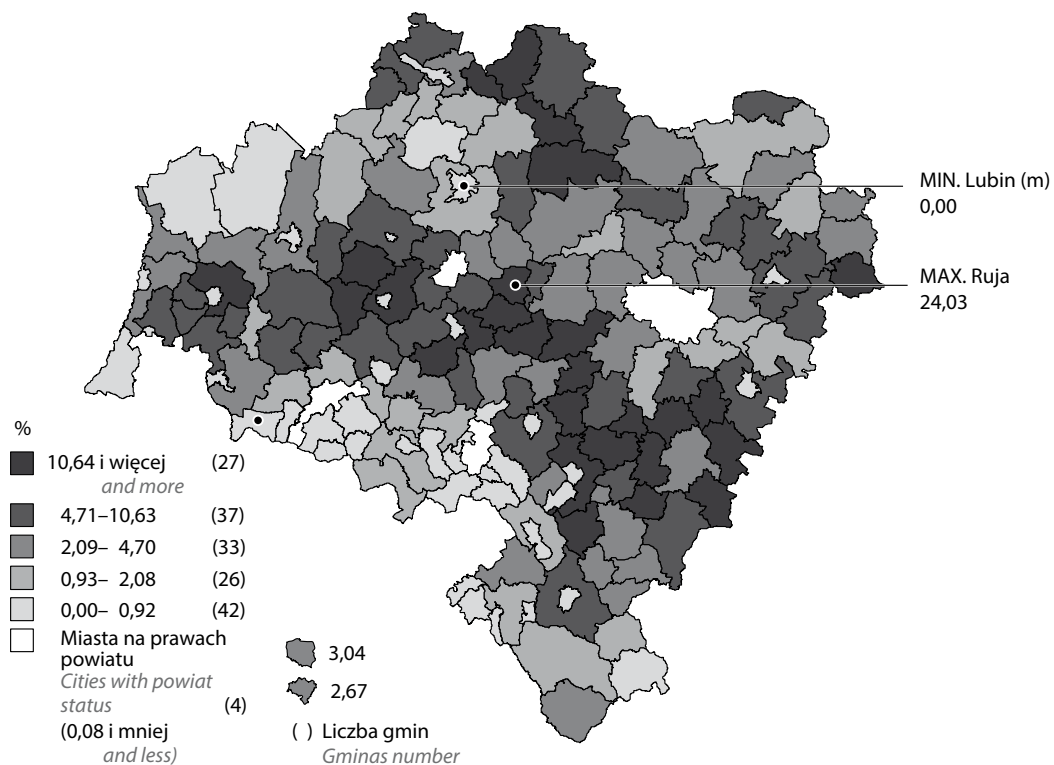
Suma wpływów z **podatku rolnego** gmin województwa nieznacznie ustępowała wpływom z podatku dochodowego od osób prawnych (o 10,5 mln zł) i była nieco większa (o 11,9%) od dochodów z opłaty eksploatacyjnej. Wyrazem powoli zmieniającej się struktury wykorzystania gruntów jest zmniejszenie się tych wpływów o 1,2% w stosunku do 2016 r., pomimo niewielkiego wzrostu maksymalnych stawek opodatkowania. Wpływy z **podatku leśnego** też nieznacznie zmalały (o 0,1%). Ma on 6,6 razy mniejsze znaczenie fiskalne niż podatek rolny. Ta tendencja zmian jest potwierdzeniem procesu stałego ograniczania znaczenia tych wpływów dla samorządów na rzecz znacznie większych dochodów płynących z gospodarki pozarolniczej.

Duże wpływy z podatku rolnego osiągają najczęściej gminy, w których gospodarka pozarolnicza jest słabo rozwinięta i tym samym przychody z podatku rolnego mają istotne znaczenie w ich budżetach. Zdarzają się też gminy o stosunkowo wysokich wpływach z podatku rolnego na 1 mieszkańca, ale z ich niewielkim znaczeniem fiskalnym (np. Kobierzyce osiągają niemal dwukrotną średnią wojewódzką na 1 mieszkańca).

Podatek rolny występuje we wszystkich gminach i miastach na prawach powiatu. Dostarcza budżetom miast niekiedy znikome wpływy (14 zł w Lubinie w całym 2017 r.), ale zdarzają się gminy miejsko-wiejskie o dużych przychodach **na 1 mieszkańca** – 12. miejsce zajmuje Wiązów, a 28. Ziębice (pozostałe miejsca w pierwszej trzydziestce gmin zajmują gminy wiejskie). Średnia wpływów na 1 mieszkańca z podatku rolnego dla gmin wynosi 62,75 zł i przekraczała ją 88 gmin, a 77 gmin (i 4 miasta na prawach powiatu) było poniżej średniej. Jest to dość nietypowy rozkład, ale w tym przypadku oczekiwany, gdyż potencjał demograficzny gmin będących powyżej średniej jest stosunkowo mały i nie występują gminy o bardzo dużych wpływach, podciągających w górę poziom średniej. Czołówka jest mało zróżnicowana, a największe dochody na 1 mieszkańca w 2017 r. uzyskały: Kondratowice (383,48 zł), Ruja (370,81 zł), Ciepłowodny (359,19 zł). Próg 300 zł per capita przekroczyły także gminy wiejskie: Udanin, Domaniów, Wądroże Wielkie, Kostomłoty, Jordanów Śląski i Zagrodno.

Mapa 9. Udział z wpływów z podatku rolnego w dochodach własnych

Map 9. Share from income from agricultural tax in own revenues

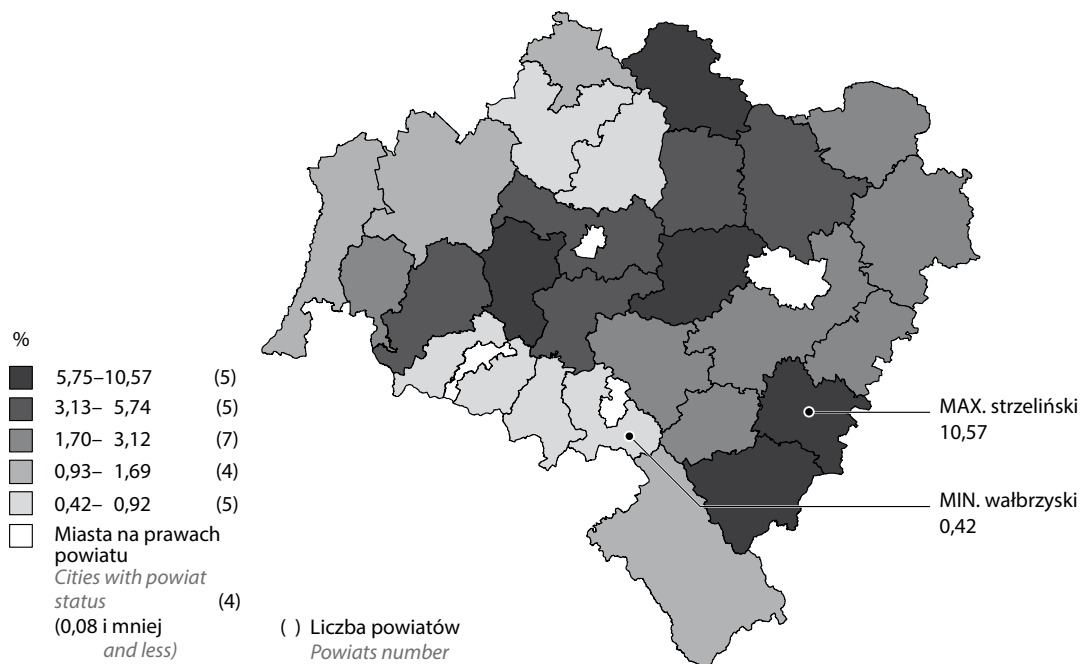

W rolniczych gminach wiejskich podatek rolny jest bardzo ważnym dochodem budżetowym. Dostarcza on gminie Ruja 24,0% dochodów własnych. Tylko nieznacznie wyprzedza ona pod tym względem inne gminy: Ciepłowody (23,4%), Przeworno (23,3%), Domaniów (22,5%), Kondratowice (21,6%), Udanin (21,2%) i Borów (20,8%).

W żadnej gminie nie jest to główna pozycja we wpływach fiskalnych. Jednak w stosunku do wpływów z PIT różnica w gminach Kondratowice, Ruja i Udanin jest niewielka. W pięciu gminach jest to drugi przychód fiskalny, zaraz za wpływami z PIT. Przewagę poziomu wpływów nad podatkiem od nieruchomości mają: Przeworno, Udanin, Kondratowice, Łagiewniki i Wądroże Wielkie.

Specyfika rolnictwa jako ważnej podstawy gospodarki gmin jest jeszcze bardziej widoczna, gdy zagregujemy wpływy gmin do poziomu powiatów, w których się znajdują.

Mapa 10. Udział z wpływów z podatku rolnego w dochodach własnych gmin w ujęciu powiatowym
 Map 10. Share of income from agricultural tax in gminas' own revenue in powiat perspective

Rolniczy charakter ma zwłaszcza środkowa i południowo-wschodnia część województwa. Warunki naturalne nie sprzyjają wykorzystaniu ziemi na cele rolnicze na obszarach górskich i terenach zurbanizowanych. Gminy oddalone od dużych miast podnoszą w górę wskaźniki w powiatach je otaczających (powiat średzki i legnicki). Największa koncentracja gmin, dla których podatek rolny ma duże znaczenie fiskalne występuje kolejno w powiatach: strzeleńskim (10,6% dochodów własnych), górowskim (7,4%), średzkim (7,0%) i ząbkowickim (6,8%).

W jeszcze większym stopniu od warunków naturalnych i sposobu wykorzystania przestrzeni zależą wpływy z **podatku leśnego**. Obszary leśne koncentrują się na zachodzie i północy województwa. Wpływy z podatku leśnego do budżetu Osiecznicy przekroczyły milion zł, a w miejsko-wiejskiej gminie Węgliniec były nieco mniejsze (odpowiednio 1,13 mln zł i 0,93 mln zł). Brak wpływów z tego podatku wystąpił jedynie w Dzierżonowie (m) i praktycznie też w Lubinie (m), który zanotował przychody w kwocie 3 zł. Jest to jeden z wielu przykładów znikomej efektywności podatkowej, gdy koszty administracyjne przewyższają dochody (jest to jeden z powodów rezygnacji wielu samorządów np. z podatku od posiadania psa).

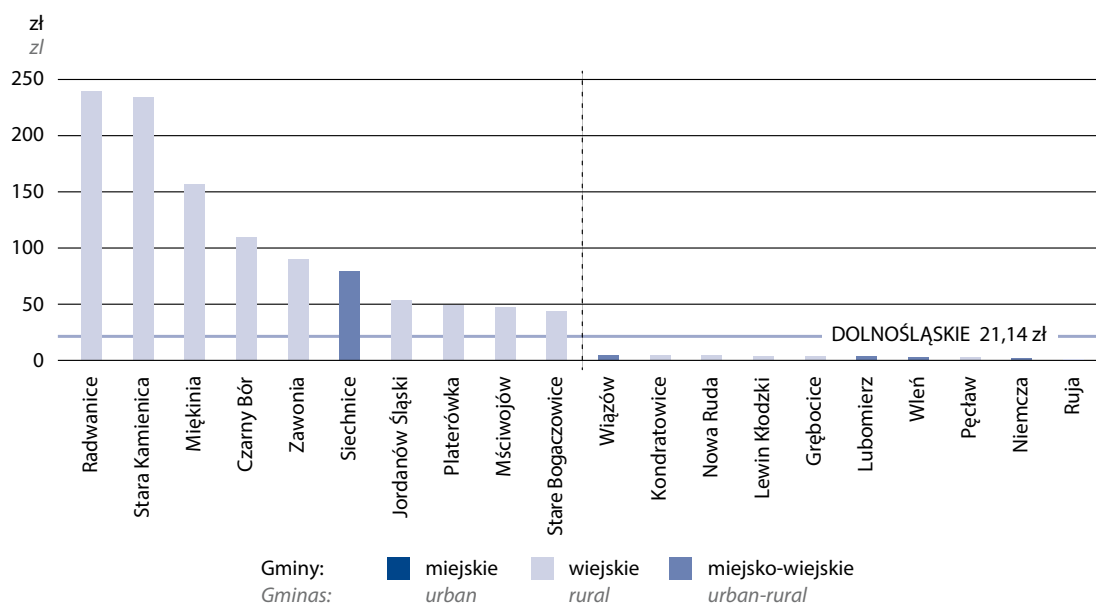
Największe znaczenie fiskalne podatek leśny miał w gminach: Węgliniec (7,0% dochodów własnych), Osiecznica (6,4%), Jemielno (4,7%), Gromadka (3,3%) oraz Stronie Śląskie (2,6%). Ta sama piątka gmin używała także największe wpływy w przeliczeniu na 1 mieszkańca – od 50,81 zł w Stroniu Śląskim do 150,67 zł w Osiecznicy.

Podatek od środków transportu

Jest to podatek o dużych różnicowaniach terytorialnych. Wpływy przypadające na 1 mieszkańca gmin województwa wynoszą 21,14 zł (jest to 1/3 wskaźnika dla podatku rolnego), lecz są rozłożone asymetrycznie – 2/3 gmin (110) jest poniżej średniej, a 1/3 (55) powyżej, z czego 10 gmin przekracza dwukrotność średniej. Dwie gminy liderujące przekraczają dziesięciokrotnie poziom średniej. W Radwanicach wpływy na 1 mieszkańca wynoszą 239,26 zł (jest to obok opłaty eksploatacyjnej dodatkowa względna przewaga gminy, wzmacniająca jej pozycję wśród najbogatszych samorządów), a w Starej Kamienicy 233,25 zł. Trzecia jest gmina Miękinia (156,34 zł), a w czwartej gminie Czarny Bór wskaźnik jest już ponad dwukrotnie mniejszy niż w gminach z pierwszych dwóch pozycji.

Wykres 24. Gminy o największych i najmniejszych wpływach z podatku od środków transportu na 1 mieszkańca

Chart 24. Gminas with the largest and the lowest tax revenue from means of transport per capita

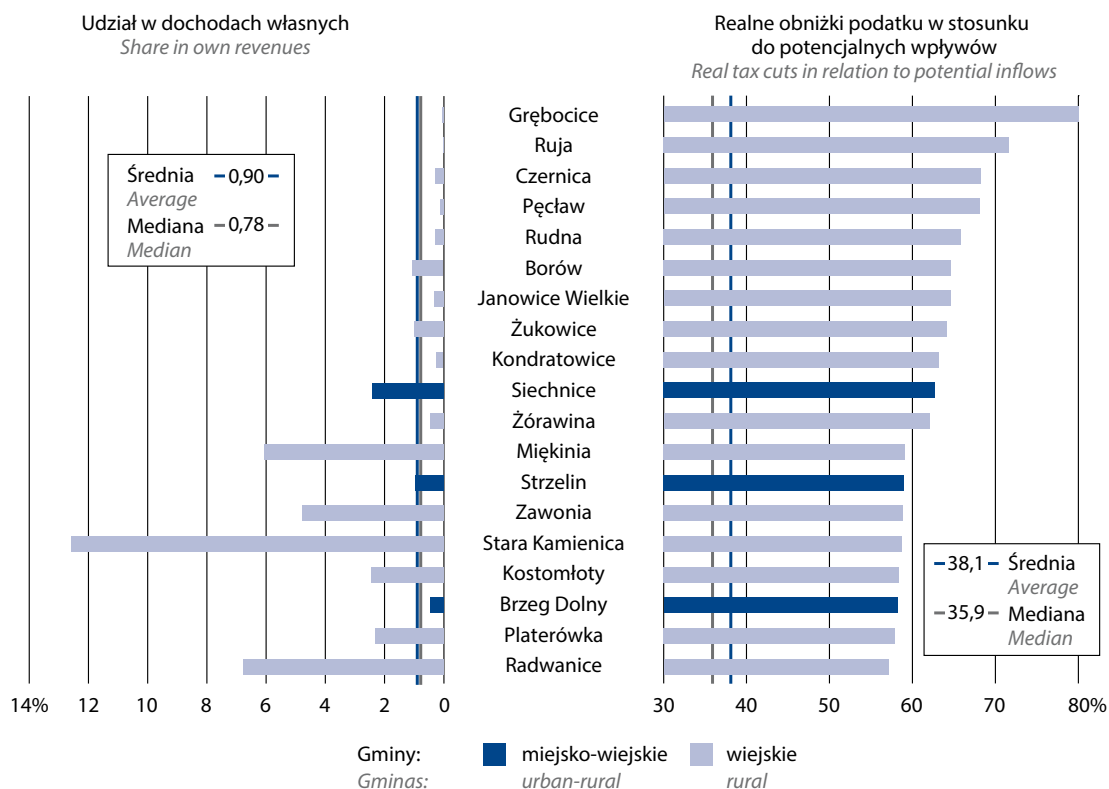
Najmniejsze wpływy posiadała gmina Ruja (0,32 zł na 1 mieszkańca), która oferuje podatnikom wynoszące ponad 70% obniżki maksymalnych składek. Mniejsze firmy transportowe zwykle nie dokonują optymalizacji podatkowej i rejestrują pojazdy we własnej gminie. Jest to główny powód małych dochodów z podatku w gminie Ruja i dużych np. we Wrocławiu, pomimo utrzymywania przez miasto stosunkowo wysokich stawek. Odminną grupę podatników stanowią duże firmy dysponujące wieloma pojazdami, dążące do obniżki kosztów działalności. Jednak takie firmy transportowe, mające siedzibę poza obszarem gminy, często nie wybierają preferencyjnych stawek oferowanych przez nią i rejestrują pojazdy w innych gminach. Powody mogą być następujące:

- spóźniona obniżka stawek (gdy większość podatników podjęła decyzje w latach poprzednich i nie przerejestrowuje pojazdów przy niewielkich różnicach stawek),
- niewiedza podatników o korzyściach fiskalnych w danej gminie, brak skutecznej kampanii informacyjnej gminy,
- położenie obok innych, bardziej znanych gmin z preferencyjnymi stawkami podatku,
- wyższy poziom preferencji w innych gminach.

Duże znaczenie ma więc długa tradycja w stosowaniu preferencji i stałe związanie się z takimi gminami dużych przewoźników, ale przyczyn może być więcej. Konkluzja jest następująca: warunkiem osiągnięcia wpływów z podatku od środków transportu znacznie wyższych od średniej na 1 mieszkańca w regionie (lub kraju) jest stosowanie przez gminę preferencji podatkowych, ale nie każda gmina oferująca takie preferencje przyciąga nowych podatników spoza własnego obszaru. Potwierdza to zestawienie porównujące poziom obniżek podatku ze znaczeniem podatku dla budżetu gminy.

Wykres 25. Gminy o największych realnych obniżkach podatku od środków transportowych i udział wpływów z podatku w dochodach własnych

Chart 25. Gminas with the largest real tax reductions from means of transport and the share of tax revenue in own revenue

Kilka gmin mających duże wpływy z podatku jest rzeczywistymi siedzibami dużych firm i na ich terenie funkcjonują bazy transportowe. W skali regionu tylko 0,9% dochodów własnych jest zapewniane przez podatek od środków transportowych, ale w gminie Stara Kamienica jest on źródłem ósmej części dochodów własnych (12,6%). W Radwanicach analogiczny wskaźnik wynosi 6,8%; w Miękinii 6,0%, a w Zawoni 4,8%. Realne obniżki podatku wynoszą w tych gminach powyżej 50%.

Udział realnych obniżek podatku w stosunku do potencjalnych wpływów został wyliczony przy założeniu braku mobilności przestrzennej obecnych podatników. Jest to założenie teoretyczne, gdyż brak takich preferencji doprowadziłby do migracji podatkowej wielu dużych przewoźników. Wskaźnika nie należy interpretować jako odzwierciedlającego dokładną kolejność gmin według poziomu stosowanych stawek. W zależności od typu pojazdu obowiązuje 12 stawek podatkowych. Przy identycznym ich poziomie w dwóch gminach może być odmienna struktura zarejestrowanych pojazdów i w efekcie inny wskaźnik realnych obniżek.

W Grębolicach efektywny poziom obniżek podatku wynosi 80,3%, w gminie Ruja 71,7%, w Czernicy 68,2%, w Pęcławiu 68,1%, a w Rudnej 65,8%. Wszystkie te gminy mają udziały podatku od środków transportowych w dochodach własnych zdecydowanie poniżej średniej wojewódzkiej. Trzy z tych gmin należą do najbogatszych (Grębocice, Czernica, Rudna), ale w dwóch pozostałych należało oczekiwać większego fiskalnego znaczenia podatku. Inaczej jest w drugiej części czołówki, gdyż gminy z największymi udziałami podatku w dochodach własnych stosują duże obniżki podatków (wszystkie od 57,1% do 62,7%). W 2017 r. tylko 6 gmin Dolnego Śląska dokonało pełnej aktualizacji stawek maksymalnych i nie zastosowało żadnych preferencji (nawet indywidualnych ulg). Były to: Olszyna, Lubomierz, Kotła, Duszniki-Zdrój, Stare Bogaczowice i Prusice.

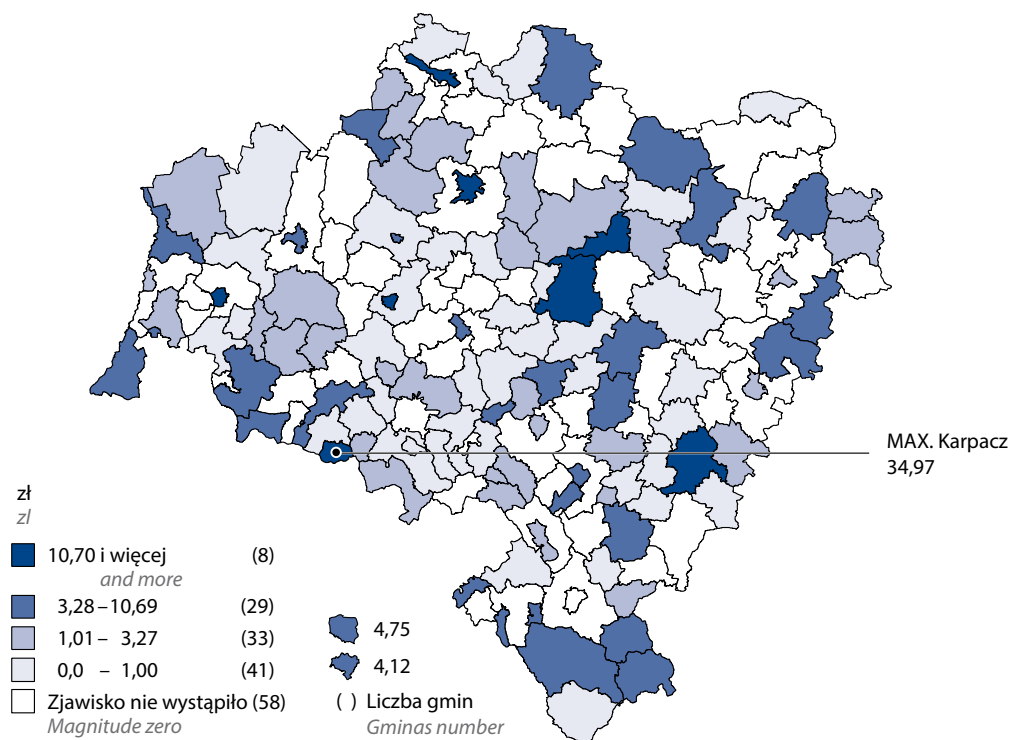
Opłata targowa

Najbardziej spadają wpływy z opłaty targowej, nie tylko w ujęciu względnym, ale też bezwzględnym. Wpływy ogółem zmalały w stosunku do przychodów z 2016 r. aż o 20,3%. W ujęciu gminnym są one pięciokrotnie mniejsze od dochodów z podatku od środków transportu. Jednak w gminach spadek był znacznie mniejszy niż w miastach na prawach powiatu. Redukcje wyniosły odpowiednio 11,3% i 70,2%, co wskazuje zwłaszcza na szybkie odchodzenie od takiej formy aktywności w wielkich miastach. Targowiska jeszcze kilka lat temu stanowiły ważny element lokalnych systemów gospodarczych, lecz obecnie działalność handlowa ulega przeobrażeniu i koncentracji, a działalność targowisk ulega marginalizacji. Powodem są zmiany typowych zachowań konsumenckich oraz profesjonalizacja handlu hurtowego. W 57 gminach oraz jednym mieście na prawach powiatu w 2017 r. nie było już żadnych wpływów z opłaty targowej. W wielu gminach sprawozdania samorządów wykazują istnienie czynnych targowisk i jednocześnie brak wpływów z opłaty targowej (np. Rudna, Legnica, Wąsosz). Zaniechanie poboru opłat jest zwykle wynikiem uchwał rad gmin, ale niekiedy opłaty nie są egzekwowane. Czasem jest odwrotnie – nie istnieją w gminie targowiska, ale opłaty są pobierane (np. w Boguszowie-Gorcach, Gaworzycach).

Targowiska pozostały ważną częścią handlu w miastach powiatowych i innych ośrodkach miejskich, które pełnią rolę usługową dla społeczności lokalnych. Natomiast w gminach wiejskich wpływy z podatku są niewielkie (pierwsza gmina wiejska pojawia się na 35. miejscu). W ujęciu bezwzględnym największe przychody uzyskały budżety Głogowa (1,34 mln zł), Lubina (0,97 mln zł) oraz Dzierżoniowa (0,31 mln zł). Szczególnie małe wpływy wykazano we Wrocławiu (46,0 tys. zł). W ujęciu względnym, najwyższy wskaźnik udziału przychodów z opłaty targowej w dochodach własnych wystąpił w Głogowie 0,9 %, natomiast w Lubaniu wyniósł 0,7%, a w Dzierżoniowie i Karpaczu po 0,6%. Obok Karpacza w czołówce są też inne miejscowości turystyczne pogranicza czeskiego. W Kłodzku, którego targowisko niegdyś przyciągało wielu nabywców transgranicznych obecnie nie są pobierane opłaty targowe. Tylko w 9 gminach przychody na 1 mieszkańca wyniosły ponad 10 zł, a najwięcej w Karpaczu (34,97 zł) i w Głogowie (22,56 zł). Pełne zróżnicowanie pod tym względem, z zaznaczeniem gmin bez wpływów z opłaty targowej przedstawia mapa.

Mapa 11. Wpływy z opłaty targowej do budżetów samorządowych na 1 mieszkańca

Map 11. Revenue from market fee to local government budgets per capita

Podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową i podatek od spadków i darowizn

Te trzy daniny publiczne nie są bezpośrednio związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, chociaż pośrednio dotyczą niektórych jej aspektów i odzwierciedlają z jednej strony poziom rozwoju jednostek terytorialnych, a z drugiej strony towarzyszą inwestycjom dokonywanym przez mieszkańców. Dla samorządów mają dużą rolę fiskalną, a przychody z nich ustępują wśród danin lokalnych jedynie podatkom od nieruchomości.

Podatek od czynności cywilnoprawnych dostarcza gminom 92,5 mln zł i identyczną kwotę czterem miastom na prawach powiatu. W efekcie jest czwartą daniną lokalną w gminach (za podatkiem od nieruchomości, rolnym i opłatą eksploatacyjną) i drugą w miastach na prawach powiatu (za podatkiem od nieruchomości) oraz drugą w jednostkach samorządu terytorialnego ogółem. Także niemal idealnie równy podział na gminy i miasta na prawach powiatu ilustruje specyfikę tego podatku. Dotyczy on szczególnie największych miast oraz miejscowości turystycznych, w których mieści się wiele kancelarii notarialnych, gdzie podpisywane są umowy. Główną czynnością podlegającą opodatkowaniu jest sprzedaż rzeczy i składników majątkowych. Rzadziej występują umowy zamiany, pożyczki lub depozytu, darowizny, ustanowienia hipoteki oraz odpłatnego użytkowania. Opłata od czynności cywilnoprawnych występuje zwłaszcza na obszarach o dużym ruchu na rynku nieruchomości.

Największe wpływy na 1 mieszkańca wykazywane były w gminach Karpacz (296,98 zł), Kobierzyce (252,06 zł) i Szklarska Poręba (173,19 zł). W 12 dalszych gminach mieściły się w przedziale od 79 do 110 zł. Wśród tych łącznie 15 gmin są 4 miejscowości turystyczne (Karpacz, Szklarska Poręba, Świeradów-Zdrój, Polanica-Zdrój) oraz 8 gmin z aglomeracji wrocławskiej (Kobierzyce, Długołęka, Żórawina, Siechnice, Czernica, Kąty Wrocławskie, Wisznia Mała i Miękinia). Pozostałe gminy to: Świdnica, Legnickie Pole i Lubin. We Wrocławiu na 1 mieszkańca przypadała kwota 123,74 zł, a w innych miastach na prawach powiatu była 2–3 razy mniejsza.

Opłata skarbową dostarczyła budżetom gmin 13,7 mln zł i znacznie więcej budżetom miast na prawach powiatu – 22,3 mln zł, w tym Wrocławowi 18,7 mln zł. W efekcie we Wrocławiu pobrano ponad połowę (57,6%) wartości opłaty skarbowej w województwie.

Największe wpływy na 1 mieszkańca zanotowały kolejno wszystkie miasta powiatowe województwa, a na czele pozostałych gmin był Podgórzyn (7,74 zł na 1 mieszkańca). Ogółem na pierwszym miejscu była Środa Śląska (22,67 zł), przed Kłodzkiem (22,47 zł) i Trzebnicą (20,13 zł). Uwzględniając miasta na prawach powiatu zdecydowanym liderem okazał się Wrocław (29,23 zł), a pozostałe 3 miasta mieściły się w środku grupy ośrodków powiatowych.

Przy tworzeniu budżetu przez jednostki samorządu terytorialnego **podatek od spadków i darowizn** nie podlega planowaniu, a jedynie prostej projekcji, wyznaczonej na podstawie wyników lat poprzednich. Wykonanie budżetu w tym składniku dochodowym nie stanowi podstawy dokonywania ocen. Jest największym źródłem podatkowym nie brany pod uwagę przy wyliczaniu wskaźnika G. Jest to ważne źródło dochodów gmin, gdyż w 2017 r. nieznacznie ustępowało podatkowi leśnemu (o 6,0%). Wpływy z podatku wyniosły 17,7 mln zł, czyli ponad 2 razy więcej niż przychody z opłaty targowej. Ponad połowa (50,3%) środków wpłynęła do budżetów miast na prawach powiatu. Wrocław uzyskał kwotę 7,3 mln zł, czyli 41,2% przychodów na Dolnym Śląsku. Jednak to nie Wrocław posiadał największe wpływy na 1 mieszkańca (11,45 zł), ale gminy Sobótka (47,12 zł), Zawonia (41,99 zł) i Pęcław (21,96 zł).

Pozostałe podatki i opłaty lokalne

Pięć pozostałych opłat i podatków lokalnych przyniosło w 2017 r. w sumie nieco mniejsze środki niż podatek od spadków i darowizn. Dwie daniny (opłata reklamowa i podatek z tytułu posiadania psów) mają minimalne znaczenie fiskalne.

Ponad 70% wpływów w tej grupie wynika z turystycznych walorów Dolnego Śląska i dotyczy wąskiej grupy gmin. Wpływy z **opłaty uzdrowiskowej** były o ponad 80% większe od przychodów z **opłaty miejscowej**.

Tabela 23. Gminy uzyskujące przychody z opłaty miejscowej i uzdrowiskowejTable 23. *Gminas gaining revenue from local and spa fees*

Gminy <i>Gminas</i>		Powiaty <i>Powiats</i>	Opłata miejscowa <i>Local fee</i>		Opłata uzdrowiskowa <i>Spa fee</i>		Razem <i>Total</i>
			ogółem w tys. zł <i>total in thous. zł</i>	na 1 miesz- kańca w zł <i>per capita in zł</i>	ogółem w tys. zł <i>total in thous. zł</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	
Karpacz	m	jeleniogórski	2359,3	498,37	–	–	498,37
Szklarska Poręba	m		1702,9	257,04	–	–	257,04
Piechowice	m		78,6	12,41	–	–	12,41
Podgórzyn	w		72,5	8,72	–	–	8,72
Świeradów-Zdrój	m	lubański	–	–	1998,1	472,70	472,70
Leśna	mw		46,6	4,55	–	–	4,55
Olszyna	mw		6,1	0,93	–	–	0,93
Polanica-Zdrój	m	kłódzki	–	–	1413,3	218,70	218,70
Duszniki-Zdrój	m		–	–	841,5	178,21	178,21
Kudowa-Zdrój	m		–	–	1189,4	118,13	118,13
Lądek-Zdrój	mw		1,9	0,23	807,4	96,29	96,51
Bystrzyca Kłodzka	mw		5,3	0,27	173,8	9,07	9,34
Radków	mw		62,6	6,85	–	–	6,85
Szczawno-Zdrój	m	wałbrzyski	–	–	735,0	129,25	129,25
Jedlina-Zdrój	m		–	–	63,6	12,91	12,91
Walim	w		7,5	1,34	–	–	1,34
Sobótka	mw	wrocławski	4,6	0,36	–	–	0,36
Razem gminy			4347,8	x	7222,2	x	x
Jelenia Góra		m. Jelenia Góra	1,2	0,01	692,2	8,62	8,63
Ogółem jednostki samorządu			4349,0	x	7914,4	x	x

Dla budżetów 8 samorządów wpływ z opłaty uzdrowiskowej oraz miejscowej mają bardzo duże znaczenie. Są to 3 ośrodki turystyczno-uzdrowiskowe leżące w Karkonoszach, 4 z obszaru Kotliny Kłodzkiej oraz 1 z Gór Wałbrzyskich.

We wszystkich ośmiu gminach opłaty stanowią trzeci przychód budżetowy po podatku od nieruchomości oraz podatku dochodowym od osób fizycznych. Opłata uzdrowiskowa dostarcza 11,5% dochodów własnych Świeradowa-Zdroju, a opłata miejscowa 8,9% dochodów własnych Karpacza. W ich przypadku rzeczywiste korzyści budżetowe są znacznie większe, gdyż turyści i kuracjusze znacznie przyczyniają się do powiększenia przychodów fiskalnych z podatków dochodowych, od nieruchomości, od czynności cywilnoprawnych, opłaty targowej, karty podatkowej oraz – spoza grupy podatków i opłat lokalnych – opłat za wydawanie zezwoleń na sprzedaż alkoholu.

Korzyści z renty położenia i warunków naturalnych uzyskuje łącznie 18 jednostek samorządu terytorialnego. Jednak dla 10 jednostek są to wpływy o małej roli fiskalnej, pomimo łączenia wykorzystania obu opłat przez Bystrzycę Kłodzką i Jelenią Górę (także Lądek-Zdrój pobiera dwie opłaty od dwóch grup przyjezdnych). W przypadku Jeleniej Góry dochody są dostarczane przez uzdrowiskową część miasta (Cieplice-Zdrój).

Zestawienie obejmuje 9 uzdrowisk. Na Dolnym Śląsku istnieje 10 miejscowości uzdrowiskowych, ale w 2017 r. w Przerzeczynie-Zdroju (w gminie Niemcza z powiatu dzierżoniowskiego) nie zanotowano

przychodów z tytułu opłaty uzdrowiskowej, chociaż były one zaplanowane w budżecie gminy. Wpływy z działalności uzdrowiskowej na Dolnym Śląsku stanowią 12,0% wpływów całego kraju, a z opłaty miejscowej 11,5%.

Podatnicy korzystający z **karty podatkowej** (pełna nazwa: zryczałtowany podatek dochodowy od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne) wpłacili do budżetów gminnych kwotę 4,5 mln zł, czyli nieco większą od wpływów z opłaty miejscowej, ale mniejszą od opłaty uzdrowiskowej oraz targowej i czterokrotnie mniejszą od podatku od spadku i darowizn. Jest to istotna uwaga, gdyż karta podatkowa jest brana pod uwagę do wyliczeń wskaźnika G, a wymienione daniny są z tego wyłączone. Tę formę ryczałtowego opodatkowania zazwyczaj wybierają rzemieślnicy i usługodawcy. Od wielu lat głównymi podatnikami są taksówkarze. Inne grupy podatników zajmują się handlem detalicznym artykułów żywnościowych, kwiatów, małą gastronomią, działalnością medyczną, weterynaryjną, opieką domową i korepetycjami.

Pomimo niewysokich stawek i szerokich możliwości dostępu do tej uproszczonej formy opodatkowania, w 2017 r. kontynuowana była tendencja zmniejszania się wpływów budżetowych z karty podatkowej. Ogólne przychody spadły o 3,7%, w tym w gminach o 1,9%, a w miastach na prawach powiatu o 6,1%. Przyczyn można szukać z jednej strony w malejącym zapotrzebowaniu na usługi szewskie, zegarmistrzowskie, modniarskie czy zduńskie i zamykaniu wielu innych zakładów usługowych, a z drugiej strony tkwią one w zewnętrznych korzyściach wynikających z opodatkowania na zasadach ogólnych (np. warunkiem uzyskania kredytu bankowego jest udokumentowanie poziomu dochodów).

W 13 zwykle małych gminach nie było ani jednego podatnika korzystającego z tej formy opodatkowania, a w innych gminach miało ono małe znaczenie fiskalne. Największe wpływy na 1 mieszkańca wystąpiły w gminach turystycznych: Polanica-Zdrój (10,11 zł na 1 mieszkańca), Kudowa-Zdrój (7,42 zł), Międzyzylesie (4,88 zł) i Karpacz (4,76 zł).

Opłata z tytułu posiadania psa w wyniku uchwał rad kolejnych gmin jest coraz rzadziej stosowana. Decydują względy ekonomiczne (wysoki koszt obsługi administracyjnej przy niewielkich przychodach) oraz społeczne (w celu wsparcia dla dużej grupy starszych i słabo sytuowanych właścicieli psów). W 2017 r. opłata zasilila budżety 51 gmin i miast na prawach powiatu łączną kwotą 527,9 tys. zł, co daje średnio 10,3 tys. zł na gminę. W 118 gminach i miastach nie odnotowano wpływów.

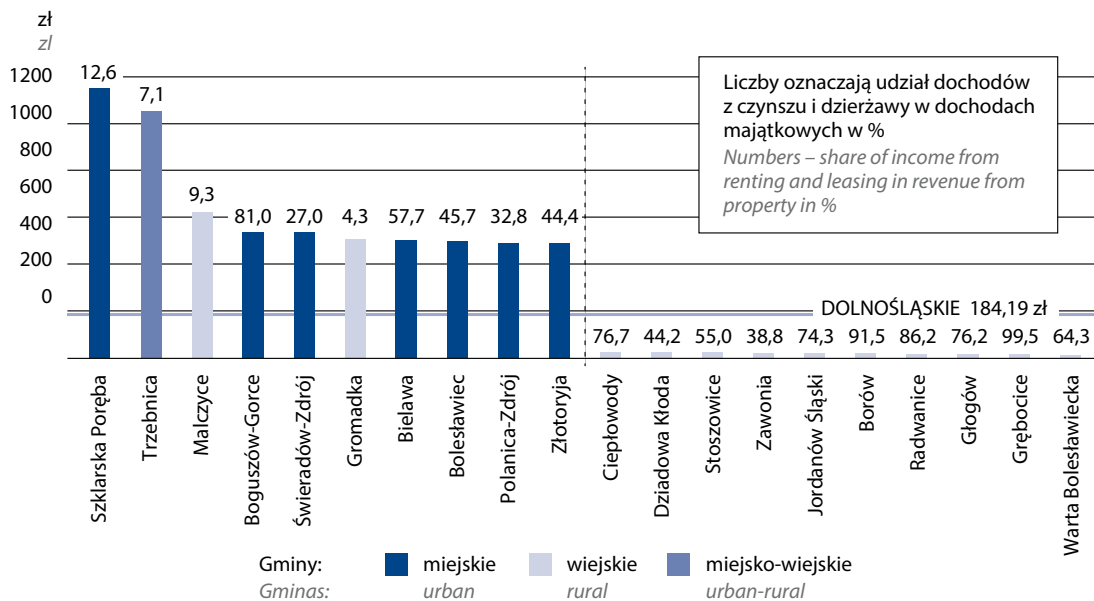
Opłata reklamowa dotyczy jedynie 5 gmin Dolnego Śląska, które uzyskały z tego tytułu łącznie 231,4 tys. zł. Jej upowszechnienie w innych regionach kraju jest jeszcze mniejsze, gdyż kwota ta stanowi aż 44,2% ogólnych krajowych przychodów z opłaty. Jest to efekt dominacji jednej gminy w kraju, gdyż Lubin (m) uzyskał z niej 189,4 tys. zł, co odpowiada 36,1% przychodów w Polsce. Pozostałymi gminami województwa pobierającymi opłatę są Milicz, Świdnica (m), Kąty Wrocławskie i Lubań (m).

Dochody majątkowe

W strukturze dochodów majątkowych dominują dwie pozycje – przychody z najmu i dzierżawy składników majątkowych oraz wpływy z ich sprzedaży. Wpływy z najmu cechuje względna stabilność, natomiast jednorazowy charakter zbycia składników majątkowych powoduje, że z roku na rok zmienia się nie tylko poziom i wewnętrzna struktura dochodów majątkowych, ale dotyczy to także całych dochodów własnych. Wzrost wpływów ze sprzedaży majątku w gminach spowodował, że niewielkiemu wzrostowi dochodów z najmu (o 2,1%) towarzyszył spadek ich udziału w dochodach majątkowych z 43,6% do 41,4%.

Wykres 26. Gminy o największych i najmniejszych wpływach majątkowych na 1 mieszkańca

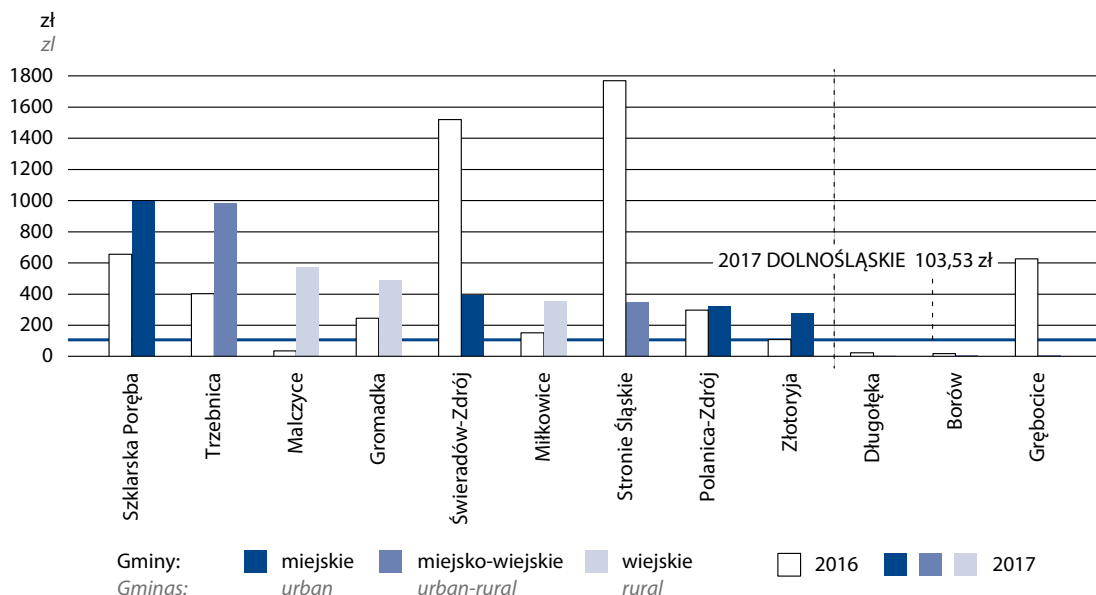
Chart 26. Gminas with the largest and the smallest revenue from property per capita

Większość gmin osiągających największe wpływy majątkowe zawdzięcza je zbyciu gruntów, budynków, budowli lub mienia ruchomego. W takiej sytuacji w kolejnym roku pozycja gminy jest już inna. Wyjątkiem od tej reguły jest gmina Boguszów-Gorce, która 81,0% dochodów majątkowych uzyskuje z najmu i dzierżawy. Wpływy z tego tytułu były największe w województwie i wyniosły 435,88 zł na 1 mieszkańca. Pozwoliło to tej gminie zająć 4. miejsce w regionie pod względem poziomu ogólnych dochodów majątkowych. Jednak kwota 538,27 zł jest ponad dwukrotnie mniejsza niż w prowadzącej Szklarskiej Porębie (1148,46 zł). Drugie miejsce zajmowała Trzebnica (1051,40 zł). Udział przychodów z najmu jest niewielki wśród trzech liderujących gmin i w szóstej Gromadce. Odwrotnie jest na końcu stawki, gdzie wpływy ze sprzedaży są znikome, ale również dochody z najmu są nieduże (choć bezwzględnie dominują).

Wykres 27. Gminy o największych i najmniejszych wpływach ze sprzedaży majątku na 1 mieszkańca

Chart 27. Gminas with the largest and the smallest revenue from the sale of property per capita

Zgodnie z dokonany uzasadnieniem, podobna jest kolejność gmin w klasyfikacji według wpływów ze sprzedaży majątku per capita. Jednak głównym celem przedstawionego wykresu jest ukazanie skali wahań wielkości sprzedaży w kolejnych latach. Istnienie tych wahań jest czynnikiem skłaniającym do wyjaśnień dotyczących zaobserwowanych szczególnych tendencji dla dochodów własnych, a także dla dochodów ogółem. Gminy Trzebnica, a zwłaszcza Malczyce rok wcześniej były w środku lub na końcu stawki, a w 2017 r. zajmowały 2.–3. pozycję. I odwrotnie, ostatnie Grębocice były w 2016 r. czołówce gmin (dzięki sprzedaży fragmentu drogi uzyskały wpływy na 1 mieszkańca w wysokości 620,90 zł, natomiast w 2017 r. ten wskaźnik zmalał do 0,07 zł). Wpływy ze sprzedaży majątku w Szklarskiej Porębie (989,73 zł per capita) były o ponad połowę większe od rocznych przychodów gminy z PIT. To porównanie potwierdza duże znaczenie dla finansów gminnych rozstrzygnięć majątkowych, wynikających z uchwalanych przez rady gmin budżetów lub z bieżących decyzji wójtów i burmistrzów.

Dotacje i subwencje

W odróżnieniu od dochodów własnych, dotacje i subwencje wpływają na zmniejszenie dysproporcji dochodów budżetowych, będących naturalną konsekwencją istniejących zróżnicowań rozwojowych wewnątrz regionu. Duże i rosnące dotacje i subwencje są wyrazem obniżania się samodzielności finansowej gmin. Dominujące efekty wyrównawcze dotacji i subwencji nie są jednak prawidłowością generalną. Analiza uprzednio zaprezentowanego wykresu 18 prowadzi do następującej segmentacji gmin ze względu na relacje poziomu dochodów własnych oraz sumy dotacji i subwencji:

- Niskie dochody własne i duża suma dotacji i subwencji – relacja częsta, zgodna ze schematem (np. gminy Niechlów, Dziadowa Kłoda, Jemielno, Cieszków, Lubomierz),
- Średnie dochody i średnia suma – relacja dominująca, zgodna ze schematem (wiele gmin),
- Wysokie dochody i niska suma – relacja częsta, zgodna ze schematem (np. gmina wiejska Lubin, Szklarska Poręba, Szczawno-Zdrój, Brzeg Dolny, Głogów),
- Wysokie dochody i duża suma – relacja rzadka, niezgodna ze schematem (np. Radwanice, Świeradów-Zdrój, Jerzmanowa, Grębocice),
- Niskie dochody i mała suma – relacja częsta, niezgodna ze schematem (np. Pieszycy, Niemcza, miejska Zgorzelec, Lubań, Piława Górna).

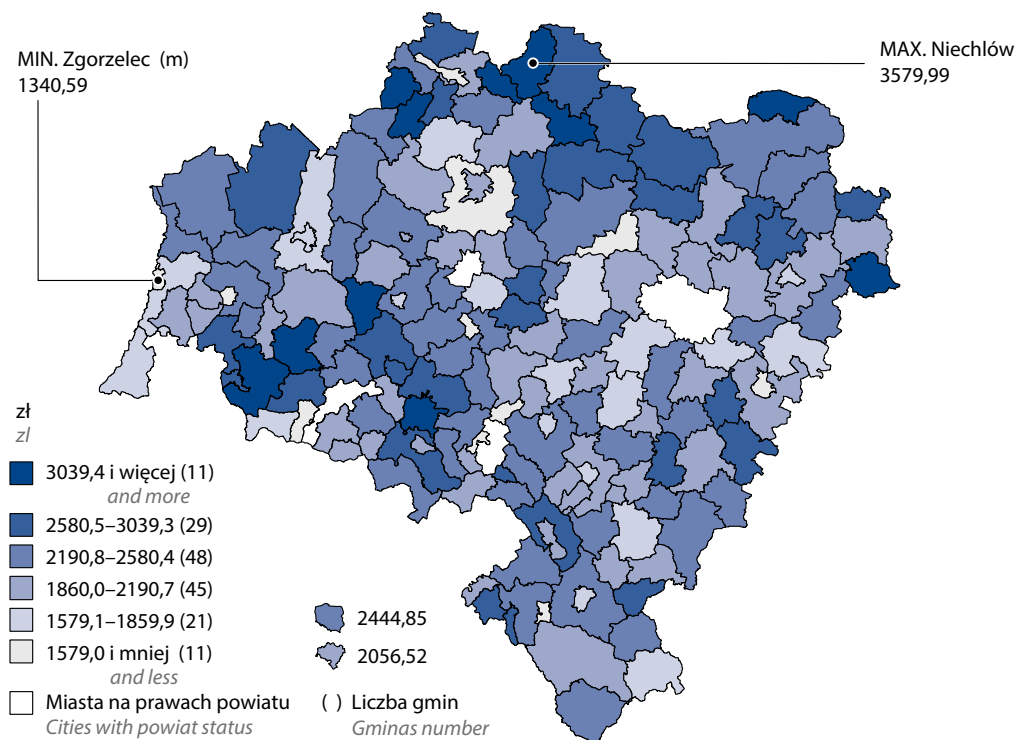
Tym samym mapa gmin o największych dotacjach i subwencjach na 1 mieszkańca nie stanowi dopełnienia (odwrotności) mapy 4 ukazującej gminy według dochodów własnych.

Największe środki na 1 mieszkańca z tytułu dotacji celowych oraz subwencji wpłynęły do budżetów gmin: Niechlów (3579,99 zł), Dziadowa Kłoda (3373,51 zł), Mirsk (3304,39 zł) oraz Jemielno (3290,31 zł). Najmniejsze kwoty otrzymały: Zgorzelec (m; 1340,59 zł), Brzeg Dolny (1452,05 zł), Szczawno-Zdrój (1456,96 zł) oraz Lubin (w; 1504,38 zł). Rozstęp względny (proporcja maksimum do minimum) wynosi 2,67, czyli znacznie mniej niż wskaźnik dla dochodów własnych (7,14), które cechuje znaczna dyspersja (zróżnicowanie).

Gminy z wysokimi subwencjami i dotacjami są rozrzucone po całym obszarze województwa, lecz większe ich skupiska dotyczą obszaru północnego (powiaty górski i milicki) oraz sudeckiego (powiaty lubański, lwówecki, kamiennogórski, kłodzki). Najmniejsze dochody z tego tytułu mają gminy leżące w pobliżu miast na prawach powiatu oraz położone w powiecie lubińskim i polkowickim.

Omawiane zależności będą się częściowo powtarzać dla odrębnych ujęć dotacji i subwencji.

Mapa 12. Dotacje i subwencje na 1 mieszkańca
 Map 12. Subsidies and subventions for gminas per capita

Dotacje celowe

Wzrost dotacji celowych w gminach w 2017 r. wyniósł 22,3% i był o 3,3 p. proc. szybszy niż w gminach kraju. Jednak nadal udział dotacji w dochodach własnych ustępuje krajowemu (odpowiednio o 27,7% i 32,4%). Warto podkreślić, że była to najwyższa dynamika wśród 12 głównych wskaźników (4 formy samorządów raz 3 rodzaje dochodów budżetowych). Tak duży wzrost dotacji wynika z rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi. Jest to istotna konstatacja dla zrozumienia przyczyn istniejących w gminach o podobnych warunkach ekonomicznych różnicowań wielkości dotacji celowych, a zwłaszcza dotacji na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Ważnym czynnikiem różnicującym jest struktura demograficzna gminy, implikowana liczbą dzieci w rodzinie, spełniających ustawowe warunki dostępu do świadczeń w ramach programu Rodzina 500 plus.

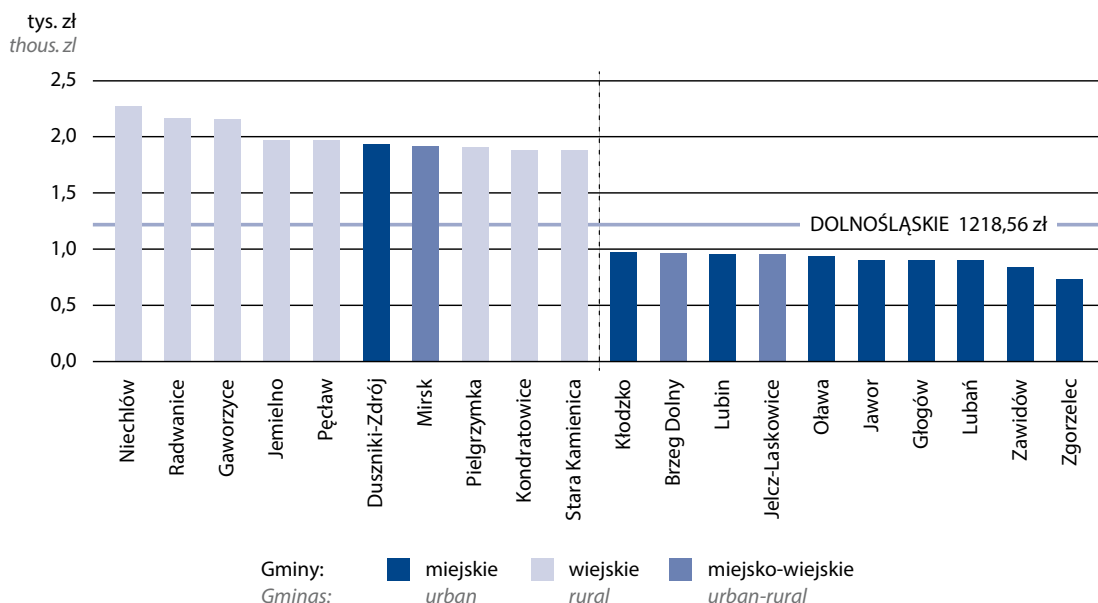
Powyższe uzasadnienie jest istotne w przypadku gmin o niskim poziomie dotacji, natomiast w gminach o najwyższych dotacjach czynnikiem decydującym są dotacje z innych tytułów, w tym związane z realizacją projektów europejskich.

Najwyższy poziom **dotacji celowych na 1 mieszkańca** zanotowano w gminach Niechlów (2277,35 zł), Radwanice (2170,17 zł) i Gaworzycy (2152,67 zł). Pozostałe gminy uzyskały dotacje mniejsze niż 2000 zł na mieszkańca. Można oczekiwać, że obecność w czołówce wymaga uzyskania dotacji o charakterze specjalnym dla danego roku – innego rodzaju niż stabilne dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej. Istnieją jednak projekty o charakterze wieloletnim, a także gminy skuteczne w staraniach o dotacje na kolejne zadania. W rezultacie aż 6 gmin było w pierwszej dziesiątce także w 2016 r. (w nawiasach miejsca): Gaworzycy (6), Jemielna (3), Pęcław (5), Duszniki-Zdrój (1), Pielgrzymka (7), Kondratowice (9). Rok wcześniej Duszniki Zdrój uzyskały dotacje w kwocie 2903,89 zł, dzięki wsparciu sumą 7,5 mln zł pochodzącą z państwowych funduszy celowych. Stanowiło to 32,1% środków przekazanych z państwowych funduszy celowych gmi-

nom Dolnego Śląska, natomiast w 2017 r. analogiczny odsetek dla Dusznik-Zdroju wynosił 11,6%, a gmina otrzymała z państwowych funduszy celowych 2,24 mln zł (oraz 2,0 mln zł na zadania własne). W 2016 r. gmina miała największe dotacje na 1 mieszkańca, niemal je potrajając w stosunku do 2015 r. (wzrost o 188,7%). Natomiast w 2017 r. gmina zanotowała największy w województwie spadek poziomu dotacji (o 33,5%).

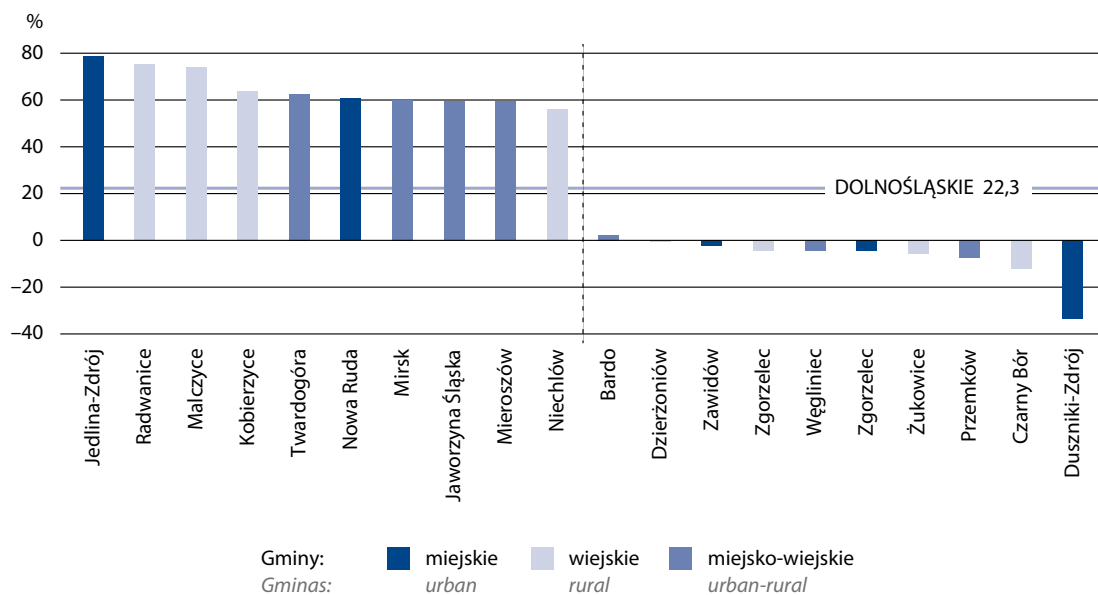
Wykres 28. Gminy o największych i najmniejszych dotacjach na 1 mieszkańca

Chart 28. Gminas with the largest and smallest subsidies per capita

Wykres 29. Gminy o największych w 2017 r. zmianach poziomu dotacji celowych

Chart 29. Gminas with the largest changes in targeted subsidies in 2017

W 2016 r. dotacje celowe podwoiły się aż w 15 gminach, natomiast w 2017 r. w żadnej. Największy wzrost osiągnęły Jedlina-Zdrój (o 78,7%) i Radwanice (o 75,3%). W czołówce gmin z największymi dotacjami w 2016 r. nie było m. in. Niechlowa, Radwanic i Mirska. W przypadku Niechlowa dziesiąta dynamika zmian

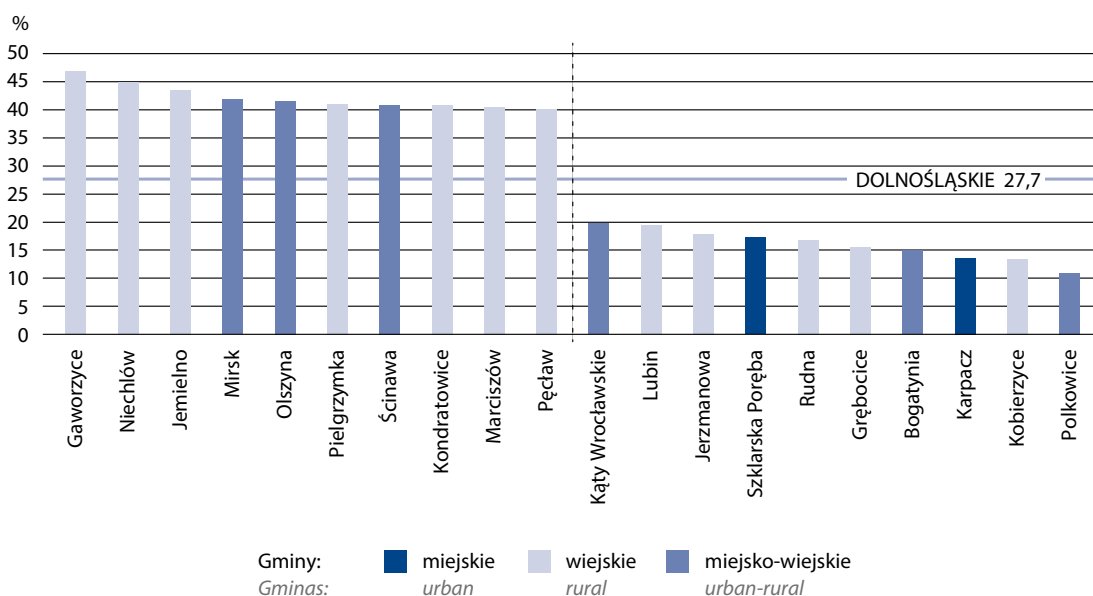
wystarczyła do zajęcia w 2017 r. pierwszego miejsca pod względem dotacji celowych per capita. Tylko w przypadku Twardogóry o wysokiej dynamice zaważyły dotacje na zadania własne. Pozostałe 9 gmin tak dużą skalę zmian zawdzięcza przede wszystkim dotacjom na projekty europejskie – zwłaszcza w Malczycach i Nowej Rudzie (m) (w 3 gminach były one tylko minimalnie większe od dotacji na zadania własne). Zmiana dla Radwanic, a także dla Kobierzyc doprowadziła do dalszego wzmocnienia pozycji gmin w rankingu najbogatszych samorządów Dolnego Śląska.

W 2017 r. roku poziom dotacji zmalał w 9 gminach, podczas gdy rok wcześniej dotyczyło to 17 gmin. Amplituda zmian była wtedy znacznie większa, a także średnia wielkość zmiany była dwukrotnie większa – 45,9% wobec 22,3% w 2017 r.

Wysoki poziom dotacji na 1 mieszkańca zwykle się przekłada na wysoki **udział dotacji w dochodach ogółem**. Jednak nie dotyczy to bogatych gmin, o dużych dochodach własnych. Reprezentanci tej grupy zajmują w komplecie wszystkie ostatnie miejsca według wskaźnika udziału dotacji w dochodach własnych.

Wykres 30. Gminy o największych i najmniejszych udziałach dotacji w dochodach ogółem

Chart 30. Gminas with the largest and smallest share of subsidies in total revenues

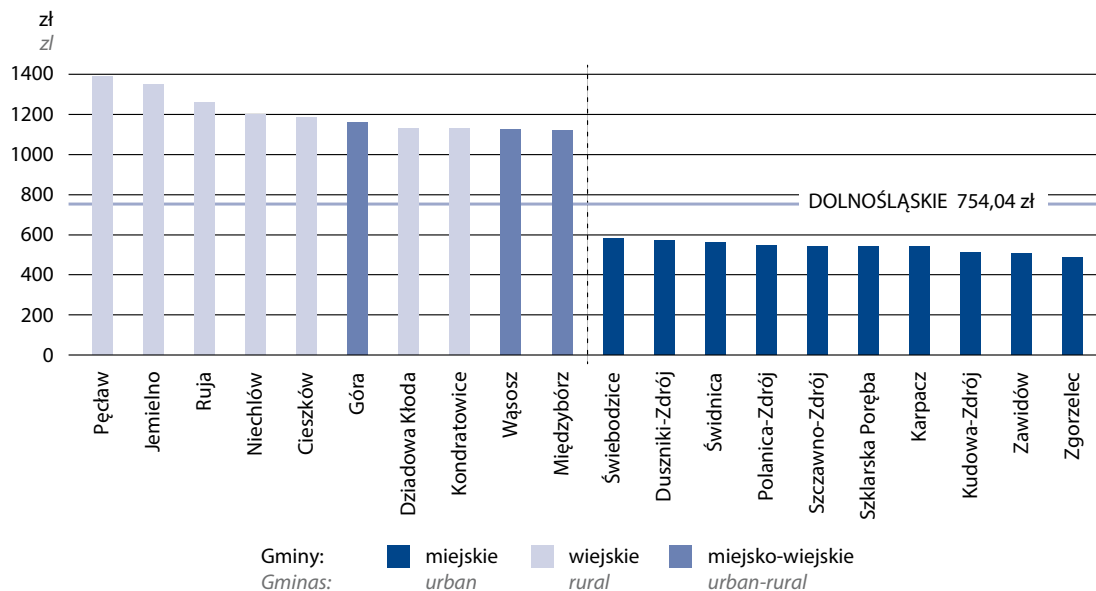
Tylko 3 gminy znajdujące się w czołowej grupie pod względem udziału dotacji w dochodach ogółem (Olszyna, Ścinawa, Marciszów), nie znajdowały się jednocześnie w grupie z największymi dotacjami per capita. Najwyższe wskaźniki miały Gaworzycy (46,8%), Niechlów (44,8%) i Jemielno (43,5%). Najniższy wskaźnik dotyczył Polkowic (10,9%).

Dotacje celowe ogółem dla gmin wyniosły w 2017 r. 2399,5 mln zł, z czego na **dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej** przypadło 1801,0 mln zł (75,1%). Związana z programem socjalnym rządu dominacja świadczeń społecznych przyczyniła się do wysokiej dynamiki wzrostu nie tylko dochodów z tytułu dotacji z zakresu administracji rządowej, ale także wydatków budżetowych na świadczenia na rzecz osób fizycznych. „Znaczony” charakter tych dotacji dotyczy wszystkich szczebli samorządowych. Porównując dynamikę dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej i – po stronie wydatkowej – świadczenia na rzecz osób fizycznych, możemy zauważyć niewielką różnicę dynamiki. W 2017 r. szybciej rosły wydatki na świadczenia, niż wpływy z tych dotacji (17,7% wobec 16,6%). Występują więc różnice otrzymanych i wydatkowanych środków nie tylko na realizację programu „Rodzina 500 plus”, ale także na inne działania inicjowane przez administracją rządową. Część wydatków wymagała dodatkowego wsparcia pochodzącego z dochodów własnych gminy, a część dotacji nie była w pełni wydatkowana na założone cele.

Dotacje są głównym źródłem wypłacanych przez samorządy świadczeń na rzecz osób fizycznych, ale część dotacji z zakresu administracji rządowej jest wykorzystywana na wynagrodzenia wraz z pochodnymi oraz zakupy materiałów i usług. Gminy Dolnego Śląska uzyskały w tej kategorii dotacji jedynie 0,3 mln zł na inwestycje, co odpowiada 1/600 ich całkowitej wartości. Bielawa uzyskała 2/3 tej kwoty (196,0 tys. zł). Niemal zupełny brak inwestycji, będących zwykle czynnikiem wzmacniającym powstawanie dysproporcji między gminami pozwala oczekiwać, że zróżnicowania przestrzenne dla dotacji celowych ogółem są większe, niż dla dotacji z zakresu administracji rządowej.

Wykres 31. Gminy o największych i najmniejszych dotacjach na zadania z zakresu administracji rządowej na 1 mieszkańca

Chart 31. *Gminas with the largest and smallest subsidies for tasks in the area of government administration per capita*

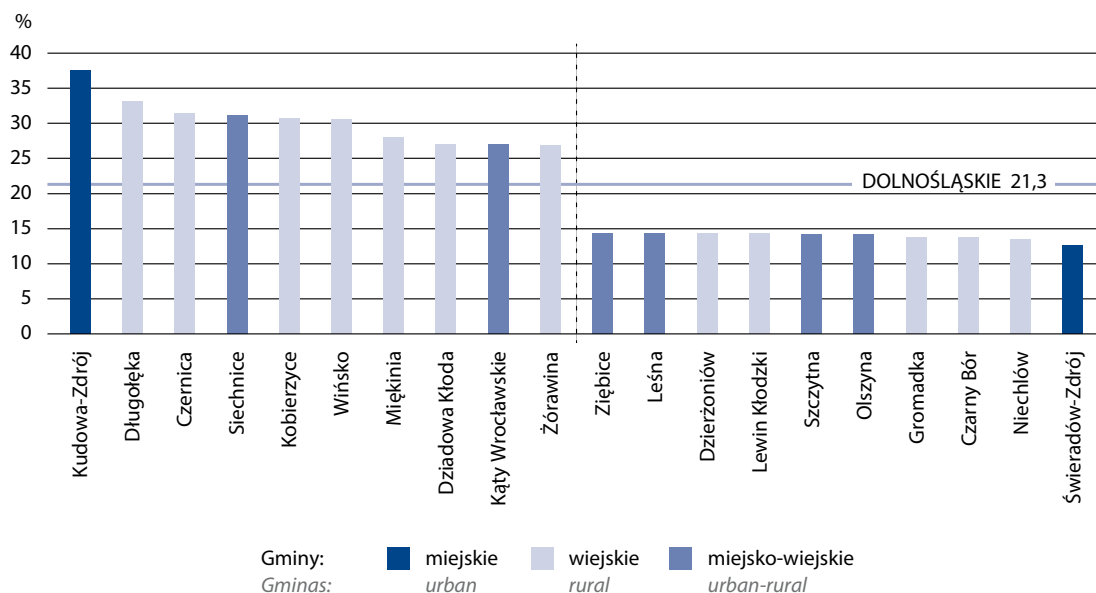

Gdy porównujemy wartości skrajne, względny rozstęp między Niechlówem a Zgorzelcem dla dotacji ogółem wynosi 3,10. Dla dotacji z zakresu administracji rządowej analogiczna przewaga między Pęcławem i Zgorzelcem wynosi 2,84. Wskazywałoby to, że oczekiwania były słuszne. Jednak gdy mierzymy dyspersję większymi zbiorami, obraz jest inny. Już porównanie skrajnych dziesiątek ukazuje inną proporcję (2,21 wobec 2,24), a odchylenia ćwiartkowe oraz standardowe wyraźnie wskazują na większą dyspersję występującą w dotacjach na zadania z zakresu administracji rządowej.

Zgodnie z oczekiwaniami, w skrajnych grupach w obu klasyfikacjach występuje część tych samych gmin. W przypadku lidera zestawienia – Pęcławia – udział dotacji na zadania rządowe w dotacjach ogółem wynosi 70,5%. W pierwszej dziesiątce są wyłącznie gminy wiejskie (7) oraz miejsko-wiejskie z małymi miastami (3). W ostatniej dziesiątce są tylko gminy miejskie, z czego aż 6 stanowią kurorty. Charakteryzuje to pośrednio specyfikę ekonomiczną i demograficzną obu grup gmin.

Wykres 32. Gminy o największych w 2017 r. zmianach poziomu dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej

Chart 32. Gminas with the largest in 2017 changes in the level of subsidies for tasks in the area of government administration

Ujęcie dynamiczne dotacji ogółem ukazywało bardzo duże dysproporcje poziomu zmian, m.in. występowała grupa 9 gmin notujących zmniejszenie się dotacji. W przypadku dotacji na zadania powierzone przez rząd jest inaczej. Wszystkie gminy zanotowały wzrost dotacji w skali co najmniej 12,6% (Świeradów-Zdrój) i nie większej niż 37,5% (Kudowa-Zdrój). Wyrównawczy aspekt dotyczy więc nie tyle bezwzględnego poziomu tych dotacji na 1 mieszkańca, co względnej ich stabilności i wąskiego korytarza zmian, wyznaczanego przez inicjatywę rządową.

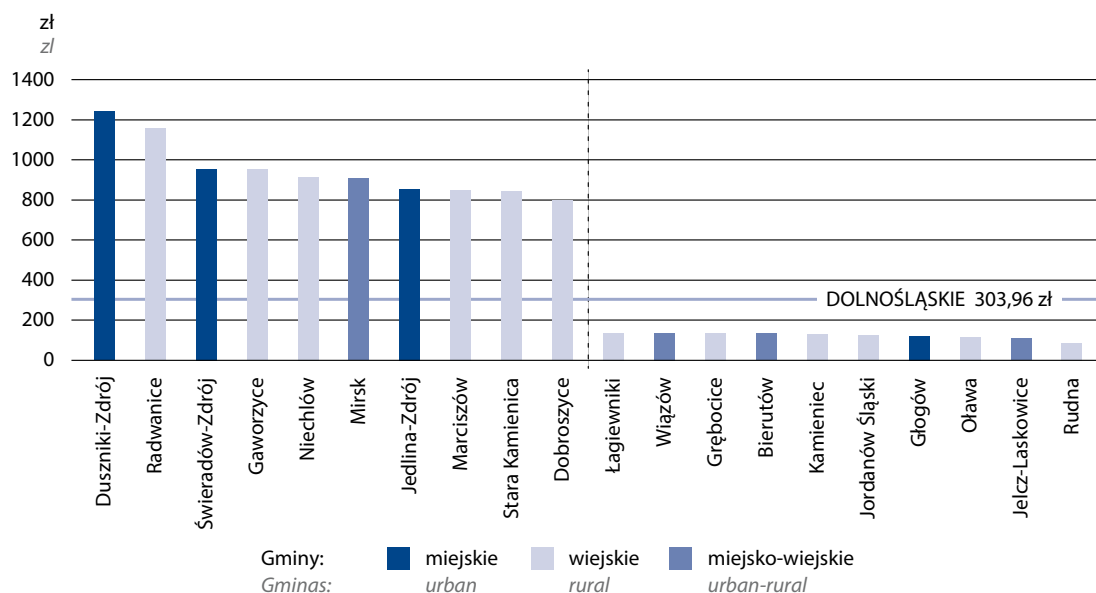
Z powyższego jednoznacznie wynika, że źródłem dużej zmienności dotacji celowych ogółem nie są zadania powierzone przez rząd, ale **suma wszystkich pozostałych rodzajów dotacji**. Potwierdza to zestawienie.

Z jednej strony skuteczne aplikowanie gmin o dotacje na 2017 r., a z drugiej strony czasowy charakter dotacji i końcowe rozliczanie wykonania części z nich w 2016 r. powodują, że istnieje duża grupa gmin notująca zwielokrotnienie dotacji oraz druga grupa wykazująca ich znaczną redukcję. Mechanizm ten występuje zwłaszcza w małych gminach, gdyż w większych miastach istnieje więcej tytułów do uzyskania dotacji.

W 2017 r. 11 dolnośląskich gmin co najmniej potroiło poziom dotacji w stosunku do 2016 r. Między Malczycami, Kunicami, Jaworzyną Śląską i Kobierzycami nie było niemal różnic i poziom otrzymanych dotacji stanowił od 371,0% do 378,6% wpływów z 2016 r. Przemków otrzymał 43,0% kwoty z 2016 r., a łącznie 4 gminy zanotowały ponad dwukrotne zmniejszenie wartości tych dotacji.

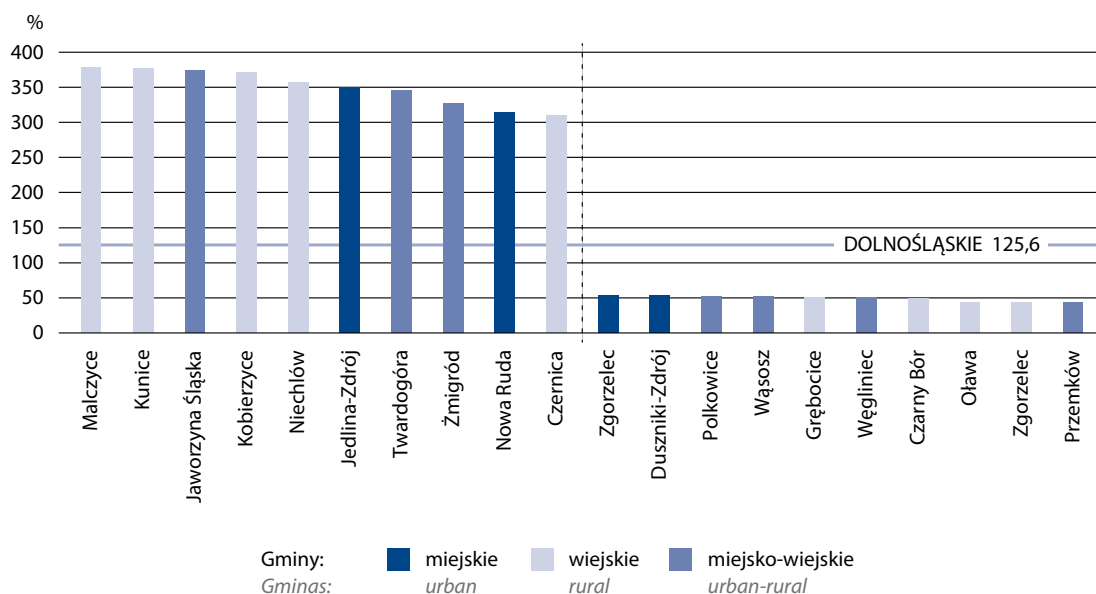
Wykres 33. Gminy o największych w 2017 r. zmianach poziomu dotacji z wyłączeniem dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej na 1 mieszkańca

Chart 33. Gminas with the largest changes in subsidy level in 2017 excluding subsidies for government administration tasks per capita

Wykres 34. Gminy o największych i najmniejszych dotacjach z wyłączeniem dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej

Chart 34. Gminas with the largest and smallest subsidies excluding subsidies for government administration tasks

Omówione ujęcie dynamiczne w ograniczonym stopniu przełożyło się na obraz zróżnicowań poziomu dotacji innych niż z zakresu administracji rządowej. W grupie największych beneficjentów jest tylko gmina Niechlów, występująca także w czołówce gmin o najszybciej wzrastających dotacjach. W grupach obejmujących końcowe dziesiątki są to jedynie Oława i Grębocice. Ilustruje to typową zależność – duży

wzrost dotyczył głównie gmin z dotacjami na stosunkowo niskim poziomie w 2016 r., a mały wzrost notowały przede wszystkim gminy uzyskujące wcześniej duże dotacje.

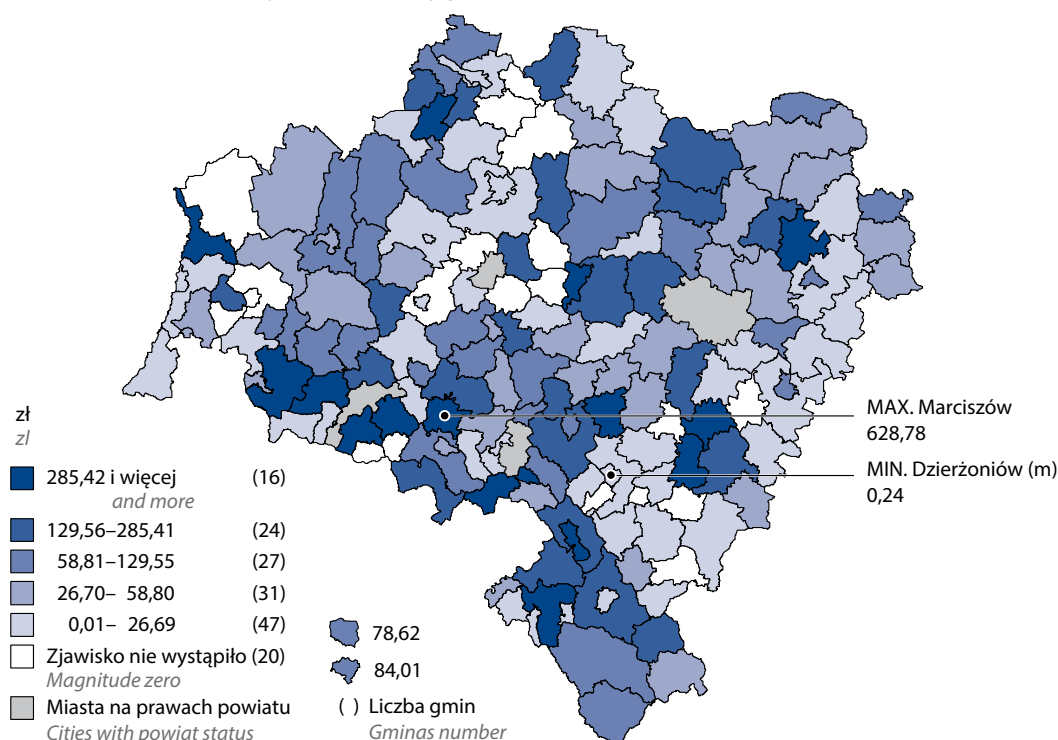
Dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej były ponad trzykrotnie większe od pozostałych dotacji (udziały w dotacjach ogółem wynosiły odpowiednio 75,1% i 24,9%). Z tego wynika oczekiwana przewaga także na poziomie poszczególnych gmin. Zdarzają się jednak wyjątki. Dla 6 gmin dotacje na zadania powierzone przez rząd były mniejsze od pozostałych. Były to: Duszniki-Zdrój, Radwanice, Świeradów-Zdrój, Mirsk, Jedlina-Zdrój oraz Nowa Ruda (to jedyna gmina spoza pierwszej dziesiątki).

Zestaw omawianych **dotacji obejmuje 7 ich podstawowych form**: na zadania własne; z pomocy udzielanej między jednostkami samorządu; w ramach § 200 i 620; w ramach § 205 i 625; otrzymywane z państwowych funduszy celowych; w wyniku porozumień z organami administracji rządowej; w wyniku porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego. W każdej kategorii część dotacji ma charakter inwestycyjny. Kilka rodzajów dotacji nie występowało w 2017 r. w dużej liczbie gmin. Należały do nich dotacje na projekty europejskie.

Z jednej strony aktywność samorządów w aplikowaniu, a z drugiej strony skuteczność pozyskiwania funduszy europejskich są w dolnośląskich gminach bardzo różne. W prowadzonych tu analizach dwie formy dotacji były traktowane łącznie jako **projekty europejskie**. Należy zaznaczyć, że § 200 i 620 odnoszą się do zakończonego okresu programowania 2007–2013 (niewielkie rozliczenia ostatnich wydatkowanych środków odbywały się jeszcze w 2017 r.), a § 205 i 625 dotyczą perspektywy finansowej 2014–2020. Zdecydowanie dominują tu środki pochodzące z budżetu UE, ale niewielkim ich uzupełnieniem są pozaunijne fundusze pochodzące z mechanizmu finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz z funduszy norweskich.

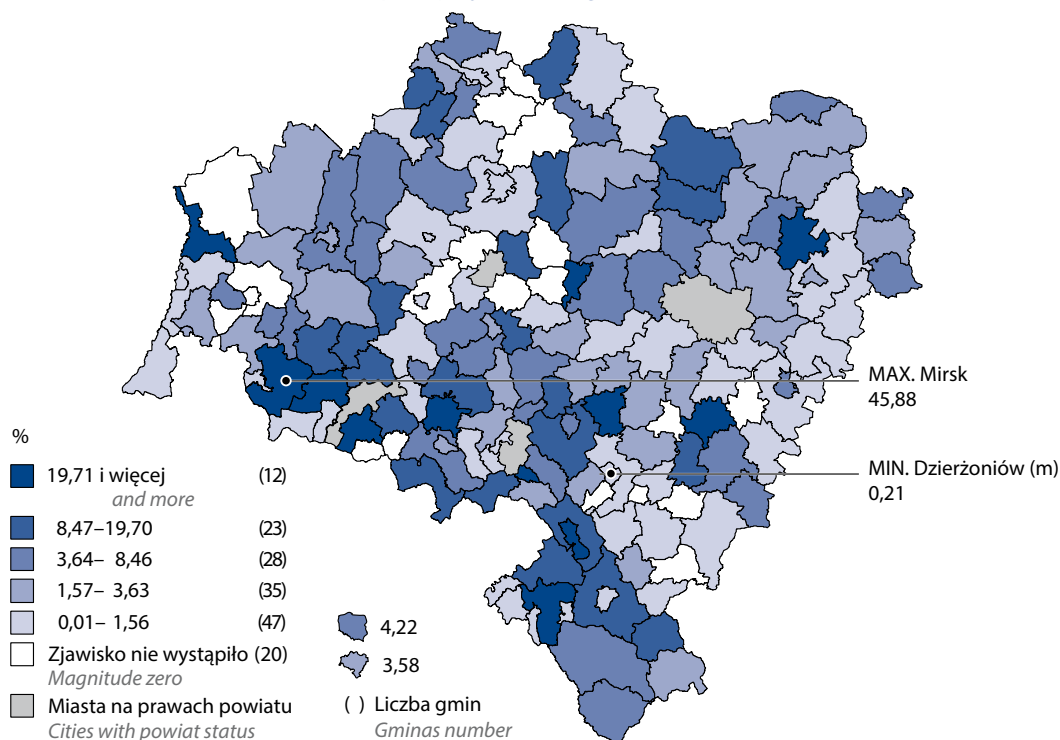
W 2016 r. zanotowano najmniejszy w okresie 2010–2017 poziom realizacji projektów unijnych. Kończono ostatnie projekty z perspektywy finansowej 2007–2013, a w praktyce jeszcze nie ruszyły nowe, przewidziane do sfinansowania w okresie 2014–2020. Zmiany wzajemnej relacji między projektami z różnych okresów programowania następowały inaczej w gminach, powiatach, miastach na prawach powiatu (tu proces obniżania się przychodów z dotacji przeciągnął się na 2017 r.) i w województwie samorządowym. Na poziomie gminnym charakterystyka ostatnich zmian jest następująca:

- w 2016 r. dotacje z § 200 i 620 były pięciokrotnie większe niż z § 205 i 625,
- w 2017 r. dotacje z § 200 i 620 były piętnastokrotnie mniejsze niż z § 205 i 625,
- suma dotacji z obu tytułów była w 2017 r. pięciokrotnie większa (wskaźnik 518,9%) niż w 2016 r.,
- 1/3 gmin (55) nie realizowała w 2016 r. żadnego projektu europejskiego,
- 20 gmin nie realizowało w 2017 r. żadnego projektu europejskiego, z czego 13 nie realizowało żadnego projektu także rok wcześniej.

Mapa 13. Dotacje na projekty europejskie uzyskane przez gminy^a na 1 mieszkańcaMap 13. Subsidies for European projects obtained by gminas^a per capita

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Dolnośląskie gminy uzyskały dotacje na projekty europejskie w nieco większej skali niż średnio kraju (84,01 zł na 1 mieszkańca wobec 78,62 zł w kraju). Są to jednak kwoty mniejsze niż w pierwszej połowie bieżącej dekady; większych dotacji należy się spodziewać w 2018 r. Największe środki na 1 mieszkańca pozyskały gminy Marciszów (628,78 zł), Mirsk (593,82 zł), Malczyce (579,19 zł) i Radwanice (579,70 zł). Łącznie 6 gmin z pierwszej dziesiątki znalazło się dzięki temu w pierwszej dziesiątce gmin pod względem wartości dotacji z wyłączeniem środków na zadania rządowe (wykres 34): Marciszów, Mirsk, Radwanice, Jedlina-Zdrój, Stara Kamienica, Dobroszyce. Realizacja projektów europejskich w 145 gminach nie oznacza posiadania do dyspozycji istotnych środków. W co siódmej gminie (21) były to kwoty jednocyfrowe, z czego w 6 gminach nie przekraczały 3,00 zł, w tym w dwóch 1,00 zł. Warto zauważyć, że w wielu bogatych gminach, zwłaszcza obszaru zagłębia miedziowego, nie są realizowane żadne projekty. Względna zasobność budżetu może się przyczynić do mniejszego zainteresowania samorządów wysiłkiem na rzecz przygotowania projektu. Nie jest to jednak regułą i bogata Jerzmanowa oraz Kobierzyce realizowały projekty w wymiarze 257,14 zł i 237,21 zł per capita.

Mapa 14. Relacja wartości dotacji na projekty europejskie do dochodów własnych gmin^aMap 14. Ratio of the value of subsidies for European projects to the gminas' own revenue^a

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Istnieje duże podobieństwo obu map. Różnice wynikają z odmiennych poziomów dochodów własnych. Jest to przyczyna mniejszego znaczenia tych środków dla Jerzmanowej i Kobierzyc. Największe znaczenie dotacji europejskich dotyczyło tych samych 3 gmin z czołówki: Mirska (odpowiadały 45,88% dochodów własnych), Marciszowa (44,13%) oraz Malczyc (30,38%). Natomiast bogate Radwanice w tym zestawieniu były nie na 4., ale na 17. pozycji (16,33%).

W ujęciu bezwzględny w 2017 r. największe dotacje na projekty europejskie pozyskały: Nowa Ruda (m; 9,1 mln zł), Świdnica (m; 5,9 mln zł), Mirsk (5,1 mln zł), Pieńsk (4,1 mln zł), Świdnica (w) i Żmigród (po 3,8 mln zł).

Ujęcie bezwzględne ma w tym przypadku większą wartość informacyjną i porównawczą niż ujęcie dynamiczne. Wynika to z trzech powiązanych ze sobą faktów:

- dla 55 gmin nie realizujących rok wcześniej żadnych projektów nie da się policzyć dynamiki wzrostu,
- dla gmin realizujących w 2016 r. końcówki rozliczeń małej skali (np. Stare Bogaczowice w kwocie 1250 zł) wskaźnik wzrostu nawet przy niewielkich projektach w 2017 r. będzie znacznie większy niż w gminach bardzo aktywnych w aplikowaniu w całym okresie,
- średnio pięciokrotnie większe dotacje w 2017 r. oznaczają istnienie gmin, które uzyskały nawet 15–20 razy więcej środków – wskaźnik ten nie odzwierciedla względnych przewag gmin, przy bardzo różnych dotacjach na 1 mieszkańca.

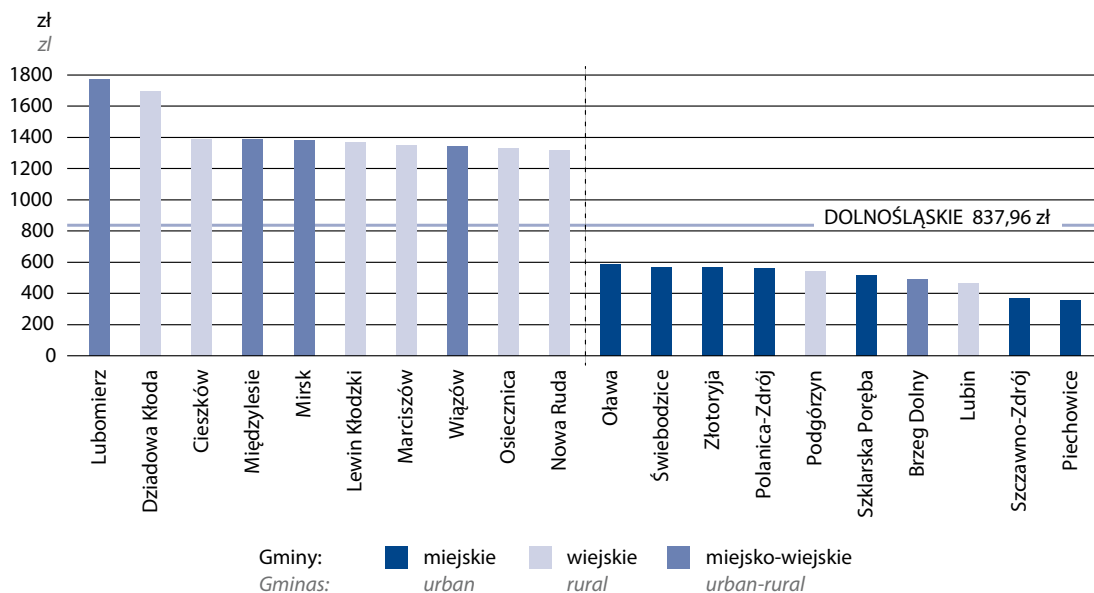
Ujęcie dynamiczne jest interesujące tylko w przypadku identyfikacji gmin, w których – wbrew ogólnemu trendowi – dotacje uległy zmniejszeniu. Zmniejszyły się one w 27 gminach, z czego w 7 spadły do zera. Grupa ta obejmuje: Bielawę, Piławę Górną, Kamieniec Ząbkowicki, Kowary, Lubań (w), Węglińiec i Grębocice.

Subwencja ogólna

Trzeci rodzaj wpływów do budżetu – **subwencja ogólna** miała udział 19,4% w ogólnych dochodach jednostek samorządu terytorialnego. W kraju udział ten tradycyjnie był wyższy – 23,6% (z powodu mniejszych dochodów własnych per capita niż na Dolnym Śląsku). Na poziomie gmin udziały te były nieco inne – odpowiednio 19,0% i 24,3%. Wpływy z tytułu subwencji osiągnęły 1650,1 mln zł i w porównaniu z 2016 r. zwiększyły się o 3,4%. Uzyskana dynamika była niższa niż dotacji celowych i dochodów własnych. Stąd wskaźniki udziału subwencji w dochodach gmin systematycznie obniżają się.

Wykres 35. Gminy o największych i najmniejszych subwencjach ogólnych na 1 mieszkańca

Chart 35. Gminas with the largest and smallest general subventions per capita

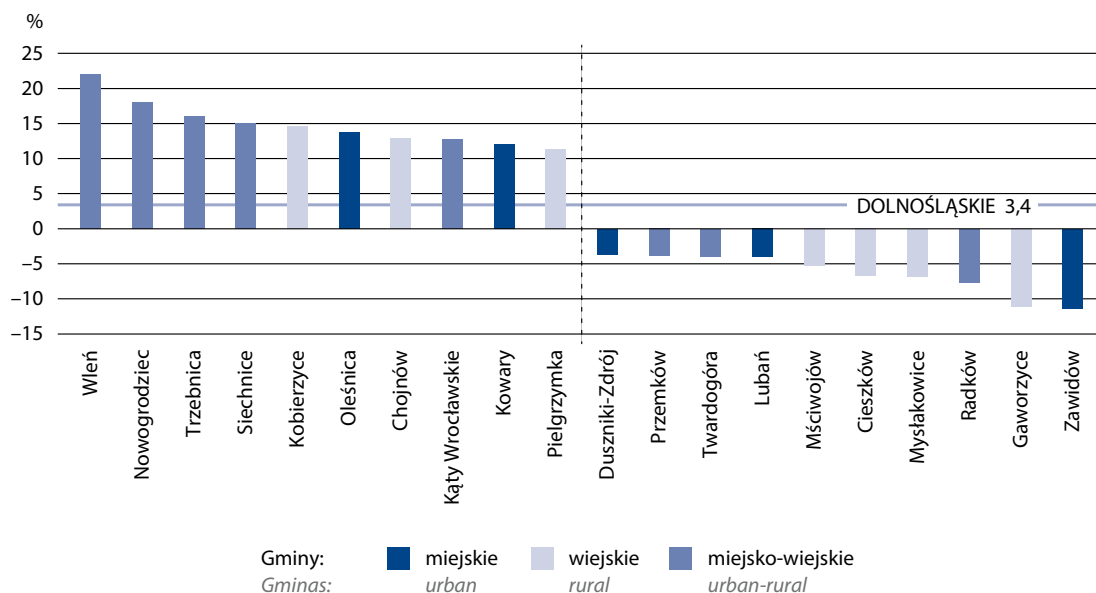

Trzy gminy o największych subwencjach **na 1 mieszkańca** to Lubomierz (1773,05 zł), Dziadowa Kłoda (1692,39 zł) i Cieszków (1388,69 zł). Te 3 gminy znajdowały się także w dziesiątce gmin o najniższych dochodach własnych. Jest to przejaw wyrównawczego charakteru subwencji. Dodatkowo dwie gminy (Dziadowa Kłoda i Cieszków) były w dziesiątce gmin otrzymujących największe dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej, podobnie jak Mirsk i Marciszów w zakresie wszystkich pozostałych dotacji. Subwencje i analizowane dwie zbiorcze kategorie dotacji pozwalają na zmniejszanie dystansu tych gmin do średniej dla ogólnych dochodów budżetowych. Dla trzech gmin Dolnego Śląska subwencje stanowiły największe źródło dochodów (por. mapa 3). Były to Lubomierz z udziałem 41,7%, Dziadowa Kłoda (36,5%) i Międzylesie (36,1%). Dla sześciu gmin te udziały były jednocyfrowe; najmniejsze w Szczawnie-Zdroju (7,8%), Szklarskiej Porębie, Lubinie (w), Polkowicach i Kobierzycach.

Powyższe dane potwierdzają, że poziom rozwoju gmin, ich struktura demograficzna i społeczna determinuje wielkość subwencji i jej znaczenie dla dochodów budżetowych. Dlatego najmniejsze subwencje otrzymały stosunkowo bogate gminy, głównie miejskie, zwłaszcza uzdrowiska z niewielką liczbą stałych mieszkańców i dzieci w wieku szkolnym (podobna sytuacja dotyczyła dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej).

Wykres 36. Gminy o największych w 2017 r. zmianach subwencji ogólnej

Chart 36. Gminas with the largest changes in the general subvention in 2017

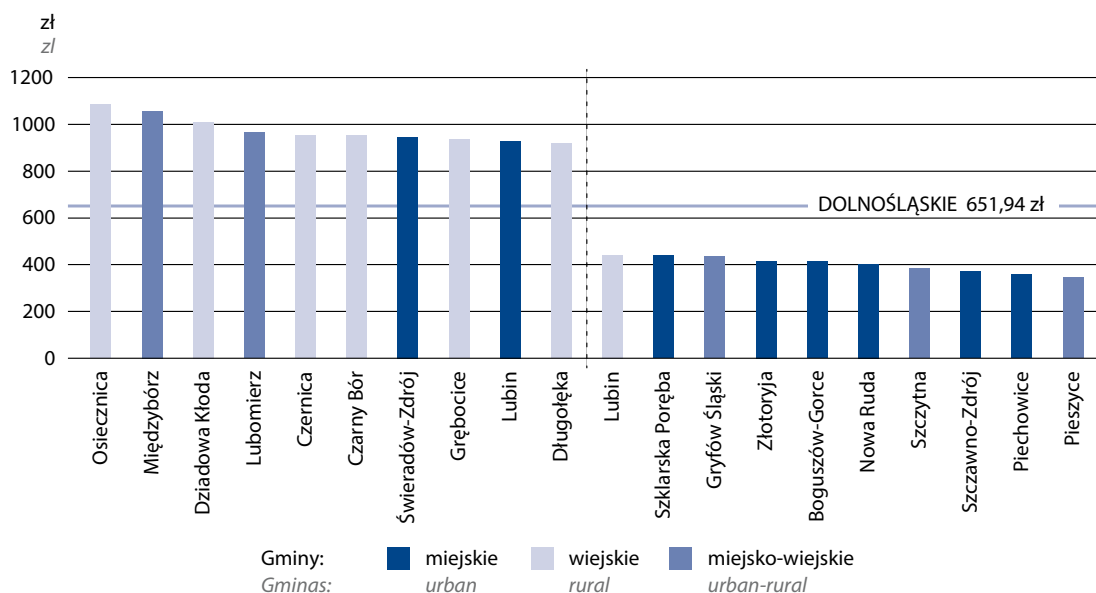

W 45 gminach subwencje zmalały w stosunku do roku poprzedniego – najbardziej w Zawidowie (o 11,4%) i w Gaworzycach (o 11,2%). Największy wzrost subwencji osiągnięty we Wleń wynosił 22,0%.

Najważniejszą częścią subwencji jest **oświatowa**, która obejmuje 77,8% subwencji ogólnej (w skali kraju 73,6%). Wskaźnik ten nieco zmalał (o 0,6 p. proc.), co oznacza, że w 2017 r. inne części subwencji ogólnej narastały szybciej. Istnieje duże zróżnicowanie udziału subwencji oświatowej w subwencji ogólnej. W gminach miejskich wskaźnik wynosi 86,4%, wiejskich 76,9%, a w miejsko-wiejskich 72,3%. Są dwie główne przyczyny tych różnic. Bogate gminy miejskie często nie otrzymują części wyrównawczej oraz równoważącej. Dotyczy to także stosunkowo niewielkich kwot na uzupełnienie subwencji. Wśród gmin wiejskich jest wiele o wysokich dochodach własnych, w odróżnieniu od gmin miejsko-wiejskich, gdzie taka sytuacja jest rzadsza. Po drugie także struktura demograficzna wykazuje odmienności dla typów gmin. W gminach miejsko-wiejskich jest najmniejszy odsetek mieszkańców w wieku szkolnym. Potwierdzają to dane szczegółowe o znaczeniu części oświatowej w ogólnej subwencji.

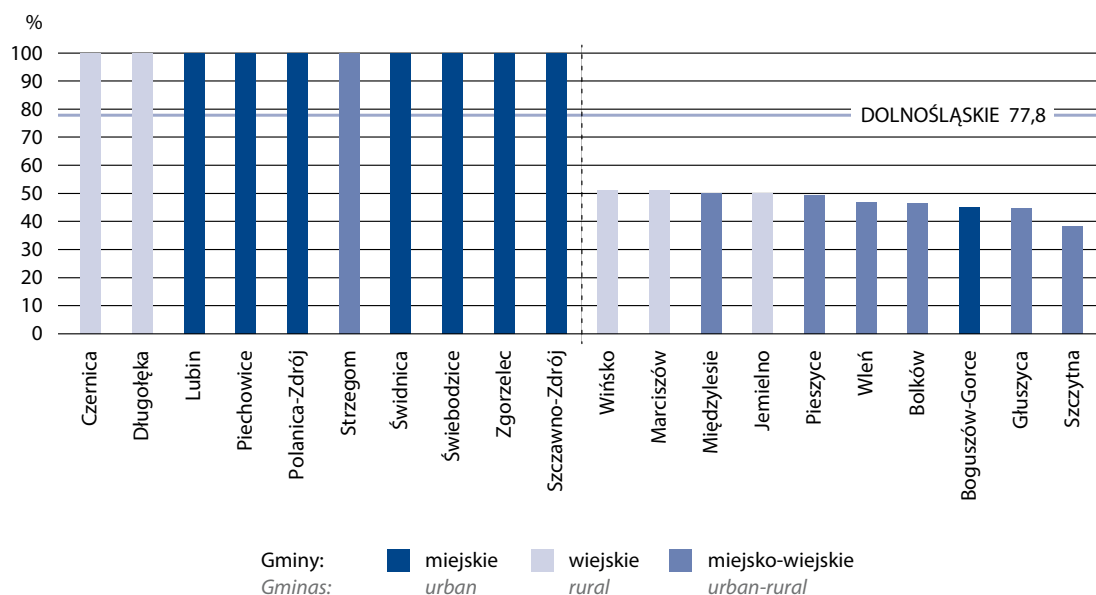
W 9 dolnośląskich gminach, głównie miejskich, występuje wyłącznie część oświatowa subwencji (brak też uzupełnień subwencji). Z kolei w grupie o małym udziale tej części subwencji dominują gminy miejsko-wiejskie. 6 gmin ma wskaźniki udziału niższe od 50%, co oznacza, że części wyrównawcza i równoważąca są większe niż oświatowa.

Wykres 37. Gminy o największym i najmniejszym udziale części oświatowej w subwencji ogólnej
 Chart 37. *Gminas with the largest and smallest share of educational part in the general subvention*

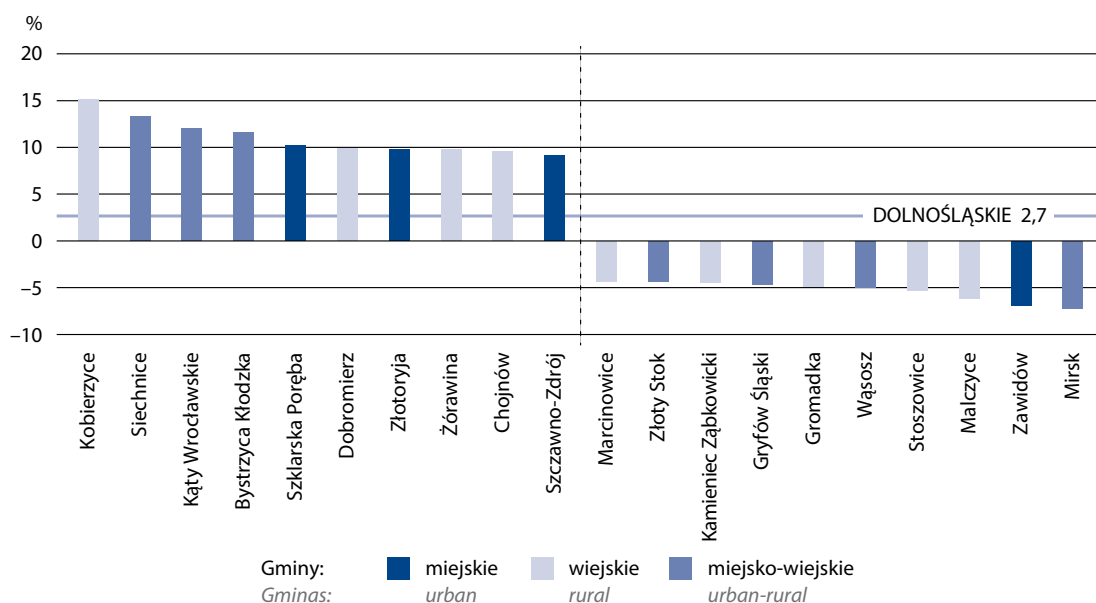

Wykres 38. Gminy o największych i najmniejszych częściach oświatowych subwencji ogólnej na 1 mieszkańca
 Chart 38. *Gminas with the largest and smallest educational parts of the general subvention per capita*

Tylko 2 gminy (Lubomierz i Dziadowa Kłoda) powtarzają się w grupie gmin otrzymujących największe subwencje ogółem oraz część oświatową subwencji. Brak innych powtórzeń, mimo zdominowania subwencji przez część oświatową, wynika z tego, że różnice między Cieszkowem (3. miejsce), a Nową Rudą (10. miejsce) i gminami drugiej dziesiątki są niewielkie. W grupach o najniższych wskaźnikach powtarza się już 5 gmin: Piechowice, Szczawno-Zdrój, Złotoryja, Szklarska Poręba, Lubin (w). Zakres zmienności wyznaczają z jednej strony Osiecznica (1085,77 zł), a z drugiej strony Pieszycy (345,16 zł). Rozstęp względny wynosi 3,15. Niska subwencja oświatowa ugruntowuje ostatnią pozycję Pieszyc pod względem dochodów budżetowych ogółem na 1 mieszkańca.

Wykres 39. Gminy o największych w 2017 r. zmianach części oświatowej subwencji ogólnej
 Chart 39. *Gminas with the largest changes in the educational part of the general subvention in 2017*

Wyliczenie przysługującej gminom części oświatowej uwzględnia zmiany demograficzne. Dlatego w rankingu zmian wysokości części oświatowej trzy pierwsze miejsca zajmują gminy podwrocławskie (Kobierzyce, Siechnice, Kąty Wrocławskie), do których licznie przeprowadzają się dotychczasowi mieszkańcy miasta, zwykle młode rodziny z dziećmi. Z przyczyn demograficznych nie ma gwarancji utrzymania części oświatowej na poziomie nie mniejszym niż w roku poprzednim. W 2017 r. aż 60 gmin dotknęło obniżenie części oświatowej (rok wcześniej dotyczyło to 25 gmin); w największej skali – Mirska i Zawidowa (o 7,3% i 6,9%). Jest to wyzwanie dla samorządu gminnego, gdyż część oświatowa subwencji nie umożliwia pokrycia całości niezbędnych wydatków edukacyjnych, a dopełniające środki pochodzą z dochodów własnych gminy.

Znacznie mniejsze znaczenie mają **pozostałe części**: wyrównawcza, rekompensująca, równoważąca i uzupełnienie subwencji ogólnej. Mają one łącznie największe znaczenie dla Szczytnej, Głuszycy, Boguszowa-Gorców, Bolkowa, Wlenia i Pieszyc. W tych gminach wymienione części subwencji przeważają nad częścią oświatową. 31 najbogatszych gmin nie było beneficjentami części wyrównawczej, a 83 gminy województwa nie otrzymały środków w ramach części równoważącej. Część rekompensująca trafiła do 2 gmin – Polkowic i Kłodzka (m).

4.1.4. Zróżnicowanie wydatków

4.1.4. *Differentiation of expenditure*

Wydatki ogółem

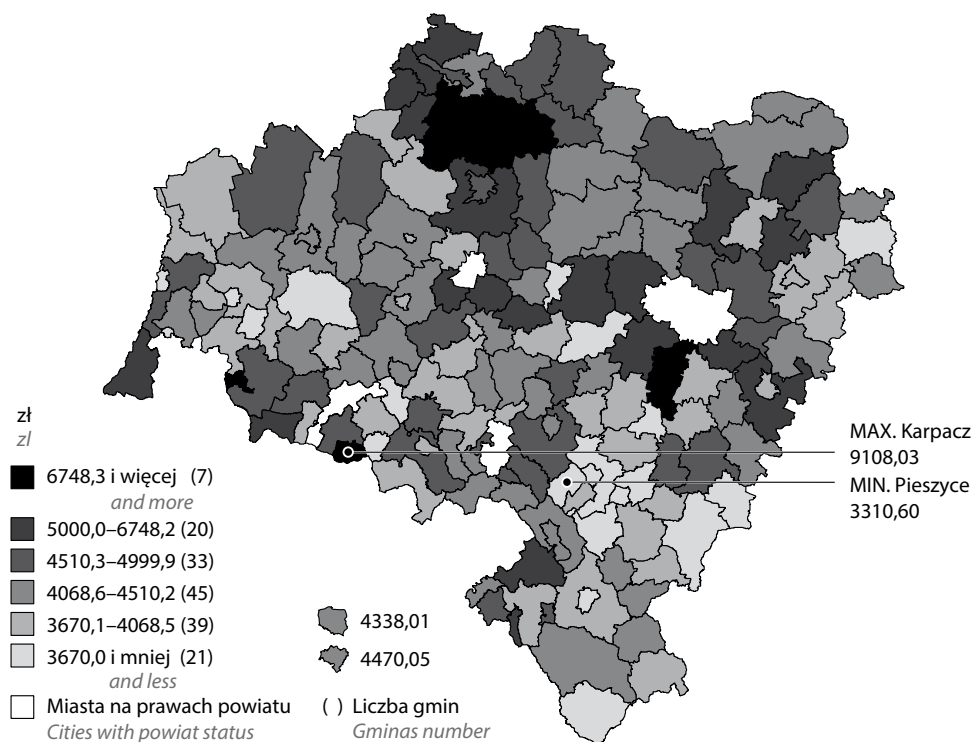
Wydatki budżetów gmin w województwie dolnośląskim w 2017 r. wyniosły łącznie 8802,2 mln zł i po raz pierwszy w XXI w. przekroczyły połowę wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego (50,1%). Z tej kwoty 31,6% zrealizowały gminy miejskie (o 0,7 p. proc. mniej niż w 2016 r.), 37,9% – gminy miejsko-wiejskie (o 0,4 p. proc. więcej), a 30,5% – gminy wiejskie. Również w kraju zyskiwały gminy wiejskie kosztem miejskich. W porównaniu do 2016 r. wartość wydatków na Dolnym Śląsku zwiększyła się o 14,8%. Było to wyraźne przyspieszenie, gdyż rok wcześniej wzrost wyniósł 11,4%.

W kraju wzrost był nieco wolniejszy (o 14,1%). Wskaźniki dynamiki wydatków były wyższe niż dochodów, co stanowiło powód osiągnięcia **ujemnego salda** budżetowego w skali wyższej niż przyniosła analogiczna tendencja krajowa.

W ujęciu bezwzględnym najwyższe kwoty wydatkowano w gminach o największych dochodach, tj. w gminach miejskich Lubin (353,6 mln zł) i Głogów (313,7 mln zł) oraz w miejsko-wiejskiej Polkowice (239,1 mln zł). Najniższe wydatki ogółem odnotowano w gminie wiejskiej Platerówka (6,9 mln zł). W przypadku dochodów budżetowych kolejność była identyczna, chociaż kwoty się różniły i w efekcie Głogów zanotował najwyższą wartość deficytu – 18,1 mln zł. Przedstawione dane informują przede wszystkim o rozmiarach budżetu, gdyż do porównań gmin nadają się dane **w ujęciu względnym**.

Mapa 15. Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca

Map 15. Total expenditure of gminas' budgets per capita

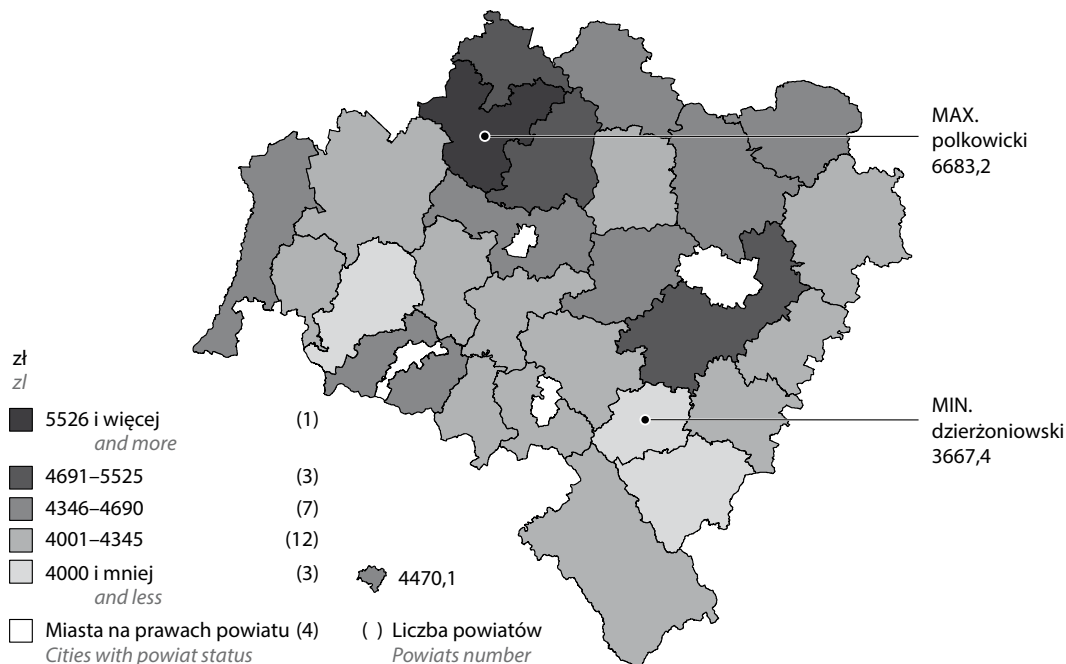

W 2017 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca gminy wydały średnio 4470,05 zł wobec 3890,82 zł w 2016 r. oraz 3488,00 zł w 2015 r. Liderem wydatków na 1 mieszkańca był Karpacz z kwotą 9108,03 zł. Jest to efekt sporego przesunięcia, gdyż w 2016 r. znajdował się dopiero na 7. miejscu. Ta zmiana była możliwa dzięki osiągnięciu dużego (jak na wielkość gminy) deficytu budżetowego w kwocie 7,4 mln zł. W efekcie miasto stało się czwartą najbardziej zadłużoną gminą na 1 mieszkańca w regionie, lecz z minimalnymi kosztami obsługi długu. Podobny problem nie dotyczy Jerzmanowej – drugiej w 2017 r. (8996,84 zł) i pierwszej w 2016 r. Wtedy na drugim miejscu były Polkowice, a teraz są na trzecim (8704,95 zł). Czwarte w 2017 r. były Grębocice (8648,22 zł), a piąte Kobierzyce (8095,12 zł), które miały najwyższe dochody per capita w regionie i zachowały dużą nadwyżkę budżetową.

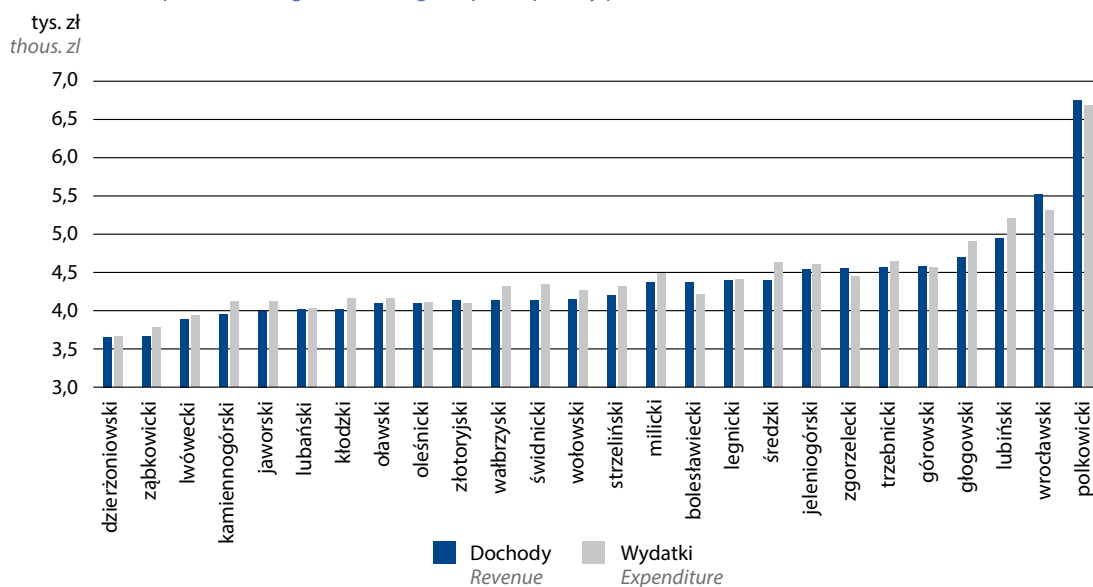
Najmniejsze kwoty wydatków zrealizowały te same dwie gminy, co dochody – Pieszycy (3310,60 zł) i Niemcza (3334,25 zł). Aż 3 ostatnie gminy reprezentują ten sam powiat, gdyż trzecia jest gmina wiejska Dzierżonów (3418,49 zł), a w ostatniej dziesiątce są łącznie cztery gminy z powiatu dzierżoniewskiego (dochodzi Piława Górna). Aby przedstawić poglądowo koncentrację przestrzenną gmin najbiedniejszych i najbogatszych, dokonano ich agregacji do poziomu powiatów.

Mapa 16. Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca według powiatów

Map 16. Total expenditure of gminas' budgets per capita by powiat

W powiatowym ujęciu dochodów gmin powiat dzierzoniowski (3667,14 zł) notuje znacznie większy dystans do również drugiego od końca powiatu ząbkowickiego (3783,11 zł) niż dla dochodów. Identyczna dla dochodów i wydatków jest kolejność na 3 ostatnich miejscach i na 4 pierwszych miejscach (polkowicki przed wrocławskim, lubińskim i głogowskim). Drobnie przesunięcia na innych pozycjach widać na wykresie kolumnowym.

Wykres 40. Dochody i wydatki budżetów gmin^a na 1 mieszkańca według powiatówChart 40. Revenue and expenditure of gminas' budgets^a per capita by powiat

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Dysproporcje wydatków gmin są nieco mniejsze niż dochodów. Przejawem tego są wartości skrajne. Wśród 10 gmin o największych dochodach są 3 miejskie, 2 miejsko-wiejskie i aż 5 wiejskich. W tej kategorii mieszczą się m. in. pierwsze pod względem dochodów Kobierzyce, które w efekcie dużej nadwyżki budżetowej pod względem wydatków znalazły się na 5. miejscu. Niewydatkowanie części środków o mniejszej skali dotyczy także niektórych innych gmin wiejskich. W grupie najbiedniejszych gmin realizacja niezbędnych zadań wymusza powstanie deficytu częściej niż w gminach bogatych. W efekcie zachowana jest kolejność tych trzech kategorii gmin (jak na wykresie 17), lecz dysproporcja jest mniejsza. Wydatki gmin wiejskich na 1 mieszkańca wyniosły 4725,99 zł (dla dochodów – 4735,68 zł); miejsko-wiejskich – 4522,41 zł (4423,54 zł) i miejskich – 4193,21 zł (4100,74).

Gmina Trzebnica zwiększyła w 2017 r. swoje wydatki w stosunku do 2016 r. o 43,7%, a gminy Czernica i Karpacz o 40,8%. W wyniku opisanych uprzednio procesów, najbardziej zmniejszyły się wydatki w Dusznikach-Zdroju (o 21,8%), a następnie w Krośnicach (11,4%) i Czarnym Borze (6,5%). Tylko Duszniki-Zdrój są w grupie gmin, w których najbardziej zmalały dochody budżetowe. Łącznie wydatki zmalały w 8 gminach, a wzrosły w 157, w tym w 33 gminach o więcej niż 25% (w 2016 r. ten próg przekroczyło 9 gmin).

Wydatki bieżące

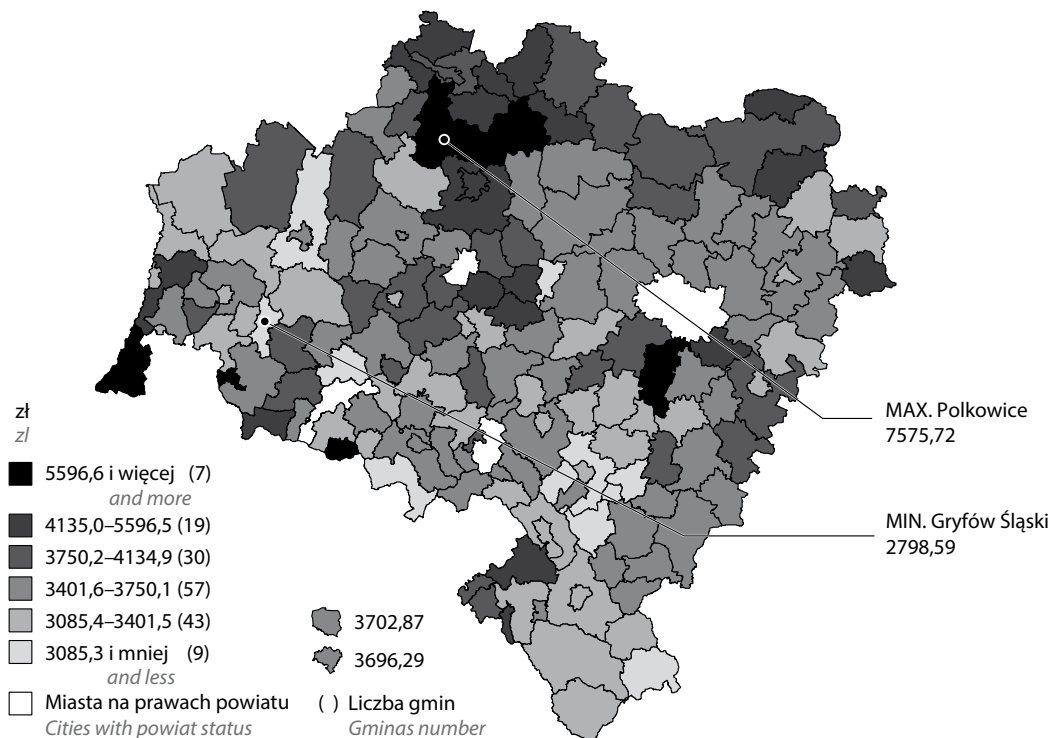
Wydatki bieżące budżetów gmin stanowiły 82,7 % (rok wcześniej 87,4%) wydatków ogółem, a ich wartość wzrosła w odniesieniu do 2016 r. o 8,6% (średnio w kraju wzrosła o 9,6%). W Polsce udział wydatków bieżących był wyższy i wyniósł 85,4%, ale również nastąpiło obniżenie z 88,8%. Oznacza to, że znacznie szybciej wzrastały wydatki majątkowe, przede wszystkim inwestycyjne.

Uległa zmianie też struktura wydatków bieżących w województwie dolnośląskim: zmalał udział wydatków bieżących jednostek budżetowych z 64,8% do 63,0% w tym wydatków przeznaczonych na wynagrodzenia oraz pochodnych od wynagrodzeń z łącznie 37,1% do 36,0% oraz zakupów materiałów i usług z 23,5% do 22,9%. Przyczyną tych różnic jest wzrost świadczeń na rzecz osób fizycznych o 17,7%. Jest to kontynuacja wdrażania programu „Rodzina 500 plus”, który rok wcześniej podwoił wartość świadczeń (wzrost o 109,1%). W efekcie nastąpił wzrost udziału świadczeń na rzecz osób fizycznych w dochodach bieżących z 24,4% do 26,5%.

Średnie **wydatki bieżące na 1 mieszkańca** ukształtowały się na poziomie 3696,29 zł. Najwyższe wydatki bieżące na 1 mieszkańca odnotowano w trzech gminach podregionu legnicko-głogowskiego: Polkowice (7575,72 zł) oraz Rudna (6559,11 zł) i Jerzmanowa (6499,30 zł).

Najmniejsze wydatki bieżące na 1 mieszkańca wystąpiły w Gryfowie Śląskim (2798,59 zł), Stroniu Śląskim (2812,76 zł) oraz Pieszycach (2902,79). Pieszycy miały najniższe wydatki ogółem, ale pozostałych 2 gmin nie było nawet w grupie ostatnich 25 gmin. Oznacza to, że miały stosunkowo wysokie wydatki majątkowe, głównie inwestycyjne.

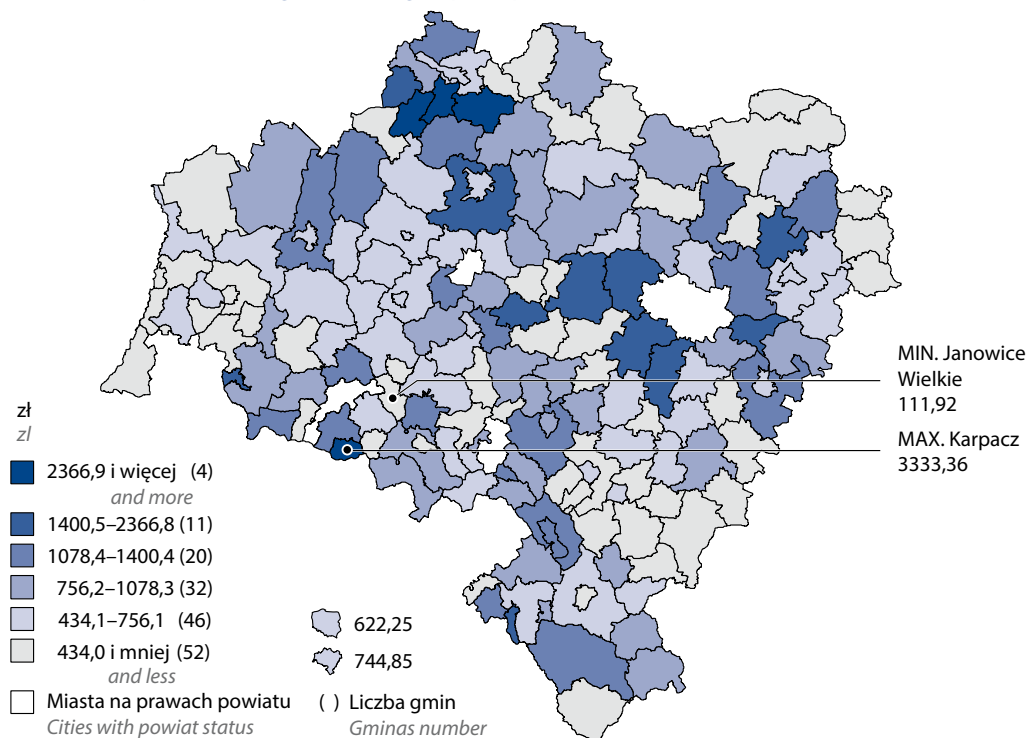
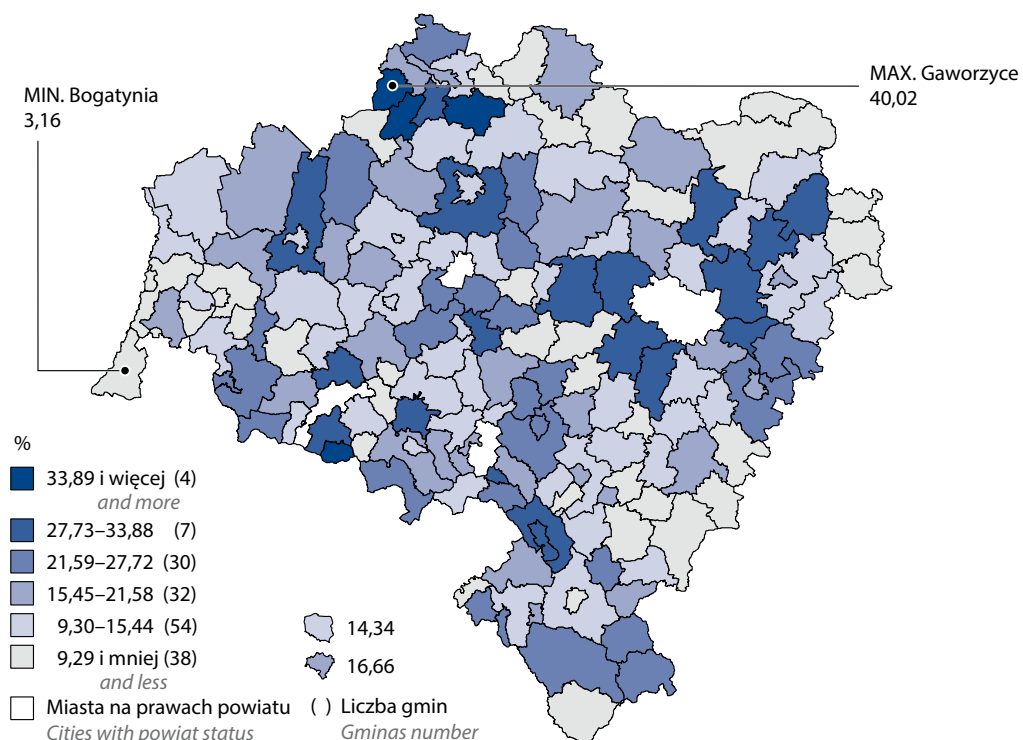
Największa **dynamika wydatków bieżących** cechowała gminy Kobierzyce i Rudna, w których wydatki wzrosły po 21,0%, przed Pęcławiem (18,7%) i Niechłowem (17,1%). W żadnej gminie nie nastąpił spadek wydatków, a najmniejsze wzrosty zanotowały gminy Czarny Bór (o 1,0%) oraz Jerzmanowa (o 1,8%). Ten wzrost nie uchronił Jerzmanowej od minimalnego spadku wskaźnika na 1 mieszkańca, co oznacza, że populacja gminy wzrosła bardziej.

Mapa 17. Wydatki bieżące budżetów gmin na 1 mieszkańcaMap 17. *Current expenditure of gminas' budgets per capita***Wydatki majątkowe**

W odróżnieniu od wydatków bieżących o względnie stabilnym charakterze i niewielkim zróżnicowaniu zmian obserwowanych w czasie, znacznie większa zmienność dotyczy wydatków majątkowych. Wydatki majątkowe dolnośląskich gmin wyniosły 1523,7 mln zł i były o 58,2% większe niż w 2016 r. Było to zrekompensowanie spadków z lat wcześniejszych (2016 –17,7%; 2015 –29,4%). Zdecydowaną większość (96,3%) wydatków majątkowych gminy przeznaczały na **inwestycje**. W 2017 r. poziom wydatków inwestycyjnych osiągnął 1466,7 mln zł i w skali roku wzrósł o 60,7% (w kraju gminne inwestycje wzrosły o 50,8%).

Nawet gminy biedne i zadłużone dokonują inwestycji, gdyż z punktu widzenia prawa finansowego i zasad rachunkowości zakup nawet niewielkiego środka trwałego (np. drobnego sprzętu komputerowego czy elementu wyposażenia szkoły) ma charakter inwestycyjny. Największe inwestycje nie dotyczą ruchomych składników majątkowych, ale budynków, budowli, w tym obiektów inżynierii lądowej i wodnej.

Na największe wydatki inwestycyjne mogły sobie pozwolić najbogatsze gminy, posiadające nadwyżkę nad niezbędnymi do realizacji wydatkami o charakterze bieżącym. Były to kolejno (w nawiasach **inwestycje na 1 mieszkańca** w zł): Karpacz (3333,36), Grębocice (3109,88), Radwanice (2655,32), Jerzmanowa (2497,53), Gaworzycy (2274,91) i Kobierzycy (2195,29). Rozpiętość między Karpaczem, a Janowicami Wielkimi (111,92) jest trzydziestokrotna. Nakłady inwestycyjne mniejsze niż 200 zł na mieszkańca miały także gminy: Ziębice, Dziadowa Kłoda, Kowary, Jordanów Śląski i Lubań (w). W przedziale od 200 do 300 zł mieściły się 22 gminy. O asymetrii rozkładu i dużej dyspersji świadczy duża różnica między średnim poziomem nakładów na 1 mieszkańca w województwie wynoszącym 744,85 zł, a medianą na poziomie 590,00 zł.

Mapa 18. Wydatki inwestycyjne budżetów gmin na 1 mieszkańcaMap 18. *Investment expenditures of gminas' budgets per capita***Mapa 19. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem**Map 19. *Share of investment expenditure in total expenditure*

Największy udział nakładów inwestycyjnych w ogólnych wydatkach budżetowych miały kolejno: Gąworzycy (40,0%), Radwanice (39,9%), Karpacz (36,6%), Grębocice (36,0%), Dobroszyce (33,4%) oraz Bolesławiec (w; 30,1%). Wskaźnik ten więcej mówi o rzeczywistym wyzwaniu finansowym dla gmin niż inwestycje na 1 mieszkańca. Najmniejsze względne wydatki dotyczą Bogatyni (3,2%). Udziały mniejsze niż 5,0% miały także Janowice Wielkie, Ziębice, Dziadowa Kłoda, Kowary, Międzybórz, Pęcław i Jordanów Śląski. Porównując te listę z grupą gmin o najmniejszych wydatkach ogółem widzimy tylko częściową zbieżność – brak 5 gmin o najmniejszych wydatkach, ale na pozycjach od 6. do 11. znajdowały się Janowice Wielkie, Piława Górna, Kowary i Jordanów Śląski. Mimo niewielkiego budżetu Pieszyce, Niemcza, Dzierżoniów (w) i Zawidów przeznaczały na inwestycje znacznie większe środki. Średnio w budżetach gmin dolnośląskich na inwestycje wykorzystywana jest dokładnie co szósta złotówka, natomiast media na udziału jest mniejsza i wynosi 13,9%.

Zgodnie z regułą fiskalną planowane wydatki bieżące nie powinny przekraczać planowanych dochodów bieżących powiększonych o nadwyżkę z ubiegłych oraz wolne środki. Powstawanie ujemnego salda budżetowego jest uzasadnione w sytuacji dokonywania potrzebnych wydatków majątkowych, jeśli zachowany jest bezpieczny ogólny poziom zadłużenia. Żadna z gmin przeznaczających duże środki na inwestycje nie znajduje się w grupie najbardziej zadłużonych (według różnych kryteriów). Cięcia wydatków inwestycyjnych są naturalną reakcją na pojawiające się problemy. W przypadku bogatych gmin może pojawić się odwrotny problem – wyboru działań na rzecz rozwoju gminy oraz racjonalnych celów inwestycyjnych, gdy główne potrzeby zostały już zaspokojone. Dotyczy to Kobierzyc i niektórych innych gmin osiągających nadwyżki budżetowe.

Strategie wydatkowe niektórych gmin cechuje znaczna amplituda. Największy wzrost nakładów zrealizowały gminy: Mysłakowice (wskaźnik wzrostu wyniósł 712,8%), Nowa Ruda (m; 708,9%), Mieroszów (679,7%), Kamienna Góra (m; 638,1%), Kondratowice (581,4%), Krotoszyce (554,3%) o Pęcław (530,4%). Bez dodatkowych porównań wskaźniki te są bardzo mylące, gdyż sugerują, że dokonany przez samorządy wysiłek inwestycyjny był bardzo duży. Gmina Pęcław należy do najbardziej zadłużonych i w ramach programu sanacyjnego dokonała w 2016 r. niemal pięćdziesięciokrotnej redukcji inwestycji w stosunku do 2015 r. (zmniejszenie wydatków o 97,9%). Obecna pięciokrotność zwiększa inwestycje do 11,1% stanu z 2015 r. Kwota inwestycji wyniosła w 2017 r. 99,8 tys. zł i ustępowała 3,5 razy drugim najmniejszym wydatkom w regionie (346,2 tys. w Jaworzynie Śląskiej). Taka sinusoida dotyczy także innych wymienionych wyżej gmin – Mysłakowice, Mieroszów, Kondratowice były w 2016 r. wśród 10 gmin o największych cięciach wydatków inwestycyjnych wynoszących od 70 do 80%.

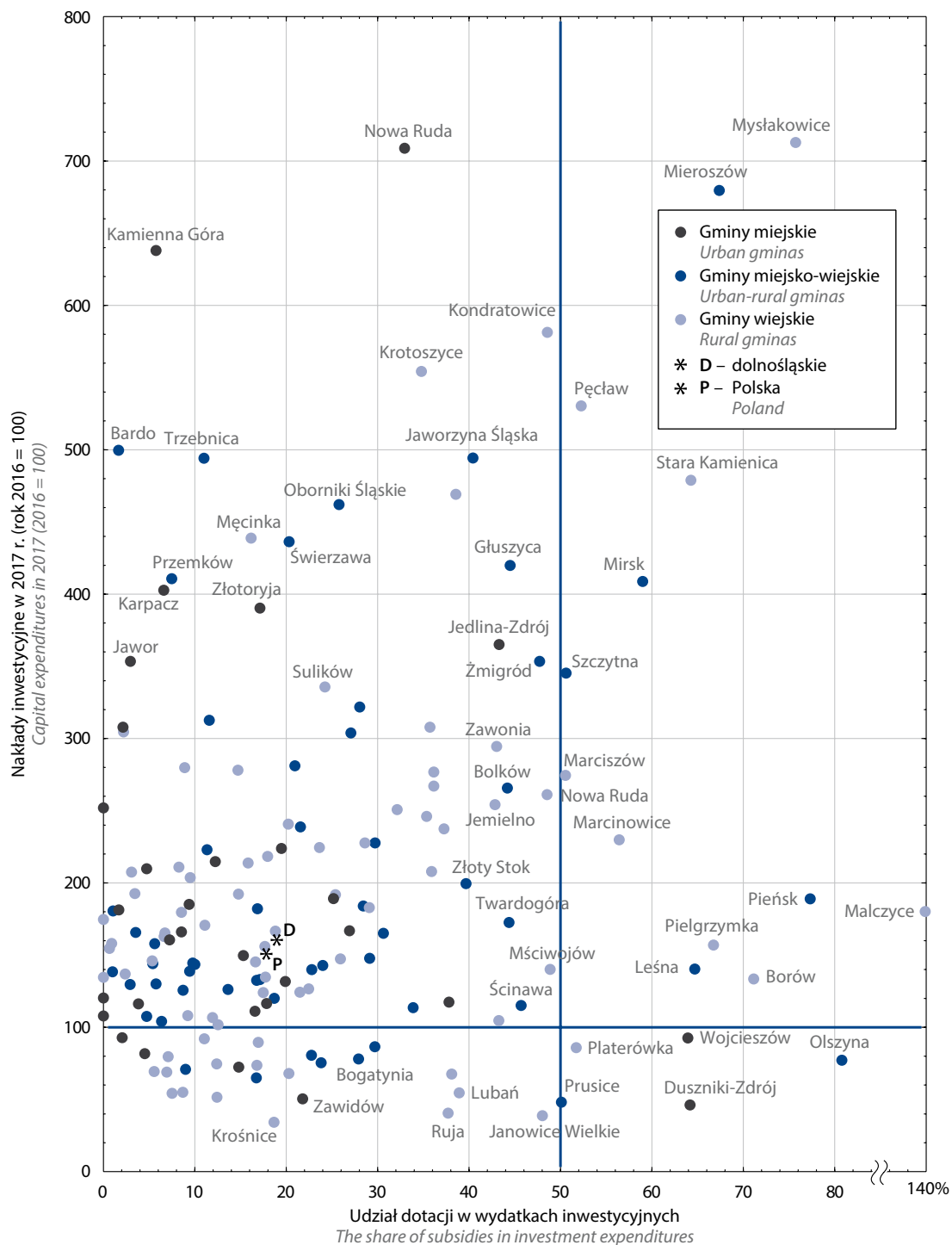
Zmniejszenie wydatków inwestycyjnych w skali dwu- i trzykrotnej w stosunku do 2016 r. nastąpiło w gminach Krośnice (34,1%), Janowice Wielkie (38,8%), Ruja (40,6%), Duszniki-Zdrój (46,2%), Prusice 48,1%, Zawidów 50,4%. Wystąpił tu ten sam efekt sinusoidy – gminy Zawidów i Duszniki-Zdrój były w 2016 r. liderami zwiększania nakładów inwestycyjnych.

O odwróceniu sytuacji z 2016 r. i dużej dominacji wzrostów wydatków inwestycyjnych w regionie świadczy nie tylko ogólny wzrost inwestycji o 60,7%, ale także częstość tego zjawiska. Spadek udziału inwestycji w wydatkach ogółem zanotowało 31 gmin, z czego 5 co najmniej o połowę. Wzrost odsetka wystąpił w 134 gminach, w tym w 61 o co najmniej połowę. Liczby te dla 2016 r. były diametralnie odmienne i wynosiły odpowiednio: 114, 38, 51, 16.

Wiele gmin zawdzięcza wzrost wydatków skutecznemu aplikowaniu o **dotacje inwestycyjne**, zwłaszcza środki z budżetu UE. Bez dotacji często nie udałoby się zrealizować inwestycji. Ponad pięciokrotny wzrost dotacji na projekty europejskie, a niekiedy także z innych źródeł, przyczynił się w różnym zakresie do podejmowania działań inwestycyjnych.

Wykres 41. Porównanie dynamiki nakładów inwestycyjnych^a i udziału dotacji w wydatkach inwestycyjnych gmin^b

Chart 41. Comparison of the dynamics of investment outlays^a and the share of subsidies in the investment expenditure of gminas^b

a Rok 2016 = 100. b Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
 b Year 2016 = 100. b Excluding gminas which are also cities with powiat status.

Duża grupa gmin nie tylko zwiększyła inwestycje w stosunku do 2016 r., ale nawet je z wielokrotnością bez dotacji albo z bardzo niewielkim ich udziałem. Są to m. in. Kamienna Góra, Bardo, Trzebnica, Karpacz, Przemków, Jawor. Chociaż Olszynie dotacje pozwoliły sfinansować 80,8% inwestycji, to jednak realizowała je w mniejszym zakresie niż rok wcześniej. To samo dotyczy innych gmin z co najmniej pięćdziesięcioprocentowym udziałem dotacji: Wojcieszowa, Platerówki, Prusic. Nowa Ruda, która uzyskała dotacje europejskie w największej w regionie kwocie 9,1 mln zł, wykorzystwała na cele inwestycyjne 4,0 mln zł, co pozwoliło jej zwiększyć inwestycje ponad 7 razy, pomimo tego, że stanowiły one mniej niż 1/3 wydatków. Natomiast lider wzrostu inwestycji – gmina Mysłakowice – sfinansowała z dotacji aż ¾ ich wartości. Łącznie 12 gmin zwiększyło swoje inwestycje z udziałem dotacji przekraczającym 50% kosztów. Bardzo nietypowa sytuacja dotyczy gminy Malczyce, która otrzymała dotację inwestycyjną o 39,8% większą niż środki, które zainwestowała. Dolny Śląsk zarówno pod względem skali zwiększenia inwestycji, jak i udziału dotacji w tym zwiększeniu sytuuje się powyżej średniej krajowej.

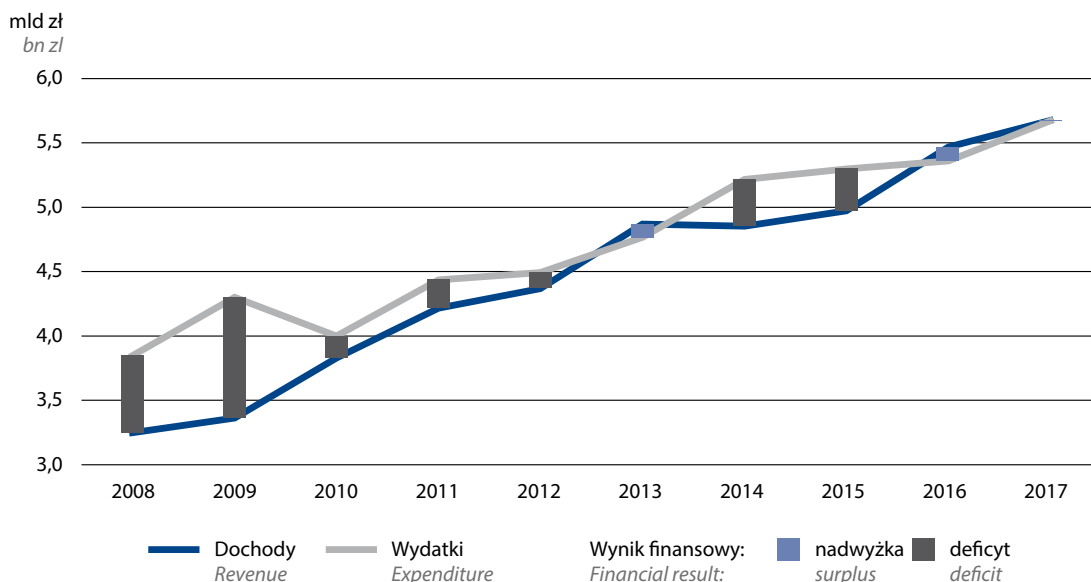
4.2. Tendencje budżetowe w miastach na prawach powiatu

4.2. Budget tendencies in cities with powiat status

W wyniku znacznego deficytu budżetowego z lat 2014–2015 pogłębił się problem zadłużenia miast na prawach powiatu. Jednak korzystna sytuacja z 2016 r., gdy wygospodarowano **nadwyżkę budżetową** w wysokości 109,2 mln zł została powtórzona na 2017 r., ale w skali znacznie mniejszej. Nadwyżka wyniosła jedynie 4,4 mln zł. Oznacza to kolejne odwrócenie tendencji. W 2014 r. znacznie szybciej rosły wydatki niż dochody; w latach 2015–2016 było odwrotnie, a w 2017 r. ponownie wydatki rosły o 2,0 p. proc. szybciej niż dochody.

Wykres 42. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów miast na prawach powiatu ogółem

Chart 42. Revenue, expenditure and financial result of city budgets with powiat status in total

Sumaryczna nadwyżka nastąpiła dzięki przede wszystkim Jeleniej Górze, której pozostała kwota 20,2 mln zł, niemal identyczna jak w 2016 r. Było to możliwe w wyniku najmniejszej wśród 4 miast skali inwestycji – podobnie było rok wcześniej. Bardziej zadłużony Wrocław wypracował małą (jak na skalę miasta) nadwyżkę 9,8 mln zł, podczas gdy rok wcześniej wyniosła ona 85,5 mln zł. Bardzo małym deficytem 0,3 mln zł zamknął się budżet Legnicy, natomiast w Wałbrzychu nadwyżka z 2016 r. (6,4 mln zł) przekształciła się w 2017 r. w bardzo duży deficyt (25,3 mln zł). Jest to największy kwotowo deficyt (druga jest gmina

miejska Głogów z kwotą 18,1 mln zł). Należy przypomnieć, że Wałbrzych jest najbardziej zadłużonym samorządem na Dolnym Śląsku ze zobowiązaniami wynoszącymi 95,5% dochodów budżetowych i bieżącymi kosztami obsługi długu stanowiącymi 3,2% wydatków.

Trzema głównymi **wyznacznikami tendencji 2017 r.** w grupie miast na prawach powiatu są:

- Dalsze zwiększenie roli dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej w wyniku realizacji programu „Rodzina 500 plus”; w rezultacie ponownie ulega zmianie struktura wpływów w ramach dotacji celowych, a po stronie wydatków nastąpiło podniesienie udziału wydatków bieżących kosztem majątkowych.
- Utrwalenie, a nawet niewielkie pogłębienie regresu procesów inwestycyjnych, co w ujęciu strukturalnym oznacza dalsze obniżenie wydatków majątkowych w wydatkach ogółem, natomiast w ujęciu realnym dowodzi, że gorszy sumaryczny wynik finansowy 4 miast wynika nie ze wzmożonych działań inwestycyjnych (jest to typowa przyczyna pojawiania się deficytu lub zmniejszania nadwyżki), ale z pogorszenia się relacji między wydatkami bieżącymi i dochodami bieżącymi.
- Z jednej strony czynnikiem osłabiającym statystyczny wzrost znaczenia dotacji celowych w dochodach ogółem, a z drugiej strony obniżającym dynamikę wzrostu dochodów i wydatków ogółem, była w 2017 r. dalsza redukcja zaangażowania w realizację projektów europejskich. W pozostałych trzech formach samorządów tendencja zmniejszania się dotacji na projekty europejskie została odwrócona w 2017 r., a jedynie w miastach na prawach powiatu uległa przedłużeniu.

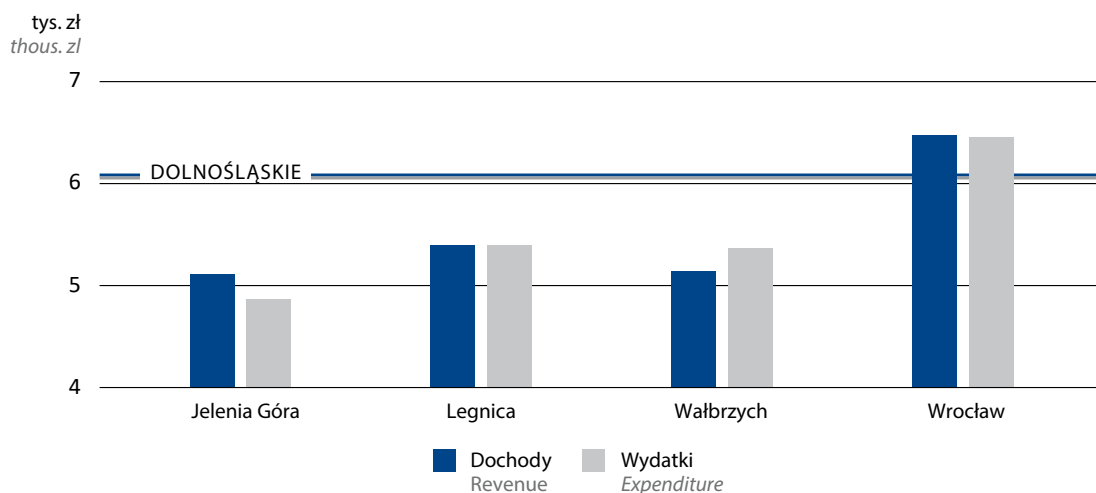
W 2017 r. w budżetach miast na prawach powiatu województwa dolnośląskiego zgromadzono **dochody ogółem** w wysokości 5674,8 mln zł, o 3,8% więcej niż w 2016 r. Dochody te stanowiły 7,2% dochodów wszystkich 66 miast na prawach powiatu w Polsce.

Do budżetów miast na prawach powiatu wpłynęło w przeliczeniu **na 1 mieszkańca** 6080,96 zł, tj. o 2,4% mniej niż średnio w kraju. Jest to jedyna forma budżetów samorządowych, w której Dolny Śląsk znajduje się poniżej średniej krajowej. W 2016 r. dystans do średniej krajowej był mniejszy i wynosił 0,7%. Na utratę dystansu wpłynęły 2 czynniki: dalsze wzmocnienie pozycji Warszawy w grupie miast na prawach powiatu oraz mniejsza skala wzrostu lub większy poziom spadku poszczególnych dotacji celowych (dotyczy m.in. dotacji na projekty europejskie i otrzymanych z państwowych funduszy celowych).

Najwyższy dochód na 1 mieszkańca odnotowano we Wrocławiu – 6477,47 zł. W pozostałych trzech miastach dochody per capita były zbliżone i mieściły się w przedziale 5100–5400 zł.

Wykres 43. Dochody i wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca

Chart 43. Revenue and expenditure of city budgets with powiat status per capita

W strukturze dochodów miast na prawach powiatu dominowały **dochody własne**, które w 2017r. osiągnięto w kwocie 3762,5 mln zł (66,3% dochodów ogółem; o 0,4 p. proc. więcej niż w 2016 r.). W stosunku do roku poprzedniego zanotowano wzrost o 4,4%. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem w poszczególnych miastach wyniósł: 71,8% we Wrocławiu, 52,4% w Wałbrzychu, 51,7% w Jeleniej Górze oraz 50,3% w Legnicy. Główne pozycje dochodów własnych to: wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych, które w wysokości 1473,2 mln zł stanowiły 39,2% dochodów własnych i 26,0% dochodów ogółem oraz pozostałe dochody, które osiągnęły wartość 921,5 mln zł (24,5% dochodów własnych i 16,2% dochodów ogółem). Na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu przypadało średnio 4031,81 zł dochodów własnych (tj. o 4,5% więcej niż w 2016 r.). W kraju na 1 mieszkańca przypadały dochody własne o 5,0% mniejsze (3832,01 zł). W kontekście odwrotnej relacji dla dochodów ogółem, oznacza to większe dotacje i subwencje w pozostałych częściach kraju.

W 2017 r. w ramach **subwencji ogólnej** z budżetu państwa miasta na prawach powiatu otrzymały 938,8 mln zł, co stanowiło 16,5% dochodów ogółem (w Polsce odsetek ten wynosił 18,9%). Subwencja ogólna stanowiła 23,6% dochodów ogółem budżetu Jeleniej Góry, 23,0% – Legnicy, 20,8% – Wałbrzycha oraz 14,4% – Wrocławia. Na zadania oświatowe przeznaczono 858,9 mln zł. Kwota ta stanowiła 91,5% subwencji ogólnej (tj. 15,1% dochodów ogółem).

Dotacje celowe stanowiły 17,2% wpływów do budżetu miast na prawach powiatu (w kraju 19,6%) i były większe od subwencji z powodu realizacji programu Rodzina 500 plus. Z tytułu dotacji celowych miasta na prawach powiatu w województwie dolnośląskim otrzymały 973,5 mln zł, tj. o 33,8% więcej niż w 2016 r. Największy udział dotacji celowych w dochodach miast odnotowano w Wałbrzychu (26,9%). W Legnicy wyniósł 26,6%, w Jeleniej Górze 24,7%, a we Wrocławiu znacznie mniej niż w tych trzech miastach – 13,8%. W ich ramach dominowały dotacje na zadania z zakresu administracji rządowej mając średni udział 71,9% (od 66,8% w Legnicy do 74,4% w Jeleniej Górze).

W 2017 r. **wydatki ogółem** miast na prawach powiatu zamknęły się kwotą 5670,4 mln zł (było to o 5,8% więcej niż w roku poprzednim i o 2,0 p. proc. więcej niż wzrost dochodów ogółem). Stanowiły one 7,2% wydatków wszystkich miast na prawach powiatu w Polsce. Blisko $\frac{3}{4}$ (72,8%) wydatków zrealizowano we Wrocławiu, 10,8% – w Wałbrzychu, 9,6% – w Legnicy, a pozostałe 6,9% – w Jeleniej Górze. Średnio w przeliczeniu na 1 mieszkańca miasta te wydały 6076,29 zł. Wydatki miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w kraju wyniosły średnio 6226,70 zł. Różnica wskaźników wyniosła więc 150,41 zł, podczas gdy rok wcześniej to miasta dolnośląskie realizowały wydatki per capita większe o 37,14 zł. Najwyższe wydatki na 1 mieszkańca odnotowano we Wrocławiu – 6462,18 zł. W innych miastach przedstawiały się następująco: w Jeleniej Górze – 4865,46 zł, w Legnicy – 5400,66 zł i w Wałbrzychu – 5364,34 zł.

W strukturze rodzajowej wydatków miast na prawach powiatów przeważały **wydatki bieżące**, które w 2017 r. ukształtowały się na poziomie 4855,3 mln zł i stanowiły 85,6% wydatków ogółem, o 0,4 p. proc. więcej niż w 2016 r. i aż o 6,2 p. proc. więcej niż w 2015 r. (w kraju 86,7%; po zmniejszeniu się w 2017 r. o 1,4 p. proc.). Główną część wydatków bieżących stanowiły wydatki bieżące jednostek budżetowych (71,2%), w tym wynagrodzenia i ich pochodne (35,0%) oraz zakup materiałów i usług (32,4%). Najwyższy udział wydatków bieżących w wydatkach ogółem odnotowano w Jeleniej Górze (96,1%), a najniższy we Wrocławiu (84,2%).

Na **wydatki majątkowe** miasta na prawach powiatu w 2017 r. przeznaczyły łącznie 815,1 mln zł (o 13,0% mniej niż w roku poprzednim). Środki te wydatkowano głównie na **zadania inwestycyjne** (78,6%). Było to jednak mniej o 3,8 p. proc. niż w 2016 r. i dlatego też udział nakładów na inwestycje w wydatkach ogółem obniżył się z 12,2% do 11,3% w 2017 r., a jeszcze w 2015 r. na inwestycje przeznaczano 18,3% wydatków. Najwyższy odsetek wydatków inwestycyjnych zanotowano we Wrocławiu (11,7%), natomiast najniższy w Jeleniej Górze (3,9%). Przeciętne wydatki inwestycyjne miast na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 668,89 zł (tj. o 1,7% mniej niż w 2016 r. oraz o ponad 1/3 mniej niż w 2015 r.), przy czym we Wrocławiu – 756,56 zł, w Wałbrzychu – 707,32 zł, w Legnicy – 818,39 zł, a najmniej w Jeleniej Górze – 189,91 zł. Tym samym poziom inwestycji w Jeleniej Górze była 3–4 razy mniejszy niż w pozostałych miastach. Podobnie było w 2016 r., ale wskaźnik był wtedy o 21,2% większy, natomiast we Wrocławiu był większy o 9,0%. Swoje inwestycje zwiększyły Wałbrzych i Legnica, co wpłynęło na poziom ich deficytu budżetowego.

Niekorzystne tendencje inwestycyjne są głównie zdeterminowane dużym regresem w realizacji **projektów europejskich**. Tendencja spadkowa z 2016 r. uległa zmianie w innych formach samorządu – dotacje z budżetu UE wzrosły w 165 gminach o 133,5 mln zł, w 26 powiatach o 33,5 mln zł i w budżecie województwa o 31,3 mln zł, natomiast miasta na prawach powiatu zanotowały zmniejszenie o 101,9 mln zł. Wrocław otrzymał jedynie 69,3 mln zł dotacji, Wałbrzych 21,4 mln zł, Legnica 29,7 mln zł, a Jelenia Góra 9,5 mln zł. Trzy miasta zanotowały wzrost dotacji, a jedynie Wrocław spadek, ale bardzo poważny – o 2/3 kwoty wydatkowanej w 2016 r. W rezultacie sumaryczne dotacje z paragrafów 200 i 620 (z okresu 2007–2013) oraz 205 i 625 (na okres 2014–2020) w 4 miastach na prawach powiatu Dolnego Śląska zmalały o 44,0%. Natomiast we wszystkich 66 miastach kraju też zmniejszyły się, lecz w mniejszej skali – o 13,8%. Na poziomie wskaźnika krajowego w dużym stopniu zaważył Wrocław, w którym dotacje zmalały o 139,3 mln zł wobec zmniejszenia w skali kraju o 363,0 mln zł.

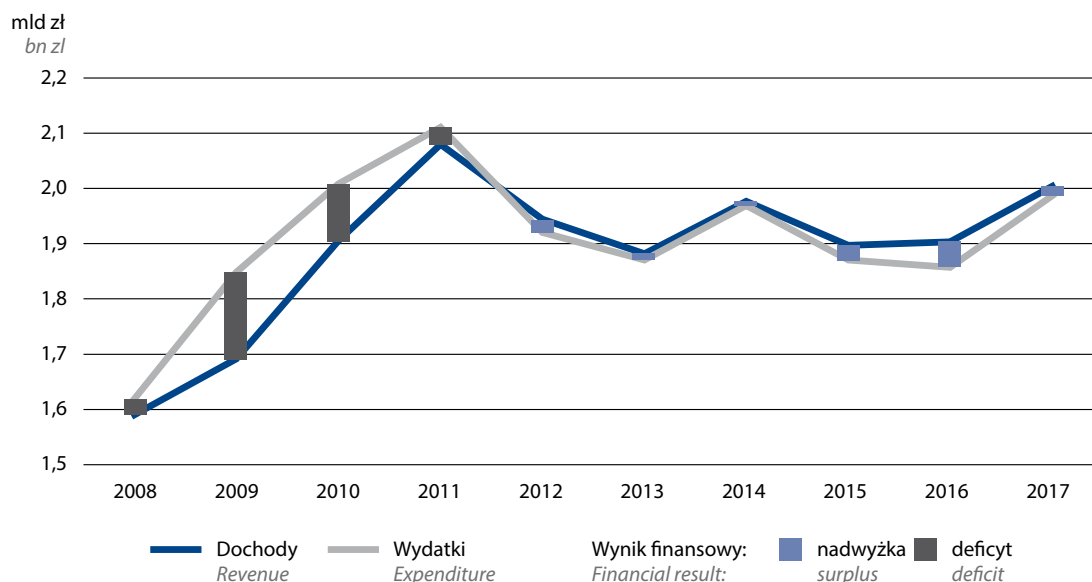
4.3. Tendencje budżetowe w powiatach

4.3. Budget tendencies in powiats

Powiаты (bez miast na prawach powiatu) województwa dolnośląskiego w 2017 r. osiągnęły **dochody ogółem w wysokości 2003,6 mln zł**. Było to o równo 100,0 mln zł więcej niż w 2016 r. Wzrost względny wyniósł 5,3%, ale w Polsce dochody rosły nieco szybciej (6,0%). Dochody budżetów dolnośląskich powiatów stanowiły 7,9% dochodów wszystkich powiatów w Polsce.

Wykres 44. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetów powiatów ogółem

Chart 44. Revenue, expenditure and financial result of powiats' budgets in total

Budżety powiatów województwa dolnośląskiego w 2017 r. zamknęły się **nadwyżką** wynoszącą 17,1 mln zł. Była ona niemal 3 razy mniejsza niż rok wcześniej. Nadwyżka utrzymuje się już od 2012 r., ale należy zauważyć, że w okresie 2012–2017 łączna sześciolatnia nadwyżka była ponad dwukrotnie mniejsza niż skumulowany deficyt z trzyletniego okresu 2009–2011. Łączny **dług powiatów** odpowiada wartości 30,4% dochodów z 2017 r. Przy poglądowej granicy bezpieczeństwa na poziomie 60% dochodów była to zaledwie jej połowa i żaden powiat jej nie przekraczał (wskaźnik dla powiatu górowskiego wynosił 59,3%). Jednak na tle kraju sytuacja jest gorsza – z 32 powiatów w kraju o zadłużeniu powyżej 40% ich dochodów, 7 znajdowało się na Dolnym Śląsku.

Dodatni wynik finansowy osiągnęły budżety 17 powiatów (w 2016 r. – 21 powiatów), a największa nadwyżka wystąpiła w powiatach wrocławskim (12,7 mln zł) i dzierzoniowskim (2,8 mln zł), a w ujęciu na 1 mieszkańca w powiecie wrocławskim (91,25 zł), górowskim, ząbkowickim, jeleniogórskim i strzelińskim (wszystkie po około 32 zł). Wypracowanie nadwyżki było szczególnie ważne dla powiatu górskiego, który w 2016 r. przekraczał wskazany próg długu (68,3%). **Deficyt** odnotowano w 9 powiatach, w tym największy w wysokości 4,5 mln zł w powiecie lubańskim oraz wałbrzyskim (2,9 mln zł) i zgorzeleckim (2,8 mln zł), chociaż ten ostatni powiat nie prowadził istotnych działań inwestycyjnych. Taka sama kolejność powiatów występuje dla wyniku przeliczonego na 1 mieszkańca.

Podane kwoty bezwzględne można skonfrontować z podobnymi danymi o **dochodach powiatów**. Najwyższe dochody w 2017 r. uzyskały największe powiaty: kłodzki (189,4 mln zł), świdnicki (142,9 mln zł), wrocławski (116,6 mln zł) i głogowski (108,5 mln zł), a najniższe – powiat górski (38,7 mln zł) i średzki (42,3 mln zł).

Obniżenie dochodów w skali roku odnotowały 4 powiaty (w 2016 r. było ich 10), w tym w największym stopniu obniżyły się dochody powiatu dzierzoniowskiego (o 4,3%). W pozostałych 22 powiatach zanotowano dochody wyższe niż w 2016 r., w tym najbardziej wzrosły dochody powiatu lubińskiego (o 19,3%) i polkowickiego (o 14,1%). Rok wcześniej powiatu polkowickiego dotyczyła duża redukcja dochodów (o 21,6%), co należy wiązać z podlegającymi fluktuacjom wpływom z podatku dochodowego od osób prawnych dużych firm przemysłu miedziowego.

Do 2016 r. głównym źródłem wpływów do budżetów powiatów była **subwencja ogólna**, Ma ona niewielką tendencję spadkową – obniżyła się w 2017 r. o 0,8%, a rok wcześniej o 0,9% (w kraju było to o 0,3% i o 1,8% więcej). W ramach subwencji wpłynęło 749,2 mln zł, a jej udział w dochodach powiatów ogółem wyniósł 37,4%, tj. o 2,3 p. proc. mniej niż w 2016 r. Chociaż w ujęciu ogółem w 2017 r. największą częścią dochodów powiatowych stały się dochody własne, to w większości powiatów (18) nadal wartościowo dominowały subwencje. Ich udział był zróżnicowany w poszczególnych powiatach – od 14,3% w powiecie legnickim do 46,7% w powiecie wołowskim. Dzięki tak wysokim subwencjom powiat wołowski utrzymuje się w ostatnich latach na pozycjach 1.–2. pod względem dochodów ogółem na 1 mieszkańca. Na **zadania oświatowe** przeznaczono 588,2 mln zł, czyli kwotę mniejszą o 3,0% niż w 2016 r. (606,2 mln zł). Część oświatowa stanowiła 78,5% subwencji ogólnej. W Polsce udział ten wynosił 74,5%. Różnica wskaźników w wysokości 4 p. proc. prowadzi do dwóch wniosków: (1) do budżetu przeciętnego krajowego powiatu wpływa więcej środków w ramach części wyrównawczej oraz równoważącej niż do powiatów dolnośląskich; (2) jest to dodatkowe uzasadnienie przewagi udziału subwencji ogólnej nad dochodami własnymi o 4,6 p. proc. średnio w Polsce (na Dolnym Śląsku przewaga była odwrotna i wyniosła 0,7 p. proc. na rzecz dochodów własnych).

W odróżnieniu od gmin, **część równoważącą** subwencji otrzymują wszystkie powiaty (i miasta na prawach powiatu). Wpłata na tę część dokonało 5 powiatów: lubiński, polkowicki, głogowski, wrocławski i zgorzelecki. Pewnym zaskoczeniem może być to, że poza powiatem głogowskim zajmującym 5. miejsce, żadnego z tych powiatów nie ma wśród uzyskujących największe dochody na 1 mieszkańca. Powiat wrocławski w chwili liczenia kwot wpłat i wypłat dla powiatów znajdował się na ostatniej pozycji. Wynika to z zasad konstrukcji ministerialnego wskaźnika P, gdzie podstawą są podatkowe wpływy w ramach dochodów własnych (czyli udziały w PIT i CIT). Natomiast o wielkości ogólnych dochodów budżetowych decydują subwencje, dotacje i źródła niepodatkowe (takim źródłem o charakterze paropodatkowym jest np. opłata komunikacyjna). Taki algorytm liczenia **części wyrównawczej** powoduje, że powiat wrocławski jej nie otrzymał, podobnie jak pozostali płatnicy części równoważącej, z wyjątkiem powiatu głogowskiego. Wbrew swojej nazwie, na poziomie powiatów część wyrównawcza subwencji ogólnej prowadzi nie do zmniejszenia dysproporcji dochodowych, ale do ich powiększenia.

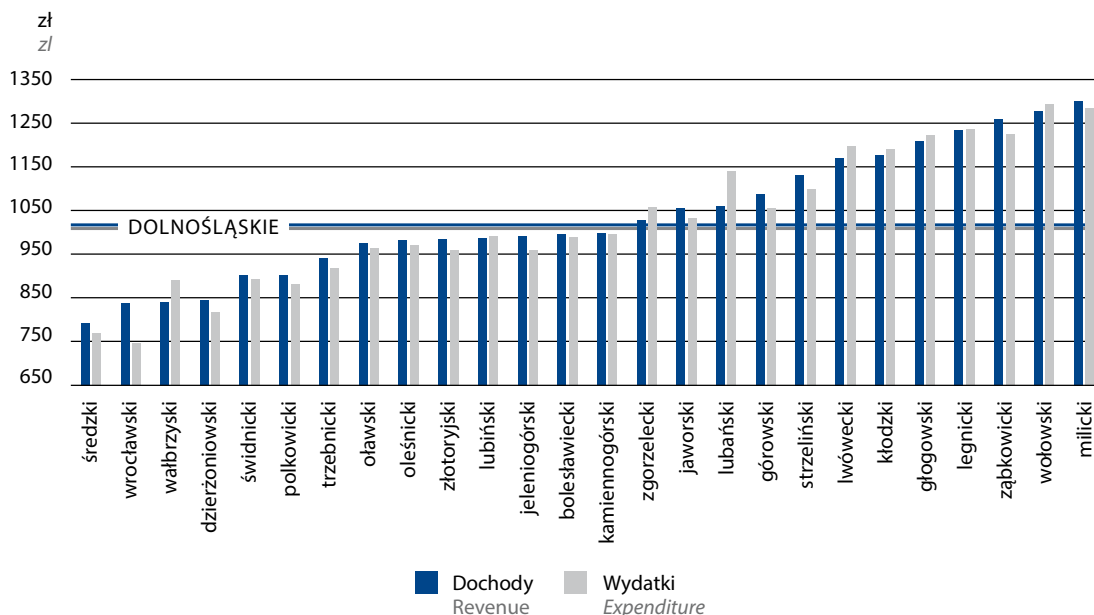
Dochody własne stanowiły 38,1% dochodów budżetów powiatów (wzrost o 0,8 p. proc. w stosunku do 2016 r.). W 2017 r. ukształtowały się one na poziomie 763,9 mln zł, tj. o 7,7% wyższym w porównaniu z rokiem wcześniejszym. W kraju wzrosły o 7,1% – różnica 0,6 p. proc. świadczy o odmiennych endogenicznych tendencjach rozwojowych. Najwyższy udział dochodów własnych odnotowano w powiecie wrocławskim (58,5%), a najniższy w powiecie strzelińskim (25,7%). W 10 powiatach udział był wyższy niż

średnio w województwie. Wśród dochodów własnych powiatów ponad połowę udziału miał podatek od osób fizycznych (56,5%), który stanowił 21,6% dochodów ogółem. Inne dochody były znacznie mniejsze – druga była opłata komunikacyjna zapewniająca wpływ 40,1 mln zł (5,3% dochodów własnych), a na trzecim podatek dochodowy od osób prawnych – 28,1 mln zł (3,7%).

W 2017 r. **dotacje celowe** zasiliły budżety powiatów w 23,0%. Najwyższy udział dotacji celowych wśród ogółu dochodów odnotowano w powiecie legnickim (38,6%), a najniższy w powiecie wrocławskim (15,0%). To kolejny czynnik decydujący o niskich dochodach powiatu wrocławskiego. Ponad połowa dotacji z budżetu państwa było przeznaczonych na zadania z zakresu administracji rządowej (54,4 wobec 52,6% w 2016 r.).

Wykres 45. Dochody i wydatki budżetów powiatów na 1 mieszkańca

Chart 45. Revenue and expenditure of powiats' budgets per capita

Średni dochód powiatów przypadający na 1 mieszkańca w 2017 r. ukształtował się na poziomie 1017,47 zł (966,21 zł w 2016 r.). W kraju wskaźniki były nieco niższe (983,49 zł wobec 927,76 zł w 2016 r.), ale różnica uległa zmniejszeniu dzięki subwencjom i dotacjom. Najwyższą wartość dochodów na 1 mieszkańca odnotowano w powiecie milickim (1300,22 zł), natomiast najniższą w powiecie średzkim (791,39 zł). W 12 spośród 26 powiatów dochód na 1 mieszkańca przekroczył przeciętną dla województwa.

Łączne **wydatki** zrealizowane przez powiaty województwa dolnośląskiego w 2017 r. (bez miast na prawach powiatu) wyniosły 1986,35mln zł, tj. o 7,0% więcej niż przed rokiem (w kraju więcej o 8,8%). Rok wcześniej wydatki w województwie i w kraju zanotowały minimalne spadki (0,7% i 0,6%). Najwięcej wydatków poniosły największe powiaty – kłodzki (9,6% ogółu wydatków powiatów) i świdnicki (7,1%).

W 2016 r. obniżenie wydatków w skali roku odnotowało 14 powiatów, a w 2017 r. 4 powiaty. Największe obniżenie zanotował powiat wałbrzyski (o 5,3%), który w 2016 r. miał największy wzrost wydatków (o 14,1%). Największy wzrost wydatków miał miejsce w powiecie lubańskim (o 21,7%) i bolesławieckim (o 15,9%).

W przeliczeniu **na 1 mieszkańca** powiaty dolnośląskie wydały średnio 1008,81 zł (wobec 942,71 zł w 2016 r.). Było to o 2,7% więcej niż średnio w powiatach w kraju (rok wcześniej o 4,4%). Najwyższe wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca poniosły powiaty wołowski (1294,52 zł) oraz milicki (1284,94 zł). W 14 powiatach wydatki na 1 mieszkańca nie przekroczyły średniej, a najniższe były w powiecie wrocławskim (745,66 zł).

W strukturze wydatków powiatów dominowały **wydatki bieżące**, które w 2017 r. wyniosły 1762,1 mln zł, czyli 88,7% wydatków ogółem. Rok wcześniej udział wyniósł 90,5%, co oznacza, że zwiększyły się działania inwestycyjne. Ponad połowę (59,6%) z nich stanowiły środki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń. Największy udział wydatków bieżących wśród ogółu wydatków odnotowano w powiecie milickim (98,9%) i górowskim, a najniższy w bolesławieckim (79,4%). W 12 powiatach udział ten był wyższy niż średnio w województwie.

Wydatki majątkowe powiatów stanowiły 11,3% wydatków ogółem, w tym **wydatki inwestycyjne** 9,7%. Zaangażowanie innych regionów w działania inwestycyjne było znacznie większe, gdyż odpowiednie wskaźniki dla kraju wyniosły odpowiednio 16,1% i 15,9%. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w 14 powiatach przekroczył średnią wojewódzką. Najwyższy udział wydatków inwestycyjnych odnotowano w powiatach bolesławieckim (20,6%), wrocławskim 19,8%) i wałbrzyskim (17,8%) oraz natomiast najniższy – w powiatach milickim (1,1%) oraz górowskim (2,6%). Powiat bolesławiecki wszedł na miejsce powiatu oławskiego z 2016 r., ale układ pozostałych powiatów jest względnie trwały. Utrwalił się też podział na powiaty inwestujące oraz praktycznie niemal nie podejmujące działań inwestycyjnych. Średnio na 1 mieszkańca powiaty przeznaczyły na inwestycje 111,80 zł wobec 89,99 zł w 2016 r. i 100,46 zł w 2015 r. Jednak polskie powiaty inwestują średnio znacznie więcej – 155,77 zł na 1 mieszkańca. Największe wydatki inwestycyjne per capita poniesiono w powiecie bolesławieckim (203,84 zł), a następnie w powiatach kłodzkim (180,02 zł) i lubańskim (172,99 zł). Najmniejsze koszty inwestycyjne na 1 mieszkańca poniosły budżety powiatów: milickiego (13,65 zł), górowskiego (27,71 zł) i złotoryjskiego (35,25 zł). Brak inwestycji w powiecie milickim towarzyszy najwyższym w województwie dochodom budżetowym per capita. W wyniku tego wydatki bieżące na 1 mieszkańca w powiecie milickim są 2,1 razy większe niż w powiecie wrocławskim.

4.4. Tendencje budżetowe w województwie samorządowym

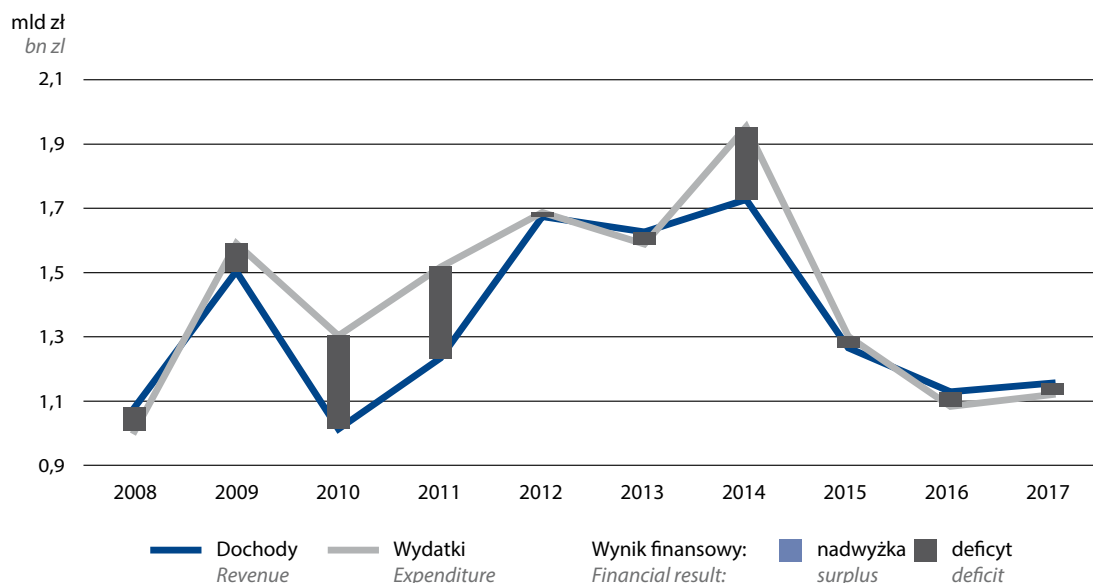
4.4. Budget tendencies in the self-government voivodship

W 2017 r. **dochody ogółem** samorządu województwa dolnośląskiego wyniosły 1155,9 mln zł i były o 2,4% wyższe niż w 2016 r. Było to odwrócenie tendencji spadkowej z lat poprzednich, ale na poziomie kraju analogiczna zmiana nastąpiła w większej skali i w 2017 r. zanotowano wzrost o 9,4%. Daleko jest jednak do powrotu dochodów do rozmiarów z 2014 r. (były wtedy wyższe o 44,8%). W ciągu ostatnich 10 lat (2008–2017) dochody osiągnięte w 2017 r. były niższe od uzyskanych aż w 6 latach (2009, 2011–2015). Stanowiły one 7,8% dochodów wszystkich województw w Polsce (mniej o 0,6 p. proc. niż w 2016 r.). W przeliczeniu **na 1 mieszkańca** dochody województwa wynosiły 398,27 zł i były o 3,6% wyższe od średnich dochodów na 1 mieszkańca w Polsce. Przewaga ta uległa jednak zmniejszeniu, gdyż w 2016 r. wynosiła 10,6%.

Wystąpiła niewielka **nadwyżka budżetowa** w kwocie 35,7 mln zł (3,1% dochodów). W okresie 2008–2017 był to czwarty przypadek nadwyżki, lecz za każdym razem ich rozmiary były niewielkie i łączna suma tych nadwyżek jest niemal pięciokrotnie mniejsza (4,83) od sumy deficytów z pozostałych 6 lat. Poziom zobowiązań wtedy powstałych jest na tyle duży, że **dług województwa** (690,3 mln zł) w stosunku do dochodów ostatniego roku jest największy w kraju i bliski umownego progu 60% (59,7%). Z tego wyłaniają się powody nadal ograniczonych działań inwestycyjnych (zwłaszcza w infrastrukturze drogowej) w stosunku lat poprzednich.

Wykres 46. Dochody, wydatki i wynik finansowy budżetu województwa

Chart 46. Revenue, expenditure and financial result of the voivodship's budget

Główną część dochodów województwa stanowiły **dochody własne** (61,6%). Przed rokiem udział był znacznie niższy (57,9%), a główną przyczyną jego wzrostu oraz rozmiarów ogólnych dochodów były większe **wpływy z CIT**, który jest podstawą finansów wojewódzkich. Świadczy to o pomyślnych trendach gospodarczych w regionie, przejawiających się wzrostem dochodów dużych firm (płatników podatku dochodowego od osób prawnych). Nieco wzrosły też wpływy z PIT, ale nastąpił również znaczny spadek w stosunku do 2016 r. wpływów z pozostałych dochodów własnych (niemajątkowych). W skali 16 województw kraju udział dochodów własnych nie uległ nawet minimalnej zmianie (53,4%), co oznacza, że wyłączając Dolny Śląsk, w innych województwach zanotowano ogólny spadek tego wskaźnika

Na kwotę dochodów własnych 711,8 mln zł składają się pozycje: wpływy z CIT – 523,2 mln zł (73,5%); wpływy z PIT – 116,4 mln zł (16,3%), dochody z majątku – 14,7 mln zł (2,1%), pozostałe dochody – 57,4 mln zł (8,1%). Dochody własne województwa na 1 mieszkańca wyniosły 245,25 zł wobec 202,42 zł w kraju.

Kolejna część (33,6%) dochodów województwa pochodziła z **dotacji celowych**, które wraz ze środkami w ramach projektów europejskich (paragrafy 200 i 620 oraz 205 i 625 klasyfikacji budżetowej) wyniosły 388,5 mln zł i były o 2,8% niższe niż w 2016 r. (rok wcześniej także wystąpiło zmniejszenie o 4,8%). Te niewielkie zmiany nie odzwierciedlają tendencji wewnątrz tej grupy – w 2017 r. zanotowano duże zmniejszenie dotacji na zadania z zakresu administracji rządowej – prawie zrekomensowane wzrostem dotacji na projekty europejskie. Ustępują one jednak znacznie projektom realizowanym w latach wcześniejszych i obok wpływów z CIT jest to główna przyczyna utrzymywania się ogólnego regresu dochodów w stosunku do rekordowego 2014 r. Największa część dotacji dotyczyła zadań z zakresu administracji rządowej (47,0%), a niewiele mniejszy udział miały projekty europejskie (45,7%). Dotacje na zadania własne były niewielkie (4,4%), podobnie jak pozostałe dotacje (2,9%).

Pozostałe środki w budżecie województwa pochodziły z **subwencji ogólnej**. Było to 55,6 mln zł (udział w dochodach ogółem wyniósł 4,8%). Doszło do poważnego zmniejszenia subwencji (o 26,0%), gdyż w 2016 r. wynosiła ona 75,2 mln zł, co stanowiło 6,7% dochodów ogółem. Przyczyną był powrót województwa do dokonywania wpłat na część regionalną, co skutkowało brakiem wypłat z części regionalnej. W ten sposób część oświatowa stanowiła 77,5% subwencji w 2016 r., a w 2017 r. już 97,1%. W 2016 r. Dolny Śląsk otrzymał w części regionalnej subwencji kwotę 11,1 mln zł. W ten sposób powróciła sytuacja m.in. z 2015 r., gdy część oświatowa stanowiła 98,4% subwencji. Z formalnego punktu widzenia było to

100%, gdyż nie było wpływów nie tylko z części regionalnej, ale także wyrównawczej i nie występującej w województwach części rekompensującej. Jednak województwo w 2017 r. uzyskało także kwotę 1,6 mln zł w ramach uzupełnienia subwencji ogólnej, którą powyżej doliczono do samej subwencji wynoszącej 54,0 mln zł.

Wzrost **wydatków budżetowych** był w 2017 r. nieco większy niż wzrost dochodów (3,4% wobec 2,4%), co wystarczyło do zmniejszenia się nadwyżki budżetowej (o 22,6%). Wzrost wydatków w skali kraju był zdecydowanie większy (13,5%), czego skutkiem było zmniejszenie przewagi województwa nad resztą kraju. Wydatki ogółem województwa w 2017 r. zamknęły się w kwocie 1120,2 mln zł, tj. o 50,8% mniejszej niż w rekordowym 2014 r. Wydatki te stanowiły 7,8% wydatków wszystkich samorządów wojewódzkich w Polsce (taki sam udział miały dochody).

Wypełnianie celów statutowych samorządu wojewódzkiego warunkuje przeznaczanie dużych kwot na cele majątkowe. Jednak w 2017 r. nadal rosło znaczenie **wydatków bieżących**, których udział wzrósł z 68,6% do 69,9%. Działo się tak w sytuacji zwiększania wydatków na projekty europejskie mające głównie charakter inwestycyjny. Jednak zmniejszeniu się dotacji na zadania powierzone przez administrację rządową nie towarzyszyło identyczne zmniejszenie obowiązków wydatkowych.

Wydatki bieżące wyniosły 782,7 mln zł – o 5,3% więcej niż rok wcześniej (w kraju wzrosły o 7,3%). Nie tylko udział wydatków majątkowych uległ zmniejszeniu, ale także ich wartość z 340,0 mln zł do 337,5 mln zł (o 0,7%). Pojawia się tu przyczyna tak dużej różnicy dynamiki wydatków w regionie i kraju – wydatki majątkowe w Polsce wzrosły o 30,7%. Środki te wydatkowano w większości, podobnie jak we wcześniejszych latach, na **zadania inwestycyjne** (95,4%), które stanowiły 27,7% całości wydatków. Jeszcze 2 lata wcześniej ten odsetek wynosił 37,2% ogółu wydatków budżetu województwa.

Procesy te doprowadziły do względnego wyrównania wydatków Polsce i na Dolnym Śląsku (wcześniej region posiadał dużą przewagę). W 2016 r. w ramach wydatków inwestycyjnych **na 1 mieszkańca** Dolnego Śląska przypadało średnio 111,65 zł, a w kraju 80,23 zł. W 2017 r. było to odpowiednio 106,78 zł i 103,41 zł.

Podobna zmiana nastąpiła dla wydatków ogółem. W 2016 r. z budżetu województwa wydano 372,97 zł na 1 mieszkańca, a w Polsce średnio 328,35 zł, natomiast w 2017 r. było to 385,97 zł i 372,63 zł.

Uwagi ogólne

Finanse publiczne obejmują procesy związane z gromadzeniem środków publicznych oraz ich rozdystrybucją, a w szczególności: gromadzenie dochodów i przychodów publicznych, wydatkowanie środków publicznych, finansowanie potrzeb pożyczkowych budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego (gmin, miast na prawach powiatu, powiatów oraz województw), zaciąganie zobowiązań angażujących środki publiczne, zarządzanie środkami publicznymi, zarządzanie długiem publicznym oraz rozliczenia z budżetem Unii Europejskiej.

Podstawę prawną określającą te procesy stanowi ustawa z dnia 27 VIII 2009 r. o finansach publicznych (tekst jednolity Dz. U. 2017 poz. 2077, z późniejszymi zmianami), która zastąpiła dotychczasową ustawę z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. 2005 Nr 249, poz. 2104, z późniejszymi zmianami), jak również przepisy wprowadzające ustawę o finansach publicznych (Dz. U. 2009 Nr 157, poz. 1241, z późniejszymi zmianami).

W przypadku gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego podstawę prawną stanowi także:

- ustawa z dnia 8 III 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2018 poz. 994, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jednolity Dz. U. 2018 poz. 995, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 5 VI 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. 2018 poz. 913, z późniejszymi zmianami),
- ustawa z dnia 13 XI 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (tekst jednolity Dz. U. 2018 poz. 1530),
- rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 9 I 2018 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej (Dz. U. 2018 poz. 109, z późniejszymi zmianami),
- rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 III 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (tekst jednolity Dz. U. 2014 poz. 1053, z późniejszymi zmianami).

Prezentowane dane obejmują informacje dotyczące dochodów, wydatków i wyniku jednostek samorządu terytorialnego.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego są określone w uchwale budżetowej przez właściwe organy stanowiące na rok kalendarzowy (budżetowy), w terminach i na zasadach określonych w ustawach ustrojowych oraz ustawie o finansach publicznych.

Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego zgrupowano zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych oraz rozporządzeniu Ministra Finansów w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych.

Przedstawione dane w zakresie dochodów i wydatków według działów obejmują wszystkie paragrafy dochodów/wydatków zrealizowane w danym dziale.

Miasto na prawach powiatu realizuje równocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządza jeden budżet, w którym określone są poszczególne dochody z uwzględnieniem źródeł dochodów gminy i powiatu oraz wydatki realizowane łącznie przez gminę i powiat. Dlatego też w tablicach dochody i wydatki gmin podane są bez dochodów i wydatków gmin mających również status miasta na prawach powiatu, natomiast dochody i wydatki miast na prawach powiatu podane są łącznie z dochodami i wydatkami części gminnej i powiatowej.

Na dochody jednostek samorządu terytorialnego składają się:

1. Dochody własne, tj.:
 - a. dochody z tytułu udziałów we wpływach z podatku dochodowego od osób prawnych i osób fizycznych,
 - b. wpływy z podatków oraz opłat ustalanych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw, w tym podatek od nieruchomości, podatek rolny, podatek od środków transportowych, podatek od czynności cywilnoprawnych, opłata skarbową,
 - c. dochody z majątku np. dochody z najmu i dzierżawy oraz innych umów o podobnym charakterze,
 - d. środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł;
2. Dotacje:
 - a. celowe z budżetu państwa na zadania: z zakresu administracji rządowej, własne, realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej,
 - b. przekazane w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, płatności z budżetu środków europejskich (paragrafy 200, 205, 620 i 625 według szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych),
 - c. otrzymane z funduszy celowych (od 2011 r. są tylko państwowe fundusze celowe),
 - d. pozostałe dotacje, w tym realizowane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego;
3. Subwencja ogólna z budżetu państwa, która składa się z części: wyrównawczej, oświatowej, rekompensującej, równoważącej lub regionalnej.

Wydatki jednostek samorządu terytorialnego dzielą się na majątkowe (w tym inwestycyjne) i bieżące, do których zalicza się m.in.:

- wydatki na wynagrodzenia (wraz z pochodnymi),
- wydatki na zakup materiałów i usług,
- dotacje m.in. dla jednostek organizacyjno–prawnych działających w budżetach jednostek samorządu terytorialnego,
- wydatki na obsługę długu,
- wydatki z tytułu udzielenia poręczeń i gwarancji.

Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdań Ministerstwa Finansów. Wykorzystano także dane urzędowe Ministerstwa Finansów, w tym bazy danych udostępnione przez Departament Finansów Samorządu Terytorialnego, a także dane z Regionalnej Izby Obrachunkowej we Wrocławiu.

Przy przeliczaniu dochodów i wydatków na 1 mieszkańca przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 30 VI.

Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wartości „ogółem”.

Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

General notes

Public finances include the processes connected with accumulation and allocation of public funds, and particularly: collecting and accumulating revenue, spending public funds, financing of loan needs of the state budget and of the budgets of local government units (i.e. gminas, cities with powiat status, powiats and voivodships), incurring liabilities involving public funds, managing public funds and public dept., as well as settlements with the European Union budget.

The legal basis defining the above mentioned processes provided the Law of 27 VIII 2009 on Public Finances (uniform text Journal of Laws 2017 item 2077, with later amendments), which replaced the Law on Public Finances, dated 30 VI 2005 (Journal of Laws 2005 No. 249, item 2104, with later amendments), as well as regulations introducing the Law on Public Finances (Journal of Laws 2009 No. 157, item 1241, with later amendments).

In case of the financial management of local governments, the legal basis is additionally provided by:

- the Law of 8 III 1990 on Gmina Local Government (uniform text Journal of Laws 2018 item 994, with later amendments),
- the Law of 5 VI 1998 on Powiat Local Government (uniform text Journal of Laws 2018 item 995, with later amendments),
- the Law of 5 VI 1998 on Voivodship Local Government (uniform text Journal of Laws 2018 item 913, with later amendments),
- the Law of 13 XI 2003 on Incomes of Local Government Units (uniform text Journal of Laws 2018 item 1530),
- the Minister of Development and Finance Regulation of 9 I 2018 on Budgetary Reporting (Journal of Laws 2018 item 109, with later amendments),
- the Minister of Finance Regulation of 2 III 2010 on Detailed Classification of Incomes, Expenses, Revenues and Expenditures, and Funds from Foreign Resources (uniform text Journal of Laws 2014 item 1053).

The presented data include information on revenue, expenditure and budgets results of local government units.

Revenue and expenditure of the budgets of local government units are determined in the budgetary law passed by relevant councils for a period of one calendar year (a budgetary year) within the periods and in accordance with the principles set forth in statutory acts and in the Law on Public Finances.

Revenue and expenditure of the budgets of local governments units are grouped in accordance with the provisions set forth in the Law on Public Finances and in the regulation of the Minister of Finance on detailed classification of budget revenue, expenditure, income, outgoing and funds from foreign sources established.

The presented data on revenue and expenditure by divisions cover all the paragraphs of revenue/expenditure generated in a particular division.

City with powiat status realizes tasks of gmina as well as powiat. There is one budget drawn up every year, which consists of revenue (income received both by gmina and powiat) as well as expenditure realized jointly by gmina and powiat. Therefore in tables revenue and expenditure of gminas are given without data for cities with powiat status, while revenue and expenditure of cities with powiat status are given jointly with gmina and powiat part of revenue and expenditure.

Budget revenue of local government units comprise:

1. Own revenue, i.e.:
 - a. revenue from shares in receipts from corporate and personal income taxes,
 - b. receipts from taxes and fees established and collected on the basis of separate acts, of which the tax on real estate, the agricultural tax, the tax on means of transport, the tax on civil law transactions, stamp duty,

- c. revenue from property, e.g. revenue from renting and leasing as well as agreements with a similar character,
 - d. funds for additional financing of own tasks from other sources;
2. Grants:
- a. targeted grants from the state budget for: government administration–related tasks, own tasks, task realized on the basis of agreements with government administration bodies,
 - b. provided under programmes financed with the European funds and other foreign funds that are not reimbursable and payments from the European funds budget (paragraphs 200, 205, 620 and 625 according to the detailed classification of incomes, expenses, revenues and expenditures, and funds from foreign sources),
 - c. received from appropriated funds (since 2011 state appropriated funds),
 - d. Other grants, of which realized on the basis of agreements between local government units,
3. General subvention from the state budget, consisting of the following parts: equalization, educational, compensatory, balancing and regional.

Expenditure of local government units budgets are divided into: property–related (including investment–related) and current expenditure, such as:

- expenditure on wages and salaries (including derivatives),
- expenditure on the purchase of materials and services,
- grants, among others, for organizational and legal units operating within local government units budgets,
- expenditure on debt servicing,
- expenditure related to granting endorsements and guarantees.

Information concerning budgets of local government units is compiled in the Central Statistical Office on the basis of the Ministry of Finance budgetary reporting. The official data of the Ministry of Finance was also used, including databases provided by the Department of Finance of, Local Government as well as data from the Regional Chamber of Auditors in Wrocław.

When computing revenue and expenditure per capita the population as of 30 VI was adopted.

Due to the rounding of data, in some cases sums of components may slightly differ from the amount given in the item "total".

Relative numbers (indices, percentages) are calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than those presented in the tables.

Tabela I g. Dochody gmin
Table I g. Gminas' revenue

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik G <i>G rate</i>
		ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		8673439,4	110,1	4404,65	4623830,6	2399529,5	1650079,2	x
miejskie <i>urban</i>	m	2724279,6	107,4	4100,74	1572395,4	682233,7	469650,5	x
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	3260050,3	111,0	4423,54	1673996,3	937596,2	648457,8	x
wiejskie <i>rural</i>	w	2689109,5	111,8	4735,68	1377439,0	779699,6	531971,0	x
Bardo	mw	19898,3	98,8	3720,70	9081,9	6026,1	4790,2	1508,39
Bielawa	m	123345,8	105,5	4074,18	60796,7	34185,2	28363,9	1058,30
Bierutów	mw	37775,7	107,3	3745,36	14137,4	11796,9	11841,5	1090,36
Bogatynia	mw	156516,5	102,5	6635,71	116007,0	23454,3	17055,2	4419,12
Boguszów-Gorce	m	60982,4	103,9	3899,13	28067,8	18461,6	14453,0	913,00
Bolesławiec	m	164794,2	107,4	4213,61	100354,9	38436,4	26003,0	1797,96
Bolesławiec	w	62723,8	124,1	4378,32	36830,9	17169,6	8723,2	1687,70
Bolków	mw	40809,5	113,4	3847,05	13256,4	15246,9	12306,3	914,94
Borów	w	19978,6	108,4	3768,84	7461,7	7424,4	5092,5	1397,22
Brzeg Dolny	mw	71019,6	118,4	4427,93	47730,1	15463,9	7825,6	2020,66
Bystrzyca Kłodzka	mw	74109,8	108,8	3867,54	32183,9	23833,2	18092,7	1094,50
Chocianów	mw	47499,4	105,9	3674,43	21751,2	16309,4	9438,8	1626,67
Chojnów	m	51472,4	97,0	3776,13	23922,0	15324,0	12226,4	1378,92
Chojnów	w	39243,0	105,9	4095,92	16742,9	15135,4	7364,8	1204,26
Ciepłowody	w	11463,6	96,7	3729,20	4721,5	4008,0	2734,1	1562,74
Cieszków	w	20084,4	104,7	4322,02	5672,5	7958,7	6453,2	1035,37
Czarny Bór	w	22709,2	98,4	4676,53	11156,8	6327,7	5224,7	1593,35
Czernica	w	69146,5	117,9	4775,97	36986,6	18368,9	13790,9	2087,66
Długołęka	w	149244,5	115,1	4957,80	90979,7	30634,5	27630,4	2281,26
Dobromierz	w	22652,9	94,5	4270,90	9588,0	7209,5	5855,4	1298,85
Dobroszyce	w	31169,3	120,5	4757,22	11520,2	12241,1	7408,1	1410,71
Domaniów	w	21731,0	112,1	4140,82	7740,3	7068,7	6922,0	1153,15
Duszniki-Zdrój	m	24330,3	80,9	5152,55	11320,6	9119,5	3890,2	1569,74
Dziadowa Kłoda	w	21616,0	111,2	4630,67	5868,4	7847,5	7900,1	831,06

Tabela I g. Dochody gmin (cd.)
Table I g. Gminas' revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik G <i>G rate</i>
		ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Dzierżoniów	m	119091,0	104,6	3533,12	61775,0	36416,8	20899,3	1135,07
Dzierżoniów	w	32459,3	107,1	3538,57	13927,7	10814,2	7717,4	1475,02
Gaworzyce	w	18445,5	112,5	4596,44	5805,1	8638,7	4001,7	1203,40
Głogów	m	295538,9	105,7	4338,89	192843,6	61606,9	41088,4	2070,98
Głogów	w	30942,7	110,6	4670,60	18499,8	7744,6	4698,3	2171,17
Głuszycza	mw	33153,2	118,0	3793,27	11399,9	12606,5	9146,8	841,56
Góra	mw	92017,8	112,0	4553,53	34743,2	36376,9	20897,6	1226,38
Grębocice	w	46766,6	116,5	8671,73	34337,7	7262,2	5166,7	3990,28
Gromadka	w	26922,1	107,2	5003,18	14541,5	7477,4	4903,1	1889,47
Gryfów Śląski	mw	34510,4	109,7	3527,59	14174,4	12361,2	7974,8	1068,53
Janowice Wielkie	w	15808,2	106,0	3660,99	7259,3	4459,1	4089,8	1028,03
Jawor	m	86933,7	107,6	3722,12	50340,8	21191,1	15401,9	1382,06
Jaworzyna Śląska	mw	39904,3	119,2	3862,95	17308,5	14698,0	7897,8	1218,89
Jedlina-Zdrój	m	22319,0	118,8	4530,86	8984,0	8532,5	4802,6	1198,97
Jelcz-Laskowice	mw	93766,5	112,9	4043,05	56804,6	22212,9	14749,0	1957,98
Jemielno	w	13891,8	111,6	4527,96	3797,1	6046,7	4048,0	964,63
Jerzmanowa	w	45161,4	115,3	9220,37	32366,4	8095,0	4700,0	5753,53
Jeżów Sudecki	w	30768,8	115,4	4232,30	14465,2	10544,4	5759,2	1363,44
Jordanów Śląski	w	11779,0	109,8	3738,16	5725,4	3252,1	2801,5	1290,87
Kamieniec Żąbkowicki	w	28891,6	94,0	3489,75	12489,5	9472,2	6929,9	1428,07
Kamienna Góra	m	72027,2	107,7	3701,87	35081,7	19650,8	17294,7	1105,53
Kamienna Góra	w	39208,2	108,9	4342,48	15610,8	12760,7	10836,8	1130,35
Karpacz	m	35756,7	106,6	7553,17	26466,9	4860,5	4429,4	3522,71
Kąty Wrocławskie	mw	126689,2	118,5	5364,09	84645,3	25052,2	16991,7	2741,01
Kłodzko	m	100535,8	105,5	3686,28	54532,5	26592,6	19410,6	1109,87
Kłodzko	w	68676,7	115,0	3993,30	26908,8	23357,8	18410,1	1357,25
Kobierzyce	w	196518,5	121,4	9762,95	152350,8	26378,3	17789,3	5808,52
Kondratowice	w	20191,8	111,3	4619,48	7755,2	8242,4	4194,1	1430,77
Kostomłoty	w	27543,1	110,1	3848,42	11565,3	9377,7	6600,2	1324,87
Kotła	w	21678,7	115,0	4910,24	8324,4	8302,8	5051,5	1413,26
Kowary	m	40210,6	101,0	3612,81	19057,1	13124,5	8029,1	1222,07
Krośnice	w	42141,3	102,5	5158,69	21416,6	12367,4	8357,2	2365,23
Krotoszyce	w	16292,5	116,6	4958,15	8111,8	5477,5	2703,2	1837,22
Kudowa-Zdrój	m	40109,5	104,5	3983,47	21359,2	10133,7	8616,6	1234,47
Kunice	w	31898,0	116,6	4746,73	18006,6	8648,6	5242,8	2238,74
Lądek-Zdrój	mw	33506,5	106,9	3995,53	14820,5	11475,6	7210,4	1207,49

Tabela I g. Dochody gmin (cd.)
Table I g. Gminas' revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik G <i>Grate</i>
		ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Legnickie Pole	w	30872,9	123,6	5883,92	21263,3	6265,2	3344,5	2858,12
Leśna	mw	40682,7	108,8	3972,14	12625,0	16300,9	11756,8	922,98
Lewin Kłodzki	w	9112,0	106,0	4718,81	3831,2	2634,3	2646,5	1157,58
Lubań	m	75098,3	104,8	3518,31	42531,6	19251,0	13315,7	1209,47
Lubań	w	26599,3	107,4	4029,58	10834,1	8230,9	7534,3	1411,40
Lubawka	mw	41869,9	116,8	3777,85	14383,7	14514,3	12971,9	930,86
Lubin	m	345397,9	106,7	4734,66	207354,1	70245,5	67798,3	3486,71
Lubin	w	82957,0	112,5	5374,60	59736,8	16062,3	7157,9	2129,28
Lubomierz	mw	26239,4	107,0	4254,12	6592,4	8710,8	10936,2	735,49
Lwówek Śląski	mw	63027,1	111,0	3621,83	28969,8	19943,4	14113,9	1295,37
Łagiewniki	w	27482,2	108,3	3662,33	9696,4	8785,5	9000,2	1081,20
Malczyce	w	26993,2	138,3	4483,17	11477,3	9338,4	6177,4	1017,66
Marcinowice	w	26711,8	109,8	4110,78	10217,9	10029,5	6464,5	1359,65
Marciszów	w	21330,1	121,5	4658,25	6524,4	8629,0	6176,7	909,08
Męcinka	w	22926,3	122,2	4603,68	10951,3	7192,0	4783,0	1393,49
Mieroszów	mw	28219,3	116,0	4074,40	13559,6	9004,9	5654,8	1295,22
Mietków	w	16340,9	103,5	4227,92	8576,6	4504,5	3259,8	1250,56
Międzybórz	mw	22141,1	108,6	4323,58	8015,4	7953,4	6172,3	2010,37
Międzylesie	mw	27993,5	107,4	3844,21	9687,8	8211,0	10094,7	907,43
Miękinia	w	71353,2	114,4	4683,51	39384,5	19714,4	12254,3	2279,64
Milicz	mw	100046,6	106,5	4117,48	40861,3	34035,8	25149,4	1416,08
Miłkowice	w	27181,0	107,9	4120,20	13160,1	7999,3	6021,5	1325,36
Mirsk	mw	39825,7	124,1	4598,81	11209,7	16650,1	11966,0	993,72
Mściwojów	w	18543,7	111,7	4481,32	8414,4	7228,0	2901,3	1259,62
Mysłakowice	w	42477,7	110,7	4128,46	19896,4	15190,5	7390,8	1488,12
Niechlów	w	25434,5	123,2	5080,80	7513,1	11400,4	6521,0	1084,61
Niemcza	mw	18880,9	109,4	3386,71	7745,0	6195,6	4940,3	1065,89
Nowa Ruda	m	84830,2	116,5	3769,56	40287,4	29145,7	15397,2	1039,49
Nowa Ruda	w	52803,2	121,4	4487,01	19586,5	17681,5	15535,1	1196,56
Nowogrodziec	mw	67152,4	114,4	4390,48	31883,5	18588,1	16680,8	1723,32
Oborniki Śląskie	mw	82504,5	119,9	4108,58	43610,6	25017,7	13876,1	1480,51
Oleśnica	m	150179,3	114,3	4021,19	82769,9	42535,9	24873,4	1415,97
Oleśnica	w	52665,1	107,2	3997,66	26117,1	17337,9	9210,1	1658,66
Olszyna	mw	25068,6	105,9	3834,88	8562,1	10411,0	6095,5	1148,44
Oława	m	125365,0	105,5	3820,71	75341,5	30690,0	19333,6	1738,18
Oława	w	71618,2	101,6	4727,27	40125,3	17861,8	13631,1	2027,20

Tabela I g. Dochody gmin (cd.)
Table I g. Gminas' revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik G <i>G rate</i>
		ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Osiecznica	w	37078,0	105,8	4948,35	17601,8	9515,2	9960,9	2199,55
Paszowice	w	15636,9	103,7	3912,17	6739,8	5093,3	3803,8	1215,70
Pęcław	w	11245,4	125,1	4906,38	4214,4	4513,3	2517,7	1109,30
Piechowice	m	25308,7	107,9	3996,32	15746,2	7293,2	2269,3	1845,58
Pielgrzymka	w	21502,9	110,7	4654,31	6737,5	8819,9	5945,5	1073,79
Pieńsk	mw	36802,5	119,2	4005,06	14471,0	14725,6	7605,9	1157,73
Pieszycy	mw	30665,4	106,5	3191,99	12757,0	11155,8	6752,7	1099,58
Piława Górna	m	22400,6	105,1	3428,32	9153,6	7881,7	5365,4	993,85
Platerówka	w	6870,0	108,6	4259,14	3367,4	2064,2	1438,3	1843,69
Podgórzyn	w	34970,8	121,9	4206,76	17139,6	13316,4	4514,9	1478,08
Polanica-Zdrój	m	29627,3	108,9	4584,85	19561,5	6444,2	3621,6	1781,75
Polkowice	mw	249833,4	115,0	9095,77	200591,0	27211,1	22031,4	5593,17
Prochowice	mw	33571,0	116,2	4479,71	17097,4	9984,4	6489,2	1681,27
Prusice	mw	42712,4	109,1	4568,66	15216,8	16180,1	11315,4	1130,37
Przemków	mw	31333,9	99,5	3678,11	11946,5	9853,3	9534,0	1192,78
Przeworno	w	17391,0	102,5	3580,61	5151,2	6387,7	5852,1	999,88
Radków	mw	42365,4	104,2	4637,19	19446,1	14488,4	8430,9	1395,51
Radwanice	w	31426,7	119,8	6618,93	16798,8	10304,0	4324,0	3296,88
Rudna	w	52842,8	97,7	6833,41	37039,1	8874,6	6929,1	3774,25
Ruja	w	11860,9	98,2	4497,88	4069,3	4679,8	3111,9	1220,09
Siechnice	mw	104653,6	110,6	5045,49	68070,2	21222,6	15360,8	2911,02
Siekierczyn	w	17422,0	109,2	3845,93	8085,4	5246,4	4090,2	1239,69
Sobótka	mw	51408,7	113,9	4006,61	29745,3	13093,8	8569,7	1731,33
Stara Kamienica	w	25373,5	121,2	4816,53	9771,0	9933,8	5668,7	1335,93
Stare Bogaczowice	w	15781,6	105,4	3712,43	6023,1	4955,8	4802,7	1079,21
Stoszowice	w	19134,3	101,6	3508,30	6792,8	6965,7	5375,7	1085,93
Stronie Śląskie	mw	28844,7	74,3	3808,88	14841,4	8901,8	5101,5	1403,46
Strzegom	mw	108450,8	108,1	4151,39	59090,7	32691,1	16669,1	1671,80
Strzelin	mw	95725,6	112,4	4318,97	51909,8	28334,7	15481,1	1949,87
Sulików	w	25240,7	103,6	4141,22	13326,3	7595,7	4318,7	1932,49
Syców	mw	61479,4	110,2	3654,92	28466,1	20199,8	12813,5	1348,46
Szczawno-Zdrój	m	27291,6	104,3	4798,94	19005,9	6168,5	2117,3	2187,07
Szczytna	mw	29208,1	116,7	3965,26	11733,0	10095,9	7379,1	1006,06
Szklarska Poręba	m	40981,8	114,5	6185,94	30492,7	7072,6	3416,6	2397,73
Ścinawa	mw	43567,4	111,4	4315,32	17023,7	17794,0	8749,7	1296,40

Tabela I g. Dochody gmin (dok.)
Table I g. Gminas' revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik G <i>Grate</i>
		ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Środa Śląska	mw	88919,1	107,4	4501,55	52270,8	21899,7	14748,6	2034,16
Świdnica	m	240385,4	115,9	4161,73	146724,9	58715,6	34944,9	1576,36
Świdnica	w	73974,9	118,9	4309,39	34053,4	24368,6	15552,9	1673,63
Świebodzice	m	91362,1	116,1	3991,88	55511,6	22840,9	13009,5	1559,54
Świeradów-Zdrój	m	29311,6	91,7	6934,36	17418,6	7819,4	4073,6	1941,07
Świerzawa	mw	30271,2	106,8	3967,39	10438,3	11343,4	8489,5	1204,49
Trzebnica	mw	119725,1	127,5	4966,81	68880,3	30180,5	20664,2	1398,28
Twardogóra	mw	60091,4	116,9	4600,47	29258,8	21186,0	9646,5	1700,08
Udanin	w	19785,7	106,0	3769,43	8729,4	6349,3	4707,1	1202,26
Walim	w	23435,5	112,3	4206,69	10808,8	7720,9	4905,9	1226,00
Warta Bolesławiecka	w	36072,5	108,5	4166,38	16070,6	12113,9	7888,0	1752,62
Wądroże Wielkie	w	19022,7	112,3	4800,07	7786,0	6763,2	4473,5	1240,65
Wąsosz	mw	31517,1	104,8	4326,89	11526,1	11083,1	8907,9	1193,96
Węglińiec	mw	32626,3	99,7	3873,94	13266,0	9127,9	10232,5	1223,53
Wiązów	mw	31746,5	108,7	4349,43	12514,8	9402,2	9829,5	1076,60
Wińsko	w	34266,3	108,3	4095,42	11145,0	12957,9	10163,5	1009,03
Wisznia Mała	w	45616,3	116,4	4510,22	25460,9	12063,7	8091,7	2007,00
Wleń	mw	16665,0	112,4	3849,62	6128,0	5386,3	5150,7	979,30
Wojcieszów	m	16744,4	110,5	4497,56	7131,5	5971,8	3641,1	1083,84
Wołów	mw	89691,2	113,0	3966,88	38425,5	29239,6	22026,1	1197,01
Zagrodno	w	23080,6	110,2	4293,27	11657,7	7431,3	3991,6	1735,94
Zawidów	m	14713,6	94,9	3475,93	7316,2	3547,9	3849,5	1420,33
Zawonia	w	26845,7	117,4	4545,49	11039,5	9000,8	6805,3	1327,78
Ząbkowice Śląskie	mw	82324,5	105,7	3718,02	44564,5	24201,0	13559,0	1472,69
Zgorzelec	m	105991,9	104,8	3427,94	64540,7	22732,5	18718,6	1545,60
Zgorzelec	w	41512,0	104,0	4920,81	26537,7	9061,8	5912,5	2390,85
Ziębice	mw	63355,7	105,6	3654,79	24351,7	20689,5	18314,5	1028,91
Złotoryja	m	61842,0	113,5	3903,18	36605,0	16241,3	8995,8	1340,76
Złotoryja	w	29411,7	95,4	4159,48	12957,9	10198,5	6255,3	1542,77
Złoty Stok	mw	17635,4	105,1	3832,95	5443,9	6537,9	5653,6	968,19
Żarów	mw	52419,6	106,5	4173,53	31596,1	13070,7	7752,8	1785,40
Żmigród	mw	67611,5	120,7	4604,75	27175,2	25865,1	14571,3	1311,54
Żórawina	w	43515,6	111,4	4193,06	23730,5	11800,3	7984,8	1914,56
Żukowice	w	17641,5	100,0	5062,12	8762,8	5404,3	3474,4	1523,41

Tabela II g. Wybrane źródła dochodów własnych gmin
Table II g. Selected sources of gminas' own revenue

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>	Dochody z usług <i>Revenue from services</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>
		fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>			fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>				na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>		
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		1596 257,4	133 823,3	362 696,1	99 830,6	810,63	67,96	184,19
miejskie <i>urban</i>	m	598 146,8	52 572,4	173 943,9	44 088,6	900,36	79,13	261,83
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	536 930,7	61 657,5	131 795,2	23 350,7	728,56	83,66	178,83
wiejskie <i>rural</i>	w	461 179,9	19 593,4	56 957,0	32 391,2	812,17	34,51	100,30
Bardo	mw	2 921,0	259,4	561,2	82,4	546,18	48,50	104,94
Bielawa	m	18 767,3	603,4	15 126,0	5 041,5	619,89	19,93	499,62
Bierutów	mw	5 743,9	39,9	680,7	136,8	569,49	3,96	67,49
Bogatynia	mw	25 209,8	4 567,1	3 768,6	290,7	1068,80	193,63	159,77
Boguszów-Gorce	m	10 021,7	70,7	8 418,5	571,9	640,78	4,52	538,27
Bolesławiec	m	34 702,4	2 536,4	19 429,5	4 137,6	887,30	64,85	496,79
Bolesławiec	w	11 427,8	110,0	711,1	12,8	797,70	7,68	49,63
Bolków	mw	5 036,2	37,2	1 015,9	13,2	474,75	3,51	95,77
Borów	w	3 207,9	59,8	89,0	171,6	605,15	11,29	16,79
Brzeg Dolny	mw	13 583,5	2 811,8	3 206,8	314,0	846,91	175,31	199,94
Bystrzyca Kłodzka	mw	10 229,9	311,5	4 689,9	88,5	533,87	16,26	244,75
Chocianów	mw	12 688,6	165,1	557,3	34,9	981,56	12,77	43,11
Chojnów	m	9 998,0	278,0	1 335,5	1 078,8	733,48	20,40	97,98
Chojnów	w	5 567,0	88,6	715,3	0,5	581,04	9,24	74,66
Ciepłowody	w	1 507,0	36,6	75,3	31,8	490,25	11,92	24,48
Cieszków	w	2 327,6	49,5	116,7	730,2	500,89	10,66	25,11
Czarny Bór	w	3 703,0	51,0	862,1	864,3	762,57	10,50	177,54
Czernica	w	20 520,2	122,7	3 176,5	308,3	1417,34	8,48	219,41
Długołęka	w	43 058,1	1 612,4	1 441,1	922,7	1430,36	53,56	47,87
Dobromierz	w	2 540,4	17,1	1 142,2	669,9	478,96	3,23	215,35
Dobroszyce	w	4 283,2	58,2	549,7	151,7	653,72	8,88	83,90
Domaniów	w	2 653,4	30,6	242,4	-	505,60	5,83	46,19
Duszniki-Zdrój	m	2 904,8	65,6	1 208,3	165,1	615,16	13,90	255,89
Dziadowa Kłoda	w	1 738,5	38,2	110,3	977,8	372,43	8,19	23,63
Dzierżoniów	m	25 177,4	1 893,2	6 214,0	1 960,2	746,95	56,17	184,35
Dzierżoniów	w	5 370,8	19,8	820,0	596,6	585,50	2,15	89,39
Gaworzycy	w	2 816,2	14,9	127,0	21,4	701,77	3,72	31,65
Głogów	m	74 946,9	9 747,0	9 485,7	1 429,1	1100,32	143,10	139,26
Głogów	w	7 492,1	163,1	96,5	1 347,1	1130,88	24,62	14,56
Głuszyca	mw	4 551,6	82,5	1 648,4	928,3	520,78	9,44	188,61

Tabela II g. Wybrane źródła dochodów własnych gmin (cd.)

Table II g. Selected sources of gminas' own revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>	Dochody z usług <i>Revenue from services</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>
		fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>			fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>				na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>		
Góra	mw	10 624,5	516,5	2 112,1	412,2	525,76	25,56	104,52
Grębocice	w	3 486,6	34,1	77,3	336,6	646,50	6,32	14,33
Gromadka	w	2 897,5	32,8	2 720,9	72,5	538,47	6,09	505,65
Gryfów Śląski	mw	6 559,5	93,5	658,8	14,7	670,50	9,55	67,34
Janowice Wielkie	w	2 324,0	65,7	827,8	902,6	538,21	15,23	191,70
Jawor	m	17 400,4	567,5	2 817,4	7 756,4	745,01	24,30	120,63
Jaworzyna Śląska	mw	6 572,0	98,8	1 561,7	372,7	636,20	9,56	151,18
Jedlina-Zdrój	m	3 338,1	13,5	1 021,1	49,2	677,65	2,74	207,30
Jelcz-Laskowice	mw	20 507,6	3 340,3	4 116,9	189,7	884,25	144,03	177,51
Jemielno	w	1 126,5	14,2	237,1	110,3	367,19	4,63	77,30
Jerzmanowa	w	6 893,9	10,4	204,0	108,2	1407,50	2,11	41,65
Jeżów Sudecki	w	7 113,4	17,9	228,3	1 553,9	978,46	2,47	31,40
Jordanów Śląski	w	1 821,2	36,4	65,7	620,4	577,98	11,55	20,85
Kamieniec Ząbkowicki	w	5 522,6	103,1	341,8	37,8	667,06	12,46	41,28
Kamienna Góra	m	12 576,5	421,1	6 353,0	357,3	646,37	21,64	326,51
Kamienna Góra	w	5 406,2	113,5	455,7	2 592,5	598,76	12,57	50,47
Karpacz	m	3 940,8	221,1	2 235,6	113,7	832,45	46,71	472,25
Kąty Wrocławskie	mw	28 926,8	4 422,8	4 802,7	237,7	1224,78	187,26	203,35
Kłodzko	m	20 438,5	1 008,9	7 377,3	731,0	749,40	36,99	270,50
Kłodzko	w	9 128,3	122,6	3 057,5	645,8	530,78	7,13	177,78
Kobierzyce	w	41 341,6	9 257,3	2 005,1	321,0	2053,83	459,90	99,61
Kondratowice	w	2 009,1	125,1	196,2	44,9	459,64	28,62	44,88
Kostomłoty	w	4 594,3	1,6	370,3	-	641,93	0,22	51,74
Kotła	w	3 197,0	61,7	179,0	799,2	724,12	13,96	40,53
Kowary	m	7 092,2	219,0	1 135,5	27,6	637,21	19,67	102,02
Krośnice	w	4 955,9	295,2	388,1	1 931,3	606,67	36,14	47,51
Krotoszyce	w	1 985,9	51,0	190,4	1 077,8	604,34	15,53	57,94
Kudowa-Zdrój	m	5 280,5	158,6	3 090,4	993,9	524,43	15,75	306,92
Kunice	w	7 719,5	251,1	235,4	4,9	1148,74	37,37	35,04
Lądek-Zdrój	mw	4 472,2	68,3	2 163,3	13,2	533,29	8,15	257,96
Legnickie Pole	w	3 348,3	175,4	129,5	48,3	638,13	33,43	24,69
Leśna	mw	4 513,5	95,5	705,1	108,3	440,68	9,32	68,84
Lewin Kłodzki	w	827,5	4,5	629,8	465,5	428,55	2,35	326,14
Lubań	m	17 464,6	336,9	3 097,1	1 396,6	818,21	15,78	145,10
Lubań	w	3 567,2	90,0	635,6	446,9	540,40	13,63	96,29
Lubawka	mw	5 679,6	60,2	550,9	35,1	512,46	5,43	49,71
Lubin	m	96 671,7	20 512,1	5 303,2	2 206,1	1325,16	281,18	72,70

Tabela II g. Wybrane źródła dochodów własnych gmin (cd.)
Table II g. Selected sources of gminas' own revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>	Dochody z usług <i>Revenue from services</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>
		fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>			fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>				na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>		
Lubin	w	23 240,9	350,1	2 830,8	57,9	1505,73	22,68	183,40
Lubomierz	mw	2 064,4	13,4	617,2	44,1	334,69	2,18	100,06
Lwówek Śląski	mw	9 889,4	566,7	1 853,5	222,3	568,29	32,57	106,51
Łagiewniki	w	4 049,3	68,4	251,5	43,4	539,62	9,12	33,51
Malczyce	w	4 138,0	15,2	3 756,6	14,0	687,25	2,53	623,91
Marcinowice	w	3 808,6	68,3	477,4	-	586,12	10,52	73,48
Marciszów	w	2 176,5	3,7	808,6	446,8	475,32	0,82	176,60
Męcinka	w	2 569,7	-12,1	692,7	951,8	516,01	-2,43	139,10
Mieroszów	mw	4 158,5	29,3	2 664,5	565,3	600,41	4,23	384,71
Mietków	w	2 373,9	20,0	266,5	24,6	614,21	5,18	68,95
Międzybórz	mw	2 391,1	27,0	453,6	150,1	466,93	5,28	88,57
Międzylesie	mw	3 613,1	25,4	1 334,2	19,7	496,18	3,49	183,22
Miękinia	w	14 712,3	880,8	2 590,4	39,4	965,69	57,82	170,03
Milicz	mw	16 284,9	246,3	3 164,4	170,8	670,22	10,14	130,23
Miłkowice	w	4 666,6	174,2	2 355,8	19,2	707,39	26,41	357,10
Mirsk	mw	4 085,9	45,1	368,5	8,6	471,82	5,21	42,55
Mściwojów	w	2 095,9	6,1	178,5	12,8	506,50	1,46	43,14
Mysłakowice	w	6 962,5	79,3	1 086,2	78,9	676,69	7,70	105,57
Niechlów	w	2 161,4	141,6	154,7	3,7	431,76	28,29	30,90
Niemcza	mw	2 604,0	35,3	514,9	104,4	467,08	6,33	92,35
Nowa Ruda	m	15 408,9	479,5	8 133,8	765,5	684,72	21,31	361,44
Nowa Ruda	w	6 950,2	16,7	3 174,8	58,4	590,60	1,42	269,78
Nowogrodziec	mw	7 290,9	309,2	531,7	12,2	476,68	20,21	34,76
Oborniki Śląskie	mw	19 823,9	528,1	6 025,2	43,4	987,19	26,30	300,04
Oleśnica	m	33 348,1	1 825,4	17 587,1	141,0	892,93	48,88	470,91
Oleśnica	w	9 402,6	110,5	607,3	1,1	713,72	8,39	46,10
Olszyna	mw	3 216,6	63,2	237,5	316,6	492,06	9,66	36,33
Oława	m	32 441,1	2 064,0	9 817,7	466,4	988,70	62,90	299,21
Oława	w	12 874,3	542,4	586,9	2 965,7	849,79	35,80	38,74
Osiecznica	w	4 772,8	159,1	404,4	584,4	636,96	21,23	53,96
Paszowice	w	1 844,7	3,0	288,5	755,4	461,52	0,76	72,19
Pęcław	w	1 080,8	3,4	126,3	3,5	471,57	1,49	55,10
Piechowice	m	4 701,7	34,3	1 307,1	103,4	742,42	5,41	206,39
Pielgrzymka	w	2 273,0	10,8	466,1	10,1	491,98	2,34	100,89
Pieńsk	mw	5 057,7	153,1	467,2	773,4	550,41	16,66	50,84
Pieszcyce	mw	5 894,8	172,2	718,8	165,7	613,60	17,93	74,82

Tabela II g. Wybrane źródła dochodów własnych gmin (cd.)
Table II g. Selected sources of gminas' own revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>	Dochody z usług <i>Revenue from services</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>
		fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>			fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>				na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>		
Piława Górna	m	3 167,3	83,3	1 051,8	31,1	484,75	12,75	160,97
Platerówka	w	852,6	0,8	72,1	9,5	528,61	0,51	44,72
Podgórzyn	w	5 892,4	37,7	958,0	100,9	708,81	4,53	115,24
Polanica-Zdrój	m	5 384,5	151,1	3 159,5	69,6	833,26	23,39	488,94
Polkowice	mw	35 344,9	30 258,1	8 434,5	4 029,5	1286,81	1101,62	307,08
Prochowice	mw	4 846,6	184,8	1 409,2	238,7	646,72	24,66	188,05
Prusice	mw	4 733,9	158,7	1 043,8	51,8	506,36	16,97	111,65
Przemków	mw	6 924,8	62,6	520,7	19,7	812,87	7,35	61,12
Przeworno	w	2 266,5	15,8	222,4	-	466,65	3,26	45,79
Radków	mw	4 335,5	196,6	3 051,7	241,1	474,55	21,52	334,03
Radwanice	w	4 326,7	38,8	72,9	71,5	911,26	8,17	15,35
Rudna	w	7 029,7	1 473,9	787,9	47,3	909,06	190,60	101,89
Ruja	w	1 182,9	4,9	117,7	215,5	448,58	1,84	44,62
Siechnice	mw	28 161,1	948,1	969,7	497,0	1357,68	45,71	46,75
Siekierczyn	w	3 141,3	21,6	146,5	1 426,4	693,45	4,77	32,33
Sobótka	mw	10 566,4	608,2	1 691,1	33,8	823,51	47,40	131,80
Stara Kamienica	w	2 669,4	132,2	667,5	15,0	506,71	25,09	126,70
Stare Bogaczowice	w	2 855,0	0,6	381,1	24,8	671,61	0,13	89,64
Stoszowice	w	2 833,6	7,4	125,7	11,8	519,55	1,35	23,05
Stronie Śląskie	mw	3 729,4	118,4	3 198,9	170,5	492,46	15,63	422,41
Strzegom	mw	17 105,6	708,3	4 057,8	870,6	654,78	27,11	155,33
Strzelin	mw	17 172,7	2 183,0	2 624,1	871,8	774,80	98,49	118,40
Sulików	w	4 124,0	171,1	209,5	174,4	676,62	28,07	34,37
Syców	mw	11 944,7	493,1	2 585,0	279,3	710,11	29,31	153,68
Szczawno-Zdrój	m	7 821,3	593,1	1 459,2	517,3	1375,30	104,28	256,58
Szczytna	mw	4 095,2	15,8	1 522,0	1 284,6	555,97	2,15	206,63
Szklarska Poręba	m	4 455,1	121,2	7 608,6	51,7	672,46	18,29	1148,46
Ścinawa	mw	7 405,0	83,7	312,9	241,5	733,45	8,29	30,99
Środa Śląska	mw	16 164,4	3 320,8	2 971,3	1 707,0	818,32	168,11	150,42
Świdnica	m	55 726,9	5 878,5	6 568,8	6 178,4	964,78	101,77	113,72
Świdnica	w	13 920,7	817,1	1 699,2	293,9	810,95	47,60	98,99
Świebodzice	m	21 055,7	904,1	8 358,9	582,3	919,99	39,50	365,23
Świeradów-Zdrój	m	2 899,9	82,8	2 262,2	3 277,1	686,05	19,58	535,19
Świerzawa	mw	3 334,5	52,6	430,9	2,4	437,02	6,90	56,47
Trzebnica	mw	19 948,6	473,2	25 344,1	548,9	827,57	19,63	1051,40
Twardogóra	mw	11 946,7	407,6	2 218,4	782,9	914,61	31,21	169,84

Tabela II g. Wybrane źródła dochodów własnych gmin (dok.)

Table II g. Selected sources of gminas' own revenue (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>	Dochody z usług <i>Revenue from services</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>
		fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>			fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>				na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>		
Udanin	w	2 387,3	108,0	400,8	1 045,5	454,80	20,58	76,36
Walim	w	3 482,1	9,4	1 388,2	35,8	625,03	1,68	249,18
Warta Bolesławiecka	w	4 725,9	23,6	103,7	197,8	545,84	2,73	11,98
Wądroże Wielkie	w	2 121,7	13,1	215,8	1 504,9	535,38	3,31	54,45
Wąsosz	mw	3 478,7	129,3	363,5	14,4	477,58	17,75	49,90
Węgliniec	mw	4 946,5	267,9	386,3	149,7	587,34	31,81	45,87
Wiązów	mw	3 348,4	43,2	671,0	1 656,0	458,75	5,92	91,94
Wińsko	w	4 329,9	21,9	1 194,5	48,7	517,49	2,62	142,76
Wisznia Mała	w	11 932,2	190,6	986,7	12,0	1179,77	18,85	97,55
Wleń	mw	2 100,7	6,9	354,3	70,9	485,26	1,60	81,84
Wojcieszów	m	1 826,1	148,9	280,6	1 680,5	490,48	39,99	75,36
Wołów	mw	15 439,2	205,4	2 919,8	899,9	682,85	9,09	129,14
Zagrodno	w	2 749,8	32,3	408,4	1,8	511,50	6,00	75,97
Zawidów	m	3 870,5	15,2	268,3	76,3	914,37	3,59	63,38
Zawonia	w	4 941,7	58,9	125,4	637,9	836,72	9,98	21,23
Ząbkowice Śląskie	mw	16 706,3	703,7	3 418,7	746,5	754,51	31,78	154,40
Zgorzelec	m	32 143,1	1 335,8	4 691,9	900,2	1039,56	43,20	151,74
Zgorzelec	w	5 664,4	116,8	902,4	478,9	671,45	13,85	106,97
Ziębice	mw	8 411,1	133,2	2 646,9	1 058,2	485,21	7,68	152,69
Złotoryja	m	13 174,6	202,5	7 740,3	1 232,0	831,52	12,78	488,53
Złotoryja	w	4 610,8	96,1	261,0	85,9	652,07	13,59	36,91
Złoty Stok	mw	2 289,8	14,1	548,4	53,5	497,67	3,06	119,20
Żarów	mw	8 397,1	425,1	3 907,9	654,8	668,56	33,84	311,14
Żmigród	mw	9 857,6	270,3	2 440,7	306,4	671,36	18,41	166,22
Żórawina	w	11 500,0	247,2	650,5	315,5	1108,12	23,82	62,68
Żukowice	w	2 005,4	-24,3	304,6	637,3	575,44	-6,98	87,40

Tabela III g. Główne podatki i opłaty lokalne w gminach

Table III g. Main taxes and fees in gminas

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fee and duty</i>	
		od nieru- chomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricul- tural</i>	od czynności cywilno- prawnych <i>on civil law transac- tions</i>	od środków transportu <i>on means of trans- port</i>	leśny <i>forest</i>	eksploata- cyjna <i>exploita- tion</i>	skarbowa <i>stamp</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		1386602,0	123574,2	92534,5	41628,6	18587,3	110454,1	13721,4
miejskie <i>urban</i>	m	396993,3	2598,5	34937,2	9819,5	772,3	5853,5	7622,2
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	545722,8	48230,1	27585,1	14795,1	9274,2	51687,8	4530,9
wiejskie <i>rural</i>	w	443886,0	72745,5	30012,2	17014,0	8540,8	52912,9	1568,3
Bardo	mw	2992,5	339,6	167,1	40,5	126,7	275,4	18,2
Bielawa	m	10275,1	183,2	998,4	260,7	49,5	-	89,9
Bierutów	mw	3516,5	1255,1	296,1	153,1	106,5	15,5	26,2
Bogatynia	mw	63216,7	537,1	785,4	717,8	86,1	8218,7	65,9
Boguszów-Gorce	m	4102,8	32,0	356,4	118,4	33,5	-	41,1
Bolesławiec	m	22107,8	16,5	2022,9	1045,6	15,0	25,0	511,1
Bolesławiec	w	17177,1	852,0	838,1	435,1	405,4	375,6	26,0
Bolków	mw	3612,6	608,6	306,6	92,4	164,7	5,4	36,8
Borów	w	1622,9	1554,8	161,4	77,9	17,9	7,1	18,5
Brzeg Dolny	mw	21336,7	573,1	804,2	209,5	96,2	6,1	56,0
Bystrzyca Kłodzka	mw	8605,2	564,4	526,5	349,4	551,8	24,7	129,0
Chocianów	mw	5488,7	544,9	375,8	158,0	359,2	669,9	32,4
Chojnów	m	5794,5	22,9	492,2	227,8	0,1	-	61,0
Chojnów	w	5346,3	1536,1	224,7	179,7	151,6	294,6	16,6
Cieplowody	w	1424,9	1104,1	58,4	47,6	41,4	164,0	10,3
Cieszków	w	1492,0	387,2	124,3	71,2	101,6	0,2	17,3
Czarny Bór	w	2455,1	86,1	80,7	531,0	82,8	1109,6	7,4
Czernica	w	7494,3	475,1	1418,3	107,2	55,2	15,7	60,3
Długołęka	w	24481,8	2007,7	3311,9	828,3	117,1	62,3	90,0
Dobromierz	w	2427,6	811,6	269,7	102,6	53,8	434,9	13,1
Dobroszyce	w	3648,4	648,4	238,7	59,8	153,9	344,8	13,9
Domaniów	w	2271,4	1744,5	129,1	114,1	1,5	-	14,8
Duszniki-Zdrój	m	4373,8	0,8	238,0	30,0	49,8	3,9	18,8
Dziadowa Kłoda	w	999,1	827,4	104,9	89,9	64,8	-	12,2
Dzierżoniów	m	19099,5	164,6	1437,0	426,3	-	-	566,1
Dzierżoniów	w	2814,1	1501,0	295,5	67,1	78,7	1345,7	18,7
Gaworzycy	w	1189,2	584,2	89,1	29,2	40,4	36,7	10,4

Tabela III g. Główny podatki i opłaty lokalne w gminach (cd.)

Table III g. Main taxes and fees in gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fee and duty</i>	
		od nieruchomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricultural</i>	od czynności cywilno-prawnych <i>on civil law transactions</i>	od środków transportu <i>on means of transport</i>	leśny <i>forest</i>	eksploatacyjna <i>exploitation</i>	skarbową <i>stamp</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Głogów	m	69146,5	61,8	2982,1	768,8	0,4	-	650,5
Głogów	w	5866,4	609,6	317,4	100,6	44,6	10,7	12,4
Głuszycza	mw	2243,7	41,5	167,7	109,6	117,9	-	28,7
Góra	mw	9425,8	1820,5	502,6	258,9	210,5	3052,4	166,5
Grębobcice	w	13457,8	686,9	169,5	14,9	66,6	7310,8	18,8
Gromadka	w	5952,6	211,3	131,3	207,6	486,3	-	22,9
Gryfów Śląski	mw	3572,4	289,9	288,9	215,5	51,6	-	29,7
Janowice Wielkie	w	1973,8	68,7	118,5	21,7	81,5	-	12,8
Jawor	m	11279,4	218,4	801,8	895,6	0,0	-	290,7
Jaworzyna Śląska	mw	4661,6	953,4	248,8	153,2	19,5	35,7	25,9
Jedlina-Zdrój	m	2587,5	5,3	118,7	68,5	31,7	1,9	24,5
Jelcz-Laskowice	mw	20670,5	744,5	1162,9	433,8	182,2	112,0	81,6
Jemielno	w	945,3	427,9	50,9	23,6	176,6	184,8	6,0
Jerzmanowa	w	10676,7	316,7	291,0	60,3	52,7	12443,4	8,8
Jeżów Sudecki	w	2886,6	183,7	476,5	127,2	97,5	-	25,6
Jordanów Śląski	w	1272,7	973,6	113,7	165,3	7,5	-0,1	13,0
Kamieniec Ząbkowicki	w	3124,7	553,1	184,2	307,4	18,7	708,7	22,5
Kamienna Góra	m	8485,6	134,6	509,5	531,6	9,1	-	229,7
Kamienna Góra	w	3443,5	240,7	222,1	173,4	163,7	543,6	11,5
Karpacz	m	11087,3	2,1	1405,9	46,9	54,4	-	29,2
Kąty Wrocławskie	mw	25710,9	2246,2	2087,0	808,3	48,0	292,1	110,9
Kłodzko	m	14323,7	223,8	1076,0	420,8	1,1	2,0	612,7
Kłodzko	w	7546,8	1476,9	457,3	359,9	205,2	374,2	19,3
Kobierzyce	w	68356,5	2375,3	5073,7	707,1	13,0	32,6	111,7
Kondratowice	w	1627,4	1676,2	160,5	17,9	26,3	727,5	7,9
Kostomłoty	w	2243,4	2218,8	210,6	280,6	24,9	-	21,4
Kotła	w	1501,9	547,7	179,2	21,4	143,0	570,2	5,9
Kowary	m	6891,9	9,1	295,3	96,5	69,9	-	62,5
Krośnice	w	9474,8	472,8	175,6	295,7	218,5	792,9	15,7
Krotoszyce	w	2330,8	855,3	144,5	65,5	14,3	3,8	9,0
Kudowa-Zdrój	m	6007,3	27,5	514,4	85,7	35,8	29,1	34,8
Kunice	w	5759,8	830,2	391,5	147,3	51,9	547,6	13,6
Lądek-Zdrój	mw	4017,4	153,9	282,3	103,0	199,8	193,5	25,5
Legnickie Pole	w	13654,0	1210,3	442,2	87,9	7,0	571,6	12,6
Leśna	mw	3647,5	673,5	245,0	126,0	85,4	346,3	34,4

Tabela III g. Główny podatki i opłaty lokalne w gminach (cd.)

Table III g. Main taxes and fees in gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fee and duty</i>	
		od nieruchomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricultural</i>	od czynności cywilnoprawnych <i>on civil law transactions</i>	od środków transportu <i>on means of transport</i>	leśny <i>forest</i>	eksploatacyjna <i>exploitation</i>	skarbową <i>stamp</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Lewin Kłodzki	w	1254,4	15,9	47,4	5,3	78,2	8,9	3,3
Lubań	m	11885,8	91,0	768,7	165,7	2,2	-6,7	313,5
Lubań	w	2848,7	1277,7	169,8	137,3	115,3	9,5	10,4
Lubawka	mw	4080,8	149,2	217,2	162,7	206,9	-	23,4
Lubin	m	37285,0	0,0	4395,2	955,3	0,0	5464,4	763,7
Lubin	w	18060,9	1128,4	1258,5	303,1	368,8	8593,3	37,6
Lubomierz	mw	2004,1	378,0	141,1	16,6	100,9	-	21,7
Lwówek Śląski	mw	8871,4	1691,4	447,9	394,0	222,3	616,6	242,1
Łagiewniki	w	1675,0	1770,1	158,7	191,0	94,1	13,5	20,4
Malczyce	w	1309,9	627,6	174,0	130,3	19,7	8,6	18,4
Marcinowice	w	2602,8	1270,8	153,8	232,5	30,3	403,6	10,6
Marciszów	w	1568,3	103,5	93,3	59,4	106,2	-	9,3
Męcinka	w	2843,6	963,1	147,8	122,2	179,2	1114,0	9,5
Mieroszów	mw	3927,9	82,5	135,4	69,1	114,7	169,9	19,5
Mietków	w	3153,4	984,8	191,3	92,5	35,8	542,6	6,2
Międzybórz	mw	3174,7	179,5	294,6	172,8	119,4	5,1	13,5
Międzyzlesie	mw	2242,9	295,5	165,1	60,9	206,5	24,1	22,1
Miękinia	w	10232,8	1826,2	1235,6	2381,8	114,9	158,1	71,7
Milicz	mw	12077,0	813,2	872,0	665,1	594,2	260,4	203,4
Miłkowice	w	2559,5	733,4	251,5	147,0	30,4	218,5	21,1
Mirsk	mw	3221,7	347,6	280,1	71,7	205,3	3,1	29,9
Mściwojów	w	1930,5	1220,7	145,9	194,5	6,9	363,9	9,6
Mysłakowice	w	7429,4	162,1	464,0	148,9	124,9	-	35,1
Niechlów	w	1772,6	1050,1	92,9	20,7	103,6	498,6	6,3
Niemcza	mw	2174,0	742,1	112,1	7,1	49,5	503,1	13,5
Nowa Ruda	m	7507,9	92,6	936,4	157,8	17,0	0,5	136,5
Nowa Ruda	w	4306,4	249,4	225,2	44,2	195,5	675,8	9,1
Nowogrodziec	mw	17185,3	983,0	418,7	196,1	140,1	150,2	49,3
Oborniki Śląskie	mw	9283,4	966,2	1093,5	271,5	184,3	38,0	78,1
Oleśnica	m	16689,6	195,3	1707,7	710,6	0,4	-	574,8
Oleśnica	w	9034,6	1746,5	613,8	312,9	166,9	119,6	40,7
Olszyna	mw	2748,1	433,1	171,3	51,7	34,3	-	18,3
Oława	m	21508,8	166,6	1912,2	795,9	3,3	-	542,6
Oława	w	13891,9	2023,4	956,4	446,9	167,1	203,1	26,7
Osiecznica	w	7767,4	138,2	301,8	262,2	1129,0	296,1	29,0

Tabela III g. Główne podatki i opłaty lokalne w gminach (cd.)

Table III g. Main taxes and fees in gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fee and duty</i>	
		od nieruchomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricultural</i>	od czynności cywilno-prawnych <i>on civil law transactions</i>	od środków transportu <i>on means of transport</i>	leśny <i>forest</i>	eksploatacyjna <i>exploitation</i>	skarbowa <i>stamp</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Paszowice	w	1584,0	993,3	129,0	40,2	108,6	–	9,9
Pęczław	w	722,4	634,2	28,6	4,4	22,8	–	4,2
Piechowice	m	6903,0	24,3	362,1	51,4	97,5	–	31,6
Pielgrzymka	w	1340,1	1147,2	88,6	126,4	68,6	59,5	4,2
Pieńsk	mw	4157,9	579,8	280,3	80,6	126,6	231,8	21,1
Pieszycy	mw	3433,8	330,7	271,5	82,8	95,8	–	35,1
Piława Górna	m	3003,0	259,0	144,0	74,0	2,5	62,4	13,7
Platerówka	w	1488,5	280,5	34,5	77,4	53,6	215,5	3,9
Podgórzyn	w	6317,0	92,7	624,7	139,9	135,9	–	64,4
Polanica-Zdrój	m	5373,9	13,5	511,9	77,7	33,0	69,9	37,8
Polkowice	mw	80328,3	214,3	1372,2	784,0	212,8	24535,5	284,4
Prochowice	mw	6801,9	522,5	214,3	169,5	87,8	–	21,1
Prusice	mw	4538,2	1018,2	450,6	361,3	102,2	427,4	27,1
Przemków	mw	3338,7	153,7	180,6	46,2	104,2	39,7	21,2
Przeworno	w	946,2	1198,2	73,3	43,5	76,6	–	14,6
Radków	mw	5808,8	490,0	235,6	126,1	125,3	1479,5	26,0
Radwanice	w	2826,1	276,6	162,9	1136,0	37,2	7129,5	15,9
Rudna	w	17204,9	568,3	147,9	107,8	250,6	1743,4	23,6
Ruja	w	1080,9	977,8	47,6	0,8	7,1	–	3,3
Siechnice	mw	27539,2	1161,9	2052,3	1636,9	37,7	–	75,5
Siekierczyn	w	1711,7	433,5	110,5	64,8	30,0	–	12,0
Sobótka	mw	7733,2	1660,8	568,7	355,1	106,1	1247,5	58,9
Stara Kamienica	w	3289,4	167,3	179,7	1228,7	141,2	–	16,4
Stare Bogaczowice	w	1350,8	109,8	122,8	182,7	104,7	–	4,2
Stoszowice	w	1550,9	724,6	234,2	154,1	125,3	–	8,0
Stronie Śląskie	mw	4617,6	44,2	214,7	86,8	384,8	–	39,4
Strzegom	mw	19039,9	1825,1	704,4	889,7	48,4	2919,4	89,2
Strzelin	mw	17407,1	2438,4	1020,6	497,9	51,3	810,3	244,3
Sulików	w	5327,8	883,6	155,3	55,5	53,5	735,1	20,7
Syców	mw	8240,0	838,8	637,4	275,6	133,9	–	67,4
Szczawno-Zdrój	m	4331,9	14,8	322,2	37,2	23,0	3,8	32,6
Szczytna	mw	2500,5	112,5	222,0	91,2	269,2	–	20,7
Szklarska Poręba	m	10891,2	1,2	1147,4	50,3	152,2	3,9	43,5
Ścinawa	mw	4170,4	1228,8	308,6	102,0	66,2	11,4	32,7

Tabela III g. Główne podatki i opłaty lokalne w gminach (dok.)

Table III g. Main taxes and fees in gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fee and duty</i>	
		od nieru- chomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricul- tural</i>	od czynności cywilno- prawnych <i>on civil law transac- tions</i>	od środków transportu <i>on means of trans- port</i>	leśny <i>forest</i>	eksploata- cyjna <i>exploita- tion</i>	skarbowa <i>stamp</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Środa Śląska	mw	16146,4	2152,0	976,3	405,8	128,0	19,8	447,8
Świdnica	m	32752,8	88,7	5440,3	653,9	0,2	-	973,2
Świdnica	w	9842,1	1901,4	679,9	629,9	181,2	11,5	35,5
Świebodzice	m	14711,6	271,6	774,1	271,2	12,0	-	62,7
Świeradów-Zdrój	m	4171,0	20,9	453,2	76,0	22,7	8,3	21,3
Świerzawa	mw	2893,4	836,6	161,7	80,4	176,9	1001,5	21,6
Trzebnica	mw	9364,5	1708,6	1496,9	486,3	88,2	0,2	485,3
Twardogóra	mw	9045,0	364,7	405,8	152,8	180,3	9,3	46,3
Udanin	w	1591,9	1852,7	123,0	123,9	17,2	-	18,3
Walim	w	3725,0	84,4	232,8	50,5	107,4	-	8,7
Warta Bolesławiecka	w	7191,0	905,3	323,1	323,9	77,7	66,7	25,7
Wądroże Wielkie	w	1249,9	1280,2	118,7	106,8	11,7	25,4	14,1
Wąsosz	mw	2996,4	982,6	141,7	41,7	164,6	1363,9	29,4
Węglińiec	mw	3716,8	87,2	152,6	173,3	930,9	438,3	22,2
Wiązów	mw	2620,3	2094,6	138,5	29,9	21,6	-	24,0
Wińsko	w	1717,2	1406,8	183,2	128,4	194,8	27,2	27,4
Wisznia Mała	w	7110,9	1099,7	850,1	153,1	45,0	-	21,8
Wleń	mw	1761,0	331,5	107,5	9,9	105,5	-	18,1
Wojcieszów	m	1817,2	49,6	145,0	40,6	52,4	185,0	8,1
Wołów	mw	9415,8	1715,5	651,4	507,2	388,3	1,1	248,9
Zagrodno	w	5153,9	1632,4	146,6	90,2	39,1	109,0	10,4
Zawidów	m	1585,8	45,2	169,7	122,6	0,8	-	13,0
Zawonia	w	2152,3	694,1	190,3	526,6	144,3	42,6	8,9
Ząbkowice Śląskie	mw	11239,2	1892,4	685,1	516,2	39,4	688,1	352,6
Zgorzelec	m	13676,1	59,9	1794,5	277,2	1,3	-	576,8
Zgorzelec	w	14000,0	1029,2	367,2	67,7	78,7	145,5	51,1
Ziębice	mw	5289,5	2558,4	421,6	238,4	92,1	-	57,5
Złotoryja	m	7336,0	101,5	703,8	279,0	1,6	-	254,2
Złotoryja	w	3539,9	1969,3	188,0	99,5	80,3	221,0	7,6
Złoty Stok	mw	1256,3	128,3	174,9	66,1	123,4	-	17,2
Żarów	mw	9905,9	1132,6	437,4	98,4	35,5	975,3	37,8
Żmigród	mw	6706,5	1218,0	303,7	334,4	262,6	469,6	55,5
Żórawina	w	6632,9	2248,9	1067,7	106,6	4,1	-	47,3
Żukowice	w	2056,0	805,7	65,1	86,3	10,9	140,1	10,0

Tabela IV g. Wybrane dotacje i subwencje dla gmin
Table IV g. Selected grants and subventions for gminas

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
		zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		1800984,0	317363,8	165419,1	1283779,5	343416,9	12376,8	68388,0
miejskie <i>urban</i>	m	509760,0	98630,5	32769,1	405902,6	59310,1	2823,4	1018,9
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	707056,3	125111,3	63267,3	468535,0	165460,5	8456,8	40039,6
wiejskie <i>rural</i>	w	584167,8	93621,9	69382,7	409341,8	118646,2	1096,6	27329,5
Bardo	mw	4480,2	1242,3	205,0	3175,2	1555,4	59,7	-
Bielawa	m	25432,5	2879,1	-	16269,0	11865,0	107,6	-
Bierutów	mw	10450,4	1086,4	120,2	7280,1	4448,5	112,9	-
Bogatynia	mw	17837,3	5161,0	452,0	15752,1	-	293,7	10108,1
Boguszów-Gorce	m	14836,9	3104,3	400,6	6476,5	7514,1	276,0	-
Bolesławiec	m	31138,8	3811,3	2100,9	25884,1	-	118,9	-
Bolesławiec	w	13344,3	1453,0	1435,7	6417,5	2305,7	-	-
Bolków	mw	10774,7	2283,9	1653,1	5727,9	6342,2	236,2	-
Borów	w	4986,7	515,8	1892,6	3615,6	1476,9	-	-
Brzeg Dolny	mw	13140,2	1971,5	250,4	7667,8	-	157,7	-
Bystrzyca Kłodzka	mw	16834,9	3653,3	2194,4	9619,2	7862,1	611,4	-
Chocianów	mw	11716,8	1501,3	1294,0	7317,3	1844,8	276,6	-
Chojnów	m	11230,3	1826,4	211,3	8683,9	3462,4	41,2	-
Chojnów	w	11274,4	1934,1	208,7	4619,6	2684,0	61,2	-
Ciepłowody	w	3504,6	426,2	-	2165,5	568,5	-	-
Cieszków	w	6572,2	938,3	304,4	3992,9	2460,3	-	-
Czarny Bór	w	4895,2	1003,5	6,3	4625,1	534,7	64,9	-
Czernica	w	13902,2	3262,6	1147,7	13790,9	-	-	-
Długołęka	w	25567,7	2263,9	1664,1	27630,4	-	-	-
Dobromierz	w	5781,7	1143,1	175,2	4355,4	1478,0	21,9	-
Dobroszyce	w	7017,1	1467,0	3237,8	5559,0	1849,1	-	-
Domaniów	w	6028,7	646,4	-	4795,1	2127,0	-	-
Duszniki-Zdrój	m	3256,7	3368,5	71,3	3721,0	-	169,2	-
Dziadowa Kłoda	w	6716,3	882,6	206,0	4715,0	3185,1	-	-
Dzierżoniów	m	28661,3	5988,5	8,0	18273,5	2347,7	278,0	-

Tabela IV g. Wybrane dotacje i subwencje dla gmin (cd.)
Table IV g. Selected grants and subventions for gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
		zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Dzierżoniów	w	9122,4	1386,1	38,8	4618,7	3098,7	-	-
Gaworzyce	w	4820,8	1344,0	673,9	3280,4	624,5	18,0	-
Głogów	m	53461,4	5629,6	792,4	40896,8	-	191,6	-
Głogów	w	6789,0	538,6	58,3	4036,9	661,5	-	-
Głuszycza	mw	7981,3	1862,9	301,4	4095,9	4729,3	212,1	-
Góra	mw	27253,1	6784,4	539,0	13588,0	6945,0	364,6	-
Grębcovice	w	6534,3	679,2	-	5050,1	-	-	1273,4
Gromadka	w	5717,5	873,7	636,7	3671,0	1232,1	-	-
Gryfów Śląski	mw	8224,0	2902,2	893,1	4256,3	3503,6	156,1	-
Janowice Wielkie	w	3570,6	717,4	8,4	2258,6	1788,1	20,9	-
Jawor	m	17636,7	2523,3	858,8	12256,9	3127,5	17,5	-
Jaworzyna Śląska	mw	9665,0	1270,4	2583,5	5218,7	2679,1	-	-
Jedlina-Zdrój	m	4326,2	2028,6	2036,9	3565,5	1210,1	-	-
Jelcz-Laskowice	mw	19674,1	2155,1	69,2	14648,6	-	100,4	-
Jemielno	w	4804,2	755,0	138,5	2026,4	1947,7	73,8	-
Jerzmanowa	w	4814,3	1504,4	1259,5	4303,0	-	-	4336,9
Jeżów Sudecki	w	6823,0	1644,1	1730,1	3582,5	2176,7	-	-
Jordanów Śląski	w	2860,2	291,4	-	2277,6	511,6	-	-
Kamieniec Ząbkowicki	w	8397,7	889,5	-	5349,4	1527,6	52,9	-
Kamienna Góra	m	16459,3	2474,0	711,0	11140,7	5743,0	286,1	-
Kamienna Góra	w	9883,8	1606,5	1096,3	6544,2	4261,4	31,2	-
Karpacz	m	3028,6	819,8	-	4266,8	-	69,3	1018,9
Kąty Wrocławskie	mw	21004,1	1581,8	782,9	16872,0	-	-	1307,3
Kłodzko	m	20130,1	5475,8	366,8	15839,4	2621,6	212,1	-
Kłodzko	w	17211,7	2386,1	3199,5	10931,9	7437,8	40,5	-
Kobierzyce	w	18148,4	3117,3	4774,8	16454,3	-	-	14584,3
Kondratowice	w	5857,4	835,2	1398,6	3333,8	860,4	-	-
Kostomłoty	w	8297,2	841,5	172,1	5437,4	1162,8	-	-
Kotła	w	5322,5	1312,1	394,9	4017,1	1034,4	-	-
Kowary	m	10425,1	2038,2	-	5137,2	2691,2	200,7	-
Krośnice	w	10442,4	1418,1	471,3	6964,6	1392,6	-	-
Krotoszyce	w	3472,7	1531,9	77,9	2165,9	537,4	-	-
Kudowa-Zdrój	m	7088,8	2491,4	315,7	6118,6	2399,7	98,2	-

Tabela IV g. Wybrane dotacje i subwencje dla gmin (cd.)
Table IV g. Selected grants and subventions for gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
		zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Kunice	w	6472,2	486,6	1659,7	4487,6	755,2	-	-
Lądek-Zdrój	mw	7194,5	2197,7	1960,6	4069,1	2945,7	195,7	-
Legnickie Pole	w	5313,0	667,6	-	3315,9	-	-	312,3
Leśna	mw	11196,1	4539,4	251,7	6760,8	4273,1	576,2	-
Lewin Kłodzki	w	1772,1	680,8	49,7	1599,1	964,0	83,4	-
Lubań	m	15619,0	2266,1	-	11532,1	1783,6	-	-
Lubań	w	7204,5	826,4	-	4863,2	2671,2	-	-
Lubawka	mw	9150,3	1684,5	2586,7	6894,8	5931,7	145,4	-
Lubin	m	52176,5	6957,5	836,5	67798,3	-	-	-
Lubin	w	12860,1	1621,7	96,3	6833,1	-	-	3548,4
Lubomierz	mw	6599,5	1381,0	605,3	5964,7	4694,6	276,9	-
Lwówek Śląski	mw	16177,5	2657,9	705,1	9601,1	4469,5	43,3	-
Łagiewniki	w	7754,9	656,4	175,7	6102,7	2885,0	-	-
Malczyce	w	5208,1	595,3	3487,3	3970,2	2091,7	-	-
Marcinowice	w	6676,3	700,8	2540,9	4802,5	1662,1	-	-
Marciszów	w	4730,3	888,8	2879,2	3154,5	2899,3	122,8	-
Męcinka	w	5122,2	1499,9	431,6	3677,5	1105,5	-	-
Mieroszów	mw	5174,3	1689,1	2140,5	4359,4	1066,3	171,9	-
Mietków	w	3842,1	427,2	141,3	2605,3	654,5	-	-
Międzybórz	mw	6890,0	522,2	327,7	5408,2	730,2	-	-
Międzylesie	mw	6266,2	1315,6	479,2	5063,8	4887,7	143,2	-
Miękinia	w	14285,0	1411,2	2531,0	10919,6	1334,7	-	-
Milicz	mw	29017,3	3475,5	786,4	19275,7	5873,8	-	-
Miłkowice	w	6635,8	1279,7	-	4134,2	1887,3	-	-
Mirsk	mw	8784,4	2709,3	5142,5	6383,7	5471,9	110,4	-
Mściwojów	w	4335,2	1137,8	1083,6	2252,0	597,4	-	-
Mysłakowice	w	9306,7	2484,6	3371,5	7215,8	175,0	-	-
Niechlów	w	6829,5	818,2	1006,3	3836,1	2653,9	30,9	-
Niemcza	mw	5341,5	660,0	27,6	2930,6	1910,3	37,8	-
Nowa Ruda	m	16984,9	3011,5	9088,1	9091,1	6057,1	249,0	-
Nowa Ruda	w	9201,7	4468,8	2982,5	9836,0	5591,1	108,0	-
Nowogrodziec	mw	16222,1	1227,9	866,6	12133,4	4273,7	273,7	-

Tabela IV g. Wybrane dotacje i subwencje dla gmin (cd.)
Table IV g. Selected grants and subventions for gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
		zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
Oborniki Śląskie	mw	18035,4	3757,1	2353,9	12149,3	1726,9	-	-
Oleśnica	m	31502,2	6879,9	2333,3	23024,2	1768,3	-	-
Oleśnica	w	15305,0	1182,9	325,6	7220,4	1989,7	-	-
Olszyna	mw	6426,0	3222,9	517,7	4442,4	1550,3	-	-
Oława	m	24463,3	2766,3	2700,0	19169,4	-	164,2	-
Oława	w	16088,2	1296,4	65,1	11677,9	1953,2	-	-
Osiecznica	w	7932,3	998,6	397,3	8135,7	1749,6	75,6	-
Paszowice	w	4026,3	497,5	371,1	2247,1	1556,7	-	-
Pęcław	w	3702,6	489,0	-	1728,1	789,6	-	-
Piechowice	m	5287,6	1820,8	60,0	2269,3	-	-	-
Pielgrzymka	w	5922,8	1293,7	1281,3	4139,6	1793,7	-	-
Pieńsk	mw	8431,3	1925,9	4099,9	4699,0	2888,6	18,2	-
Pieszycy	mw	9704,6	1096,9	209,6	3316,0	3143,9	253,2	-
Piława Górna	m	6397,8	604,3	-	2897,1	2320,0	-	-
Platerówka	w	1678,8	385,5	-	1120,3	318,0	-	-
Podgórzyn	w	7547,0	2023,0	3673,0	3750,9	764,0	-	-
Polanica-Zdrój	m	4383,6	1975,9	84,7	3621,6	-	-	-
Polkowice	mw	23303,6	2393,4	358,1	17814,8	-	178,0	26136,7
Prochowice	mw	7683,8	1901,8	-	5647,0	825,2	17,0	-
Prusice	mw	12537,5	2160,8	1356,2	6728,3	4587,1	-	-
Przemków	mw	8262,4	1317,3	25,5	6034,4	3203,5	296,2	-
Przeworno	w	5468,5	645,8	220,7	3071,5	2780,6	-	-
Radków	mw	8601,2	3822,0	1692,1	5955,6	2142,5	332,8	-
Radwanice	w	4813,0	2355,3	2743,9	4249,4	-	-	814,9
Rudna	w	8200,9	657,1	-	6672,8	-	31,2	2459,2
Ruja	w	3808,8	609,8	-	1983,5	1128,3	-	-
Siechnice	mw	17211,9	3548,7	276,4	15133,2	-	-	2487,5
Siekierzyn	w	3966,6	441,6	681,9	3086,0	989,8	-	-
Sobótka	mw	10474,7	1802,6	578,1	7666,5	815,8	87,5	-
Stara Kamienica	w	5501,1	1252,6	2774,9	4103,5	1500,0	65,1	-
Stare Bogaczowice	w	3880,0	692,2	201,9	2722,2	2080,5	-	-
Stoszowice	w	5623,8	1092,5	68,8	3125,1	2250,6	-	-

Tabela IV g. Wybrane dotacje i subwencje dla gmin (cd.)
Table IV g. Selected grants and subventions for gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
		zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Stronie Śląskie	mw	5793,6	1239,5	440,5	3554,2	1381,8	165,5	-
Strzegom	mw	24228,7	4204,1	3218,6	16669,1	-	-	-
Strzelin	mw	20753,4	3210,3	3265,9	14952,3	-	528,8	-
Sulików	w	5536,1	1482,5	264,1	3532,5	786,2	-	-
Syców	mw	17859,4	1276,7	556,3	10513,8	2061,2	238,5	-
Szczawno-Zdrój	m	3727,9	1628,8	137,7	2116,1	-	1,1	-
Szczytna	mw	6378,6	944,1	2622,4	2819,1	4466,7	93,3	-
Szklarska Poręba	m	4257,8	2723,4	36,1	2912,3	504,3	-	-
Ścinawa	mw	10637,7	1635,8	1959,4	5822,9	2821,0	105,8	-
Środa Śląska	mw	16788,4	2166,6	2781,9	13371,8	1376,7	-	-
Świdnica	m	40488,8	7800,5	5877,4	34944,9	-	-	-
Świdnica	w	16502,8	2273,1	3789,0	13684,1	1868,9	-	-
Świebodzice	m	16534,2	3608,2	2670,3	13009,5	-	-	-
Świeradów-Zdrój	m	3783,9	2688,8	224,5	4000,5	-	73,1	-
Świerzawa	mw	8215,7	2546,0	154,8	5260,8	3182,4	46,3	-
Trzebnica	mw	24569,5	2980,2	1326,5	16774,2	3824,9	65,0	-
Twardogóra	mw	12820,8	2999,6	86,1	7640,0	1734,0	272,5	-
Udanin	w	5512,1	631,7	205,4	3566,9	1072,8	2,7	-
Walim	w	5978,4	883,1	621,7	3037,7	1770,1	98,1	-
Warta Bolesławiecka	w	9826,8	1002,6	713,5	7026,3	861,8	-	-
Wądroże Wielkie	w	4712,4	1958,3	27,8	3025,7	1447,8	-	-
Wąsosz	mw	9895,6	772,8	24,8	5959,3	2800,0	148,6	-
Węglińiec	mw	7512,2	1252,0	-	6674,9	3507,3	50,3	-
Wiązów	mw	8402,2	911,5	24,2	6118,0	3711,5	-	-
Wińsko	w	9764,1	2101,2	272,0	5194,7	4941,9	26,9	-
Wisznia Mała	w	9558,3	873,2	428,8	7498,1	593,6	-	-
Wleń	mw	3980,5	767,8	522,4	2413,0	2673,3	64,4	-
Wojcieszów	m	4082,7	1645,8	243,3	2432,8	1153,4	-	-
Wołów	mw	20098,2	3005,8	2811,0	13122,2	8682,6	221,3	-
Zagrodno	w	6002,2	913,2	203,2	3051,9	939,7	-	-
Zawidów	m	2697,1	421,3	245,4	3248,1	601,4	-	-
Zawonia	w	7066,0	918,8	879,6	4662,9	2142,5	-	-

Tabela IV g. Wybrane dotacje i subwencje dla gmin (dok.)

Table IV g. Selected grants and subventions for gminas (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
		zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Ząbkowice Śląskie	mw	20104,9	3377,4	315,7	13242,2	89,6	227,2	-
Zgorzelec	m	18000,4	3585,2	263,3	18718,6	-	-	-
Zgorzelec	w	7669,1	837,4	113,0	4768,5	1144,0	-	-
Ziębice	mw	18230,9	1837,5	120,9	10004,2	8209,3	100,9	-
Złotoryja	m	12259,5	3787,5	94,6	6586,7	2139,5	269,6	-
Złotoryja	w	8220,1	1691,2	-	5028,4	1160,4	66,6	-
Złoty Stok	mw	4173,4	2283,8	36,3	3225,5	2301,8	126,4	-
Żarów	mw	11036,8	1258,7	550,8	7726,0	-	26,8	-
Żmigród	mw	17853,5	1975,3	3762,9	9020,6	5314,0	236,6	-
Żórawina	w	10099,8	1273,6	8,5	7119,6	865,1	-	-
Żukowice	w	4223,0	608,0	206,2	2920,0	554,5	-	-

Tabela V g. Wydatki budżetów gmin według rodzajów
Table V g. Expenditure of gminas' budgets by types

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Ogółem <i>Total</i>			W tym <i>of which</i>			
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
					w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		8802230,8	114,8	4470,05	7278573,8	1466731,6	18,9	744,85
miejskie <i>urban</i>	m	2785715,0	112,4	4193,21	2355378,3	406311,7	14,3	611,60
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	3332909,7	115,9	4522,41	2766779,9	543513,8	21,0	737,49
wiejskie <i>rural</i>	w	2683606,1	116,2	4725,99	2156415,7	516906,1	20,4	910,30
Bardo	mw	23916,2	131,3	4471,98	18232,1	5684,0	1,7	1062,84
Bielawa	m	118469,3	104,2	3913,11	107980,4	8622,1	4,5	284,79
Bierutów	mw	39196,9	108,7	3886,27	34436,0	4760,9	3,5	472,03
Bogatynia	mw	150450,2	101,1	6378,52	143339,7	4750,5	27,9	201,40
Boguszów-Gorce	m	66516,0	117,7	4252,94	55854,2	10661,8	–	681,70
Bolesławiec	m	160160,9	112,4	4095,14	139121,1	21039,8	9,4	537,96
Bolesławiec	w	59607,8	128,2	4160,81	41686,1	17921,7	9,5	1250,99
Bolków	mw	40615,9	119,4	3828,80	35809,7	4806,3	44,2	453,08
Borów	w	19466,6	112,6	3672,26	16765,2	2701,4	71,1	509,61
Brzeg Dolny	mw	69405,9	112,4	4327,32	59585,6	9617,9	5,8	599,66
Bystrzyca Kłodzka	mw	86109,6	133,6	4493,77	64200,1	21909,5	11,6	1143,38
Chocianów	mw	49939,8	108,1	3863,22	40714,7	9147,6	33,9	707,64
Chojnów	m	53399,5	113,0	3917,50	46915,1	6484,4	4,7	475,71
Chojnów	w	40368,3	104,6	4213,37	35866,8	4501,5	38,1	469,83
Ciepłowody	w	11486,8	108,2	3736,75	10701,4	785,4	11,1	255,49
Cieszków	w	20927,2	115,2	4503,38	19354,1	1573,1	8,9	338,53
Czarny Bór	w	21555,3	93,5	4438,89	17979,2	3576,0	20,3	736,41
Czernica	w	72204,1	140,8	4987,16	50942,5	20707,5	14,7	1430,28
Długołęka	w	146891,2	121,4	4879,62	106182,2	40709,0	5,3	1352,32
Dobromierz	w	23089,6	112,7	4353,25	20882,6	2207,1	6,6	416,11
Dobroszyce	w	35387,4	135,1	5401,01	23451,5	11822,0	35,4	1804,34
Domaniów	w	21637,1	114,1	4122,92	19583,8	2053,3	20,2	391,25
Duszniki-Zdrój	m	26282,4	78,2	5565,94	19543,3	6739,0	64,2	1427,16
Dziadowa Kłoda	w	20557,4	113,5	4403,91	19609,5	747,9	12,4	160,22
Dzierżoniów	m	123603,1	109,8	3666,99	104113,7	18613,4	17,8	552,21
Dzierżoniów	w	31357,8	101,2	3418,49	28086,2	3265,6	17,0	356,00
Gaworzycy	w	22812,3	134,1	5684,61	13683,1	9129,2	35,9	2274,91
Głogów	m	313675,3	109,5	4605,15	259714,4	48210,9	3,8	707,80

Tabela V g. Wydatki budżetów gmin według rodzajów (cd.)
Table V g. Expenditure of gminas' budgets by types (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Ogółem <i>Total</i>			W tym <i>of which</i>			
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
					w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>
Głogów	w	29253,2	113,8	4415,58	24932,0	4321,2	8,5	652,26
Głuszycza	mw	35611,8	125,1	4074,58	28139,4	7472,5	44,5	854,97
Góra	mw	94780,6	111,2	4690,25	79079,2	15301,4	29,1	757,19
Grębocice	w	46639,8	125,3	8648,22	29868,3	16771,6	–	3109,88
Gromadka	w	26251,4	107,6	4878,53	20378,7	5872,7	9,2	1091,37
Gryfów Śląski	mw	36214,9	127,3	3701,82	27378,7	8836,2	27,1	903,22
Janowice Wielkie	w	14960,8	105,6	3464,76	14477,6	483,3	48,0	111,92
Jawor	m	88303,8	116,9	3780,78	76555,0	11748,9	3,0	503,04
Jaworzyna Śląska	mw	43550,3	130,2	4215,91	34593,3	8957,0	40,4	867,08
Jedlina-Zdrój	m	23622,4	133,6	4795,45	17102,1	6520,3	43,3	1323,65
Jelcz-Laskowice	mw	98025,3	121,8	4226,69	73265,0	21589,7	1,0	930,91
Jemielno	w	13919,7	112,3	4537,05	12890,6	1029,1	42,8	335,43
Jerzmanowa	w	44066,5	107,7	8996,84	31833,6	12232,9	22,5	2497,53
Jeżów Sudecki	w	30174,4	128,0	4150,53	21955,5	8218,9	28,6	1130,52
Jordanów Śląski	w	11031,0	107,2	3500,80	10491,0	540,0	17,7	171,37
Kamieniec Ząbkowicki	w	31380,4	100,4	3790,36	28257,8	3122,6	8,7	377,17
Kamienna Góra	m	73996,9	115,1	3803,10	66399,8	7597,1	5,7	390,46
Kamienna Góra	w	40980,1	117,9	4538,72	33140,6	7839,5	8,3	868,25
Karpacz	m	43117,4	140,8	9108,03	27337,3	15780,1	6,6	3333,36
Kąty Wrocławskie	mw	131340,3	122,6	5561,03	95183,6	34706,0	5,4	1469,47
Kłodzko	m	94431,9	104,6	3462,47	87654,1	5727,9	2,0	210,02
Kłodzko	w	65894,7	104,0	3831,54	57693,5	8201,3	16,8	476,87
Kobierzyce	w	162946,6	108,9	8095,12	118757,7	44189,0	11,0	2195,29
Kondratowice	w	20860,7	124,4	4772,53	17976,6	2884,2	48,6	659,84
Kostomłoty	w	25589,7	103,6	3575,48	23725,8	1863,8	5,6	260,42
Kotła	w	23939,1	125,2	5422,22	18728,1	5211,0	36,1	1180,28
Kowary	m	38848,1	107,7	3490,40	37031,6	1816,5	–	163,21
Krośnice	w	40930,8	88,6	5010,50	36753,6	4177,1	18,7	511,34
Krotoszyce	w	17441,2	129,1	5307,73	13146,1	4295,1	34,8	1307,09
Kudowa-Zdrój	m	41726,2	111,4	4144,03	38739,2	2987,1	–	296,66
Kunice	w	30519,1	112,9	4541,53	26554,3	3964,8	43,3	590,00
Lądek-Zdrój	mw	36652,2	126,4	4370,64	27871,7	8775,6	28,0	1046,45
Legnickie Pole	w	28001,2	115,4	5336,61	22411,4	5589,8	3,4	1065,33
Leśna	mw	39030,8	108,7	3810,85	34833,8	4196,9	64,7	409,77
Lewin Kłodzki	w	9609,3	122,1	4976,33	7499,8	2109,5	18,0	1092,42

Tabela V g. Wydatki budżetów gmin według rodzajów (cd.)

Table V g. Expenditure of gminas' budgets by types (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Ogółem <i>Total</i>			W tym <i>of which</i>			
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
					w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>
Lubań	m	77316,3	110,6	3622,22	70959,4	6056,9	7,2	283,76
Lubań	w	24599,2	102,6	3726,59	23284,7	1314,5	38,9	199,14
Lubawka	mw	44808,6	125,7	4043,01	33268,4	11540,2	29,7	1041,26
Lubin	m	353640,6	112,5	4847,65	306780,0	38859,9	12,2	532,68
Lubin	w	95878,6	128,6	6211,76	68713,5	25389,1	3,1	1644,90
Lubomierz	mw	26855,2	111,9	4353,95	25088,5	1766,7	13,6	286,43
Lwówek Śląski	mw	62687,4	116,6	3602,31	54561,2	8126,2	21,6	466,97
Łagiewniki	w	28979,6	117,7	3861,89	25215,4	3760,2	2,2	501,09
Malczyce	w	20935,0	113,0	3477,00	18385,0	2493,0	139,8	414,05
Marcinowice	w	25723,1	106,1	3958,62	20802,9	4920,2	56,4	757,18
Marciszów	w	21962,1	129,0	4796,27	16022,4	5939,7	50,5	1297,16
Męcinka	w	24415,8	131,2	4902,76	19301,6	5114,1	16,2	1026,93
Mieroszów	mw	28296,2	117,8	4085,50	24684,3	3611,9	67,4	521,50
Mietków	w	16650,2	102,3	4307,94	15713,0	937,2	12,4	242,47
Międzybórz	mw	21887,2	109,3	4274,01	20843,4	1043,8	22,8	203,82
Międzylesie	mw	26306,3	107,1	3612,52	24430,6	1875,7	29,7	257,59
Miękinia	w	77507,3	126,9	5087,45	53277,4	21630,0	18,8	1419,75
Milicz	mw	104572,9	110,5	4303,76	95325,6	9247,3	18,7	380,58
Miłkowice	w	26402,6	113,1	4002,21	22812,5	3590,1	0,7	544,20
Mirsk	mw	39454,3	129,1	4555,92	31368,2	8036,6	59,0	928,02
Mściwojów	w	18087,2	115,8	4370,99	13289,4	4791,9	48,9	1158,02
Mysłakowice	w	41486,8	113,5	4032,15	36558,9	4927,9	75,7	478,94
Niechlów	w	23417,2	119,0	4677,82	21635,8	1781,4	25,9	355,85
Niemcza	mw	18588,5	108,1	3334,25	17162,4	1416,1	4,7	254,01
Nowa Ruda	m	99854,8	138,2	4437,20	71524,5	28330,3	33,0	1258,90
Nowa Ruda	w	52004,7	126,9	4419,16	37920,9	14083,8	48,5	1196,79
Nowogrodziec	mw	62887,6	122,1	4111,64	49797,9	9539,6	11,3	623,71
Oborniki Śląskie	mw	85882,9	130,5	4276,82	69711,2	16171,7	25,8	805,32
Oleśnica	m	146664,0	115,5	3927,06	122546,4	23881,1	19,9	639,44
Oleśnica	w	53561,3	119,8	4065,68	46744,2	6254,1	6,7	474,73
Olszyna	mw	23964,9	100,1	3666,04	21773,2	2159,2	80,8	330,31
Oława	m	122800,8	107,5	3742,56	102532,9	18717,9	16,6	570,46
Oława	w	75834,7	116,5	5005,59	58939,0	16895,7	0,9	1115,22
Osiecznica	w	35380,5	116,2	4721,81	29246,3	6134,2	2,4	818,66
Paszowice	w	16239,5	111,8	4062,93	14436,4	1803,1	29,1	451,12

Tabela V g. Wydatki budżetów gmin według rodzajów (cd.)Table V g. *Expenditure of gminas' budgets by types (cont.)*

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Ogółem <i>Total</i>			W tym <i>of which</i>			
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
					w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>
Pęcław	w	10822,0	123,4	4721,66	10292,6	529,5	52,3	231,01
Piechowice	m	24007,7	109,4	3790,89	21674,9	2332,8	37,8	368,36
Pielgrzymka	w	21076,1	109,8	4561,92	18789,7	2286,3	66,7	494,88
Pieńsk	mw	33783,0	114,3	3676,46	28767,3	5015,7	77,3	545,83
Pieszycy	mw	31805,0	112,2	3310,60	27887,1	3815,9	5,6	397,20
Piława Górna	m	22650,6	115,7	3466,57	19202,3	3448,3	25,2	527,74
Platerówka	w	6899,0	107,4	4277,10	6147,2	381,7	51,7	236,65
Podgórzyn	w	38510,8	139,2	4632,60	27969,9	10537,6	38,6	1267,60
Polanica-Zdrój	m	29616,1	119,5	4583,12	24028,6	5587,5	2,1	864,67
Polkowice	mw	239098,8	105,5	8704,95	208082,4	29741,5	1,0	1082,81
Prochowice	mw	35572,7	120,6	4746,82	28475,9	7096,8	16,9	946,99
Prusice	mw	41329,5	97,9	4420,74	37549,2	3670,3	50,1	392,59
Przemków	mw	31399,0	114,7	3685,76	29110,2	2288,8	7,5	268,67
Przeworno	w	17659,7	108,1	3635,92	16647,5	1012,1	7,1	208,39
Radków	mw	46501,3	117,8	5089,89	38994,6	7506,7	17,1	821,66
Radwanice	w	31596,9	139,3	6654,78	18989,4	12607,5	36,1	2655,32
Rudna	w	57676,0	122,5	7458,43	50690,7	6985,4	-	903,32
Ruja	w	11685,0	95,3	4431,16	10967,1	717,9	37,7	272,23
Siechnice	mw	108555,1	114,9	5233,59	89817,6	16985,5	9,4	818,89
Siekierczyn	w	18267,1	115,3	4032,48	15855,7	2411,4	35,7	532,32
Sobótka	mw	49431,9	110,8	3852,54	42914,8	6517,1	8,7	507,92
Stara Kamienica	w	26161,4	132,3	4966,10	21258,8	4897,5	64,3	929,68
Stare Bogaczowice	w	15795,0	112,1	3715,59	14078,6	1716,4	17,5	403,77
Stoszowice	w	19024,4	105,7	3488,16	16664,6	2159,8	21,5	396,00
Stronie Śląskie	mw	28397,2	119,7	3749,80	21301,0	7096,2	28,4	937,04
Strzegom	mw	112552,0	113,2	4308,38	90543,1	22008,9	24,0	842,48
Strzelin	mw	101897,1	126,0	4597,41	81555,6	18806,1	20,9	848,50
Sulików	w	25648,1	113,9	4208,06	21648,2	4000,0	24,2	656,27
Syców	mw	60030,8	113,3	3568,80	54839,2	5041,6	10,0	299,72
Szczawno-Zdrój	m	27648,0	99,7	4861,61	23118,2	4529,8	14,8	796,52
Szczytna	mw	27134,8	119,0	3683,79	23146,3	3988,5	50,6	541,48
Szklarska Poręba	m	38659,8	115,7	5835,45	30577,3	7882,5	19,5	1189,81
Ścinawa	mw	45762,0	110,1	4532,69	35115,4	10641,6	45,7	1054,04
Środa Śląska	mw	103698,0	120,0	5249,73	72946,6	28556,4	9,8	1445,67
Świdnica	m	254990,3	115,0	4414,57	194272,6	59317,6	15,3	1026,95

Tabela V g. Wydatki budżetów gmin według rodzajów (dok.)

Table V g. Expenditure of gminas' budgets by types (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Ogółem <i>Total</i>			W tym <i>of which</i>			
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
					w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>
Świdnica	w	79666,5	128,3	4640,95	60490,7	19075,8	32,1	1111,25
Świebodzice	m	90460,6	116,9	3952,49	80796,2	9494,3	26,9	414,83
Świeradów-Zdrój	m	32107,6	113,4	7595,84	24800,9	7306,7	8,5	1728,58
Świerzawa	mw	31715,6	120,8	4156,70	26382,3	5333,3	20,3	699,00
Trzebnica	mw	122450,8	143,7	5079,89	87902,2	32698,7	11,0	1356,51
Twardogóra	mw	60995,5	123,1	4669,69	43891,3	17104,2	44,4	1309,46
Udanin	w	19919,5	102,3	3794,91	18550,9	1368,5	6,9	260,73
Walim	w	25399,0	120,8	4559,14	20451,5	4947,5	15,8	888,07
Warta Bolesławiecka	w	35656,7	118,3	4118,35	30197,5	5459,2	23,6	630,54
Wądroże Wielkie	w	22391,8	125,8	5650,22	16568,7	5823,1	25,4	1469,37
Wąsosz	mw	30418,0	104,7	4176,00	28054,6	2260,7	16,7	310,36
Węglińiec	mw	32056,4	100,7	3806,26	28557,5	3498,9	9,0	415,44
Wiązów	mw	30190,6	109,2	4136,26	27531,6	2659,0	2,9	364,29
Wińsko	w	34568,4	113,5	4131,51	29824,5	4718,8	37,2	563,98
Wisznia Mała	w	47921,7	122,3	4738,16	37611,4	6660,9	17,7	658,58
Wleń	mw	17271,0	118,5	3989,60	15146,3	2124,6	16,8	490,79
Wojcieszów	m	15654,3	106,5	4204,75	14226,9	1427,4	63,9	383,39
Wołów	mw	96335,5	117,9	4260,75	77781,7	17751,3	30,6	785,11
Zagrodno	w	22039,8	112,9	4099,67	18501,9	3536,9	14,8	657,90
Zawidów	m	14538,9	98,9	3434,65	13389,6	1149,2	21,8	271,50
Zawonia	w	23339,2	114,4	3951,78	21058,5	2231,4	43,0	377,82
Ząbkowice Śląskie	mw	82974,2	109,6	3747,37	76541,6	6432,6	22,8	290,52
Zgorzelec	m	109171,4	108,4	3530,77	99176,5	7874,9	1,7	254,69
Zgorzelec	w	38646,0	99,8	4581,08	35279,4	3366,6	7,5	399,07
Ziębice	mw	62863,8	107,1	3626,41	59352,5	2111,3	23,8	121,79
Złotoryja	m	59779,9	115,1	3773,03	51709,7	7565,2	17,1	477,48
Złotoryja	w	31287,4	107,5	4424,75	27463,2	3823,2	16,6	540,69
Złoty Stok	mw	18921,0	115,1	4112,37	15709,4	3183,4	39,7	691,89
Żarów	mw	58772,0	112,0	4679,30	46705,9	12066,1	6,4	960,67
Żmigród	mw	69964,6	128,5	4765,01	57499,3	12465,3	47,7	848,96
Żórawina	w	41925,4	111,5	4039,84	36384,5	5541,0	11,9	533,92
Żukowice	w	19219,2	106,2	5514,84	15486,6	3732,6	12,5	1071,04

Tabela VI g Wydatki gmin według głównych działów
Table VI g. Expenditure of gminas by main divisions

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
		801	855	750	600	900	852	921	700
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		29,0	20,1	9,8	8,4	9,4	5,3	4,3	3,6
miejskie <i>urban</i>	m	27,8	18,6	8,9	9,0	10,2	6,5	4,2	5,2
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	28,7	21,2	9,8	7,6	9,0	5,0	4,4	3,7
wiejskie <i>rural</i>	w	30,5	20,5	10,6	8,8	9,1	4,4	4,3	1,9
Bardo	mw	34,7	17,6	14,6	6,2	7,2	6,8	4,3	2,4
Bielawa	m	21,5	21,4	7,6	12,8	8,7	7,1	2,5	10,1
Bierutów	mw	28,8	24,6	10,4	5,1	9,2	4,4	6,8	2,3
Bogatynia	mw	25,4	12,7	11,5	4,1	10,1	5,1	3,9	5,7
Boguszów-Gorce	m	17,3	22,2	7,9	2,3	13,7	8,3	7,0	13,8
Bolesławiec	m	24,4	18,2	9,7	14,0	8,4	7,0	4,2	7,8
Bolesławiec	w	24,8	21,4	11,0	10,1	7,5	2,9	11,9	5,4
Bolków	mw	29,0	24,8	8,8	4,2	13,6	8,8	2,7	1,3
Borów	w	35,4	22,7	13,0	0,9	13,5	4,6	3,4	0,3
Brzeg Dolny	mw	30,6	17,9	10,6	5,2	11,5	4,6	4,6	6,3
Bystrzyca Kłodzka	mw	23,6	18,3	8,6	5,5	11,7	7,8	10,6	4,6
Chocianów	mw	33,6	22,6	7,5	4,1	2,9	5,7	2,8	4,8
Chojnów	m	33,9	21,9	8,7	2,5	14,2	7,3	4,0	2,6
Chojnów	w	26,1	25,3	13,0	5,1	5,7	7,6	2,2	1,5
Ciepłowody	w	33,5	26,7	11,2	4,5	2,5	7,2	6,1	1,0
Cieszków	w	28,9	29,3	11,5	6,2	4,0	7,8	3,2	0,3
Czarny Bór	w	27,9	22,0	9,4	10,9	10,9	4,7	3,3	4,5
Czernica	w	49,9	18,8	7,2	8,1	4,2	2,5	2,2	1,1
Długołęka	w	32,4	17,5	7,6	16,7	17,7	1,7	2,1	0,7
Dobromierz	w	28,7	23,4	14,7	1,2	8,0	7,7	4,7	2,0

a Nazwy działów:

a Names of divisions:

600 – transport i łączność

transport and communication

700 – gospodarka mieszkaniowa

dwelling economy

750 – administracja publiczna

public administration

801 – oświata i wychowanie

education

852 – pomoc społeczna

social welfare

855 – rodzina

family

900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska

municipal economy and environmental protection

921 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

culture and national heritage

Tabela VI g Wydatki gmin według głównych działów (cd.)
Table VI g. Expenditure of gminas by main divisions (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
		801	855	750	600	900	852	921	700
Dobroszyce	w	44,9	18,7	8,8	7,4	6,8	3,4	4,1	0,4
Domaniów	w	40,3	24,8	10,2	4,4	3,6	4,1	5,1	0,5
Duszniki-Zdrój	m	24,8	12,7	11,3	1,0	8,6	5,2	6,3	2,8
Dziadowa Kłoda	w	38,8	28,6	8,1	1,7	8,3	4,8	2,0	0,2
Dzierżoniów	m	23,6	23,4	8,9	13,8	4,7	7,8	3,9	7,0
Dzierżoniów	w	26,5	27,1	11,1	8,3	6,0	5,7	4,7	1,4
Gaworzyce	w	38,8	19,6	8,7	12,0	6,9	2,5	6,2	0,9
Głogów	m	30,5	17,9	6,0	9,3	7,7	5,0	5,4	3,7
Głogów	w	31,2	22,1	11,0	6,0	15,3	3,1	2,5	0,8
Głuszycza	mw	20,3	25,0	9,4	1,3	10,8	6,4	2,6	5,3
Góra	mw	24,9	31,8	6,7	5,3	8,3	8,4	3,5	1,5
Grębobcice	w	27,6	12,8	12,9	10,8	3,9	2,3	7,2	7,5
Gromadka	w	27,0	20,7	9,9	3,9	12,8	7,0	3,9	7,2
Gryfów Śląski	mw	24,4	21,9	9,1	14,7	15,9	6,8	2,4	0,7
Janowice Wielkie	w	24,7	22,5	15,8	4,6	14,2	6,4	2,4	2,7
Jawor	m	28,2	19,8	8,2	1,5	19,1	8,0	4,1	0,7
Jaworzyna Śląska	mw	26,8	22,2	8,9	2,2	9,4	5,0	3,2	3,6
Jedlina-Zdrój	m	18,3	17,7	14,4	16,7	7,3	7,4	2,5	5,9
Jelcz-Laskowice	mw	25,3	19,8	8,6	13,2	8,3	4,8	2,5	9,5
Jemielno	w	27,2	32,0	11,2	2,2	5,2	7,6	3,3	1,5
Jerzmanowa	w	22,0	10,4	9,8	18,7	3,5	3,1	12,5	0,7
Jeżów Sudecki	w	31,3	21,3	8,1	12,2	5,4	4,0	2,3	0,2
Jordanów Śląski	w	28,8	22,9	16,0	4,5	10,1	4,0	2,7	0,2
Kamieniec Ząbkowicki	w	26,5	24,6	10,2	2,8	8,3	6,4	4,3	8,8
Kamienna Góra	m	26,6	22,5	11,7	2,2	8,3	7,3	8,8	6,7
Kamienna Góra	w	26,2	22,9	11,6	12,9	6,1	4,1	3,1	2,9
Karpacz	m	14,1	6,9	13,4	16,4	11,4	3,7	1,4	4,1
Kąty Wrocławskie	mw	34,0	16,1	9,5	7,5	11,1	2,1	4,6	9,1
Kłodzko	m	30,2	21,7	8,6	3,9	8,2	8,4	5,9	6,0
Kłodzko	w	32,8	25,2	10,1	6,2	5,5	6,1	4,2	2,4
Kobierzyce	w	27,3	11,9	8,0	14,5	12,2	2,2	4,2	2,1
Kondratowice	w	35,3	25,0	9,9	2,8	10,0	4,1	5,8	0,7
Kostomłoty	w	31,6	29,2	10,4	2,0	8,0	4,2	3,3	0,5
Kotła	w	31,0	21,1	11,4	13,2	8,1	3,9	3,7	0,4
Kowary	m	26,0	26,6	9,9	4,2	11,3	11,2	1,9	2,4
Krośnice	w	28,3	24,5	9,3	5,8	4,4	4,5	4,7	1,8
Krotoszyce	w	24,2	17,9	13,6	17,3	4,6	4,0	2,1	0,9
Kudowa-Zdrój	m	28,1	17,5	10,5	6,6	11,3	6,4	4,4	6,4
Kunice	w	27,0	19,9	11,6	9,5	9,7	2,9	6,2	0,4
Lądek-Zdrój	mw	32,7	19,8	10,3	5,1	12,2	6,8	5,9	1,3

Tabela VI g Wydatki gmin według głównych działów (cd.)
Table VI g. Expenditure of gminas by main divisions (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
		801	855	750	600	900	852	921	700
Legnickie Pole	w	20,8	16,9	11,4	19,2	7,9	5,3	6,1	1,3
Leśna	mw	28,6	28,7	9,3	9,6	8,1	7,5	2,7	1,1
Lewin Kłodzki	w	24,2	17,9	17,1	18,5	6,9	8,0	1,0	2,6
Lubań	m	29,7	21,4	11,1	4,7	9,2	6,3	4,2	5,6
Lubań	w	35,4	26,8	10,8	4,4	6,3	3,3	4,0	1,6
Lubawka	mw	44,8	19,8	7,3	3,2	6,7	7,6	2,1	2,3
Lubin	m	36,2	15,6	8,0	12,3	8,2	4,9	4,8	1,7
Lubin	w	21,8	12,7	14,0	17,8	16,1	2,7	4,0	0,8
Lubomierz	mw	31,2	22,9	10,9	3,4	5,2	5,6	4,7	1,8
Lwówek Śląski	mw	30,9	23,9	9,6	8,8	7,5	4,8	6,0	1,6
Łagiewniki	w	29,8	24,4	12,2	11,9	5,9	3,5	4,2	1,6
Malczyce	w	29,1	24,3	11,2	7,1	11,3	5,2	5,1	1,0
Marcinowice	w	42,1	23,7	10,5	2,6	6,4	3,6	2,7	0,4
Marciszów	w	19,8	20,6	11,5	2,1	6,2	5,7	1,7	0,5
Męcinka	w	24,4	18,8	9,7	15,4	4,7	5,7	3,2	2,4
Mieroszów	mw	24,1	17,5	13,1	6,6	8,0	8,2	3,9	14,4
Mietków	w	35,3	20,7	13,5	3,7	7,4	5,8	5,4	1,7
Międzybórz	mw	35,8	30,0	11,5	3,9	5,8	3,6	3,8	0,9
Międzyzlesie	mw	30,6	22,2	11,1	6,2	7,2	6,8	4,3	1,9
Miękinia	w	40,4	17,9	9,1	8,0	11,6	1,6	4,7	2,9
Milicz	mw	34,1	26,5	8,1	6,3	9,3	4,1	2,9	1,6
Miłkowice	w	19,7	23,7	14,2	2,2	6,0	6,4	2,9	3,8
Mirsk	mw	29,1	21,7	7,3	4,5	16,9	7,9	2,4	2,9
Mściwojów	w	24,6	21,7	13,9	7,0	17,0	6,0	2,0	0,1
Mysłakowice	w	38,1	21,9	8,0	5,1	12,5	6,5	1,6	2,1
Niechlów	w	28,1	26,6	8,3	2,4	6,6	5,9	3,4	0,6
Niemcza	mw	23,4	27,2	14,4	6,1	3,8	6,5	3,6	4,9

a Nazwy działów:

a Names of divisions:

600 – transport i łączność

transport and communication

700 – gospodarka mieszkaniowa

dwelling economy

750 – administracja publiczna

public administration

801 – oświata i wychowanie

education

852 – pomoc społeczna

social welfare

855 – rodzina

family

900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska

municipal economy and environmental protection

921 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

culture and national heritage

Tabela VI g Wydatki gmin według głównych działów (cd.)
Table VI g. Expenditure of gminas by main divisions (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
		801	855	750	600	900	852	921	700
Nowa Ruda	m	18,7	16,4	7,5	13,4	18,1	7,1	2,6	8,0
Nowa Ruda	w	27,7	18,7	10,6	9,0	5,6	4,9	6,0	4,3
Nowogrodziec	mw	26,7	24,9	11,6	3,1	7,2	3,7	7,5	2,9
Oborniki Śląskie	mw	30,4	28,9	7,7	5,3	8,4	4,5	2,1	6,3
Oleśnica	m	31,0	21,2	6,3	6,2	8,4	8,9	3,0	9,9
Oleśnica	w	26,3	27,0	9,9	8,6	11,3	4,3	4,5	1,2
Olszyna	mw	29,2	25,2	9,8	4,0	12,3	8,6	2,5	1,7
Oława	m	33,3	20,5	8,8	7,9	2,8	5,6	5,1	7,7
Oława	w	30,6	18,6	10,9	6,8	13,5	5,4	5,8	0,6
Osiecznica	w	31,6	21,8	8,9	7,8	8,2	4,5	3,8	0,1
Paszowice	w	30,3	22,5	15,7	3,5	9,5	4,2	3,3	5,3
Pęcław	w	21,4	31,4	13,4	0,8	8,8	6,6	4,0	0,9
Piechowice	m	22,9	21,4	14,2	12,9	7,3	7,3	1,6	5,3
Pielgrzymka	w	29,2	25,9	15,8	5,0	4,7	7,7	2,7	0,9
Pieńsk	mw	30,2	24,0	8,8	3,8	13,3	6,2	2,6	3,6
Pieszcyce	mw	19,7	29,7	11,9	12,6	8,8	7,0	4,3	0,7
Piława Górna	m	22,6	27,8	11,4	2,7	8,0	4,9	2,1	5,3
Platerówka	w	32,2	21,5	13,8	4,6	12,4	5,1	2,2	0,3
Podgórzyn	w	42,9	19,4	9,1	5,2	7,7	6,5	1,5	1,6
Polanica-Zdrój	m	24,8	14,2	10,4	8,5	22,0	6,1	6,1	2,4
Polkowice	mw	23,4	11,2	11,6	9,2	7,3	3,3	4,7	5,3
Prochowice	mw	26,0	20,1	8,8	14,8	10,0	5,7	4,8	2,8
Prusice	mw	21,1	28,6	13,0	4,2	11,8	6,1	5,8	0,3
Przemków	mw	32,0	25,6	9,5	4,4	2,6	7,4	3,2	2,3
Przeworno	w	33,3	28,1	12,5	2,4	2,2	7,0	4,4	2,0
Radków	mw	24,6	18,8	11,2	15,4	5,9	6,0	8,6	4,4
Radwanice	w	27,5	14,2	10,6	19,5	11,2	2,9	2,2	1,9
Rudna	w	27,4	13,1	7,8	7,1	14,9	2,7	10,5	1,7
Ruja	w	25,1	28,5	11,1	5,1	11,3	8,3	1,9	0,1
Siechnice	mw	35,3	17,2	14,1	11,9	3,6	2,6	2,5	2,6
Siekierczyn	w	28,0	20,4	15,1	8,1	10,7	4,8	3,5	1,1
Sobótka	mw	31,3	20,0	11,1	4,6	13,3	5,6	7,6	1,7
Stara Kamienica	w	39,5	19,6	10,7	3,7	4,2	5,4	3,0	0,4
Stare Bogaczowice	w	23,8	23,1	18,3	5,4	6,5	7,3	4,7	2,1
Stoszowice	w	27,4	27,2	9,6	7,5	6,2	6,3	7,9	0,3
Stronie Śląskie	mw	30,6	20,7	14,1	8,8	12,5	3,2	2,7	1,5
Strzegom	mw	30,4	20,7	9,6	6,1	8,4	4,4	4,2	3,2
Strzelin	mw	29,6	19,6	6,6	9,7	13,4	6,5	3,4	1,2
Sulików	w	27,3	20,1	12,7	7,3	16,7	6,5	2,6	0,8
Syców	mw	33,4	29,0	8,6	6,4	7,4	3,4	2,5	4,0

Tabela VI g Wydatki gmin według głównych działów (cd.)
Table VI g. Expenditure of gminas by main divisions (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
		801	855	750	600	900	852	921	700
Szczawno-Zdrój	m	18,2	13,1	18,2	6,3	16,8	6,5	5,6	5,1
Szczytna	mw	34,2	23,0	9,5	3,5	13,1	6,8	2,2	1,3
Szklarska Poręba	m	19,9	12,0	13,3	13,8	13,5	6,3	5,0	4,2
Ścinawa	mw	26,7	21,7	10,8	10,2	6,8	5,5	6,4	1,5
Środa Śląska	mw	26,2	16,4	8,7	20,6	7,2	2,5	5,0	4,0
Świdnica	m	26,3	16,6	9,1	12,5	13,4	5,4	3,1	1,9
Świdnica	w	38,8	19,5	9,4	6,9	5,8	4,7	3,8	1,4
Świebodzice	m	26,8	18,1	10,1	4,0	14,1	7,8	1,7	8,9
Świeradów-Zdrój	m	28,4	11,8	9,9	13,9	15,6	5,1	2,4	5,5
Świerzawa	mw	25,2	26,5	9,0	13,4	5,1	8,0	3,7	0,2
Trzebnica	mw	29,8	23,7	9,3	5,6	8,2	2,7	6,2	2,1
Twardogóra	mw	22,5	20,5	8,8	18,1	9,1	1,8	2,4	2,5
Udanin	w	26,9	24,0	13,6	1,5	8,9	6,4	1,6	1,4
Walim	w	18,3	23,6	13,0	6,2	6,8	7,1	13,2	6,7
Warta Bolesławiecka	w	31,7	26,1	9,2	6,0	9,3	4,3	3,7	0,1
Wądroże Wielkie	w	22,9	19,7	9,6	15,8	4,2	4,0	1,5	0,2
Wąsosz	mw	30,2	29,6	10,7	1,7	6,1	5,6	2,8	1,2
Węglińiec	mw	31,1	24,0	10,9	3,5	14,1	5,7	3,2	0,2
Wiązów	mw	32,3	25,0	13,8	3,0	5,4	4,2	8,1	0,5
Wińsko	w	26,9	25,5	10,5	4,0	6,3	11,0	3,2	1,5
Wisznia Mała	w	28,1	19,3	8,9	11,1	15,2	3,2	3,3	5,1
Wleń	mw	27,9	21,7	16,2	2,5	5,0	6,8	6,3	3,1
Wojcieszów	m	24,5	25,9	9,7	6,1	10,8	8,7	1,4	6,1
Wołów	mw	27,7	19,6	9,9	12,0	9,4	5,4	3,5	3,9
Zagrodno	w	28,3	24,0	12,5	10,3	5,9	6,8	3,2	0,2
Zawidów	m	38,8	18,9	14,6	5,6	8,7	5,9	3,4	0,9
Zawonia	w	33,4	28,9	10,1	4,0	9,3	4,7	3,7	0,9

a Nazwy działów:

a Names of divisions:

600 – transport i łączność

transport and communication

700 – gospodarka mieszkaniowa

dwelling economy

750 – administracja publiczna

public administration

801 – oświata i wychowanie

education

852 – pomoc społeczna

social welfare

855 – rodzina

family

900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska

municipal economy and environmental protection

921 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

culture and national heritage

Tabela VI g Wydatki gmin według głównych działów (dok.)

Table VI g. Expenditure of gminas by main divisions (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
		801	855	750	600	900	852	921	700
Ząbkowice Śląskie	mw	33,6	22,8	8,7	5,8	10,1	5,0	3,9	2,1
Zgorzelec	m	32,4	16,7	9,9	5,5	12,4	6,0	4,5	1,6
Zgorzelec	w	28,7	18,9	14,1	5,2	7,3	4,6	5,9	0,9
Ziębice	mw	30,7	27,6	7,9	1,5	7,5	6,1	3,4	4,5
Złotoryja	m	21,4	20,7	9,7	2,2	11,6	8,4	3,4	9,0
Złotoryja	w	32,1	24,2	10,5	3,8	5,9	6,2	3,3	5,5
Złoty Stok	mw	24,0	21,3	12,0	14,1	6,7	8,0	7,1	0,8
Żarów	mw	27,2	18,4	9,8	4,6	13,2	4,3	6,6	5,5
Żmigród	mw	26,1	23,0	8,3	6,8	6,9	5,1	5,8	8,0
Żórawina	w	36,3	22,6	11,9	7,6	3,0	2,7	3,9	1,8
Żukowice	w	36,6	20,7	10,1	5,4	7,0	5,8	4,3	1,0

a Nazwy działów:

a Names of divisions:

600 – transport i łączność

transport and communication

700 – gospodarka mieszkaniowa

dwelling economy

750 – administracja publiczna

public administration

801 – oświata i wychowanie

education

852 – pomoc społeczna

social welfare

855 – rodzina

family

900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska

municipal economy and environmental protection

921 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

culture and national heritage

Tabela VII g. Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi
Table VII g. Gminas' debt and debt service cost

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
			ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów 2017 <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	w % wydatków 2017 <i>in % of expenditure 2017</i>
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Dolnośląskie ogółem <i>Total</i>		-128 791,4	2 443 679,4	1241,0	28,2	379 679,8	70 161,6	0,80
miejskie <i>urban</i>	m	-61 435,5	847 926,5	1276,3	31,1	116 638,0	24 868,8	0,91
miejsko-wiejskie <i>urban-rural</i>	mw	-72 859,4	975 213,2	1323,3	29,9	154 736,5	28 639,2	0,88
wiejskie <i>rural</i>	w	5 503,4	620 539,8	1092,8	23,1	108 305,3	16 653,6	0,62
Bardo	mw	-4 017,9	9 348,8	1748,1	47,0	815,7	157,4	0,79
Bielawa	m	4 876,5	33 202,8	1096,7	26,9	4 418,1	1 142,9	0,93
Bierutów	mw	-1 421,2	23 620,9	2341,9	62,5	3 276,6	614,2	1,63
Bogatynia	mw	6 066,3	39 321,9	1667,1	25,1	12 557,4	980,1	0,63
Boguszów-Gorce	m	-5 533,6	9 989,5	638,7	16,4	1 261,6	215,3	0,35
Bolesławiec	m	4 633,3	27 041,7	691,4	16,4	9 997,0	1 083,4	0,66
Bolesławiec	w	3 116,0	54,7	3,8	0,1	-	-	-
Bolków	mw	193,6	8 435,1	795,2	20,7	1 980,0	208,3	0,51
Borów	w	512,0	3 623,4	683,5	18,1	529,3	96,5	0,48
Brzeg Dolny	mw	1 613,7	17 789,0	1109,1	25,0	2 499,4	443,4	0,62
Bystrzyca Kłodzka	mw	-11 999,8	28 720,0	1498,8	38,8	3 853,0	333,0	0,45
Chocianów	mw	-2 440,4	16 591,3	1283,5	34,9	2 346,8	628,6	1,32
Chojnów	m	-1 125,3	11 539,5	1204,4	29,4	2 162,0	339,0	0,86
Chojnów	w	-1 927,1	3 626,8	266,1	7,0	1 211,8	108,4	0,21
Ciepłowody	w	-23,2	770,3	250,6	6,7	836,3	16,9	0,15
Cieszków	w	-842,8	5 433,4	1169,2	27,1	722,1	210,1	1,05
Czarny Bór	w	1 154,0	1 207,2	248,6	5,3	839,0	42,0	0,19
Czernica	w	-3 057,6	11 456,4	791,3	16,6	2 933,2	278,9	0,40
Długołęka	w	2 353,3	39 931,5	1326,5	26,8	6 002,8	1 072,0	0,72
Dobromierz	w	-436,8	4 343,1	818,8	19,2	2 200,0	152,6	0,67
Dobroszyce	w	-4 218,1	9 345,4	1426,3	30,0	1 875,7	203,3	0,65
Domaniów	w	94,0	8 102,4	1543,9	37,3	804,6	179,3	0,83
Duszniki-Zdrój	m	-1 952,0	13 144,0	2783,6	54,0	1 701,4	333,1	1,37
Dziadowa Kłoda	w	1 058,6	3 087,9	661,5	14,3	1 255,8	115,8	0,54
Dzierżoniów	m	-4 512,1	54 114,1	1605,4	45,4	6 600,1	1 135,8	0,95
Dzierżoniów	w	1 101,5	10 462,0	1140,5	32,2	1 486,5	266,5	0,82
Gaworzycy	w	-4 366,8	7 982,2	1989,1	43,3	1 514,0	139,1	0,75

Tabela VII g. Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi (cd.)

Table VII g. Gminas' debt and debt service cost (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
			ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów 2017 <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w % wydatków 2017 <i>in % of expenditure 2017</i>		
Głogów	m	-18 136,4	131 271,9	1927,2	44,4	16 394,9	7 581,4	2,57
Głogów	w	1 689,5	5 031,8	759,5	16,3	1 077,2	159,4	0,51
Głuszyca	mw	-2 458,6	14 341,8	1640,9	43,3	956,9	470,9	1,42
Góra	mw	-2 762,8	37 634,7	1862,4	40,9	4 355,2	908,7	0,99
Grębocice	w	126,8	777,1	144,1	1,7	42,9	2,0	0,00
Gromadka	w	670,8	4 474,4	831,5	16,6	1 405,9	131,0	0,49
Gryfów Śląski	mw	-1 704,4	4 165,3	425,8	12,1	1 246,2	103,8	0,30
Janowice Wielkie	w	847,3	7 015,5	1624,7	44,4	1 135,8	235,8	1,49
Jawor	m	-1 370,1	20 060,0	858,9	23,1	3 749,0	449,0	0,52
Jaworzyna Śląska	mw	-3 646,0	17 009,3	1646,6	42,6	733,7	733,7	1,84
Jedlina-Zdrój	m	-1 303,4	8 152,4	1655,0	36,5	1 184,8	210,3	0,94
Jelcz-Laskowice	mw	-4 258,8	6 240,0	269,1	6,7	2 402,2	154,2	0,16
Jemielno	w	-27,9	4 292,0	1399,0	30,9	518,4	163,4	1,18
Jerzmanowa	w	1 094,9	9 056,8	1849,1	20,1	956,9	256,9	0,57
Jeżów Sudecki	w	594,4	5 061,9	696,3	16,5	2 490,3	120,7	0,39
Jordanów Śląski	w	747,9	1 983,4	629,5	16,8	306,6	58,6	0,50
Kamieniec Ząbkowicki	w	-2 488,8	10 895,0	1316,0	37,7	509,8	101,8	0,35
Kamienna Góra	m	-1 969,7	14 495,9	745,0	20,1	4 055,4	400,4	0,56
Kamienna Góra	w	-1 771,8	5 388,6	596,8	13,7	890,5	121,1	0,31
Karpacz	m	-7 360,7	15 602,7	3295,9	43,6	1 101,9	61,9	0,17
Kąty Wrocławskie	mw	-4 651,1	26 271,9	1112,4	20,7	7 532,5	396,2	0,31
Kłodzko	m	2 782,0	28 565,4	1661,0	41,6	7 234,8	821,4	1,20
Kłodzko	w	6 103,9	25 191,5	923,7	25,1	6 777,0	660,1	0,66
Kobierzyce	w	33 571,8	9 340,9	464,1	4,8	1 536,1	258,8	0,13
Kondratowice	w	-669,0	4 459,8	1020,3	22,1	591,4	130,3	0,65
Kostomłoty	w	1 953,4	4 742,4	662,6	17,2	1 036,9	176,5	0,64
Kotła	w	-2 260,4	6 378,9	1444,8	29,4	669,7	128,6	0,59
Kowary	m	1 362,5	9 205,7	827,1	22,9	241,0	241,0	0,60
Krośnice	w	1 210,5	28 635,6	3505,4	68,0	4 159,8	921,2	2,19
Krotoszyce	w	-1 148,7	1 597,8	486,3	9,8	330,5	34,6	0,21
Kudowa-Zdrój	m	-1 616,7	18 688,5	1856,0	46,6	2 012,6	512,6	1,28
Kunice	w	1 378,9	10 590,0	1575,9	33,2	1 606,1	289,1	0,91
Lądek-Zdrój	mw	-3 145,7	8 980,0	1070,8	26,8	2 008,8	164,2	0,49

Tabela VII g. Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi (cd.)

Table VII g. Gminas' debt and debt service cost (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
			ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów 2017 <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w % wydatków 2017 <i>in % of expenditure 2017</i>		
Legnickie Pole	w	2 871,7	6 525,7	1243,7	21,1	1 269,0	136,7	0,44
Leśna	mw	1 651,9	4 682,3	457,2	11,5	1 050,5	150,5	0,37
Lewin Kłodzki	w	-497,3	2 456,5	1272,2	27,0	475,6	53,4	0,59
Lubań	m	-2 218,0	30 076,0	1409,0	40,0	2 588,1	700,0	0,93
Lubań	w	2 000,0	3 681,5	557,7	13,8	617,3	80,5	0,30
Lubawka	mw	-2 938,8	12 222,4	1102,8	29,2	3 633,6	233,6	0,56
Lubin	m	-12 921,6	23 530,8	1524,5	28,4	5 602,9	252,9	0,30
Lubin	w	-8 242,7	81 900,1	1122,7	23,7	8 275,8	1 675,8	0,49
Lubomierz	mw	-615,8	7 850,0	1272,7	29,9	1 045,9	195,9	0,75
Lwówek Śląski	mw	339,7	10 907,0	626,8	17,3	2 687,5	295,5	0,47
Łągowice	w	-1 497,4	8 505,2	1133,4	30,9	609,8	178,3	0,65
Malczyce	w	6 058,2	6 300,0	1046,3	23,3	697,2	197,2	0,73
Marcinowice	w	988,7	8 945,0	1376,6	33,5	1 699,8	293,8	1,10
Marciszów	w	-632,0	4 580,6	1000,3	21,5	814,6	89,1	0,42
Męcinka	w	-1 489,5	5 223,1	1048,8	22,8	742,5	112,5	0,49
Mieroszów	mw	-76,9	4 096,1	591,4	14,5	1 330,8	113,9	0,40
Mietków	w	-309,3	2 991,3	774,0	18,3	794,6	65,3	0,40
Międzybórz	mw	253,9	7 113,0	1389,0	32,1	1 003,4	175,5	0,79
Międzyzylesie	mw	1 687,2	3 633,3	498,9	13,0	1 960,6	300,6	1,07
Miękinia	w	-6 154,1	26 231,5	1721,8	36,8	2 662,4	625,0	0,88
Milicz	mw	-4 526,3	42 472,8	1748,0	42,5	4 448,7	1 698,7	1,70
Miłkowice	w	778,4	7 766,2	1177,2	28,6	1 511,8	261,8	0,96
Mirsk	mw	371,4	8 652,2	999,1	21,7	991,5	166,1	0,42
Mściwojów	w	456,5	4 747,8	1147,4	25,6	1 169,8	136,6	0,74
Mystakowice	w	990,9	3 754,4	364,9	8,8	1 200,7	238,7	0,56
Niechlów	w	2 017,3	2 403,4	480,1	9,4	872,7	81,9	0,32
Niemcza	mw	292,4	5 650,4	1013,5	29,9	435,0	185,4	0,98
Nowa Ruda	m	-15 024,6	39 766,6	1767,1	46,9	3 470,6	830,6	0,98
Nowa Ruda	w	798,5	14 114,5	1199,4	26,7	2 525,7	508,7	0,96
Nowogrodziec	mw	4 264,8	12 046,2	787,6	17,9	1 375,9	375,9	0,56
Oborniki Śląskie	mw	-3 378,4	36 450,0	1815,1	44,2	2 086,2	1 086,2	1,32
Oleśnica	m	-896,1	21 308,6	1617,5	40,5	1 769,3	754,5	1,43
Oleśnica	w	3 515,3	15 011,5	401,9	10,0	4 462,4	462,4	0,31

Tabela VII g. Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi (cd.)

Table VII g. Gminas' debt and debt service cost (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
			ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów 2017 <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w % wydatków 2017 <i>in % of expenditure 2017</i>		
Olszyna	mw	1 103,7	6 697,4	1024,5	26,7	703,8	204,0	0,81
Oława	m	-4 216,5	23 351,1	1541,3	32,6	2 396,4	593,8	0,83
Oława	w	2 564,2	41 393,1	1261,5	33,0	7 116,2	945,8	0,75
Osiecznica	w	1 697,4	-	-	-	-	-	-
Paszowice	w	-602,6	2 753,7	688,9	17,6	585,1	70,9	0,45
Pęcław	w	423,4	5 806,6	2533,4	51,6	3 320,7	221,5	1,97
Piechowice	m	1 301,0	2 061,0	325,4	8,1	687,8	113,6	0,45
Pielgrzymka	w	426,9	5 848,1	1265,8	27,2	483,7	181,7	0,85
Pieńsk	mw	3 019,5	11 260,8	1225,5	30,6	1 114,0	245,1	0,67
Pieszycy	mw	-1 139,5	10 934,6	1138,2	35,7	2 094,5	295,3	0,96
Piława Górna	m	-249,9	3 914,9	599,2	17,5	1 095,9	104,4	0,47
Platerówka	w	-29,0	246,5	152,8	3,6	98,5	8,5	0,12
Podgórzyn	w	-3 540,0	14 060,4	1691,4	40,2	1 436,9	338,9	0,97
Polanica-Zdrój	m	11,2	3 526,4	545,7	11,9	985,7	120,3	0,41
Polkowice	mw	10 734,6	-	-	-	-	-	-
Prochowice	mw	-2 001,7	8 662,9	1156,0	25,8	1 342,2	211,3	0,63
Prusice	mw	1 382,9	31 218,2	3339,2	73,1	4 410,0	1 143,9	2,68
Przemków	mw	-65,2	18 449,5	2165,7	58,9	12 324,7	1 056,0	3,37
Przeworno	w	-268,7	3 850,0	792,7	22,1	628,0	99,5	0,57
Radków	mw	-4 135,9	16 900,9	1849,9	39,9	1 888,5	438,5	1,04
Radwanice	w	-170,2	340,0	71,6	1,1	1 041,0	3,9	0,01
Rudna	w	-4 833,3	-	-	-	-	-	-
Ruja	w	176,0	2 883,0	1093,3	24,3	501,6	102,1	0,86
Siechnice	mw	-3 901,5	42 234,7	2036,2	40,4	9 580,7	1 181,7	1,13
Siekierczyn	w	-845,1	3 608,0	796,5	20,7	503,2	67,2	0,39
Sobótka	mw	1 976,9	2 854,6	222,5	5,6	528,6	28,6	0,06
Stara Kamienica	w	-787,9	14 485,4	2749,7	57,1	1 198,6	569,6	2,24
Stare Bogaczowice	w	-13,4	262,5	61,8	1,7	300,4	16,0	0,10
Stoszowice	w	109,9	4 696,1	861,0	24,5	1 085,5	120,8	0,63
Stronie Śląskie	mw	447,4	5 018,0	662,6	17,4	878,4	155,2	0,54
Strzegom	mw	-4 101,2	39 735,5	1521,0	36,6	6 337,0	1 112,1	1,03
Strzelin	mw	-6 171,4	40 730,1	1837,7	42,5	3 382,1	975,0	1,02
Sulików	w	-407,4	6 307,5	1034,9	25,0	1 827,6	147,4	0,58

Tabela VII g. Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi (cd.)

Table VII g. Gminas' debt and debt service cost (cont.)

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
			ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów 2017 <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w % wydatków 2017 <i>in % of expenditure 2017</i>		
Syców	mw	1 448,6	15 700,0	933,4	25,5	3 194,9	338,6	0,55
Szczawno-Zdrój	m	-356,4	6 945,5	1221,3	25,4	755,4	148,4	0,54
Szczytna	mw	2 073,3	5 248,1	712,5	18,0	1 453,2	176,6	0,60
Szklarska Poręba	m	2 322,0	10 395,3	1569,1	25,4	1 398,0	298,0	0,73
Ścinawa	mw	-2 194,6	22 136,2	2192,6	50,8	1 614,0	663,4	1,52
Środa Śląska	mw	-14 778,8	33 034,0	1672,4	37,2	3 211,2	666,1	0,75
Świdnica	m	-14 604,8	106 167,7	1838,1	44,2	8 581,6	2 014,0	0,84
Świdnica	w	-5 691,5	28 383,2	1653,5	38,4	3 719,3	727,7	0,98
Świebodzice	m	901,4	17 650,0	771,2	19,3	3 689,1	419,1	0,46
Świeradów-Zdrój	m	-2 796,1	20 383,0	4822,1	69,5	2 179,5	501,7	1,71
Świerzawa	mw	-1 444,4	3 648,2	478,1	12,1	874,0	134,0	0,44
Trzebnica	mw	-2 725,8	47 402,6	1966,5	39,6	5 188,8	1 488,8	1,24
Twardogóra	mw	-904,1	18 468,6	1413,9	30,7	3 159,0	339,4	0,56
Udanin	w	-133,7	10 316,5	1965,4	52,1	442,7	309,7	1,57
Walim	w	-1 963,5	7 721,9	1386,1	32,9	1 457,9	176,8	0,75
Warta Bolesławiecka	w	415,8	-	-	-	-	-	-
Wądroże Wielkie	w	-3 369,1	10 094,3	2547,1	53,1	712,4	211,9	1,11
Wąsosz	mw	1 099,1	9 609,3	1319,2	30,5	998,2	343,6	1,09
Węglińiec	mw	570,0	9 198,1	1092,2	28,2	1 362,4	270,4	0,83
Wiązów	mw	1 555,9	6 309,1	864,4	19,9	1 042,2	213,0	0,67
Wińsko	w	-302,0	4 364,7	521,7	12,7	1 027,2	123,7	0,36
Wisznia Mała	w	-2 305,4	19 950,5	1972,6	43,7	2 867,5	447,5	0,98
Wleń	mw	-606,0	6 197,7	1431,7	37,2	1 535,2	135,2	0,81
Wojcieszów	m	1 090,1	2 784,2	747,8	16,6	571,4	81,4	0,49
Wołów	mw	-6 644,3	47 590,4	2104,8	53,1	5 182,5	1 548,5	1,73
Zagrodno	w	1 040,8	731,6	136,1	3,2	251,0	25,4	0,11
Zawidów	m	174,7	1 906,7	450,4	13,0	745,5	64,4	0,44
Zawonia	w	3 506,5	2 738,0	463,6	10,2	766,0	88,0	0,33
Ząbkowice Śląskie	mw	-649,7	20 421,0	922,3	24,8	3 011,5	545,2	0,66
Zgorzelec	m	-3 179,5	56 101,7	1814,4	52,9	7 644,0	1 524,0	1,44
Zgorzelec	w	2 866,0	11 417,2	1353,4	27,5	2 524,8	292,4	0,70
Ziębice	mw	492,0	13 295,1	767,0	21,0	3 574,6	520,0	0,82
Złotoryja	m	2 062,1	24 155,4	1524,6	39,1	1 684,3	729,2	1,18

Tabela VII g. Zadłużenie gmin i koszty jego obsługi (dok.)Table VII g. *Gminas' debt and debt service cost (cont.)*

Gminy bez miast na prawach powiatu <i>Gminas without cities with powiat status</i>		Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
			ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów 2017 <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	
		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w % wydatków 2017 <i>in % of expenditure 2017</i>		
Złotoryja	w	-1 875,7	7 906,9	1118,2	26,9	1 716,7	185,0	0,63
Złoty Stok	mw	-1 285,6	6 442,6	1400,3	36,5	1 427,0	133,3	0,76
Żarów	mw	-6 352,4	28 333,2	2255,8	54,1	2 332,2	1 389,6	2,65
Żmigród	mw	-2 353,1	33 235,9	2263,6	49,2	2 377,0	1 412,1	2,09
Żórawina	w	1 590,2	5 893,6	567,9	13,5	2 155,8	157,3	0,36
Żukowice	w	-1 577,7	3 829,9	1099,0	21,7	560,2	76,6	0,43

Tabela I p. Dochody województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów
Table I p. Revenue of voivodship, cities with powiat status and powiats

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik W, G, P <i>W, G, P rate</i>
	ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Województwo <i>Voivodship</i>	1155 936,7	102,4	398,27	711 800,2	388 510,6	55 625,9	186,0
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	5674810,2	103,8	6080,96	3762 524,5	973 533,3	938 752,4	x
Jelenia Góra	411 013,0	106,9	5116,88	212 632,6	101 449,7	96 930,8	1819,7
Legnica	542 196,0	112,7	5397,40	272 938,7	144 367,8	124 889,5	1969,6
Wałbrzych	586 618,5	104,0	5142,84	307 129,6	157 729,2	121 759,7	1633,3
Wrocław	4134 982,6	102,4	6477,47	2969 823,6	569 986,6	595 172,4	2642,1
Powiaty ogółem <i>Powiats total</i>	2003560,8	105,3	1017,47	763 904,9	490 425,7	749 230,2	x
bolesławiecki	89 987,1	114,1	996,94	24 950,9	29 517,0	35 519,2	189,2
dzierżoniowski	86 424,6	95,7	844,20	29 976,6	14 433,1	42 014,8	164,0
głogowski	108 545,9	103,1	1208,36	44 496,2	18 043,9	46 005,8	283,2
górowski	38 726,1	108,3	1088,85	11 434,8	9 341,5	17 949,8	123,4
jaworski	53 831,7	100,2	1054,65	18 879,6	15 032,4	19 919,7	154,2
jeleniogórski	63 739,6	96,8	991,59	26 405,1	18 350,3	18 984,2	172,9
kamiennogórski	44 047,0	100,3	997,71	13 903,2	13 735,9	16 407,9	150,5
kłodzki	189 397,2	106,2	1177,61	60 339,1	43 035,7	86 022,4	156,0
legnicki	68 127,6	107,1	1234,35	32 039,1	26 323,1	9 765,4	180,3
lubański	58 388,0	106,7	1059,77	15 096,4	18 245,0	25 046,6	164,6
lubiński	104 901,6	119,3	987,63	52 710,2	28 197,1	23 994,3	347,9
lwówecki	54 229,4	100,1	1170,20	14 729,7	13 940,2	25 559,4	129,2
milicki	48 260,1	101,8	1300,32	17 525,4	11 416,7	19 318,0	163,2
oleśnicki	104 964,7	108,8	982,53	39 242,8	28 545,2	37 176,7	192,8
oławski	74 505,5	103,7	975,18	31 007,4	18 516,5	24 981,6	228,6
polkowicki	56 889,8	114,1	902,05	29 614,8	15 162,7	12 112,2	315,0
strzeliński	49 778,5	104,4	1131,54	12 793,1	13 742,6	23 242,9	170,3
średzki	42 272,1	99,3	791,39	16 460,7	13 251,2	12 560,2	219,7
świdnicki	142 945,0	103,5	901,12	52 426,2	23 931,9	66 586,9	209,4
trzebnicki	79 273,3	111,5	941,06	34 591,8	18 404,2	26 277,3	203,8
wałbrzyski	47 497,8	98,1	839,23	16 451,1	13 048,2	17 998,4	178,9
wołowski	60 029,6	101,7	1276,79	16 088,6	15 894,2	28 046,7	182,5
wrocławski	116 577,5	110,1	836,91	68 143,8	17 500,0	30 933,7	339,2

Tabela I p. Dochody województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów (dok.)*Table I p. Revenue of voivodship, cities with powiat status and powiats (cont.)*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Dochody <i>Revenue</i>						Wskaźnik W, G, P <i>W, G, P rate</i>
	ogółem <i>total</i>			własne <i>own</i>	dotacje celów <i>targeted grants</i>	subwencja <i>subvention</i>	
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>	w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
ząbkowicki	83 355,0	103,6	1258,51	28 095,9	24 027,0	31 232,1	154,0
zgorzelecki	93 322,5	105,1	1026,85	43 258,6	19 485,4	30 578,6	243,3
złotoryjski	43 543,7	100,6	983,73	13 243,7	9 304,7	20 995,3	157,5

Tabela II p. Wybrane źródła dochodów własnych województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów
Table II p. Selected sources of voivodship, cities with powiat status and powiat's own revenue

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>	Dochody z usług <i>Revenue from services</i>	Podatek dochodowy od osób <i>Income tax</i>		Dochody z majątku <i>Revenue from property</i>
	fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>			fizycznych <i>personal</i>	prawnych <i>corporate</i>	
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>				na 1 mieszkańca w zł <i>per capita in zł</i>		
Województwo <i>Voivodship</i>	116 368,2	523 216,7	14 767,3	5 504,1	40,09	180,27	5,09
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	1473 155,5	124 693,5	487 317,6	296 937,8	1578,59	133,62	522,20
Jelenia Góra	90 757,5	5 576,9	17 713,5	2 487,0	1129,88	69,43	220,52
Legnica	119 084,5	9 358,1	19 344,1	10 395,2	1185,45	93,16	192,56
Wałbrzych	111 984,0	8 201,4	60 199,2	18 887,3	981,76	71,90	527,76
Wrocław	1 151 329,5	101 557,1	390 060,8	265 168,2	1803,56	159,09	611,03
Powiaty ogółem <i>Powiat's total</i>	431 818,7	28 144,0	16 261,8	113 697,8	219,29	14,29	8,26
bolesławiecki	17 804,9	662,8	426,1	173,6	197,26	7,34	4,72
dzierżoniowski	17 592,2	597,4	416,2	64,5	171,84	5,84	4,07
głogowski	25 866,1	2 085,7	617,9	6 438,5	287,95	23,22	6,88
górowski	4 704,6	167,3	125,6	2 966,7	132,28	4,70	3,53
jaworski	8 404,7	130,4	98,7	1 385,7	164,66	2,56	1,93
jeleniogórski	12 214,4	192,1	764,2	8 200,8	190,02	2,99	11,89
kamiennogórski	6 989,9	125,4	255,4	3 921,7	158,33	2,84	5,79
kłodzki	26 185,9	570,9	719,1	17 276,8	162,82	3,55	4,47
legnicki	10 635,4	251,9	935,7	12 929,0	192,70	4,56	16,95
lubański	9 645,6	144,8	384,7	1 142,7	175,07	2,63	6,98
lubiński	36 343,6	4 676,2	277,5	285,3	342,17	44,03	2,61
lwówecki	6 681,8	152,8	243,5	1 199,9	144,18	3,30	5,25
milicki	6 375,7	113,5	759,5	7 786,8	171,79	3,06	20,46
oleśnicki	21 857,7	639,3	1 188,2	7 677,1	204,60	5,98	11,12
oławski	18 524,2	1 248,4	229,7	4 578,3	242,46	16,34	3,01
polkowicki	17 742,8	6 616,9	54,0	16,4	281,33	104,92	0,86
strzeliński	7 575,8	506,4	290,1	1 004,7	172,21	11,51	6,59
średzki	11 360,8	904,9	260,9	-	212,69	16,94	4,89
świdnicki	34 931,4	1 861,8	914,6	2 311,6	220,21	11,74	5,77
trzebnicki	19 271,3	352,0	26,9	8 936,3	228,77	4,18	0,32
wałbrzyski	10 802,2	145,6	781,2	539,2	190,86	2,57	13,80
wołowski	9 022,5	634,1	352,2	1 879,7	191,90	13,49	7,49
wrocławski	50 930,6	3 607,0	361,6	101,0	365,63	25,89	2,60
ząbkowicki	10 872,6	263,0	1 012,8	12 173,4	164,16	3,97	15,29
zgorzelecki	21 915,7	1 381,3	3 245,4	10 243,6	241,14	15,20	35,71
złotoryjski	7 566,1	112,0	1 520,2	464,1	170,93	2,53	34,34

Tabela III p. Główne podatki i opłaty lokalne w województwie, miastach na prawach powiatu i powiatach
Table III p. Main taxes and fees in voivodship, cities with powiat status and powiats

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Podatki <i>Taxes</i>					Opłaty <i>Fee and duty</i>	
	od nieruchomości <i>on real estates</i>	rolny <i>agricultural</i>	od czynności cywilno-prawnych <i>on civil law transactions</i>	od środków transportu <i>on means of transport</i>	leśny <i>forest</i>	eksploatacyjna <i>exploitation</i>	skarbowa <i>stamp</i>
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Województwo <i>Voivodship</i>	-	-	-	-	-	1 467,8	-
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	608 234,2	1 501,1	92 531,0	19 535,8	273,6	188,2	22 336,2
Jelenia Góra	50 181,0	95,5	4 302,8	1 391,9	93,9	188,2	1 143,7
Legnica	67 448,1	223,3	4 809,2	1 648,7	2,1	-	1 407,7
Wałbrzych	57 344,3	80,3	4 426,7	2 103,7	92,7	-	1 123,1
Wrocław	433 260,9	1 102,1	78 992,3	14 391,5	84,8	-	18 661,7
Powiаты ogółem <i>Powiats total</i>	-	-	-	-	-	1 448,7	-
bolesławiecki	-	-	-	-	-	-	-
dzierżoniowski	-	-	-	-	-	-	-
gólogowski	-	-	-	-	-	146,7	-
górowski	-	-	-	-	-	1 207,9	-
jaworski	-	-	-	-	-	-	-
jeleniogórski	-	-	-	-	-	-	-
kamiennogórski	-	-	-	-	-	-	-
kłodzki	-	-	-	-	-	-	-
legnicki	-	-	-	-	-	-	-
lubański	-	-	-	-	-	-	-
lubiński	-	-	-	-	-	-	-
lwówecki	-	-	-	-	-	-	-
milicki	-	-	-	-	-	-	-
oleśnicki	-	-	-	-	-	3,1	-
oławski	-	-	-	-	-	-	-
polkowicki	-	-	-	-	-	-	-
strzeliński	-	-	-	-	-	-	-
średzki	-	-	-	-	-	-	-
świdnicki	-	-	-	-	-	-	-
trzebnicki	-	-	-	-	-	91,0	-
wałbrzyski	-	-	-	-	-	-	-
wołowski	-	-	-	-	-	-	-
wrocławski	-	-	-	-	-	-	-
ząbkowicki	-	-	-	-	-	-	-
zgorzelecki	-	-	-	-	-	-	-
złotoryjski	-	-	-	-	-	-	-

Tabela IV p. Wybrane dotacje i subwencje dla województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów
Table IV p. Selected grants and subventions for voivodship, cities with powiat status and powiats

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
	zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>						
Województwo <i>Voivodship</i>	182 416,5	17 307,2	177 386,6	54 038,0	–	–	21 587,8
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	700 173,0	105 723,2	129 859,9	858 896,2	7 575,6	58 739,6	67 193,1
Jelenia Góra	75 474,0	11 368,1	9 501,3	86 949,1	1 566,2	7 163,7	–
Legnica	96 474,7	15 650,5	29 651,8	116 977,5	–	7 674,1	–
Wałbrzych	108 855,7	24 304,3	21 357,6	95 504,1	6 009,5	10 926,0	–
Wrocław	419 368,6	54 400,3	69 349,2	559 465,4	–	32 975,9	67 193,1
Powiaty ogółem <i>Powiats total</i>	239 547,7	91 659,1	49 758,1	588 250,0	101 977,6	55 795,4	29 935,7
bolesławiecki	9 231,8	220,1	12 289,2	31 014,5	3 382,7	1 122,0	–
dzierżoniowski	9 735,4	408,9	2 246,9	31 192,3	6 121,3	4 688,5	–
głogowski	10 911,0	1 823,0	1 852,2	44 521,4	283,0	1 138,1	3 369,5
górowski	7 161,3	697,5	959,9	9 855,8	6 363,9	1 706,8	–
jaworski	7 776,3	2 518,0	944,7	13 304,8	5 110,7	1 472,6	–
jeleniogórski	4 299,5	8 596,1	262,5	12 943,4	3 661,8	2 160,4	–
kamiennogórski	6 481,0	5 551,5	1 088,1	11 420,5	3 065,1	1 818,1	–
kłodzki	21 314,7	12 376,9	4 232,6	62 278,6	20 882,4	2 381,4	–
legnicki	7 022,3	12 283,0	172,0	3 708,3	3 553,6	2 205,4	–
lubański	8 146,7	2 137,5	1 485,2	18 679,1	3 931,1	2 436,4	–
lubiński	9 223,6	168,4	390,3	21 107,6	–	2 886,7	10 965,9
lwówecki	7 186,2	3 162,3	742,4	16 891,0	6 844,6	1 745,5	–
milicki	6 785,2	2 721,8	284,9	14 755,3	2 403,9	2 065,9	–
oleśnicki	11 489,2	8 553,9	3 204,4	31 971,7	3 354,3	1 671,0	–
oławski	10 211,4	3 924,0	–	22 825,4	575,7	1 165,2	–
polkowicki	7 426,6	1 762,7	1 459,0	9 749,7	–	2 245,7	7 909,0
strzeliński	6 890,9	909,8	2 821,5	18 110,3	2 694,8	2 437,8	–
średzki	8 023,3	2 406,9	623,5	8 700,3	1 348,1	2 268,6	–
świdnicki	16 085,2	3 987,9	2 082,9	61 319,8	3 495,5	1 684,9	–
trzebnicki	8 081,1	4 324,7	2 734,4	21 735,7	2 509,2	1 952,2	–
wałbrzyski	6 156,7	1 552,5	535,4	10 310,9	6 968,9	510,0	–
wołowski	8 187,9	31,3	1 599,2	23 769,1	3 331,4	946,2	–
wrocławski	10 298,1	221,4	2 944,9	21 802,4	–	9 131,3	7 594,1

Tabela IV p. Wybrane dotacje i subwencje dla województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów (dok.)
Table IV p. Selected grants and subventions for voivodship, cities with powiat status and powiats (cont.)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Dotacje z budżetu państwa <i>Grants from the state budget</i>			Części subwencji ogólnej <i>General subvention parts</i>			Wydatki <i>Expenditure</i>
	zadania z zakresu administracji rządowej <i>for government administration tasks</i>	zadania własne <i>for own tasks</i>	z paragrafów <i>from paragraphs</i> 200, 620, 205, 625	oświatowa <i>educational</i>	wyrównawcza <i>compensatory</i>	równoważąca <i>balancing</i>	
	w tys.zł <i>in thous. zł</i>						
ząbkowicki	10 762,8	7 732,6	1 764,8	22 938,5	6 089,2	1 817,3	–
zgorzelecki	13 721,1	3 545,9	1 250,1	29 181,5	–	1 310,4	97,1
złotoryjski	6 938,5	40,3	1 787,2	14 162,1	6 006,2	827,0	–

Tabela V p. Wydatki budżetów województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów według rodzajów
Table V p. Expenditure of voivodship, cities with powiat status and powiats budgets by types

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Ogółem <i>Total</i>			W tym <i>of which</i>			
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	2016 = 100	na 1 miesz- kańca w zł <i>per capita in zł</i>	bieżące <i>current</i>	inwestycyjne <i>investment</i>		
				w tys. zł <i>in thous. zł</i>		udział dotacji w % <i>share of grants in %</i>	na 1 miesz- kańca w zł <i>per capita in zł</i>
Województwo <i>Voivodship</i>	1120 229,8	103,4	385,97	782 696,6	309 915,2	61,7	106,78
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	5670445,4	105,8	6076,29	4855342,4	641 013,7	18,5	686,89
Jelenia Góra	390 817,9	107,5	4865,46	375 563,0	15 254,6	44,2	189,91
Legnica	542 522,8	111,9	5400,66	478 752,4	62 120,4	49,5	618,39
Wałbrzych	611 883,4	109,7	5364,34	529 199,0	80 680,9	23,5	707,32
Wrocław	4 125 221,2	104,3	6462,18	3471 828,0	482 957,8	12,8	756,56
Powiaty ogółem <i>Powiats total</i>	1986505,2	107,0	1008,81	1762 081,2	220 142,3	42,2	111,80
bolesławiecki	89 397,3	115,9	990,41	70 998,1	18 399,3	69,6	203,84
dzierżoniowski	83 592,1	96,3	816,53	77 548,1	5 814,0	32,0	56,79
głogowski	109 951,5	109,9	1224,01	101 437,3	8 514,2	18,9	94,78
górowski	37 556,3	107,4	1055,96	36 570,6	985,7	71,5	27,71
jaworski	52 762,6	100,3	1033,71	49 008,6	3 754,0	68,5	73,55
jeleniogórski	61 698,4	97,7	959,84	58 683,4	3 015,0	65,3	46,90
kamiennogórski	43 951,2	104,1	995,54	41 968,6	1 807,6	43,3	40,94
kłodzki	191 461,3	110,2	1190,44	162 455,3	28 952,6	38,9	180,02
legnicki	68 217,7	112,9	1235,98	60 380,3	7 837,3	47,8	142,00
lubański	62 842,0	121,7	1140,61	50 238,4	9 530,6	54,8	172,99
lubiński	105 311,3	119,0	991,49	90 127,2	15 184,1	30,8	142,96
lwówecki	55 500,6	107,6	1197,63	49 448,4	5 752,2	24,7	124,13
milicki	47 689,1	104,0	1284,94	47 182,7	506,4	60,1	13,65
oleśnicki	103 779,6	112,5	971,44	88 857,3	14 922,0	46,6	139,68
oławski	73 688,6	99,2	964,49	62 209,8	11 278,8	54,6	147,62
polkowicki	55 566,4	108,7	881,07	49 649,1	5 917,3	51,9	93,83
strzeliński	48 396,0	104,2	1100,11	46 291,1	2 105,0	75,7	47,85
średzki	41 119,0	101,3	769,80	34 480,9	6 638,1	59,2	124,27
świdnicki	141 718,8	106,6	893,39	129 797,0	11 921,8	38,4	75,15
trzebnicki	77 404,7	109,9	918,88	68 600,8	8 803,9	35,0	104,51
wałbrzyski	50 379,6	94,7	890,15	41 420,1	8 959,5	11,6	158,30
wołowski	60 862,9	100,2	1294,52	54 211,2	6 401,7	27,0	136,16
wrocławski	103 867,0	104,6	745,66	83 259,6	20 607,4	23,6	147,94
ząbkowicki	81 184,1	101,5	1225,73	75 255,2	5 928,9	77,4	89,52
zgorzelecki	96 149,6	113,1	1057,96	91 105,3	5 044,3	25,6	55,50
złotoryjski	42 457,4	100,9	959,19	40 897,0	1 560,5	77,6	35,25

Tabela VI p. Wydatki województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów według głównych działów
Table VI p. Expenditure of voivodship, cities with powiat status and powiats by main divisions

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
	600	010	750	921	801	851	853	926
Województwo <i>Voivodship</i>	38,6	16,7	10,3	8,3	5,1	4,4	3,8	2,1
	801	600	855	900	750	700	852	926
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	27,3	15,3	12,8	8,6	6,8	6,2	5,3	4,3
Jelenia Góra	32,3	11,4	17,8	7,1	8,2	0,8	6,2	1,7
Legnica	31,9	12,8	17,9	6,0	6,2	2,4	8,3	2,4
Wałbrzych	20,1	13,7	18,3	6,3	8,0	11,1	7,9	2,4
Wrocław	27,2	16,2	10,9	9,4	6,6	6,5	4,4	5,1

a Nazwy działów:

a Names of divisions:

010 – rolnictwo i łowiectwo

agriculture and hunting

600 – transport i łączność

transport and communication

700 – gospodarka mieszkaniowa

dwelling economy

750 – administracja publiczna

public administration

801 – oświata i wychowanie

education

851 – ochrona zdrowia

health care

852 – pomoc społeczna

social welfare

853 – pozostałe zadania w zakresie opieki społecznej

other tasks in sphere of social policy

855 – rodzina

family

900 – gospodarka komunalna i ochrona środowiska

municipal economy and environmental protection

921 – kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

culture and national heritage

926 – kultura fizyczna

physical education

Tabela VI p. Wydatki województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów według głównych działów (dok.)
Table VI p. Expenditure of voivodship, cities with powiat status and powiats by main divisions (cont.)

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Działy klasyfikacji budżetowej w % wydatków ogółem ^a <i>Divisions of budget classification in % of total expenditure^a</i>							
	801	600	750	852	854	855	754	853
Powiaty ogółem <i>Powiats total</i>	28,3	13,7	10,9	10,1	8,3	8,0	6,0	4,4
bolesławiecki	34,7	24,0	12,4	1,3	7,6	5,9	5,7	3,0
dzierżoniowski	37,5	8,8	10,4	6,8	8,0	10,5	5,9	5,6
głogowski	49,2	3,7	8,8	8,0	4,8	7,6	5,6	3,4
górowski	31,8	3,7	12,6	9,4	5,7	8,8	11,1	5,3
jaworski	24,8	7,9	15,7	15,3	5,6	10,2	8,0	3,6
jeleniogórski	14,4	7,2	12,5	23,3	15,8	7,4	0,2	6,5
kamiennogórski	25,9	16,0	11,3	15,9	2,5	9,0	8,6	4,6
kłodzki	27,0	15,7	6,9	15,5	10,3	8,9	5,9	3,7
legnicki	9,1	17,8	9,7	37,5	1,6	6,4	0,0	8,9
lubański	28,7	17,2	10,5	2,9	10,2	8,4	7,2	4,2
lubiński	15,1	27,7	14,0	1,2	6,6	6,5	4,9	4,9
lwówecki	26,6	16,1	8,9	12,9	12,0	6,6	7,2	3,5
milicki	21,1	4,4	8,6	21,9	14,7	6,7	8,5	3,1
oleśnicki	33,6	16,7	8,1	12,8	5,5	5,1	6,8	3,5
oławski	31,3	15,7	12,7	7,1	6,5	7,9	8,9	2,9
polkowicki	18,0	13,2	16,1	1,4	4,9	8,2	7,5	7,4
strzeliński	39,5	11,2	7,4	2,5	10,0	7,6	7,8	4,3
średzki	22,3	18,5	14,1	5,0	4,9	10,0	10,1	3,3
świdnicki	44,4	6,3	9,1	4,8	8,7	7,3	5,8	4,6
trzebnicki	30,2	16,0	9,6	14,2	5,0	5,8	5,7	3,3
wałbrzyski	12,7	20,4	15,9	3,0	8,7	14,2	0,7	10,9
wołowski	34,7	11,1	10,5	2,0	14,0	8,3	7,1	3,0
wrocławski	14,8	21,1	18,1	1,5	11,4	6,6	0,2	2,3
ząbkowicki	24,5	13,5	8,5	21,0	6,4	7,4	8,0	4,9
zgorzelecki	29,8	6,9	10,7	13,8	8,8	10,7	9,2	3,7
złotoryjski	23,4	3,3	11,1	3,3	17,1	10,9	9,3	6,3

a Nazwy działów:

a Names of divisions:

600 – transport i łączność

transport and communication

750 – administracja publiczna

public administration

754 – bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa

public safety and fire care

801 – oświata i wychowanie

education

852 – pomoc społeczna

social welfare

853 – pozostałe zadania w zakresie opieki społecznej

other tasks in sphere of social policy

854 – edukacyjna opieka wychowawcza

educational care

855 – rodzina

family

Tabela VII p. Zadłużenie województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów i koszty jego obsługi
Table VII p. Voivodship, cities with powiat status and powiat's debt and debt service cost

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
		ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	w % wydatków <i>in % of expenditure 2017</i>
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>			
Województwo <i>Voivodship</i>	35706,9	690294,3	237,8	59,7	65175,0	19475,0	1,74
Miasta na prawach powiatu <i>Cities with powiat status</i>	4364,8	3651515,4	3912,9	64,3	390512,1	74964,1	1,32
Jelenia Góra	20195,1	151312,7	1883,8	36,8	18580,0	3984,9	0,97
Legnica	-326,8	266541,0	2653,3	49,2	20873,3	5280,1	0,97
Wałbrzych	-25264,9	560116,0	4910,5	95,5	50484,5	18987,4	3,24
Wrocław	9761,5	2673545,7	4188,1	64,7	300574,3	46711,7	1,13
Powiaty ogółem <i>Powiats total</i>	17055,6	609770,8	309,7	30,4	86404,1	18935,0	0,95
bolesławiecki	589,8	14530,8	161,0	16,1	2166,9	461,5	0,51
dzierżoniowski	2832,5	5616,7	54,9	6,5	2122,3	147,4	0,17
głogowski	-1405,6	19382,0	215,8	17,9	2663,7	663,7	0,61
górowski	1169,8	22951,2	645,3	59,3	582,6	182,6	0,47
jaworski	1069,0	11200,0	219,4	20,8	13747,7	397,7	0,74
jeleniogórski	2041,2	16940,9	263,5	26,6	1266,9	450,9	0,71
kamiennogórski	95,8	6003,0	136,0	13,6	1184,0	184,0	0,42
kłodzki	-2064,1	44196,7	274,8	23,3	4897,1	1723,7	0,91
legnicki	-90,0	18888,9	342,2	27,7	3040,8	533,6	0,78
lubański	-4454,0	21303,2	386,7	36,5	1947,8	482,8	0,83
lubiński	-409,7	45950,0	432,6	43,8	4118,1	1068,1	1,02
lwówecki	-1271,2	11973,6	258,4	22,1	1990,2	226,3	0,42
milicki	571,0	21858,0	588,9	45,3	2913,6	1700,6	3,52
oleśnicki	1185,1	48500,0	454,0	46,2	2094,1	1594,1	1,52
oławski	816,8	12808,7	167,6	17,2	1936,7	350,4	0,47
polkowicki	1323,4	15039,6	238,5	26,4	14700,4	348,4	0,61
strzeliński	1382,5	13351,7	303,5	26,8	1850,7	292,1	0,59
średzki	1153,1	12915,0	241,8	30,6	1477,4	477,4	1,13
świdnicki	1226,2	56712,0	357,5	39,7	4907,3	1907,3	1,33
trzebnicki	1868,6	23198,6	275,4	29,3	3804,3	830,0	1,05
wałbrzyski	-2881,8	9041,0	159,7	19,0	939,6	179,6	0,38
wołowski	-833,4	22140,0	470,9	36,9	3277,7	777,7	1,30
wrocławski	12710,4	55216,3	396,4	47,4	3712,6	1558,1	1,34

Tabela VII p. Zadłużenie województwa, miast na prawach powiatu oraz powiatów i koszty jego obsługi (dok.)
 Table VII p. *Voivodship, cities with powiat status and powiats' debt and debt service cost (cont.)*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Wynik finansowy 2017 <i>Financial result 2017</i>	Zadłużenie <i>Debt</i>			Wydatki na obsługę długu <i>Debt service cost</i>		
		ogółem <i>total</i>	na 1 mieszkańca <i>per capita</i>	w % dochodów <i>in % of revenue 2017</i>	ogółem <i>total</i>	w tym odsetki i dywidendy <i>of which interest and dividends</i>	
	w tys. zł <i>in thous. zł</i>	w zł <i>in zł</i>		w tys. zł <i>in thous. zł</i>		w % wydatków <i>in % of expenditure 2017</i>	
ząbkowicki	2171,0	43667,6	659,3	52,4	2427,3	1293,1	1,55
zgorzelecki	-2827,0	12835,3	141,2	13,8	1097,4	487,4	0,52
złotoryjski	1086,2	23550,0	532,0	54,1	1537,0	616,5	1,42

